

SPİL DAĞI MİLLİ PARKI'NIN TURİZM COĞRAFYASI

Zehra DURUKAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Üzeyir YASAK

Uşak

Temmuz, 2016

SPİL DAĞI MİLLİ PARKI'NIN TURİZM COĞRAFYASI

Zehra DURUKAN

Yüksek Lisans Tezi

Coğrafya Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Üzeyir YASAK

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

2016

ÖZET

Turizm, dinlenmek ve tatil yapmak amacıyla yapılan faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faaliyetleri gerçekleştirecek olan insandır. İnsanlar, turizm faaliyetlerini belli bir zaman ve mekân olgusu içinde gerçekleştirirler. Bu aşamada turizm, coğrafya bilimi içine girmektedir. Coğrafya, insan ve doğal ortam arasındaki ilişkiyi kendi ilkelerine göre inceleyen bir bilim dalı olarak turizm konusunu da içine almaktadır.

Ege Bölgesi'nin Manisa ili, Şehzadeler ilçesinde yer alan Spil Dağı Milli Parkı; 1968 yılında, 6867 ha alan üzerinde milli park olarak ilan edilmiştir. Spil Dağı Milli Parkı, 1513 m. yüksekliği ve serinletici özelliği, kanyon vadileri, dolin gölleri, lapyalar ve mağaralar gibi, karstik arazi şekillerinin varlığı ile ülkemiz için önemli bir değere sahiptir. Bunun yanında Niobe Ağlayan Kaya, Kybele Rölyefi ve Tantalos Kalesi ile çeşitli arkeolojik, mitolojik kayıtların ve mağaraların bulunması, endemik türlerinin varlığı, güzel manzaraları ve dağ havasıyla rekreasyon imkanları yaratması ve kışları ılık geçen Ege Bölgesi'nde, karın görülebileceği birkaç merkezden biri olması açısından, yerli ve yabancı turistlerce hayli rağbet görmektedir.

Milli park; ekoturizm, dağ turizmi, kültür turizmi, sağlık turizmi, botanik turizmi, kamp-karavan turizmi açısından gelecek vaat etmektedir. Henüz değeri yeteri kadar anlaşılamamış Spil Dağı Milli Parkı'nın var olan turizm potansiyeli değerlendirildiğinde ülkemiz için önemli bir turizm merkezi haline geleceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Milli Park, Turizm Coğrafyası, Spil Dağı

ABSTRACT

Tourism, confronts us as activities with the purpose of relaxing and vacation. These activities are fulfilled by people. People fulfill these activities within the scope of time and place. At this section, tourism is included in the interest of geography. Geography, as branch of science examines the relation between human and natural environment according to its own principles and also includes tourism.

Manisa, the city of the Aegean Region, has Spil Mount National Park located in town of princes. That park was announced as a national park with 6867 hectare field in 1968. The national park of Spil mount has an important value which has the high and cool features its canyons, sinkhole (doline) lakes, clints (lapis) and caves. Besides, since there are Niobe Weeping Rock, Cybele Relief and Tantalas Castle which are archeological, mythological records and caves, endemic varieties, beautiful views and recreation atmosphere with mountain weather, Spil mount attracts domestic and foreigner tourists with the result of being warm in winter in the Aegean Region and being the one of a few centers where the snow can be seen.

Spil Mount National Park has had a promising future in terms of ecotourism, mountain tourism, cultural tourism, health tourism, botany tourism, camp-caravan tourism. When evaluated the existing potential of Spil Mount National Park which couldn't be came out yet, it has been thought that it will become an important tourism center for our country.

Key words: National Park, Tourism Geography, Spil Mount.

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Coğrafya Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 124003012 No'lu öğrencisi Zehra DURUKAN'ın "Spil Dağı Milli Parkı'nın Turizm Coğrafyası" adlı tezi 22 / 07 / 2016 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Yrd. Doç. Dr. Üzeyir YASAK	
Üye	: Prof. Dr. Lütfi ÖZAV	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Leyla AKSU KILIÇ	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Halil HADİMLİ	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Mehmet DENİZ	

Doç. Dr. Asım ARI
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın konusu ‘Spil Dağı Milli Parkı’nın Turizm Coğrafyası’ olarak belirlenmiştir. Ege Bölgesi’nin Asıl Ege Bölümü’nde yer alan Manisa ili Şehzadeler ilçesindeki Spil Dağı Milli Parkı, Turizm Coğrafyası açısından incelenmeye çalışılmıştır. Turizmin özellikle yirminci yüzyılın sonlarına doğru büyük bir gelişme göstermesi, pek çok bilimin turizme olan ilgisini arttırmıştır. Bu bilimlerden biri de insan ve doğal ortam arasındaki ilişkiyi inceleyen Coğrafya’dır. Turizm, geliştiği bölgelerde doğal ortamı şekillendirdiği ve sosyo-ekonomik yapıyı değiştirdiği için Coğrafyacıların inceleme alanına girmiştir.

Gelişen sanayi ve buna bağlı olarak kentleşmenin artmasıyla beraber insanlar dinlenmek, eğlenmek ve gezmek amacıyla yalnız veya ailesiyle günübirlik ya da birkaç günlük zaman geçirebilecekleri şehirden uzak doğal yerler aramaktadırlar. İşte bu arayışla beraber doğayı koruma kavramı ortaya çıkmış ve bu alanlar milli park ilan edilmeye başlanmıştır. Doğal alanların turizme açılması, Turizm Coğrafyası’nın sınırlarını da genişletmiştir. Ülkemizde 40 adet milli park bulunmaktadır. Spil Dağı Milli Parkı hiçbir yerde bulunmayan florası, doğal peyzajı, tarihi ve mitolojik değerleri, tertemiz havası ile Türkiye’nin doğal mirası ve turizm alanlarından biridir.

Bu çalışmanın Spil Dağı Milli Parkı’nın turizm potansiyelini ortaya çıkararak doğal kaynakların turizm açısından değerlendirilmesine katkıda bulunması beklenmektedir. Bu aşamada çalışma, koruma ve kullanma ilkelerine uyarak, doğaya ve içinde barındırdığı canlılara zarar vermeden, doğal yapıyı koruyarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Spil Dağı Milli Parkı turizm açısından yeterince değerlendirildiği takdirde, yılın her mevsiminde turizm talebini arttıracak olan doğal ve tarihi değerlere sahiptir.

Tez araştırmam esnasında bana yol gösteren değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Üzeyir YASAK'a, yüksek lisans dönemim boyunca bana destek olan hocam Prof. Dr. Lütfi ÖZAV'a, tez hazırlarken bilgileriyle bana yardımcı olan hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet DENİZ'e, bilgi ve tecrübesiyle harita hazırlamamda destek olan hocam Doç. Dr. Ahmet ATASOY'a, eşsiz güzellikteki doğa fotoğraflarını kullandığım Uğur ULAŞOğLU'na ve Spil Dağı Milli Park çalışanlarına, araştırmalarımnda veri bulmamda bana yardımcı olan ismini sayamadığım herkese, benden her anlamda desteğini esirgemeyen AİLEM'e sonsuz teőekkür ederim.

Zehra DURUKAN

UŞAK 2016

ÖZGEÇMİŞ

Zehra Durukan, 1989 yılında Antalya'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Antalya'da tamamladı. Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden 2012 yılında mezun oldu. 2012 yılında Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yrd. Doç. Dr. Üzeyir YASAK'ın danışmanlığında yüksek lisans eğitimine başladı.

Zehra DURUKAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA TUTANAĞI ve ENSTİTÜ MÜDÜRÜ ONAYI	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZGEÇMİŞ	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	X
HARİTALAR LİSTESİ	XIII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	XIV
KISALTMALAR LİSTESİ	XVI
GİRİŞ	1
1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları	6
2. Araştırmada Amaç ve Yöntem	8
3. Araştırma Sahasıyla İlgili Yapılmış Çalışmalar	9
BİRİNCİ BÖLÜM	12
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
1.1. Coğrafya ve Turizm Coğrafyası	12
1.2. Rekreasyon	15
1.3. Doğayı Koruma ve Milli Park Kavramı	17
1.4. Dünya’da Milli Parklar	20
1.5. Türkiye’de Milli Parklar	21
İKİNCİ BÖLÜM	26
2. SPİL DAĞI MİLLİ PARKI’NIN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE TURİZM İLİŞKİSİ	26
2.1. Spil Dağı Milli Parkı’nın Fiziki Coğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi	26
2.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler ve Turizm İlişkisi	26

2.1.2. İklim Özellikleri ve Turizm İlişkisi.....	30
2.1.3. Toprak Özellikleri ve Turizm İlişkisi.....	38
2.1.4. Biyocoğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi.....	41
2.1.4.1. Vejetasyon Coğrafyası ve Turizm İlişkisi	41
2.1.4.2. Zoocoğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi	45
2.1.5. Hidroğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi	46
2.2. Spil Dağı Milli Parkı'nın Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi.....	48
2.2.1. Milli Parkın İdari ve Yönetim Durumu	48
2.2.2. Milli Park ve Yakın Çevresinin Tarihi.....	49
2.2.3. Milli Park ve Yakın Çevresinin Nüfus Özellikleri.....	51
2.2.4. Milli Park ve Yakın Çevresinin Yerleşme Özellikleri	60
2.2.5. Milli Park ve Yakın Çevresinde Ekonomik Özellikler.....	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	85
3. SPİL DAĞI MİLLİ PARKI'NIN TURİZM COĞRAFYASI.....	85
3.1. Spil Dağı Milli Parkı'nın Turizm Kaynakları	86
3.1.1. Sahanın Doğal Turistik Değerleri.....	86
3.1.1.1. Seyir Terası.....	87
3.1.1.2. Atalanı Yaylası.....	88
3.1.1.3. Sultan (Kiraz Yaylası)	89
3.1.1.4. Sülüklügöl	90
3.1.1.5. Paşaini ve Nurkadın Mağaraları	90
3.1.1.6. Endemik Bitkiler ve Manisa Lalesi	91
3.1.2. Sahanın Tarihsel ve Kültürel Değerleri	92
3.1.2.1. Magnesia ad Sipylum	93
3.1.2.2. Kybele Kaya Kabartması	95
3.1.2.3. Ağlayan Kaya (Niobe).....	96
3.1.2.4. Tantalos Kalesi	98
3.1.2.5. Kayıp Uygarlık "Atlantis".....	98
3.1.2.6. Manisa Tarzanı	99

3.2. Spil Dağı Milli Parkı'nda Turizm Alt Yapı	100
3.2.1. Turizmin Mevcut Durumu	100
3.2.2. Konaklama	104
3.2.3. Ulaşım	112
3.3. Spil Dağı Milli Parkı'nda Gelişmesi Beklenen Turizm Türleri	115
3.3.1. Dağ Turizmi	115
3.3.2. Kültür Turizmi	117
3.3.3. Ekoturizm	120
3.3.4. Kırsal Turizm	124
3.3.4.1. Yayla Turizmi	126
3.3.5. Sağlık Turizmi	129
3.3.5.1. Klimatizm	130
3.3.6. Botanik Turizmi	131
3.3.7. Foto-Safari Turizmi	133
3.3.8. Kamp ve Karavan Turizmi	135
3.3.9. Agro-turizm	136
3.3.10. Spor Turizmi	138
SONUÇ VE ÖNERİLER	140
KAYNAKÇA	146

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de Milli Parklar	24
Tablo 2. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Sıcaklık ve Bulutluluk Değerleri Ortalamaları	31
Tablo 3. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Basınç Değerleri Ortalamaları ...	32
Tablo 4. Spil Dağı 2014 Yılı Aylık Ortalama, Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar.....	33
Tablo 5. Spil Dağı 2015 Yılı Aylık Ortalama, Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar.....	34
Tablo 6. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Güneşlenme Süresi ve Şiddeti Ortalamaları	34
Tablo 7. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Yağış Ortalamaları	35
Tablo 8. Spil Dağı 2014 Yılı Aylık Ortalama Nem ve Aylık Toplam Yağış	35
Tablo 9. Spil Dağı 2015 Yılı Aylık Ortalama Nem ve Aylık Toplam Yağış	36
Tablo 10. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Rüzgar Hızı Ortalamaları ve Rüzgar Yönü	36
Tablo 11. Spil Dağı 2014 Yılı Aylık Maksimum ve Ortalama Rüzgar Hızı	37
Tablo 12. Spil Dağı 2015 Yılı Aylık Maksimum ve Ortalama Rüzgar Hızı	38
Tablo 13. Spil Dağı’nda Yayılış Gösteren Endemik Bitkiler	43
Tablo 14. Manisa İli’nin 1927-2000 Yılları Arası Nüfusu	53
Tablo 15. Spil Dağı Milli Parkı Çevresindeki İlçe Yerleşmelerinin 2012-2015 Yılları Arası Nüfusları.....	54

Tablo 16. Milli Park Çevresinde Şehzadeler İlçesi'ne Bağlı Mahallelerin 1965-2013 Yılları Arası Nüfusları	55
Tablo 17. Milli Park Çevresinde Yunusemre İlçesine Bağlı Mahallelerin 1965-2012 Yılları Arası Nüfuslar	56
Tablo 18. Milli Park Çevresinde Kemalpaşa İlçesine bağlı Beşpınar Mahallesinin 1965-2013 Yılları Arası Nüfusu	56
Tablo 19. Manisa-Merkez ve Şehzadeler İlçesi 2013 Yılı Nüfus ve Göç Verileri	57
Tablo 20. Yunusemre İlçesi'nin 2013 Yılı Nüfus ve Göç Verileri	58
Tablo 21. Şehzadeler İlçesi 2013 Yılı Eğitim Durumu	58
Tablo 22. Yunusemre İlçesi 2013 Yılı Eğitim Durumu	59
Tablo 23. Turgutlu İlçesi 2014 Yılı Eğitim Durumu	59
Tablo 24. Manisa Merkez İlçesi'nde Arazi Kullanım Faaliyetlerinin Zamansal Değişimi (1986-2010)	70
Tablo 25. Şehzadeler İlçesi 2013 Yılı Arazi Varlığı	70
Tablo 26. Yunusemre ve Turgutlu İlçeleri Arazi Dağılımı	71
Tablo 27. Manisa İli'nin 2014 Yılı Tarım Ürünlerinin Ülke Tarımı İçindeki Yeri ve Tarımsal Ürünlerin Dağılımı	73
Tablo 28. Yunusemre İlçesinde Yetiştirilen Ürünler, Ekiliş Alanları ve Verimleri	74
Tablo 29. Turgutlu İlçesinde Yetiştirilen Ürünlerin Dağılımı, 2015	74
Tablo 30. Şehzadeler İlçesi Traktör Varlığı	75
Tablo 31. Manisa ve Turgutlu ilçesi Hayvansal Üretimi, 2013	76
Tablo 32. Yunusemre İlçesi Hayvan Varlığı	76
Tablo 33. Şehzadeler İlçesi 2014 Yılı Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim	76

Tablo 34. Manisa İli Ormanlık Alanlar Dağılımı	78
Tablo 35. 2010 yılı Manisa-Merkez ve il genelinde Orman Ürünleri	79
Tablo 36. Manisa Organize Sanayi Bölgesi Kısımlarına Göre İşyeri-İşçi Sayıları, Enerji Üretimleri ve Toplam Ticaret Hacim.....	82
Tablo 37. Spil Dağı Milli Parkı 2004-2012 Yılları Arası Ziyaretçi Sayıları	101
Tablo 38. Spil Dağı Milli Parkı'nın Altyapı Değerleri	102
Tablo 39. Spil Dağı Milli Parkı'nın Kendine Has Özellikleri	102
Tablo 40. Spil Dağı Milli Parkı'nın Turizm Talebi Değerleri	104
Tablo 41. Manisa-Merkez İlçeler Konaklama Tesisleri	106
Tablo 42. Konaklama İmkânı	108
Şekil 1. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları arası Basınç Değerleri Ortalamaları	32
Şekil 2. Spil Dağı 2014 Yılı Aylık Ortalama, Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar.	33

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Araştırma Sahasının Konum Haritası	7
Harita 2. Araştırma Sahasının Jeoloji Haritası (DKMPM, Manisa'dan alınmıştır.)..	27
Harita 3. Araştırma Sahası ve Çevresinin 3 Boyutlu Haritası.....	29
Harita 4. Araştırma Sahasının Toprak Haritası (Duman, 1985'den uyarlanmıştır.)..	39
Harita 5. Spil Dağı Milli Parkı Arazi Kullanım Haritası	72
Harita 6. Spil Dağı Milli Parkı Fonksiyon Alanları.....	103
Harita 7. Spil Dağı Yürüyüş Güzergahı: Spil Dağı Çörçör – Karakoca Köyü (Manisa İli Doğa Turizm Master Planı 2013-2023).....	123
Harita 8. Yürüyüş Güzergahı Oduncu Vadisi Yarkesiği-Atalanı Yaylası (Manisa İli Doğa Turizm Master Planı 2013-2023).....	123

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1. Spil Dağı Milli Parkı'nda Kırmızı Akdeniz Toprakları	40
Foto 2. Spil Dağı Milli Parkı Çıplak Kayalık Alanlar	41
Foto 3. Çok Gözlü Mavi ve Sığırcık Sürüsü (Kaynak: Uğur Ulaşoğlu)	45
Foto 4. Yılkı Atları	46
Foto 5. Ayvacık Mahallesi	64
Foto 6. Sancaklızunçınar Mahallesi	64
Foto 7. Sancaklıkayadibi Mahallesi	65
Foto 8. Turgutalp Mahallesi	66
Foto 9. Milli Park Çevresinde Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri	77
Foto 10. Seyir Terası	87
Foto 11. Atalanı Yaylası Piknik Alanı	89
Foto 12. Sultan Yaylası	90
Foto 13. Manisa Lalesi (Manisa İli Doğa Turizm Master Planı 2013-2023)	92
Foto 14. Kybele Kaya Kabartması (Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013- 2023)	95
Foto 15. Ağlayan Kaya (Niobe)	97
Foto 16. Atalanı'nda Yapımı Tamamlanan Kır Evleri	107
Foto 17. Şehzadeler Ziyaretçi Merkezi (Kaynak: DKMPM)	109
Foto 18. Büyük Otel (246 Yatak Kapasiteli Spor Oteli) (DKMPM, Manisa).....	109
Foto 19. Spor Tesisi Yapımı Planlanan Alan (DKMPM, Manisa).....	110
Foto 20. Yapımı Planlanan Spor Tesisi (DKMPM, Manisa).....	110

Foto 21. Festival Alanı (DKMPM, Manisa).....	111
Foto 22. Yapımı Planlanan Festival Alanı (DKMPM, Manisa).....	111
Foto 23. Piknik Alanı (DKMPM, Manisa).....	112
Foto 24. Şakayık (Kaynak: Uğur Ulaşoğlu)	132
Foto 25. Spil Dağı'ndan Manisa Şehri'nin Görünümü	134
Foto 26. Spil Dağı (Kaynak: Uğur Ulaşoğlu)	134

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Ana Bilim Dalı

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Age : Adı Geçen Eser

cm : Santimetre

da : Dekar

DKMPM : Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü

DMİGM : Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü

FAO: Gıda ve Tarım Örgütü

ha : Hektar

IUCN: Uluslararası Doğa Korunma Birliği

km : Kilometre

m : Metre

Max. : Maksimum

Min. : Minimum

MTA: Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü

ort. : Ortalama

OSB : Organize Sanayi Bölgesi

S: Sayı

s. : Sayfa

UNEP: Birleşmiş Milletler Çevre Programı

vb. : Ve benzeri

vd. : Ve diğeri

WWF: Dünya Doğayı Koruma Vakfı

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Turizm en basit anlamıyla “dinlenmek ve tatil geçirmek amacıyla yolculuğa çıkmak”tır.¹ İnsanlar tarihin her çağında çeşitli nedenlerden dolayı seyahat etmişlerdir. İnsanlar; bir ülkeyi tanımak, insanlar ile ilişki kurmak için ya da ticaret ve dini sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere gitmişlerdir. Sanayi devriminin getirdiği kentleşme hareketi yaşam tarzını değiştirip, yeni olguları beraberinde getirmiştir. Bunlar; rekreasyon ve turizmdir. Ekonomik, kültürel, çevresel, sosyal değişiklikler, ihtiyaçları etkilemiş bunun sonucunda rekreasyon ve turizm olgusu önem kazanmıştır.²

Günümüzde kent yaşamının getirdiği yoğun çalışma temposunun sonucunda, insanların dinlenme ihtiyaçlarının artması üzerine turizm olgusu daha da gelişmiştir. Turizm; beraberinde konaklama, eğlenme ve ulaşım faaliyetlerini de getirmektedir. Bu tür faaliyetleri en verimli şekilde değerlendiren ülkelerde turizm, gelir getiren büyük bir sektör haline gelmiştir. Günümüzde önemli hizmet sektörlerinden biri haline gelen turizmin gün geçtikçe değeri artmaktadır.

Gelişen sanayi ve buna bağlı olarak kentleşmenin artması ile birlikte insanlar stres ve yorgunluklarını atmak, dinlenmek, eğlenmek, gezmek için farklı yerler tercih etmektedirler. Bunlardan biri de daha sakin ve doğayla iç içe olabilecekleri doğal alanlardır. Günümüzde insanlar daha çok doğal alanlarda dinlenmeyi, eğlenmeyi ve gezmeyi tercih etmektedir. Bu durum kitlesel anlamda önem kazanmaya başlayınca insanlar gerekli önlemleri almak istemişlerdir. Bunun bir sonucu olarak ülkeler bilinçlenerek doğanın korunması için çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Gelişmişliğin getirdiği çeşitli olumsuz koşullarla yok olmaya başlayan doğanın ve

---

¹ Nazmiye Özgüç, **Turizmin Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler**, (6. Baskı. İstanbul: Çantay Kitapevi, 2011) s.13

² Didem Işık, “Erciyes Dağı’nın Turizm ve Rekreasyon Bakımından Kayseri Kenti İçin Önemi”, (İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD,2010), s.1

doğal kaynakların korunması için insan nesli çeşitli doğa koruma şekilleri geliştirmekte ve bunları uygulamaya çalışmaktadır. En etkili yöntem bu alanların milli park haline getirilmesi olmuştur.³ Milli park, “genel görünümü (peyzajı), doğal ve beşeri çevre elemanları (öğeleri) koruma altına alınmış ekosistemler (canlı hayatı sistem birlikleri)” dir.⁴

Dünyada milli parkın önemi, ülkemize göre daha erken kavranmıştır. İlk olarak 1872 yılında Yellow Stone Milli Parkı, Amerika Birleşik Devletleri’nde milli park alanı olarak ilan edilmiştir. Bu ülkeyi Avustralya, Yeni Zelanda, Meksika gibi ülkeler izlemiştir. Avrupa’da ise ilk milli park 1909 yılında kurulmuştur. Ülkemizde milli park kavramı son yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Ülkemizde ilk milli park 1958 yılında milli park ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı’dır. Bu tarihten sonra ülkemizde birçok doğal alan, milli park ilan edilmiştir. 2015 yılı itibariyle ülkemizde 40 adet milli park alanı vardır. Milli parklar günümüzde turizm ve rekreasyon alanı olarak yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Ülkemizin birçok bölümünde doğal, kültürel, tarihi güzelliği ve eşsizliği bulunan alanlar milli park alanı olarak turizme açılmıştır. Bu alanlardan biri de Ege Bölgesi’nin Manisa ilinde yer alan Spil Dağı Milli Parkı’dır.

Ege Bölgesi’nde bulunan Spil Dağı; 22.04.1968 tarihinde Bakanlık oluru ile Milli Park olarak ilan edilmiştir. Orman ve Su İşleri Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü sorumluluğunda 6867 ha büyüklüğünde bir milli parktır.⁵ Sahanın milli park alanı olarak koruma altına alınmasını sağlayan önemli kaynak değerleri vardır. Bunların en önemlileri sahanın değişik jeolojik ve morfolojik yapıya sahip olması, birçok endemik bitki türlerini barındırması, tarihi, arkeolojik kalıntılara ve mitolojik hikayelere sahip olmasıdır.

³ Yasin Soylu, “Turistik Destinasyonlarda Taşıma Kapasitesi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Örneği”, (Çanakkale: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ABD, 2013) s.50

⁴ Hayati Doğanay ve Serhat Zaman, **Türkiye Turizm Coğrafyası**, (4.Baskı Erzurum: Pegem Akademi, 2013), s.168

⁵ Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü IV. Bölge Müdürlüğü, **Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023**, Manisa, 2013, s.50 (<http://bolge4.ormansu.gov.tr/4bolge/Files/A-TUR-PLAN/pdf/MANISA%20DOGA%20TURIZMI%20MAS.%20PLANI.pdf> 15.07.2015)

Spil Dağı Milli Parkı jeolojik yapısı bakımından daha çok Senezoik ve Mesozoik yaşlı kalkerlerden oluşmaktadır. Bu sebeple birçok karstik oluşum şekillerine rastlamak mümkündür. Değişik dolin gölleri, mağaralar bu karstik yapı içinde oluşmuştur. Bu değişik oluşumlar milli parkı bir turizm çekim merkezi haline getiren unsurlardandır.

Manisa ilinde, Akdeniz ikliminin genel karakteristikleri görülmektedir. 1513 m yükseltiye sahip olan Spil Dağı'nın yüksek kesimlerinde, Gediz Vadisi'ne göre iklim şartları biraz daha serttir. Yaz mevsiminde Manisa ve İzmir gibi yakın illerin sıcak havasından bunalanlar için serinletici bir dinlenme yeri özelliği taşır. Dağ alanlarının en önemli özelliği olan bu serinletici etki turist çekim gücü oluşturur. Bu yüzden bu alanlar festival ve spor etkinliği için önemli bir merkez haline gelebileceği düşünülmektedir. Kışları kar yağışlarının görüldüğü milli park alanı Manisa için bir kayak merkezi haline de gelebilir. İklim özellikleri bakımından doğa turizmi ve yayla turizmine uygundur. Ayrıca bahar ve yaz aylarında sıcaklığın artması ve yağışların azalmasıyla beraber kamp-karavan ve foto-safari turizmi için uygun bir ortam oluşmaktadır.

Spil Dağı Milli Parkı'nda kırmızı akdeniz ve kahverengi orman toprakları üzerinde çeşitli meşe ve çam türleri gelişmiştir. Bunun yanında birçok otsu ve endemik bitkiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu endemik bitkilerin en çok bilineni Manisa Lalesi'dir. "Ana yurdu bu çevre olan lale soğanı önce XVI. yüzyılda İstanbul'a götürülerek bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmiştir. Tahminen 1594 yılında İstanbul'dan Hollanda'ya götürülmüştür. Hollanda lale bahçeleriyle dünyada kendini duyurmuş olsa da lalenin anayurdu Manisa'dır."⁶ Fauna çeşitliliği de fazladır. Birçok tavşan, çakal, tilki, gelincik, sincap, kirpi, kuş türü park içinde doğal ortamlarında yaşamaktadır. Ayrıca yörenin bir diğer önemli türü milli park içinde yaşayan Yılıkı atlarıdır. Bitki ve hayvan çeşitliliğinin bu derece fazla olması burayı botanik turizmi açısından önemli bir alan haline getirmiştir. İnsanlar dünyanın birçok yerinden hem turistik hem de bilimsel araştırma amaçlı Spil Dağı Milli Parkı'na gelmektedir. Karstik yapının hakim olduğu Spil Dağı'nda irili ufaklı pek çok dere ve karstik göller bulunmaktadır. Bu kaynaklar milli parkta yaşayan canlılar için hayat

⁶ Doğanay, H., Zaman, S., 2013, *Age.*, s.184

kaynağıdır. En önemli gölü Sülüklügöl, adından da anlaşılacağı üzere içi sülüklerle dolu bir göldür. Yemyeşil bir doğanın içinde bulunan bu göl, günübirlik ziyaretçilerin dinlenme yerlerindedir. İnsana huzur veren sakinliğiyle önemli bir rekreasyon alanıdır.

Milli park, Manisa ili Şehzadeler ilçesi sınırları dâhilinde yer almaktadır. Manisa ilinin Yunusemre, Turgutlu ve İzmir ilinin Kemalpaşa ilçesinin Beşpınar mahallesine yakınlığı sebebiyle nüfus, yerleşme ve ekonomi alanlarında bu yerleşmeler milli parkın etki alanını oluşturmaktadır. Bu sebeple tezin, beşeri ve ekonomik coğrafya kısmında bu yerleşim alanlarının beşeri ve ekonomik verilerinden yararlanılmıştır. Milli park sınırları içinde bulunan tek yerleşme alanı Ayvacık Mahallesi'dir. Ancak milli park güney ve doğudan; Şehzadeler ilçesinin Sancaklıçeşmebaşı, Sancaklıuzunçınar, Sancaklıkayadibi, Yukarı Çobanisa mahalleleri, kuzey ve batıdan Yunusemre ilçesinin Turgutalp ve Karakoca mahalleleri, güneybatıdan ise Kemalpaşa ilçesinin Beşpınar Mahallesi ile sınır komşusudur.

Milli park çevresindeki kırsal yerleşmelerde tarım, özellikle bahçe tarımı büyük öneme sahiptir. Hayvancılığın milli park çevresindeki yerleşmelerde yasaklanması üzerine insanların tek geçim kaynağı tarım olmuştur. Milli park içindeki bu alanlar, Türkiye'de kirazın ilk hasat edildiği alanlardır. Pek çok meyve ve sebze tarımının yapıldığı çevrede bu ürünler milli parkın kırsal turizm ve agroturizm için önemli kaynaklardır. Milli park çevresindeki il ve ilçe yerleşmelerinde sanayi ve ticaret faaliyetleri yoğun olarak yapılmaktadır. Manisa, Turgutlu ve Kemalpaşa organize sanayi bölgeleriyle çevrelenmiş Spil Dağı, bu çevrede temiz kalabilmiş bir havaya sahiptir. Bu sanayi bölgelerinin milli parka çok yakın olmaması ve çevresindeki kırsal yerleşmelerinde sanayi, ticaret ve madencilik faaliyetlerinin yapılmaması park alanını çevresel etkilerden korumuştur.

Milli park alanında ve çevresinde doğal, tarihi ve kültürel değere sahip birçok kaynak bulunmaktadır. Manisa'nın yerleşme tarihi eski çağlara kadar uzanmaktadır. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış Manisa, milli park ve çevresinde Lidyalılardan kalma Tantalos Kalesi, Pelops Tahtı ve Niobe (Ağlayan kaya), Hititlerin izlerini taşıyan Kybele Kaya Anıtı, her döneme şahitlik eden ve Romalılar döneminde en

ihtişamlı günlerini yaşayan Magnesia ad Sipylum kenti, Osmanlı Şehzadeleri ve ailelerinin kullandığı Sultan Yaylası önemli kültürel değerlerdir. Bu değerler sahanın kültür turizmi için önemli kaynakları oluştururlar.

Milli parkta alt ve üst yapı çalışmalarının çoğu tamamlanmıştır. Park ziyaretçileri için Atalanı mevkiinde piknik üniteleri, oyun sahaları, spor alanları, tuvalet, araştırma merkezi ve ziyaretçi merkezleri bulunmaktadır. Konaklama için Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü bünyesinde, Şehzadeler Belediyesi Baş Mühendisliği sorumluluğunda 42 adet kır evi ayrıca Ayvacık Mahallesi'nde Hanımağa pansiyonu bulunmaktadır. Kamp yapmak ve karavanlarında konaklamak isteyen ziyaretçiler için kamp alanı da bulunur. Ulaşımın kolayca sağlanabileceği Spil Dağı Milli Parkı Manisa'ya 24 km, İzmir'e 50 km uzaklıkta ve yollar asfalttır. Yılda 250.000 kişinin ziyaret ettiği milli park Manisa ve İzmir'in turizmi için büyük değere sahiptir.

Spil Dağı Milli Parkı'nın turizm coğrafyasını inceleyen tez üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kavramsal bilgiler, farklı kişi ve kurumların çeşitli görüşleriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Turizm coğrafyası, milli park gibi kavramların tanımları yapılarak coğrafya bilimi ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Geçmişten günümüze doğa koruma ve milli parkların dünyada ve ülkemizdeki tarihine, gelişim ve değişim süreçlerine değinilmiş, örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde literatür taraması ve saha çalışmalarından elde edilen verilerle, milli parkın fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri açıklanmış ve bu özelliklerin turizm ile ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise milli parkın turizm coğrafyası incelenmiştir. Bu bölümde ilk olarak sahanın doğal, tarihsel ve kültürel turizm kaynakları belirlenmiştir. Bu kaynakların varlığı ve turistik değerleri ile sahada gelişmesi beklenen turizm türleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde son olarak milli parkta alt ve üst yapı çalışmalarına değinilmiş konaklama ve ulaşım durumu açıklanmıştır.

Spil Dağı Milli Parkı, Ege Bölgesi'nin en önemli milli parklarından biridir. İzmir ve Manisa gibi büyük ve sanayisi gelişmiş şehirlere yakın olması sebebiyle turizm potansiyeli oldukça yüksektir. Sanayinin ve kentleşmenin giderek arttığı

ülkemizde Spil Dağı Milli Parkı'nın da önemini ve değerini ortaya koyacak yayınlara ihtiyaç duyulmaktadır.

1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Ege Bölgesi'nin Asıl Ege bölümünde yer alan araştırma alanı bu bölüm içinde Gediz Yöresi'nde⁷ yer almaktadır. Gediz depresyonunun güneyinde yükselmiş bir blok olan Manisa (Spil) Dağı araştırma alanımızı oluşturan milli parkın bulunduğu alandır(Harita 1). Manisa ilinin Şehzadeler ilçesine bağlı olan Spil Dağı Milli Parkı; 38° 38' 20" ve 38° 43' 00" kuzey ile 27° 22' 45" ve 27° 33' 00" doğu boylamları arasındadır.⁸ Kuzeyde, Gediz Ovası ve güneyde, Kemalpaşa Ovası arasında yer alan, kuzey ve güneyden faylarla kesilmiş, doğu-batı yönünde uzanan Manisa (Spil) dağı üzerinde yer almaktadır.⁹ Manisa'ya 24 km (Atalanı), İzmir iline 41 km uzaklıktadır. Kuzey sınırında Manisa'nın yer aldığı arızalı bir topografik yapıya sahiptir. Gediz Ovası'nda 60 m yükseklikten başlayan Spil Dağı çok kısa bir mesafede 1513 m yüksekliğe (Karadağ tepesi) ulaşır.

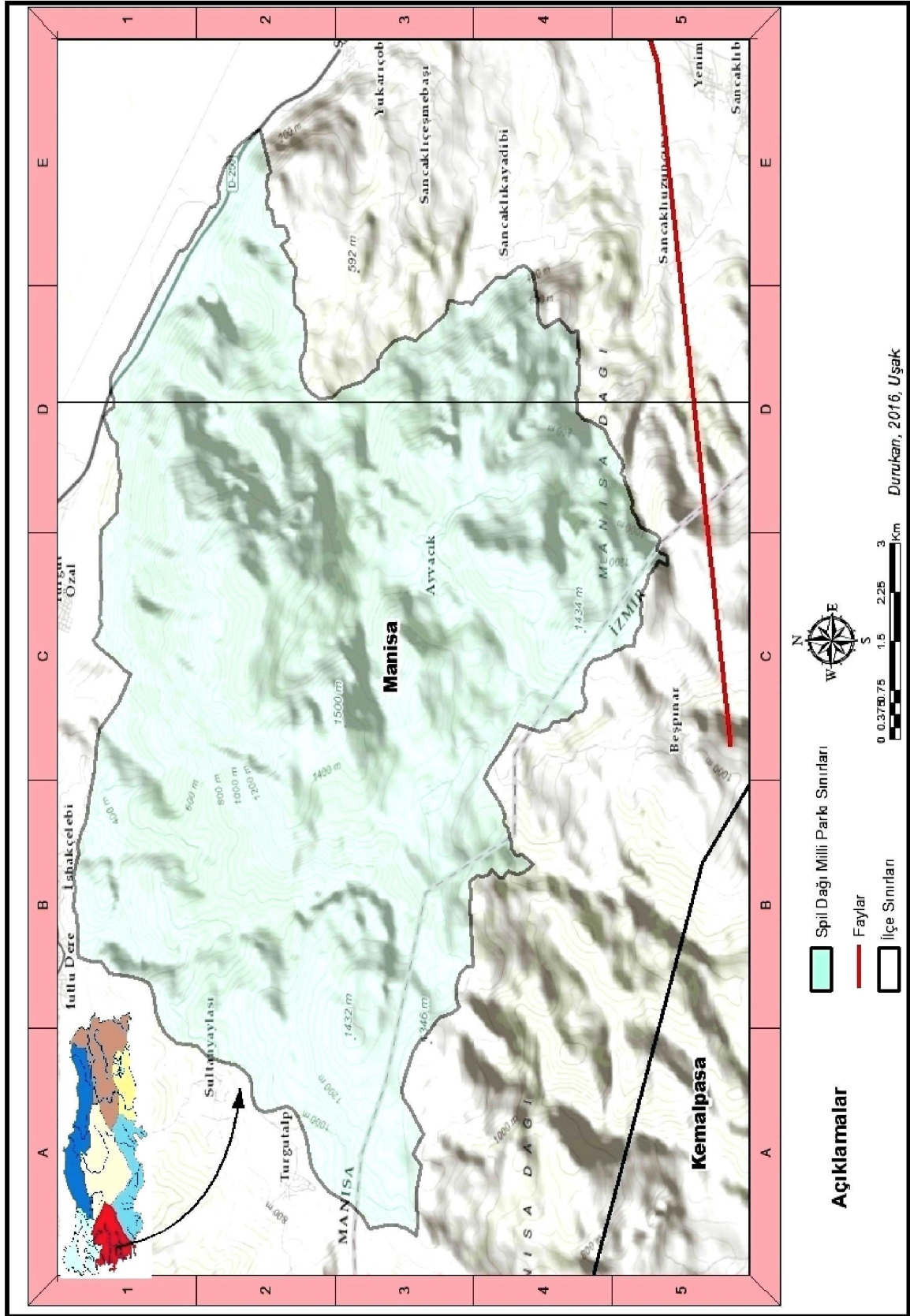
Milli parkın kuzeydoğusunda çok dik kayalık yamaçlar yer almaktadır. Milli parkın kuzey sınırı, Manisa-Turgutlu karayolunun hemen kenarından başlayarak Tabak deresini kesip Topkale Tepesinin kuzeyinden geçmektedir. Güney sınırı; Anadağ, Beşpınar Mahallesi ve Domuzalanı Deresine kadar uzanmaktadır. Doğu sınırı; Manisa-Turgutlu karayolunun kenarındaki kayalık tepelerden başlar, Sülüklügöl'ün doğusunu takip ederek güneye doğru Karaçukur deresinden Sancaklıkayadibi Mahallesi'nin batısından Karain Dağı'nın 600 m yükseltisine kadar iner. Batı sınırında Sultan yaylası, Kirazalanı bulunmaktadır.¹⁰

⁷ Kenan Arınç, **Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Kıyı Bölgeleri I. Cilt** (Erzurum: Eser Ofset Matbaacılık, 2011),s.247

⁸ Şerif Hepcan, "Milli Parklarda Yönetim Zonlarının Belirlenmesi Amacıyla Manisa Spil Dağı Milli Parkı Örneğinde Bir Yöntem Araştırması", (İzmir: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü 1997, s.40

⁹ Doğanay, H., Zaman, S., 2013, **Age.**, s.183

¹⁰Erdal Öztura, "Truva Tarihi Milli Parkı, Kazdağı Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı Ziyaretçilerinin Türkiye'de "Milli Park" Kavramı ve Eğitimi Üzerine Görüşleri" (Çanakkale: Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD, 2005), s.53-54

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

2. Araştırmada Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, Manisa ilinde yer alan Spil Dağı Milli Parkı'nı coğrafi bir bakış açısıyla incelemek, var olan turizmini araştırmak ve alternatif turizm potansiyelini ortaya çıkararak ülkemizin turizmine katkı sağlamaktır. Bütün bunların yanında milli parkın turizm potansiyelini ortaya koyarken koruma kullanma ilkelerini uygulayarak milli parkın doğal yapısının bozulmamasına, bitkilerin ve hayvanların doğal yaşam ortamlarına zarar verilmemesine yardımcı olmak ve gelecek nesillerin de bu güzellikleri görmelerini ve faydalanabilmelerini sağlamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda öncelikle;

- Araştırma konusuyla ilgili kavramsal bilgilere,
- Araştırma alanının coğrafi konumu ve özelliklerine,
- Araştırma alanının fiziki ve beşeri coğrafya özelliklerine,
- Alanın var olan turizm arz ve talebine,
- Araştırma alanında var olan doğal, tarihi ve kültürel değerlerin belirlenmesi ve bunlara bağlı gelişen turizm türlerine,
- Alanın sorunlarına değinerek çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasında, amaçlarına göre araştırma aşamalarından tanımlayıcı araştırma yöntemi benimsenmiş olup sahaya ait detaylı ve doğru bir resim oluşturulması hedeflenmektedir. Bu kapsamda araştırma iki aşamada tasarlanmıştır. İlk aşamada araştırma sahasıyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiştir. DKMPM (Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü)'den alınan 1:25.000 ölçekli Spil Dağı Milli Parkı ve çevresini gösteren topografya haritasından faydalanılarak milli parkın sınırları alınmış ve çevresindeki yerleşmeler belirlenmiştir. Bu haritadan faydalanılarak diğer haritalar oluşturulmuştur. Daha sonra gezi-gözlem çalışmaları yapılarak arazi ve yakın çevresi hakkında bilgi toplanmıştır. Bu aşamada araziye gidilerek çalışmayla ilgili yapılan gözlemler fotoğraflanmış, alanda yetkili kişilerle görüşülmüş ve gerekli belgeler toplanmıştır. Sahada yaşayan yerel halk ile görüşülerek onların sahaya ilgili bilgi ve tecrübeleri alınmıştır.

Veri toplama aşamasından sonra elde edilen veriler uyumlu şekilde sıralanmış, verilerle ilgili tablolar, grafikler ve haritalar oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bütün bunlar yapılırken verilerin bilimselliğine ve güvenilirliğine dikkat edilmiştir. Bütün bu veriler oluşturulurken coğrafyanın ilkeleri doğrultusunda hazırlanmış, yazım aşamasında ise Uşak Üniversitesi akademik yazım kurallarına uyulmuştur. Araştırma alanı ve çevresiyle ilgili haritalar NetCAD GIS 5.2 ve Arc GIS 10.1 programları yardımıyla oluşturulmuştur.

3. Araştırma Sahasıyla İlgili Yapılmış Çalışmalar

Ardos, M., 1995, *Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi* isimli kitapta Türkiye ovalarının oluşumuyla ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırma sahamız olan Gediz Depresyonu ve çevresinin oluşumuyla ilgili bilgilerden faydalanılmıştır.

Arınc, K., 2011, *Türkiye'nin Kıyı Bölgeleri* Türkiye'nin kıyı bölgeleri ve bölümlerini ayrıntılı bir biçimde inceleyen bir kitaptır. Kitapta Ege bölgesi'nin önemli yörelerinden olan Gediz Yöresi'yle ilgili bilgilerden yararlanılmıştır.

Çelik, G., 2012, *Turizmin Ekonomik Kalkınmaya Katkıları: Manisa İli Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan yüksek lisans tezinde turizm sektörünün bölgesel ekonomik kalkınmaya etkilerini tespit ederek Manisa ilinin sahip olduğu turizm potansiyeli belirlenmiştir.

Doğan, M, U., 2007, *Magnesia ad Sipylum*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yaptırılmış bir yüksek lisans tezidir. Bu tezde Manisa şehrinde bulunan Sipylos Magnesiası Antik Kenti üzerine kapsamlı bir araştırma yapılmış, arkeolojik verilerden de yararlanılarak antik kent analiz edilmeye çalışılmıştır. Kentin geçmişten günümüze tarihi çağlar boyunca hangi medeniyetlere ev sahipliği yaptığı, nasıl bir evrim geçirdiği anlatılmaktadır. Aynı zamanda bir tarihi coğrafya çalışmasıdır.

Doğanay, H., Zaman, S., 2013, *Türkiye Turizm Coğrafyası* adlı bir turizm coğrafyası kitabıdır. Eserde turizm konusuna değinilmiş, Türkiye turizminin doğal ve beşeri kaynakları incelenerek Türkiye turizmine büyük bir katkı sağlanmıştır. Spil Dağı Milli Parkı ile ilgili bilgilerden yararlanılmıştır.

Duman, H., 1985, *Manisa Dağı (Spil Dağı) Milli Parkı'nın Flora ve Vegetasyonu Üzerine Bir Çalışma*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yaptırılmış yüksek lisans tezinde Spil Dağı'nın vejetasyonu incelenerek sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yörenin endemik bitkileri tespit edilmiştir. Fiziki coğrafyayla ilgili birçok konuda eserden faydalanılmıştır.

Ekinci G., 1991, *Türkiye Milli Parkları*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde hazırlanmış olan bu yüksek lisans tezinde milli park kavramı üzerinde durularak Türkiye'de milli parkların gelişimi, yasal durumu ve mevzuatı incelemiştir. Spil Dağı Milli Parkı ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Erinç, S., *Jeomorfoloji I*, eserde Menderes Masifi, Ege ovalarının ve dağlarının jeolojik devirler boyunca geçirdiği evrimlerden bahsedilmiş ve alanın günümüzdeki görünümüne nasıl ulaştığı hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın jeomorfoloji bölümünde bu eserden yararlanılmıştır.

Hepcan, Ş., 1997, *Milli Parklarda Yönetim Zonlarının Belirlenmesi Amacıyla Manisa Spil Dağı Milli Parkı Örneğinde Bir Yöntem Araştırması*, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde hazırlanan bu doktora tezinin konusu Spil Dağı Milli Parkı'nın milli park yönetim planlamasının aracı konumundaki yönetim zonlarının oluşturulması yani milli parkın doğal, kültürel peyzajına uygun bir biçimde milli parkı yönetim zonlarına ayırmaktır. Birçok alanda bu tezdten yararlanılmıştır.

Kızılaslan, N., Ünal, T., 2013, *Manisa Spil Dağı Milli Parkı Kırsal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi*, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 7. sayısında yayınlanan makalede milli parkı ziyaret eden ve yörede yaşayan bireylere anket yapılarak milli park ve rekreasyon faaliyetleriyle ilgili ankete katılanların düşünceleri alınmış ve kırsal turizm potansiyeli belirlenmeye çalışılmıştır.

Koçman, A., 1989, *Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir-Bozdağlar Yöresi Üzerinde Araştırmalar*, eser İzmir-Bozdağlar yöresi ile ilgili hazırlanmış bir fiziki coğrafya çalışmasıdır. Yörenin jeolojik devirler boyunca

oluşum safhaları anlatılmış ve iklimiyle ilgili bilgi verilmiştir. Manisa Dağı'nın oluşumuyla ilgili eserden yararlanılmıştır.

Öztura, E., 2010, *Truva Tarihi Milli Parkı, Kazdağı Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı Ziyaretçilerinin Türkiye'de Milli Park Kavramı ve Eğitimi Üzerine Görüşleri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yaptırılmış yüksek lisans tezinde Türkiye'nin üç önemli ve ziyaretçisi fazla olan milli parklarında yerli ziyaretçilerden milli park kavramına ve milli park eğitimine ilişkin görüşler alınmış ve halkımızın milli park eğitimi konusunda ne düzeyde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Temuçin, E., 1987, *Manisa ve Yakın Çevresi'nin İklimi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan doktora tezinde Manisa ve yakın çevresinin iklimi ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. İklim bölümünde eserden faydalanılmıştır.

Ekşi Tuğrul, D., 2007, *Manisa'nın Turizm Potansiyeli*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Tezde Manisa'da bulunan doğal ve beşeri turistik kaynaklar coğrafyanın ilkeleri doğrultusunda incelenmiş ve bir turizm şehri olarak Manisa'nın turizmi geliştirilmeye çalışılmış, sorunlarına değinerek çözümler bulunması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Coğrafya ve Turizm Coğrafyası

Coğrafya, en basit anlamıyla insan ve mekân ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Elibüyük'e göre "coğrafya birbirinden farklı doğal beşeri, ekonomik, tarihi ve sosyal ortam ve olgulardan kaynaklanan karmaşık sorunları, kendi ilke ve yöntemlerine uygun olarak araştırıp, özellikle insan ve onun yaşama alanı olan doğal ortamı esas alarak çözümler sunmaya çalışır."¹¹

"İnsanın mekânı kullanma ve düzenlemesinde ekonomik, toplumsal ve siyasi faaliyetlerin etkili olduğu böylece beşeri coğrafyanın oldukça dinamik ve güncel bir çalışma konusu olduğu bilinmektedir. Önceki yüzyıllarda yerbilimi (fiziki coğrafya) ile gelişen coğrafya, günümüzde kültür-çevre veya insan-çevre konuları ile dikkat çekmektedir."¹² İnsan ve mekânın ilişkisinden doğan coğrafyanın konusu içine bu iki olgunun etkileşiminden doğan her tür faaliyet girmektedir. Turizm faaliyetleri de insanın mekânla olan ilişkisinden doğduğu için coğrafyanın konusu içine girmiştir.

"Turizm Fransızca kökenli bir terim olup, özgün biçimi *tourisme* (ing. *tourism*) diye geçer. Terimin en kısa tanımı zevk için yapılan geziler biçiminde yapılır."¹³ Dünya Turizm Örgütü, turizmi, "gelir getirici etkinlikler dışında kalan boş zamanların hemen hepsini içine alan bir seyahat; bundan doğan konaklama,

¹¹ Mesut Elibüyük, **Coğrafya'nın Önemi, Tanımı ve Sınıflandırılması**, (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk Kültürü Araştırmaları XXXIII/1-2, 1997) s.110

¹² Hayati Doğanay, **Coğrafyada Metodoloji**, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi, 1993) s.187

¹³ Doğanay, H., 2013, **Age.**, s.1

yeme-içme ulaşım eğlence gibi hizmetler ve ilişkilerdir” olarak tanımlamıştır.¹⁴

“Coğrafi ve kültürel farklılıklar öteden beri insanların dikkatini çekmekte turizmi gündeme getirmektedir. Turizm mekânı ve kültürü etkilemekte aynı zamanda kültürden ve mekândan etkilenerek tüm dünyaya yayılan bir hareket olarak önem kazanmaktadır.”¹⁵ İnsanların merak, dinlenme, gezme gibi güdülerinin ortak bir sonucu olarak turizmin ortaya çıktığı düşünülmektedir. Turizm, coğrafyanın tanımında olduğu gibi, mekânsal farklılıkların ortaya çıkardığı bir olgudur.¹⁶

Turizmin tarihsel gelişimine bakıldığında seyahat hareketlerinin başlangıcı olarak M.Ö 4000’den önce Sümerlilerin tekerliği icadı, parayı ve yazıyı bulmaları gösterilmiştir. Bu gelişmeyle birlikte seyahatler devam etmiş, M.Ö 3000’li yıllarda piramitleri ziyaret ve M.Ö 700 yıllarında Yunan Olimpiyat Oyunlarına katılmak için seyahat edilmiştir. Romalılar döneminde de zevk, sağlık ve ticaret amaçlı seyahatler yapılmıştır. Herodot (İ.Ö. 484-426), Tales (İ.Ö. VI. yüzyıl), Pisagor (İ.Ö. V. yüzyıl) gibi filozoflar da kültürel amaçlı gezilere çıkmışlardır. Bu dönemden sonra ise Haçlı Seferleri en önemli seyahatlerdir. Avrupa’da 17. ve 18. yüzyıllarda Floransa’ya eğitim diplomatik ve ticari amaçlı seyahatler yapılmıştır. Avrupa ve Kuzey Amerika’da 19. yüzyılda ulaşım araçlarındaki gelişmeyle birlikte ulaşım imkânları genişlemiş bu da seyahatleri olumlu etkilemiştir.¹⁷ Thomas Cook ilk defa 1860 yılında seyahat acentesini kurarak düzenli olarak seyahati örgütlemiş ve bu da turizm alanındaki önemli gelişmelerden biri olmuştur.

20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan I. ve II. Dünya Savaşları, turizmin gelişimini olumsuz etkilemiştir. Ancak motorlu kara taşıtları teknolojisinde yaşanan gelişmeler, turizmin gelişmesinde çok önemli bir öneme sahiptir. Dünya Savaşlarından sonra uçak teknolojisinde yaşanan gelişmeler turizm sektörünün ön plana çıkmasını sağlamıştır. Turizmde 20. yüzyılın ikinci yarısında büyük bir patlama yaşanmıştır. Dünyada son yıllarda yaşanan gelişmelerin turizm sektörüne etkisi büyüktür. Bu ilerlemenin teknolojideki gelişmelere paralel olarak arttığı

¹⁴ Suat Karaküçük, **Rekreasyon**, (Ankara: Gazi Kitapevi, 2008), s.188

¹⁵ Gözde Emekli, “Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm”, **Ege Üniversitesi Ege Coğrafya Dergisi**, Sayı:15: 51-59 (2006), s.52

¹⁶ Özgüç, N., 2011, **Age.**, s.1

¹⁷ Doğanay, H., 2013, **Age.**, s.11-15

belirtilmektedir. Gelişmenin göstergelerinden birisi de, dünyada 1950’de 25 milyon dolayında insan seyahat ederken bu rakamın 2000 yılında 698 milyona yaklaşmış olmasıdır.¹⁸ Teknolojik gelişmeler çalışma yaşamının ortaya çıkardığı sorunlar, yeni bölgeleri ve merkezleri tanıma arzusu, boş zamanın artması, bireylerin özel zevk ve hobilerine yönelik kısa süreli turlar, iş ve eğlence unsurlarının aynı zaman diliminde gerçekleştirilebilmesi, insanoğlunun seyahat faaliyetlerinin dünyada yoğunlaşmasına neden olmaktadır.¹⁹

Turizmi zevk için yapılan geziler, seyahatler yapmak için gerçekleştirilen insan faaliyetleri olarak bilinmektedir. Turizmi seyahatten ayıran en önemli özellik amacın serbestçe seçimi ve zevki tatmin yöntemleridir. Seyyah organizasyondan faydalanırken turist heyecan ve macera arayışındadır. Seyyah keşfederken turist keşfedileni ziyaret etmektedir. Turist pasif, seyyah ise aktiftir.²⁰ Buradan da anlaşılacağı üzere turizm ve seyahat aynı şey olmadığı gibi turist ve seyyah da aynı değildir. Konuya açıklık getirebilmek için Özgüç şu şekilde belirtmiştir:

Turizm olayının meydana gelmesi için;

- a) Seyahatin devamlı oturulan, çalışılan ve günlük ihtiyaçların sağlandığı yerler dışında yapılması;
- b) Konaklama sırasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetlerin talep edilmesi;
- c) Gidilen yerdeki konaklamanın geçici olması gerekmektedir.²¹

Bütün dünyada turizm faaliyetleri gelişme göstermiş ve çekiciliğe bağlı olarak değişik turizm türleri ortaya çıkmıştır. Kıyı-deniz turizmi, kırsal turizm, yayla turizmi, ekoturizm, kültürel turizm, inanç turizmi, kış turizmi, doğa yürüyüşleri, bisiklet turları, yamaç paraşütü, atlı doğa yürüyüşleri gibi çoğaltabileceğimiz turizm ile ilgili pek çok kavram isimlerinden de anlaşılacağı gibi coğrafyadan

¹⁸ Işık, D., 2010, *Age.*, s.14-15

¹⁹ Murat Nail Üzel, “Dünya’da ve Türkiye’de Kış Turizmi ve Örnek Alan Erciyes Turizm Merkezi”, (İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ABD,2003),s.3

²⁰ Suat Karaküçük, **Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme**, (Ankara: Gazi Kitabevi 5. Baskı,2005) s.191

²¹ Özgüç, N., 2011, *Age.*, s.13

esinlenmiştir.²² “Coğrafi yönden konuyu etüd eden bilim dalı ise ‘Turizm Coğrafyası’dır. Her ne kadar turizm olayının sosyal ve ekonomik bir olgu olduğu ifade edilirse de turizm aynı zamanda bir coğrafya olayıdır.”²³ Coğrafya ve Turizm tanımlarından yola çıkarak turizm hareketinin bir mekân bilimi olan coğrafyanın inceleme alanı içine girdiği görülmektedir. Çünkü turizm mekânsal koşullarla son derece ilişkilidir. Eğer dünya üzerinde her yer birbirine benzeseydi yani mekânsal farklılıklar olmasaydı turizm olayı da meydana gelmeyecekti. Turizmi coğrafya ile birleştiren ve turizmin coğrafyanın inceleme alanına girmesine sebep olan en önemli etkenlerden biri de budur.

Turizmi insanların boş zamanlarını değerlendirmek için yaptığı bir etkinlik olarak düşündüğümüzde; Turizm Coğrafyası, bu etkinlik içinde insanların doğayla ve birbirleri arasındaki bütün ilişkiyi, etkileşimi kapsamaktadır. Bir yerde turizmden söz edebilmek için o yerin belirli çekici özelliklerinin olması gerekir. Bu özellikler doğal, kültürel, tarihi özellikler olabilir. Örneğin bir yerde kıyı turizminden bahsedebilmemiz için orada bir denizin ve kıyının bulunması gerekir ya da termal turizm için sıcak su kaynaklarına ihtiyaç vardır. Bunlar da tek başına yeterli değildir. Turist olarak nitelendirdiğimiz kişilerin dinlenmek, eğlenmek, gezmek, görmek gibi amaçlarla bu bahsettiğimiz alanlara gelmesi gerekir. İşte bu yer turizm ve coğrafyanın kesiştiği alandır.

1.2. Rekreasyon

“Kelime anlamı olarak dinlendirmek, eğlendirmek, canlandırmak, hayat vermek, eğlenmek anlamlarına gelen rekreasyon İngilizce “recreate” ve Fransızca “recréer” fiillerinin isim halidir. Alan yazında kullanılmak üzere ise, insanların boş zamanlarında, eğlence ve tatmin dürtülerini gidermek üzere gönüllü olarak katıldıkları faaliyetler şeklinde tanımlanabilir.”²⁴

²²Yıldırım Yılmaz ve Beykan Çizel, “Türk Turizminde Günü Kurtarmak Değil, Marka Yaratmak”, **I. Ulusal Türkiye Sempozyumu**, (İzmir: Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü Yayınları (2-3 Kasım 2000), ,2008), s.457

²³Aydoğan Köksal, **Türkiye Turizm Coğrafyası**, (Ankara: Gazi Büro Kitapevi,1994), s.2-3

²⁴ Mustafa Sağcan, **Rekreasyon ve Turizm**, (İzmir: Cumhuriyet Basımevi, 1986), s.5

“Dar anlamda düşünülmemesi gereken rekreasyon; turizm, boş zaman veya serbest zaman, spor, oyun ve bir ölçüde kültürle iç içe geçmiştir. Rekreasyon, farklı lokasyonlarda farklı doyumlar sağlayan, farklı katılımcıların, farklı kaynakların kullanımına talep gösterdiği on binlerce farklı olgudur.”²⁵ “Rekreasyonu turizm faaliyetinden ayıran en önemli nokta; rekreasyonel faaliyete katılan kişinin gittiği yerde konaklamamasıdır. Turizm önemli bir ekonomik değer yaratırken rekreasyonda ön plana çıkan değer, kişinin mutluluğudur.”²⁶

Boş zaman ve rekreasyon konularındaki önemli gelişmeler insan yaşamında önemli yer tutmaktadır. İlk olarak 1967’de yapılan Birleşmiş Milletler Avrupa Semineri’nde dile getirilen rekreasyon ve boş zamanın kişilerin ve milletlerin yaşam biçimine etki eden önemli bir unsur olmaya başladığı vurgulanmıştır.²⁷ Rekreasyon kavramı ve rekreasyona duyulan ihtiyaç sanayi devriminden sonra ortaya çıkmıştır. İnsanların yoğun çalışma temposundan, iş hayatından kendilerine kalan zaman olarak da nitelendirilebilir. Genellikle boş zamanlarda yapılan faaliyetler olarak bilinmektedir. “İnsanın yoğun çalışma hayatı, olumsuz çevresel etkilerden dolayı olumsuz etkilenen beden ve ruh sağlığını tekrar düzeltmek, bununla birlikte zevk almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinlikler olarak da ifade edilmektedir.”²⁸

Rekreasyon faaliyetleri çeşitli şekillerde ayrılabilir. Genellikle ‘kapalı’ ve ‘açık’ mekanlarda sürdürülmesine göre ayrılabilirler gibi, katılımcı ve izleyici olarak gerçekleştirilmelerine göre ‘aktif’ ve ‘pasif’ olarak ayrılabilir. Aslında rekreasyon faaliyetleri için yapılan ve daha sık kullanılan ayırım şehrsel ve kırsal şeklinde olmalıdır.²⁹ Örneğin açık havada piknik yapmak açık mekanlarda sürdürülen kırsal bir faaliyettir. Operaya gitmek ise kapalı mekanlarda sürdürülen şehrsel bir rekreasyon faaliyetidir.

²⁵ Mehmet Somuncu, **Aladağlar Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma**,(Ankara: Gündüz Yayınları, 2005), s.27

²⁶ Karaküçük, S., 2008, **Age.**, s.212

²⁷ Sağcan, M., 1986, **Age.**, s.1

²⁸ Karaküçük, S., 2005, **Age.**, s.61

²⁹ Özgüç, N., 2011, **Age.**, s.1

Sonuç olarak “rekreasyon, boş zamanda ve tek başına yahut grupla, araçlı, araçsız, açık veya kapalı alanlarda, kent içi veya kent dışında, bir organizasyona bağlı ya da bağımsız olarak, zorunluluğun olmadığı, zevk ve neşe verici her türlü etkinlikten oluşmaktadır”.³⁰ Rekreasyonu kısa süreli yapılan dinlenme ve eğlenme faaliyeti olarak tanımlayabiliriz. Burada belirleyici olan boş zaman kavramıdır. Boş zamanda yapılan her türlü dinlenme ve eğlenme faaliyetini kapsar.

1.3. Doğayı Koruma ve Milli Park Kavramı

İnsanların doğaya müdahalesi oldukça eski dönemlere dayanır. Bütün diğer canlılar gibi insan da belli bir fiziki ortamda yaşar ve o ortam ile karşılıklı ilişki içerisine girer. Bu ilişkinin yaşanılan ortamı bozmaması için ona olan etkisinin belli düzeyde kalması gerekir. Özellikle tümüyle doğal olan alanlarda turizmin etkileri devamlı bir şekilde görülmektedir. Turistler bitkileri tahrip etmekte ve hayvanlara zarar vermektedir. Bir turistin istenmeyen ekolojik sonuçlar meydana getirebilme miktarıyla, bu sonuçların faaliyetin ne kadar azaltılmasıyla düzelebileceği hesaplanarak ekolojik taşıma kapasitesi bulunabilir.³¹ Doğanın kendini yenileyebilme özelliği vardır. Ancak taşıma kapasitesinin üzerinde müdahalede bulunulduğu zaman doğa kendini yenileyememektedir. Bu da günümüzde olduğu gibi çeşitli çevre sorunlarına yol açmaktadır.

Ortama taşıma kapasitesinin üzerinde müdahale edilmesi sürdürülebilirlik sorunlarını doğurmaktadır. Bu durum insanlığın geleceğini önemli ölçüde tehdit etmektedir. İnsanların faaliyetleri sonucunda doğa üzerinde yıkıcı ve dönüşü olmayan etkiler oluşmaktadır. Bu etkilerin anlaşılması ve sonuçlarının görülmesiyle doğa ve doğa korumanın önemi ortaya çıkmıştır. Dünyada artan nüfus ve buna bağlı talep çeşitliliğinin doğal kaynaklar üzerinde oluşturduğu baskılar, plansız, sağlıksız büyüme sorunları insanoğlunu, bu kaynakların tahrip edilmeden gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da karşılayabilmesini sağlayacak yönetim arayışlarına itmiştir.³² Bu

³⁰ Karaküçük, S.,2005, *Age.*, s.75-76

³¹ Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*,(İstanbul: Çantay Kitabevi, 2003),s.146

³² Oğuz Kurdoğlu, *Dünyada Doğa Koruma Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Güncel Boyutu*, (Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt:8 Sayı:1: 59-76, 2007), s.60

arayışların bir sonucu olarak korunan alan kavramı gündeme gelmiştir. Doğayı bu kadar tahrip eden insanoğlu şimdi de onu kurtarmak için uğraşmaktadır.

Doğa koruma, canlıların tek yaşam ortamını oluşturan doğanın her türlü zararlı etkilerden ve yok olmasından korunması ve gereken önlemlerin alınmasıdır. Bilinen ilk doğa koruma çabaları, parklar ve insanın katkısıyla oluşturulmuş ormanlardır. Avrupa’da 1970’lerde başlayan ‘kent ekolojisi’ hareketi, 1980’lerde Avrupa’da gelişen çevre bilinci, Rio Konferansı ve Local Agenda 21 halkın çevre konusunda bilincini ve çevre hareketlerine katılımını artırmıştır.³³ Günümüzde artık insanlar doğal yaşamı koruma konusunda bilinçlenmiştir. Bunun bir sonucu olarak koruma hareketleri gün geçtikçe faaliyetlerini arttırmaktadırlar.

1981 yılında; IUCN, FAO, WWF ve UNEP tarafından Dünya Koruma Stratejisi hazırlanmıştır. Bu stratejiye göre;

- 1- Önemli ekolojik süreçlerin ve insan varlığının sürdürülmesi, geliştirilmesi için yaşama destek olan sistemlerin korunması,
- 2- Bilimsel ilerleme, teknik yenilikler ve biyolojik kaynakları kullanan birçok endüstrilerin sağlıklı gelişimi yanında kültür bitkileri evcil hayvanlar ve onların ıslahı için gerekli üretim programlarının dayandığı genetik çeşitliliğin korunması,
- 3- Önemli endüstrilerin ve milyonlarca kırsal nüfusun dayanağı olan türler ve ekosistemlerin kullanımının dengelenmesi hedeflenmiştir.³⁴

Stratejide ortaya konan görüşlerin temeli olan ve Stockholm (1972)’de kabul edilen ‘çevrenin korunması, ekonomik kalkınma için en önemli ön koşuldur’ temel ilkesi, 1992 Rio Çevre Deklerasyonu’nda (madde 2) onaylanmıştır.³⁵ Rio Deklarasyonu’nda ise çevrenin korunmasının kalkınmanın destekleyici olduğu fikri savunulmuştur.

³³ Halil Özgüner, “Doğa İlişkilerinin Gelişimi ve Peyzaj Tasarımında Doğal Stilin 20. Yüzyılda Önem Kazanmasının Nedenleri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Sayı:1 ISSN 1302 – 7085, (2003), s.47

³⁴ Ertan Düzgüneş, “Altındere Vadisi Milli Parkı (Trabzon)’nda Koruma Değeri ile Turizm Potansiyelinin Saptanmasına Yönelik Bir Yöntem Yaklaşımı”, (Trabzon: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009), s.5

³⁵Demirel, Ö., **Doğa Koruma ve Milli Parklar**, (Trabzon: K.T.Ü. Orman Fakültesi Ders Notları, Yayın No:37, 2005)

21. yüzyılda evrensel ölçüde doğayı koruma faaliyetleri artmış ve her ülke bunun bilincine vararak korunan alan kavramına önem vermiştir. Bu bilincin oluşmasıyla birlikte doğal ve kültürel kaynak değerleri açısından zengin alanlar koruma altına alınmıştır.

Milli park terimine baktığımızda, tarihin çeşitli dönemlerinde farklı uygarlıklarda farklı anlamlara geldiği görülmektedir. Latinler park kelimesini suni olarak yapılmış yani insanın elinden çıkmış etrafı çevrili bir yer kabul ederken Anglosaksonlar, güzel manzaralı, doğal güzelliklerin olduğu bir yerden bahsederler. “Çinlilerin YUS tabiri, İranlıların CENNET’i Roma ve Kartacaların NEMORAS’ ı modern park sistemlerinin öncüleri kabul edilirler. Milli Park deyimindeki, milli kelimesinin batı dillerindeki anlamı ise Devlet’tir.”³⁶

Doğa koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü resmi sitesinde milli park tanımı şöyledir: Milli Park; “bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını ifade etmektedir.”³⁷

Güngör’e göre milli park; “İnsan tarafından insan bünyesinde hiçbir değişiklik yapılmamış bir veya birkaç ekosistemi, bitki ve hayvan türlerini barındıran ve bütün güzellikleri yaşatan doğa alanı olup, bilimsel ve estetik yönden önemli alanlardır.”³⁸

Milli park oluşturma fikri ilk defa ABD’de ortaya çıkmıştır. 1872 yılında Yellowstone bölgesinde avcı bir grubun yörenin flora ve faunası, jeolojik yapısı ve estetik görüntünün gelecek kuşaklara bırakabilecek en güzel miras olacağını düşünmüş ve bunun için bir kanun tasarısı öngörülmüştür. Böylece milli park kavramı ilk defa gündeme gelmiştir. Dünyadaki nüfus artışı ve kullanım alanlarının giderek yayılması ile ilgili istatistiklere bakıldığında çok yakın bir zamanda yeryüzünün hiçbir yerinin doğal halini koruyamayacağı görülmektedir. Kullanılabilir

³⁶Muhsin Zekai Bayer, “Milli Park Anlamı ve Tabiatı Koruma Bakımından Önemi”, **Milli Park ve Tabiatın Korunması Semineri (24 Ekim 1966)**, (Ankara: Türkiye Tabiatı Koruma Cemiyeti yayınları no:10, Yeni Desen Matbaası Tic. Ltd. Şti. Matbaası, 1967), s.28

³⁷ <http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/kavramlar.htm> (22.10.2015)

³⁸Güngör Ekinci, “Türkiye’nin Milli Parkları”, (İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği, 1991),s.1

alanların çoğunun; tarım, yerleşim ve sanayi yeri olacağı öngörülmektedir. İşte bu yüzden milli parklar ve korunan alanların oluşturulması çok önemlidir.

1.4. Dünya’da Milli Parklar

Bilinen ilk koruma önlemi, M.Ö. 252 yılında Hint kralının çıkardığı ferman ile ortaya çıkmıştır.³⁹ Günümüzden yüzyıllar önce Doğu Çin’de ormanların bünyesi değiştirilerek meydana getirilmiş parklar olduğu da görülmektedir. Orta çağ Avrupasında parklar birer derebeylik müessesesi, ormanlar da otlatmanın yasak olduğu imtiyazlı sahalardır. Avrupa’da park ilk defa Bohemya prensi tarafından 1858 yılında yaptırılmıştır. Prens ormanlarında 2000 ha bir sahayı bakir bir orman rezervi olarak ayırmıştır.⁴⁰

18. yüzyılın ortalarından itibaren ekonomik ve endüstriyel gelişmelerle birlikte doğaya büyük zararlar verilmeye başlanmıştır. Doğal kaynakların sınırsız kullanımını sonucu doğal çevreye verilen zarar ve tahribat artmaya başlamıştır. Bu sebepler bilim çevrelerini 18. yüzyılın ortalarından itibaren doğal bilimlere yöneltmiştir. Ciddi bir şekilde doğayı koruma çalışmaları 19. yüzyılda başlamıştır. Farklı çıkış noktalarına göre doğa koruma çalışmaları farklı konularda ele alınmıştır. Kimi gruplar doğanın estetik olarak görüntüsünden ve ilham kaynağı olmasından dolayı korunması gerektiğini savunurken kimi gruplar da kültürel tarih açısından korunması gerektiğini savunmuşlardır. Bilim çevreleri ise doğanın ve doğadaki canlıların korunması gerektiğini savunmuşlardır.⁴¹

Dünyada doğayı korumaya yönelik olarak ilk büyük örnek, Amerika’da kurulan Yosemite (1863) ve Yellow Stone (1872) milli parklarıdır. 19. Yüzyıl bitmeden ABD’nin dışında Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, Meksika gibi birçok ülkede doğa koruma kavramı benimsenmeye başlamıştır.⁴² Avustralya’da 1876’da kurulan Royal Milli Parkı, Kanada’da 1855’de kurulan Bongf Milli Parkı, Yeni

³⁹ Ayşe Nur Sarıkaya, “Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı’nın Ekoturizm Yaklaşımı Çerçevesinde İrdelenmesi”, (İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD, 2004),s.22

⁴⁰ Bayer, M., Z., 1967, *Age.*, s.28

⁴¹ Sarıkaya, A., 2004, *Age.*, s.22

⁴² Meltem Mortan, “Türkiye’de Doğa Koruma Çalışmalarının Büyük Menderes Deltası Örneği ile Uygulama Olanakları ve Sınırları Üzerinde Araştırmalar”,(İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD, 1991), s.36-37

Zelanda'da 1897'de kurulan Tongarino Milli Parkı, Meksika'da 1898 yılında kurulan El Chico Milli Parkı ilk milli parklardır.

ABD'nin öncülüğünde başlayan milli park hareketi zamanla Avrupa'ya ve bütün dünyaya yayılmıştır. Özellikle sanayi devriminin getirdiği sanayileşme ve kentleşme hareketleri bunun sonucunda yaşanan çevre felaketleri ülkeleri ister istemez doğayı korumaya ve milli park oluşturmaya itmiştir. Avrupa'da ilk milli park 1909 yılında İsveç'de, ikincisi ise 1914 yılında İsviçre'de ilan edilmiştir. 1906 yılında Avrupa'da ilk Prusya yönetimi Doğa koruma amacına yönelik yasal kadro oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nda milli parklar Avrupa'da 31'i bulurken, dünyada 300'e ulaşmıştır.⁴³ Doğa koruma hareketlerinin ülkelerin sınırları ile sınırlandırılmayacağı anlaşılınca uluslararası iş birliğine gidilmiştir. Uluslararası işbirliği sonucunda 1948 yılında Uluslararası Tabiat ve Tabiat Kaynaklarını Koruma Birliği (IUCN) kurulmuştur.⁴⁴ Daha sonra bunu 1962 yılında kurulan Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) takip etmiştir. 1967 yılında Avrupa Konseyi'ne üye 21 ülke tarafından Tabiat ve Tabiat Kaynaklarını Koruma Avrupa Komitesi (CDSN) nin kurulması ve 1973 yılından itibaren Avrupa konseyine üye ülkelerin tabiat ve çevrenin korunmasından sorumlu bakanları düzenli olarak bir araya gelip ortak kararlar almaktadır.

Dünyamızdaki gelişen teknolojilerin bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımı nedeni ile ortaya çıkan olumsuzlukların, doğada neden olduğu çöküşü durdurmak amacıyla doğayı ve doğal kaynakları koruma düşüncesi son zamanlarda tüm dünyada hızla yayılmaktadır. Bugün dünyanın birçok yerinde çok sayıda doğa koruma alanları ve milli parklar oluşturulmuştur. Özellikle Asya, Afrika ve Güney Amerika'da doğal güzelliklere sahip birçok devlet buraları koruma altına alarak milli park alanı olarak ilan etmişlerdir.

1.5. Türkiye'de Milli Parklar

Ülkemizde milli park hareketleri diğer ülkelere göre oldukça yeni sayılır. İlk defa orman fakültesi profesörlerinden Prof. Dr. Selahattin İnal'ın 1948 yılında

⁴³ Mortan, M., 1991, *Age.*, s.36-37

⁴⁴ İbrahim Sezer, "Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası'nın Coğrafi Etüdü", (Erzurum: Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Alanlar Eğitimi ABD, 2006), s,7

yayımladığı *Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız* adlı eserinde milli park terimi kullanılmıştır. Daha sonra 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı kanunun ilgili maddeleriyle de uygulama alanına girmiştir.⁴⁵

“DKMPGM bilgi notlarına göre (2004), 1937 yılında çıkarılan 3116 ve 3167 sayılı kanunlar ülkemiz doğa ve yaban hayatının korunmasında yürürlüğe giren ilk yasalardır.”⁴⁶ 1956 yılında kabul edilen 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 25. maddesi ile; nadir özellik ve güzellik arz eden sahaların milli park rejimine alınması sağlanmıştır. Bu yasayla birlikte 1956 yılında Belgrat Ormanı Mesire yeri, ve daha sonra da 1958 yılında Yozgat Çamlığı Milli Parkı ilk milli park alanı olarak ilan edilmiştir.⁴⁷

1958-1981 devresinde yurdumuzda 17 adet milli park alanı kurulmuştur. 1983 yılında bir önceki yasanın kanununu değiştiren 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu çıkarılmıştır. Bu yeni yasayla beraber milli park terimiyle birlikte tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanı diye çevrebilim kavramları yasaya konulmuştur.⁴⁸ Bu tarihten sonra ülkemizde milli parkların sayısı arttırılmıştır. Küresel sözleşmelerin örneklerinden biri olan Avrupa Peyzaj Sözleşmesini, Türkiye 20 Ekim 2000 tarihinde Floransa’da (İtalya) imzalamış ve taraf ülke olmuştur.⁴⁹ Ülkemizde milli park ve korunan alanların oluşturulup tanıtımının yapılmasıyla birçok doğal alan korunmaktadır. 2015 yılı itibariyle ülkemizde 40 adet milli park alanı vardır (Tablo 1). Ülkemizdeki milli parkların çoğu 1990 sonrasına aittir. Milli parklarımızın coğrafi dağılışına baktığımız zaman en fazla milli park sayısına sahip olan bölgemiz 9 adet milli park varlığıyla İç Anadolu’dur. Akdeniz Bölgesi’nde 8, Karadeniz Bölgesi’nde 7, Marmara Bölgesi’nde 6, Ege Bölgesi’nde 4, Doğu Anadolu Bölgesi’nde 4 ve G. Doğu Anadolu Bölgesi’nde 2 adet milli park bulunmaktadır.

Milli parklarımızın en fazla bulunduğu iller deniz ve göl kıyısında bulunan illerimizdir. Bunun en önemli sebepleri flora ve fauna bakımından çeşitlilik arz

⁴⁵ Sezer, İ., 2006, *Age*, s.8

⁴⁶ Yalınkılıç, M., K.;Yenilmez, A., 2005, *Age*, s.13

⁴⁷ Mortan, M., 1991,*Age*,s.38

⁴⁸ Doğanay, H., Zaman,S., 2013, *Age*, s.170

⁴⁹ Aytuğ Akesen,“Yeni Yaklaşımlar karşısında Korunan Alanların Yönetim ve Organizasyonu”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, (8-10 Eylül 2005)**, (Isparta: Sözlü Bildiriler Kitabı, 2005), s.107

etmeleridir. İklimi ve su varlığı sebebiyle bu alanlar değişik türde canlılara ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda tarihi ve kültürel kayıtların fazla olduğu ülkemizde bu alanlar da bu özelliklerinden dolayı koruma altına alınıp milli park ilan edilmiştir. Milli park sayısı en fazla olan ilimiz Antalya'dır. İlde toplam 4 adet milli park bulunmaktadır. İlin jeolojik ve morfolojik yapısı, ikliminin uygunluğu, arkeolojik kalıntılarının fazla olması milli park sayısının da fazla olmasını sağlamıştır.

Milli parklarımız içinde en geniş alana sahip olanı 88.014 ha yüzölçümü ile Ağrı Dağı Milli Parkı'dır. İkinci sırada 86.855 hektarlık yüzölçümü ile Beyşehir Gölü Milli Parkı yer almaktadır. 55.106 ha yüzölçümü ile Kızıldağ Milli Parkı üçüncü sırada yer alır. En küçük alana sahip milli parkımız 267 ha alanıyla Yozgat Çamlığı Milli Parkı'dır. Aynı zamanda ülkemizde ilk milli park ilan edilen yer olma özelliğini de taşımaktadır.

Ülkemiz milli park alanları açısından zengin kaynaklara sahiptir. Ülkemizdeki milli parklar kuruluş özellikleri açısından farklı özellikler göstermektedir. Göreme Tarihi Milli Parkı, tarihi eski yerleşmeleri ve jeolojik oluşumları sebebiyle, Kuşçenneti Milli Parkı, zengin ve çeşitli kuş toplulukları sebebiyle, Hatıla Vadisi Milli Parkı ise flora ve fauna çeşitliliğiyle, Başkomutan Tarihi Milli Parkı geçmişe ait kültürel değerleriyle, Nemrut Dağı Milli Parkı ise tarihi açık hava müzesi ile kurulmuşlardır. İlk milli parkımız olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı; doğal bitki ve hayvan toplulukları, dinlenme ve eğlenme yeri özelliği sebebiyle milli park ilan edilmiştir.

Milli park alanları; çevresine göre biyoçeşitliliği fazla, estetik bir görünüme sahip olan, tarihi ve kültürel izleri bünyesinde barındıran doğal alanlardır. Milli parklar sayesinde tarihi ve kültürel öğeler ile doğal yaşam alanları koruma altına alınıp tanıtılmaktadır. Dünyada bu eşsiz güzelliklere sahip olan ülkeler bu durumun bilincine vararak eşsiz güzellikteki bu alanları milli park ilan etmişlerdir. Ülkemizde de daha keşfedilmemiş pek çok doğal alan, kültürel ve tarihsel değerler bulunmaktadır. Yapılacak bilimsel çalışmalar ve araştırmalarla bu alanlar keşfedilip koruma altına alınmalı ve milli park statüsü kazandırılmalıdır.

Tablo 1. Türkiye’de Milli Parklar

No	Adı	Cografik Bölge	Bulunduğu İl	Alanı (ha)	Kuruluş Tarihi	Karakteristiği
01	Yozgat Çamlık Milli Parkı	İç Anadolu	Yozgat	267	05.02.1958	Doğal bitki ve hayvan toplulukları Dinlenme ve eğlenme
02	Karatepe Aslantaş Milli Parkı	Akdeniz	Osmaniye	4145	29.05.1958	Arkeolojik kalıntılar, doğal bitki toplulukları-Dinlenme ve eğlenme
03	Soğuksu Milli Parkı	İç Anadolu	Ankara	1187	19.02.1956	Doğal bitki Toplulukları Dinlenme ve eğlenme
04	Kuşçenneti	Marmara	Balıkesir.	17058	27.07.1959	Zengin ve çeşitli kuş toplulukları doğal bitki toplulukları-Kuş Gözlem
05	Uludağ	Marmara	Bursa	13024	20.09.1961	Jeolojik yapı ve doğal bitki toplulukları-Dağ ve kar sporları
06	Yedigöller	Karadeniz	Bolu	1623	29.04.1965	Doğal bitki ve hayvan toplulukları Dinlenme ve Eğlenme
07	Dilek Yarımadası	Ege	Aydın	27598	19.05.1966	Akdeniz’in en iyi korunan maki florası, jeolojik yapı. Doğal bitki ve hayvan toplulukları, Dinlenme ve Eğlenme
08	Spil Dağı	Ege	Manisa	6867	22.04.1968	Jeolojik yapı, Doğal bitki ve hayvan toplulukları, Dinlenme ve Eğlenme
09	Kızıldağ	Akdeniz	Isparta	55106	09.05.1969	Doğal bitki toplulukları Dinlenme ve eğlenme
10	Güllük Dağı Termessos	Akdeniz	Antalya	6702	03.11.1970	Arkeolojik kalıntılar doğal bitki toplulukları, Dinlenme ve Eğlenme
11	Kovada Gölü	Akdeniz	Isparta	6551	03.11.1970	Arkeolojik kalıntılar, doğal bitki ve hayvan toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme
12	Munzur Vadisi	Doğu Anadolu	Tunceli	42674	21.12.1971	Jeolojik Yapı, Doğal bitki ve hayvan toplulukları
13	Beydağları Sahil	Akdeniz	Antalya	31018	16.03.1972	Arkeolojik kalıntılar, doğal bitki ve hayvan toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme
14	Köprülü Kanyon	Akdeniz	Antalya	35719	12.12.1973	Arkeolojik kalıntılar doğal bitki toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme
15	Ilgaz Dağı	Karadeniz	Kastamonu	1118	02.06.1976	Doğal bitki toplulukları, kar sporları, dinlenme ve eğlenme
16	Başkomutan Tarihi	İç Anadolu	Afyon	40948	08.11.1981	Kültürel değerler
17	Göreme Tarihi	İç Anadolu	Nevşehir	9614	25.11.1986	Tarihi eski yerleşmeler(kiliseler,şapeller ve peri bacaları vb.) jeolojik oluşumlar-Dinlenme ve Eğlenme
18	Altındere Vadisi	Karadeniz	Trabzon	4468	09.09.1987	Kültürel değerler(Sümele M.),doğal bitki toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme
19	Boğazköy Alacahöyük	İç Anadolu	Çorum	2600	21.09.1988	Arkeolojik kalıntılar(Hititlerin merkezi)
20	Nemrut Dağı	G.Doğu Anadolu	Adıyaman	13827	07.12.1988	Tarihi açık hava müzesi
21	Beyşehir Gölü	İç Anadolu	Konya	86855	11.01.1993	Tarihi kalıntılar ve Jeomorfolojik

						oluşumlar, doğal bitki toplulukları ve zengin kuş toplulukları ve hidrolojik özellik
22	Kaz Dağı	Marmara	Balıkesir	20935	17.04.1994	Bitki örtüsü, biyolojik zenginlik ve fauna zenginliği
23	Altınbeşik Mağarası	Akdeniz	Antalya	1147	31.08.1994	İlginç mağara içi oluşumlar
24	Hatila Vadisi	Karadeniz	Artvin	16944	31.08.1994	Flora ve fauna çeşitliliği
25	Kaçkar Dağları	Karadeniz	Artvin-Rize-Erzurum	52970	31.08.1994	Buzul gölleri, dağcılık, endemik türler
26	Karagöl Sahara	Karadeniz	Artvin	3251	31.08.1994	Flora ve fauna çeşitliliği
27	Honaz Dağı	Ege	Denizli	9429	21.04.1995	Flora ve fauna varlığı
28	Aladağlar	İç Anadolu	Kayseri-Niğde	55064	21.04.1995	Dağcılık, yaylalar, flora çeşitliliği
29	Marmaris	Ege	Muğla	29206	08.03.1996	Orman örtüsü çekicilikleri
30	Saklıkent	Akdeniz	Muğla-Antalya	1643	06.06.1996	Jeomorfolojik unsurlar, kanyon vadi
31	Troya Tarihi	Marmara	Çanakkale	13517	07.11.1996	Tarihi kalıntılar, savaş alanı, mitolojik önemi
32	Küre Dağları	Karadeniz	Bartın-Kastamonu	37753	07.07.2000	Bitki örtüsü ve fauna varlığı
33	Ağrı Dağı	Doğu Anadolu	İğdir-Ağrı	88014	17.11.2004	Volkanik şekiller, Nuh tufanı merakının çekiciliği, coğrafi konumu, fauna varlığı
34	Allahuekber Dağları Tarihi	Doğu Anadolu	Kars-Erzurum	22519	19.11.2004	Savaş alanı, savaşın izleri, coğrafi şartların savaşa etkilerini gözlemleme ortamları
35	Gala Gölü	Marmara	Edirne	6087	05.03.2005	Sulak alan, Ornitolojik önem
36	Sultan Sazlığı	İç Anadolu	Kayseri	24357	17.03.2006	Sulak alan, ornitolojik önem
37	Tektek Dağları	G.Doğu Anadolu	Şanlıurfa	19335	20.09.2007	İnanç turizmi, kaya mezarları
38	İğneada Longoz Ormanları	Marmara	Kırklareli	3155	13.11.2007	Sulak alanlar, lagün gölleri, longoz ormanları, kıyı ekosistemi
39	Nenehatun Tarihi	Doğu Anadolu	Erzurum	387	06.06.2009	Osmanlı Rus Harbi Savaş Alanı, Şehitlikler, Nenehatun anıt mezarı
40	Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı	İç Anadolu	Ankara	13850	2015	

Kaynak: Doğanay, H., Zaman S., 2013'den yararlanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

II. SPİL DAĞI MİLLİ PARKI'NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ VE TURİZM İLİŞKİSİ

2.1. Spil Dağı Milli Parkı'nın Fiziki Coğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi

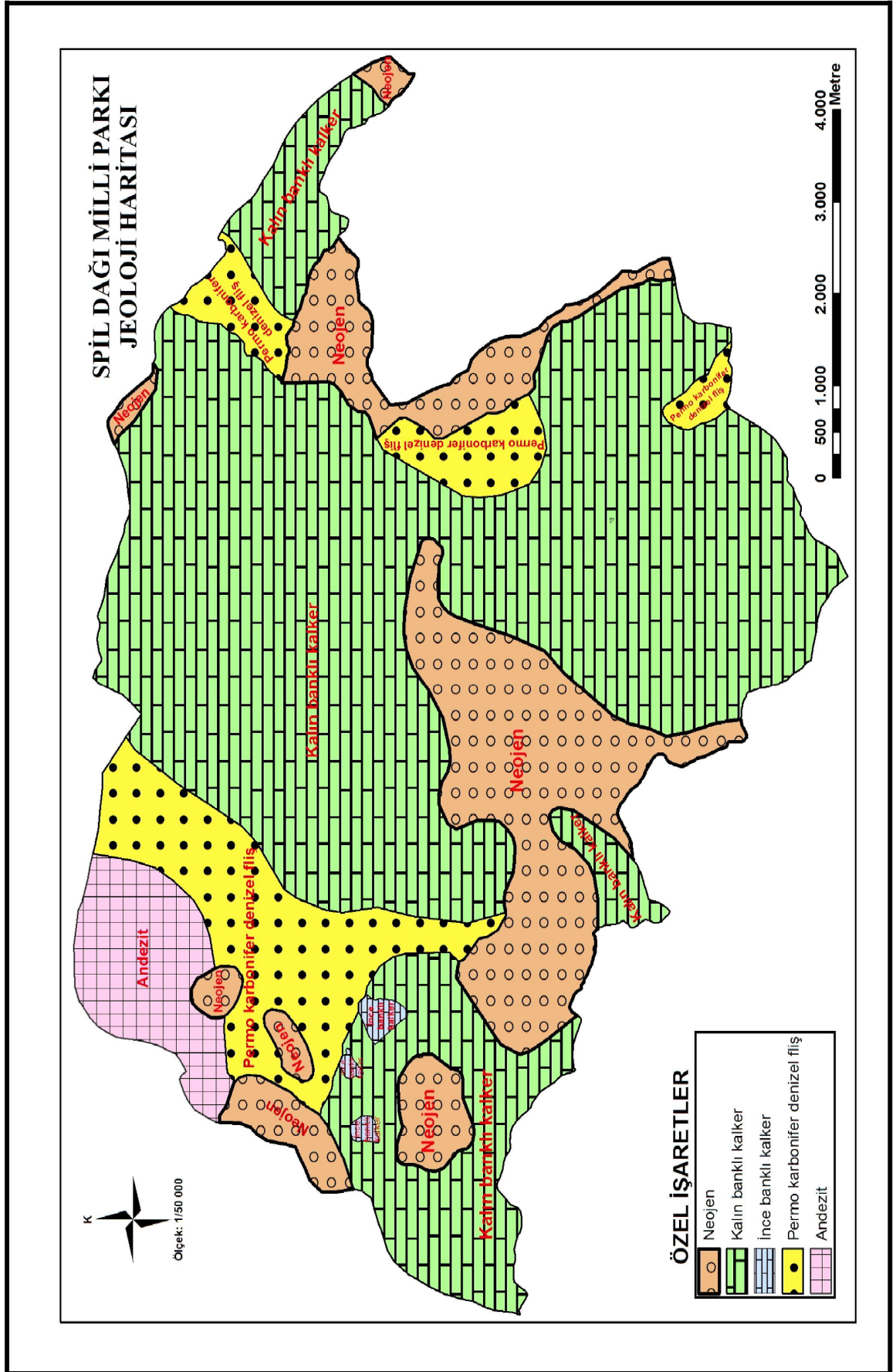
2.1.1. Sahanın Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri ve Turizm ilişkisi

“Dağlık alanlar; kış sporları, dağcılık, uzun yürüyüşler (trekking), teleferik, doğal parklar, seyir terasları, kayak merkezleri, çim kayağı alanları, doğa fotoğrafçılığı gibi etkinliklerin ve alanların gelişmesi için temel topografik özellikleri bünyesinde barındırır.”⁵⁰ Dağlık alanlar geçmişten günümüze her zaman turizm için çekici mekânlar olmuştur. Dağlık alanların değişik ve güzel peyzajları, temiz havası, yazın sıcağın bunalanlar için bir yaşam alanı olması gibi özellikleri insanları buralara yöneltmiştir.

Araştırma alanı olan Spil Dağı Milli Parkı, Manisa Dağı olarak da bilinen Spil Dağı'nda bulunmaktadır. Sahanın milli park alanı olarak belirlenmesinde topografik yapısının büyük bir etkisi vardır. Sahanın topografik yapısını jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri belirlemektedir. Manisa Dağı, Belkahve eşiği ve Menemen boğazı dışında her tarafı ovalarla, güneybatıda da İzmir Körfezi ile çevrili bir küttedir. Doğu yarısında kalker bir kubbe gibi görünen Manisa Dağı (1513 m) ile batıda buna eklenmiş olan Yamanlar Dağı (1076 m)'ndan oluşmaktadır. Bu dağ küttelinin ortasında 675 m yükseltisi ile Sabuncubeli geçidi yer almaktadır.⁵¹ Araştırma alanı ve çevresinin genel yapısının oluşumunu Erinç şöyle özetlemiştir:

⁵⁰ Gözde Emekli, “Bergama'da Turizm ve Sosyo-Ekonomik Etkileri”, (İzmir: Doktora Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 1998), s.70

⁵¹ Besim Darkot ve Metin Tuncel, **Ege Ovalarının Coğrafyası**, (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 3. Baskı, 1995), s.41

Harita 2. Araştırma Sahasının Jeoloji Haritası (DKMPM, Manisa'dan alınmıştır.)

Neojende bir penepelen halinde olan menderes masifi daha sonra kuzey ve güney kanatlarının alçalması ve ortasının yükselmesi ile kubbeleşmiş daha sonrasında masifin orta bölümü aşınmış ve kenarlarında kalın neojen klastikleri(kırıntılar) birikmiştir(Harita 2).⁵² Pleistosenin ileri evresinde masif faylarla parçalanmış, Bozdağ ve Aydın dağlarını oluşturan kısmı yüksek bloğu oluşturmuştur. Küçük Menderes ovasını oluşturan blok ise çökmüş bir fay bloğunu oluşturmuştur. Blokların oluşumlarını takiben bir süre, K. Menderes ve Gediz depresyonları muhtemelen kapalı birer havza olarak kalmışlardır. Sonrasında Masifin kenarlarını oluşturan Gediz ve Küçük Menderes ovası da faylanma ile çökmüş ve konsekant özellikte olan Gediz, Büyük ve Küçük Menderes gibi akarsular bu ovaların üzerine yerleşerek onları derin bir şekilde yarmışlardır.⁵³ “Holosen başlarında bölgede tekrar bir faylanma meydana gelmiştir. Bu döneme ait olan faylar Manisa dağının kuzey etekleri boyunca, kuzey güney yönünde uzanmaktadır.”⁵⁴

Manisa Dağı, güneyde Belkahve eşiği ile Kemalpaşa'dan ayrılır. Yapısal olarak fliş temel üzerindeki kompakt gri-beyaz, esmer kireç taşlarından oluşur. Manisa dağının oluşumuna baktığımızda yamaçlarındaki fay dikliklerinin varlığı dağ kütlelerini yüksek ihtimalle yükselmiş bir blok meydana getirmiştir. Neojen dolgu depoları dağın doğu ve güneydoğusunda dik yamaçları kaplamaktadır.⁵⁵

Araştırma alanında Mesozoik ve Senozoyik zamanlara ait formasyonlar bulunmaktadır. Mesozoik'in üst kratesa kalkerleri araştırma alanının orta kısımlarını kapsar. Belkahve formasyonu ise flişlerden meydana gelmiştir. Kalınlığı 750-800 m' dir ve genellikle kum taşlarından oluşmuştur. Araştırma alanının güneydoğu bölgesinde bulunan Beşpınar formasyonu, Jura kalkerlerinden oluşmaktadır.⁵⁶

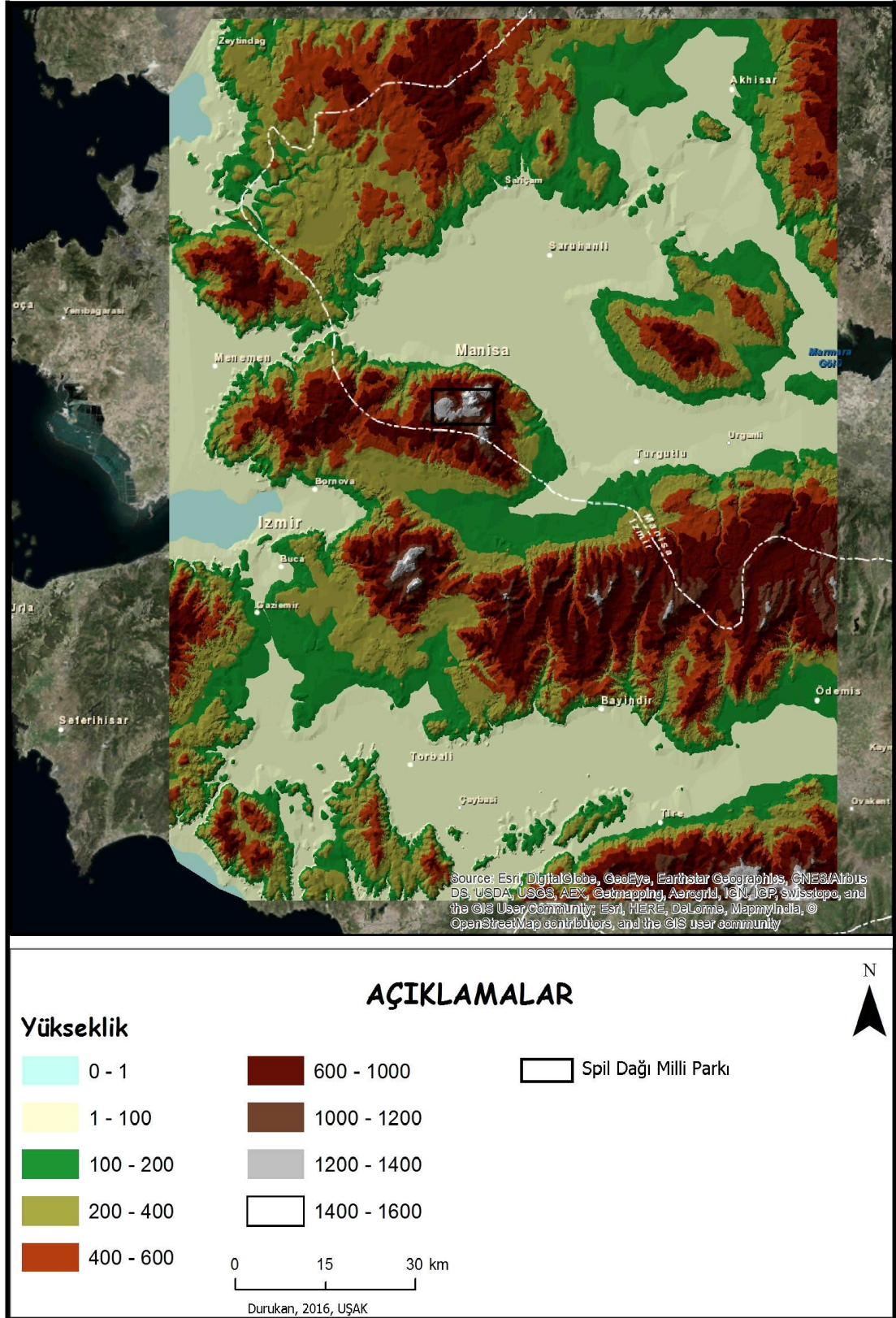
⁵² Sırrı Erinç, **Jeomorfoloji I**, Güncelleştirme: Ahmet Ertek, Cem Güneysu, (İstanbul: Güncelleştirilmiş 5. Basım, Der Yayınevi, Kardeşler Matbaası, Yayın no: 284, 2000), s.533-534

⁵³ Erinç, S.,2000, **Age**,s.534

⁵⁴ İbrahim Atalay, **Türkiye Jeomorfolojisine giriş**, (İzmir: Genişletilmiş 2. baskı, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:9), s.223

⁵⁵ Asaf Koçman, **Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir-Bozdağlar Yöresi Üzerinde Araştırmalar**, (İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:49, 1989), s.27

⁵⁶ Macit Oğuz, Manisa Dağı'nın Kuzey ve Kuzeybatısının Jeolojisi, (İzmir: Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Jeoloji Kürsüsü, 1974) aktaran Hayri Duman, “Manisa Dağı (Spil Dağı) Milli Parkı'nın Flora ve Vegetasyonu Üzerine Bir Çalışma”, (İzmir: Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1985), s.10

Harita 3. Araştırma Sahası ve Çevresinin 3 Boyutlu Haritası

“Tersiyer yaşlı olan Yakaköy formasyonu ve Kesmedağı formasyonu göl sel kireç taşlarından oluşmaktadır. Bunların içeriği; eski konglomeralar, kalker çakılları, volkanik taşlar, radyolarit ve fliş taşlarından oluşur. Sahada Kuaterner’e ait formasyon, Turgutlu-Manisa Karayolu’nun Güney kısmındaki Katmerkaya formasyonudur.”⁵⁷ Spil Dağı’nın yapısal özelliğine baktığımızda kalkerli araziden dolayı karst topografyasının izlerini görürüz. Karstik yapı içinde oluşmuş, kanyon vadileri, lapyalar, mağaralar ve dolin gölleri buna örnektir. Karstik arazi içinde oluşmuş bu şekiller turizm için bir çekicilik kaynağıdır. Spil Dağı 1513 m yüksekliği ile bir seyir terası özelliği taşır (Harita 3). 750 m yükseklikteki Seyir Tepe ve 1250 m yükseklikteki Karlık mevkiinden Manisa şehri seyredilebilir. Ayrıca paraşüt ve diğer dağcılık sporları için uygun alanlar bulunmaktadır.

2.1.2. Sahanın İklim Özellikleri ve Turizm İlişkisi

“Oldukça geniş bir bölge içinde ve uzun yıllar boyunca değişmeyen ortalama hava koşullarına iklim denir.”⁵⁸ “Bir bölgenin iklim elemanları ve bunların uzun yıllık ortalama değerlerini ifade eden iklim tipi, turistik çekim gücü taşıyıcısı olarak, büyük önem taşımaktadır.”⁵⁹ İklim tipi ve iklim elemanlarının uzun yıllık ortalamaları, bir bölgenin turistik çekim gücünü arttırmakta ya da azaltmaktadır. Dünya üzerinde turizmin en çok geliştiği ülkelere baktığımızda bu ülkelerin çoğunun ılıman iklim kuşağında yer aldığını görürüz. Öyle anlaşılıyor ki insanlar daha çok dört mevsimin belirgin olarak yaşandığı ve yaz sıcaklığının yüksek olduğu alanları tercih etmektedir.

İklim koşulları, turizmin mevsimlik koşullarına, ne kadar süreceğine ve hangi turizm türünün gelişeceğine etki etmektedir. Mesela yayla turizmi için çevresine göre yüksek ve serin bir iklime sahip bir yere ihtiyaç vardır. Kıyı turizminde ise yağışsız ve bulutsuz geçen mevsime ihtiyaç duyulur. Bu nedenle bir yerde hangi turizm türü geliştirilecekse, o yerin ikliminin incelenmesi ve bilinmesi gerekir. Araştırma sahası olan Spil Dağı Milli Parkı, Manisa ili sınırları içinde yer almaktadır. Manisa’nın iklimine baktığımızda Akdeniz makroklima bölgesinin sınırları içindedir. Bunun

⁵⁷ Duman, H., 1985, *Age.*, s.11

⁵⁸ Oğuz Erol, *Genel Klimatoloji*, (İstanbul: Çantay Kitabevi, 2004), s.10

⁵⁹ Hayati Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, (Konya: Çizgi Kitabevi, 2001), s.38

yanında sahanın topografik özellikleri iklim unsurlarının işleyişini ve etkilerini de belirlemiştir.⁶⁰ İlin kuzeydoğusu Akdeniz iklimi ile karasal iklimin geçiş noktasında yer alır. Yıllık sıcaklık ortalaması 17 °C olup en sıcak ay olan Temmuz ortalaması 29.2 °C ve en soğuk ay olan Ocak ayı ortalaması 6.8 °C dir. Bölge hava kütleleri açısından bir geçiş bölgesi üzerindedir. Bu nedenle bölge kış mevsiminde mP, cP, cT, veya mT çok nadiren de arktik hava kütlelerinin etkisinde kalırken yaz mevsiminde sadece tropikal hava kütlelerinin etkisi görülür.⁶¹

Çalışma alanı Akdeniz iklim tipi içine girer. Çalışma alanının jeolojik yapısından dolayı yüksek bir dağ kütlesi olması çevresine göre ikliminin biraz farklılaşmasına sebep olmuştur. Gediz vadisini de kaplayan çöküntü alanın yükselen kesimini oluşturan Spil Dağı 1500 m'yi aşan yükseltisiyle, bu sıcak bölgede serin bir yer olarak önem taşımaktadır. Sıcaklığı her 100 metrede yaklaşık 0,5 °C düştüğü için Spil Dağı'nda sıcaklık değerleri, Gediz Ovası'na göre 7 °C daha düşük olmaktadır.

Tablo 2. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Sıcaklık ve Bulutluluk Değerleri Ortalamaları

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Ort. Sıcaklık (°C)	6.8	7.9	11.4	15.7	21.1	26.1	29.2	29.0	23.7	18.2	12.2	8.2
Max. Sıcaklık Ort. (°C)	11.0	12.6	17.1	21.6	27.8	32.7	36.0	36.0	30.9	24.6	17.7	12.2
Min. Sıcaklık Ort. (°C)	3.3	3.9	6.2	10.0	14.5	19.2	22.4	22.4	17.5	12.9	7.8	4.8
Max. Sıcaklık Yılı	2010	2010	2001	2013	2006	2001	2007	2010	2003	2003	2004	2005
Min. Sıcaklık Yılı	2006	2004	2005	2011	2011	2014	2005	2000	2000	2011	2004	2006
Ort. Bulutluluk	5.6	5.2	4.4	4.9	2.9	1.6	0.8	0.9	1.9	3.0	3.9	5.6
Ort. Açık Günler Sayısı	5.5	6.0	9.0	7.0	14.1	20.0	26.6	25.8	18.6	14.1	11.0	6.9

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

Manisa meteoroloji müdürlüğü verilerinden yararlanarak Manisa-Merkez ilçesinin iklim verileri değerlendirilmiştir. 1972-2012 yılları arasında Manisa-Merkez ilçesinde ortalama sıcaklıkların aylara göre dağılımına baktığımız zaman en düşük sıcaklıkların ocak ayında yaşandığı görülmektedir (Tablo 2). Ortalama en yüksek sıcaklıklar ise 36 °C ile temmuz ve ağustos aylarında yaşanmaktadır. En düşük sıcaklık ortalamalarına baktığımızda 3.3 °C ile ocak ayını görmekteyiz. Ortalama

⁶⁰ Asaf Koçman, **İnsan Faaliyetleri ve Çevre Üzerine Etkileri Açısından Ege Ovalarının İklimi**, (İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 73, ISBN: 975-483-213-7, 1993), s.3

⁶¹ Ecmel Temuçin, "Manisa ve Yakın Çevresinin İklimi", (İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987), s.11

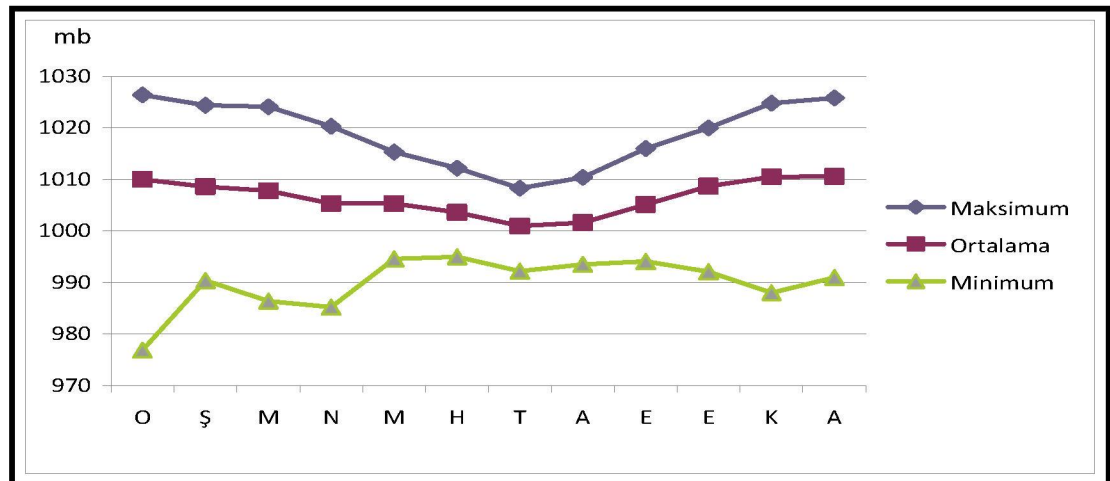
bulutluluğun en fazla olduğu aylar 5.6 gün ile aralık ve ocak aylarıdır. Açık günler sayısının en fazla olduğu ayların ortalaması ise 26.6 gün ile temmuz ayıdır. Açık günler sayısının en az olduğu ay ise 5.5 gün ile ocak ayıdır. Bu süreçte en yüksek sıcaklıklar haziran ayında 2001 yılında ölçülürken temmuz ayında 2007 de, ağustos ayında da 2010 yılında ölçülmüştür. Minimum sıcaklıklar en fazla, 2006 yılının ocak ve aralık aylarında ve 2004 yılının şubat ayında ölçülmüştür.

Tablo 3. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Basınç Değerleri Ortalamaları

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Ort. Basınç (hPa)	1010.0	1008.6	1007.8	1005.3	1005.1	1003.6	1001.0	1001.6	1005.1	1008.7	1010.5	1010.6
Max. Basınç (hPa)	1026.4	1024.4	1024.1	1020.3	1015.3	1012.2	1008.3	1010.4	1016.0	1020.0	1024.8	1025.8
Min. Basınç (hPa)	976.9	990.4	986.4	985.2	994.6	995.0	992.2	993.5	994.5	992.1	988.0	991.0

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

Manisa-Merkez 1972-2012 yılları arasındaki basınç değerlerini incelediğimizde maksimum basınç değerlerinin en yüksek olduğu aylar ocak, şubat, mart ve aralıktır(Tablo 3, Şekil 1). Kış mevsiminde basınç değerleri yüksektir. Maksimum basınç değerlerinin en düşük olduğu aylar ise temmuz ve ağustos aylarıdır. Yaz mevsimi maksimum basınçların en düşük seviyede olduğu mevsim olarak karşımıza çıkmaktadır Minimum basınçların en düşük olduğu aylar ocak ve nisan ayıdır. Minimum basınç değerlerinin en yüksek seviyeye çıktığı aylar ise temmuz ve aralık aylarıdır. Ortalama basınç değerlerinin en yüksek olduğu aylar ocak, kasım ve aralıktır. Ortalama basınç değerlerinin en düşük olduğu aylar ise temmuz ve ağustos aylarıdır. Yaz mevsiminde basıncın düştüğü görülmektedir.

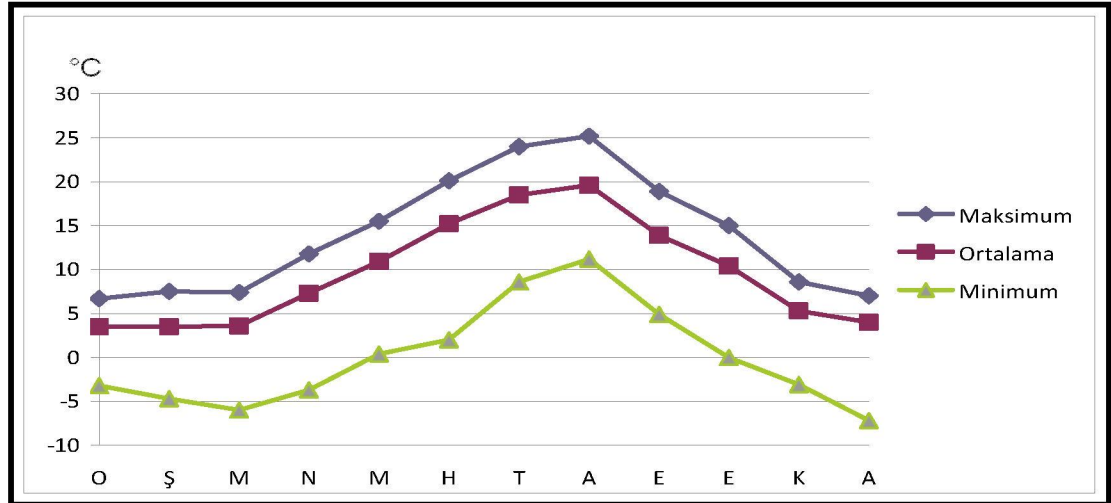
Şekil 1. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Basınç Değerleri Ortalamaları

Spil Dağı istasyon verilerine baktığımız zaman 2014 yılı aylık ortalama sıcaklıkların en düşük olduğu aylar 3.5 °C ile ocak ve şubat aylarıdır (Tablo 4-Tablo 5, Şekil 2). Ortalama sıcaklıkların en yüksek olduğu aylar ise 19.6 °C ile ağustos, 18.5 °C ile temmuz ayıdır. En yüksek ortalama sıcaklıklar yaz mevsiminde görülürken en düşük ortalama sıcaklıklar kış mevsiminde görülmektedir.

Tablo 4. Spil Dağı 2014 Yılı Aylık Ortalama, Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Aylık Ort. Sıcaklık (°C)	3.5	3.5	3.6	7.3	10.9	15.2	18.5	19.6	13.9	10.4	5.3	4.0
Aylık Max. Sıcaklık (°C)	6.7	7.5	7.4	11.8	15.5	20.1	24.0	25.2	18.9	15.0	8.6	7.0
Aylık Min. Sıcaklık (°C)	-3.2	-4.7	-6.0	-3.7	0.4	2.0	8.6	11.2	4.9	0.0	-3.1	-7.2

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

Şekil 2. Spil Dağı 2014 Yılı Aylık Ortalama, Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar

Aylık maksimum sıcaklıkların en yüksek olduğu ay 25.2 °C ile ağustos ayıdır. En düşük maksimum sıcaklıkların görüldüğü ay ise 6.7 °C ile ocak ayıdır. Aylık en düşük minimum sıcaklıklar -7.2 °C ile aralık ayında görülmektedir. Spil dağı istasyon verilerine göre 2015 yılında aylık ortalama sıcaklıkların en düşük olduğu ay -0.1 °C ile ocak ayıdır. Aylık ortalama sıcaklıkların en yüksek olduğu ay 19.6 °C ile ağustos ayıdır. Aylık maksimum sıcaklıklara baktığımızda en yüksek sıcaklıkların 25.0 °C ile ağustos, maksimum sıcaklıkların en düşük olduğu ay ise 3.0 °C ile ocaktır. Aylık minimum sıcaklıkların en fazla yaşandığı ay ise -14.9 °C ile ocak, minimum sıcaklıkların en yüksek olduğu ay ise 11.4 °C ile ağustostur.

Maksimum sıcaklıklar yaz mevsiminde, minimum sıcaklıklar ise kış mevsiminde yaşanmaktadır.

Tablo 5. Spil Dağı 2015 Yılı Aylık Ortalama, Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Aylık Ort. Sıcaklık (°C)	-0.1	6.3	2.7	5.1	12.7	14.3	19.5	19.6	17.6	-	-	-
Aylık Max. Sıcaklık (°C)	3.0	8.3	6.2	9.4	18.0	18.9	24.6	25.0	22.8	-	-	-
Aylık Min. Sıcaklık (°C)	-14.9	-5.7	-6.2	-5.0	2.9	5.7	9.8	11.4	8.0	-	-	-

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir

Yazın ovanın sıcaklığından kaçan Manisa halkı ve yakın çevre illerden gelen insanlar için Spil Dağı eşsiz bir alandır. Günübirlükçiler için rekreasyon alanları olduğu gibi kamp-karavan için alanlar da mevcuttur. Ayrıca milli park çevresindeki yaylalarda ilkbahar ve yaz aylarında havaların ısınmasıyla yaylacılık faaliyetleri başlamaktadır.

Tablo 6. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Güneşlenme Süresi ve Şiddeti Ortalamaları

Manisa-Merkez	Rasat S. (YIL)	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Ort. Günlük Toplam Güneşlenme Süresi (sa-da)	16	2.01	2.56	4.27	4.40	6.36	8.19	9.15	8.24	6.46	5.03	3.07	1.44
Max.Günlük Toplam Güneşlenme Şiddeti (cal÷cm ²)	8	1.88	1.54	1.99	1.96	1.78	1.80	1.56	1.57	1.62	1.37	1.19	0.99

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir

Manisa-Merkez ortalama toplam günlük güneşlenme süresini incelediğimizde en fazla güneşlenme süresi temmuz ayında görülmektedir(Tablo 6). Temmuz ayını ağustos ve haziran ayları takip etmektedir. Yaz mevsiminde güneşlenme süresinin fazla olduğu ilde en az güneşlenme süresi aralık, ocak ve şubat aylarında görülmektedir. Günlük toplam güneşlenme şiddeti ise en fazla mart ve nisan aylarında görülmektedir. Araştırma sahasının içerisinde bulunduğu kuşak, Akdeniz yağış rejiminin etkisi altındadır. Bu yağış rejiminin özelliği; kış aylarının yağışlı, yaz aylarının ise kurak geçmesidir.⁶²

⁶² Asaf Koçman, **Türkiye İklimi**, (İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:72, 1993), s.56

Tablo 7. Manisa-Merkez 1972-2012 Yılları Arası Yağış Ortalamaları

Manisa-Merkez	Rasat S. (YIL)	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Toplam Yağış Ort. (mm)	16	116.8	133.3	69.7	57.8	28.5	25.7	2.4	5.0	23.8	61.0	82.4	117.4
Max. Yağış (mm)	16	61.2	77.9	53.6	62.4	21.4	36.4	12.2	33.0	48.7	76.0	61.6	106.5
Kar Yağışlı Günler Sayısı	14	1.2	1.2	0.1	-	-	-	-	-	-	-	-	0.4
Sisli Günler Sayısı Ort.	16	2.3	0.8	0.4	0.1	-	-	-	-	-	0.3	2.4	3.4
Dolulu Günler Sayısı Ort.	14	0.1	0.2	0.1	0.1	-	0.1	-	-	-	-	-	-

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

Manisa ili yıllık 740 mm yağış ile yarı kurak bir karakter göstermektedir. Akdeniz ikliminin görüldüğü Manisa'da en fazla yağış kış mevsiminde görülürken, en az yağış yaz mevsiminde görülmektedir. Manisa Merkez ilçesinin 1972-2012 yılları arasındaki yağış değerleri ortalamalarını incelediğimizde toplam yağış ortalamasının en fazla olduğu ay 117.4 mm ile aralık ayıdır (Tablo 7). Daha sonra sırası ile 116.8 mm ile ocak ve 133.3 mm ile şubat ayında en fazla yağışlar görülmektedir. Toplam yağış ortalamalarının en az olduğu aylar ise 2.4 mm ile temmuz ve 5.0 mm ile ağustos aylarıdır. Maksimum yağışlar en fazla 106.5 mm ile aralık ayında görülmektedir. Kar yağışlı günler aralık, ocak, şubat ve mart aylarında görülmektedir. Ocak ve şubat aylarında kar yağışlı günler sayısı 1.2, mart ayında 0.1 ve aralık ayında 0.4 gündür. Sisli günler sayısı ortalamasının en fazla yaşandığı ay 3.4 gün ile aralık ayıdır. Yaz mevsiminde sisli günler görülmemektedir. Dolulu günler sayısı ortalamasının en fazla görüldüğü ay 0.2 ile şubattır.

Tablo 8. Spil Dağı 2014 Yılı Aylık Ortalama Nem ve Aylık Toplam Yağış

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Aylık Ort. Nem (%)	88.8	77.9	81.0	81.3	82.9	74.3	64.8	66.2	79.1	82.3	93.4	93.0
Aylık Toplam Yağış (mm)	149.4	49.8	125.8	178.6	36.2	80.0	0.4	35.2	49.8	97.6	45.6	159.0

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

Spil dağı 2014 yılı aylık ortalama nem ve yağış değerlerine baktığımızda ortalama nemin en yüksek olduğu ay % 93.4 ile kasımdır. % 93.0 ile aralık ayı kasımdan sonra nem oranının en yüksek olduğu aydır (Tablo 8-9). Nem oranının en düşük olduğu ay ise % 64.8 ile temmuzdur. Genel olarak yaz aylarında nem oranı sıcaklığın artmasına bağlı olarak düşük, kış aylarında ise sıcaklığın düşmesine bağlı

olarak yüksektir. Yaz aylarında nem değerleri turizm için oldukça önemlidir. Turistler aşırı nemden bunalmak istemezler. Nem değerlerinin kışın yüksek olduğu Spil Dağı'nda yazın nem oranı yüzde altmışlara düşer. Bu değerlerde yazın buraya gelen insanları rahatsız etmez. Yağışların en fazla olduğu aylar nem oranının en yüksek olduğu aylarla paralellik göstermektedir. Yağışın en fazla olduğu ay 259.0 mm ile aralık, yağışın en az olduğu ay ise 0.4 mm ile temmuzdur. Yağışlar en fazla kış mevsiminde görülürken en az yaz mevsiminde görülmektedir. Spil dağı 2014 yılı toplam yağış miktarı 1107.4 mm'dir. Bahar ve yaz aylarında milli parkı ziyarete gelenler için yağış faktörü bir sorun oluşturmamaktadır. Özellikle yağışların minimum seviyeye düştüğü yaz mevsiminde ziyaretçiler rahatça eğlenip dinlenebilirler ve tarihi alanları gezebilirler.

Tablo 9. Spil Dağı 2015 Yılı Aylık Ortalama Nem ve Aylık Toplam Yağış

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Aylık Ortalama Nem (%)	92.9	97.5	89.7	73.6	65.2	80.5	55.7	63.4	66.2	-	-	-
Aylık Toplam Yağış (mm)	186.0	0.0	128.8	51.6	45.0	70.2	0.0	16.8	22.1	-	-	-

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

Tablo 10. Manisa Merkez 1972-2012 Yılları Arası Rüzgar Hızı Ortalamaları ve Rüzgar Yönü

Manisa-Merkez	Rasat S. (YIL)	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Ort. Rüzgar Hızı (m_sec)	16	1.4	1.6	1.6	1.6	1.6	1.8	1.9	1.8	1.4	1.3	1.1	1.3
Maksimum Rüzgar Hızı (m_sec) ve Yönü	16	25.9 SE	31.5 S	24.5 S	25.6 SE	22.9 SE	15.9 SW	13.8 SSW	15.9 E	15.3 S	24.2 W	22.6 S	30.4 S

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

Rüzgarlar turizm faaliyetlerinde olumlu veya olumsuz etkiye sahip olabilirler. Normalde insanların hafif bir giyimle dolaşabilecekleri sıcaklık dereceleri 16-18 °C'nin üzerinde kalan sıcaklıklardır. "İnsan vücudu sıcaklığının 18 °C'nin altına düşmesiyle üşümeye başlar ve rüzgarla birlikte sıcaklık kaybı artar."⁶³ Kış mevsiminde İç Anadolu platosu üzerinde soğuyup çöken hava sahanın topografik yapısından dolayı Ege ovalarına doğru inmeye başlar. Bu mevsimde Gediz ovalarında ve Manisa'da doğu rüzgarlarının frekansında artış olur. Kış mevsiminde

⁶³ Özgüç, N, 2003, *Age.*, s.48

doğudan esen rüzgarlar il üzerinde etkilidir.⁶⁴Yaz aylarında Manisa’da batıdan esen imbatın serinletici etkisi vardır. Yüksek basınçtan alçak basınca hava hareketi olan rüzgar Manisa’da yazın ve kışın çeşitli yönlerden eser. Genelde doğu rüzgarı görülür ve soğuktur. Sonbahar ve kış aylarında güneybatıdan esen Lodos aynı zamanda en kuvvetli rüzgardır.⁶⁵

Manisa-Merkez’in 1972-2012 yılları arası rüzgar hızı ortalamalarını incelediğimizde maksimum rüzgar hızının en fazla şubat ayında olduğu görülür. Bu rüzgarın yönü ise güneydir. Maksimum rüzgar hızının en az olduğu ay ise temmuz ayıdır(tablo 10). Bu rüzgarın yönü de güneybatıdır. Spil Dağı istasyon verilerine göre Spil Dağı’nda 2014 yılında ortalama rüzgar hızının en fazla olduğu ay mart ayıdır. Ortalama rüzgar hızının en düşük olduğu ay ise nisan ayıdır. Maksimum rüzgar hızının en fazla olduğu ay mart ayıdır. Maksimum rüzgar hızının en az olduğu ay şubattır(Tablo 11). 2015 yılında yapılan ölçümlere göre 9 aylık dönemde Spil Dağı’nda ortalama rüzgar hızının en fazla olduğu ay şubattır. Ortalama rüzgar hızı en düşük eylül ayında ölçülmüştür. Maksimum rüzgar hızının en fazla olduğu ay nisan, en düşük olduğu ay ise eylülüdür (Tablo 12).

Tablo 11. Spil Dağı 2014 Yılı Aylık Maksimum ve Ortalama Rüzgar Hızı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Aylık Max. Rüzgar Hızı (m/sn)	24.7	13.8	31.8	16.1	17.5	18.5	23.0	17.0	23.3	19.7	19.0	20.7
Aylık Ort. Rüzgar Hızı (m/sn)	2.5	2.5	3.8	2.4	2.7	3.0	3.3	2.9	2.9	2.8	3.2	2.8

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

İklim koşullarının insan sağlığı ve turizm üzerindeki etkilerinin araştırılması çevrenin rekreasyon amaçlı kullanım değerini arttırmaktadır.⁶⁶ Araştırma alanında Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Bu iklim koşulları milli parkın turizmini olumlu etkilemiştir. Kışın dağ turizmi, ılık geçen bahar ve yaz aylarında ise yayla turizmi, kırsal turizm, kamp-karavan turizmi, ekoturizm yapılabilir. Ayrıca bütün yıl boyunca tarihi ve kültürel mekânların varlığı sebebiyle kültür turizmi yapılır. Sahanın iklim

⁶⁴ Koçman, A., 1993, *Age.*, s.29

⁶⁵Derya Ekşi Tuğrul, "Manisa'nın Turizm Potansiyeli", (Erzurum: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya ABD,2007),s.11

⁶⁶ Koçman, A., 1993, *Age.*, s.130

koşulları tarım ürünlerinin gelişimi ve çeşitliliğinde belirleyici unsur olmuştur. Milli park çevresinde daha çok bahçe tarımı yapılmaktadır. Bu durum yörede geliştirilecek agro-turizmi destekleyebilir.

Tablo 12. Spil Dağı 2015 Yılı Aylık Maksimum ve Ortalama Rüzgar Hızı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Aylık Max. Rüzgar Hızı (m/sn)	24.1	23.5	19.5	25.5	17.6	17.2	21.4	18.3	14.9	-	-	-
Aylık Ort. Rüzgar Hızı (m/sn)	3.2	11.6	2.9	3.8	3.0	3.4	4.0	3.1	2.4	-	-	-

Kaynak: DMİGM verilerinden derlenmiştir.

2.1.3. Sahanın Toprak Özellikleri ve Turizm İlişkisi

“Toprak; kayaların ve organik maddelerin çeşitli derecedeki ayrışma ürünlerinden meydana gelen, içinde geniş bir canlılar topluluğu barındıran, bitkilere durak yeri ve besin kaynağı olan ve katı yer kabuğunun, uzun zaman içerisinde belirli özellikler kazanan en üst kısmını saran doğal yapıdır.”⁶⁷ Bir yerin toprak özellikleri o yerin bitki topluluğunu etkilediği için turizmini de etkilemektedir.

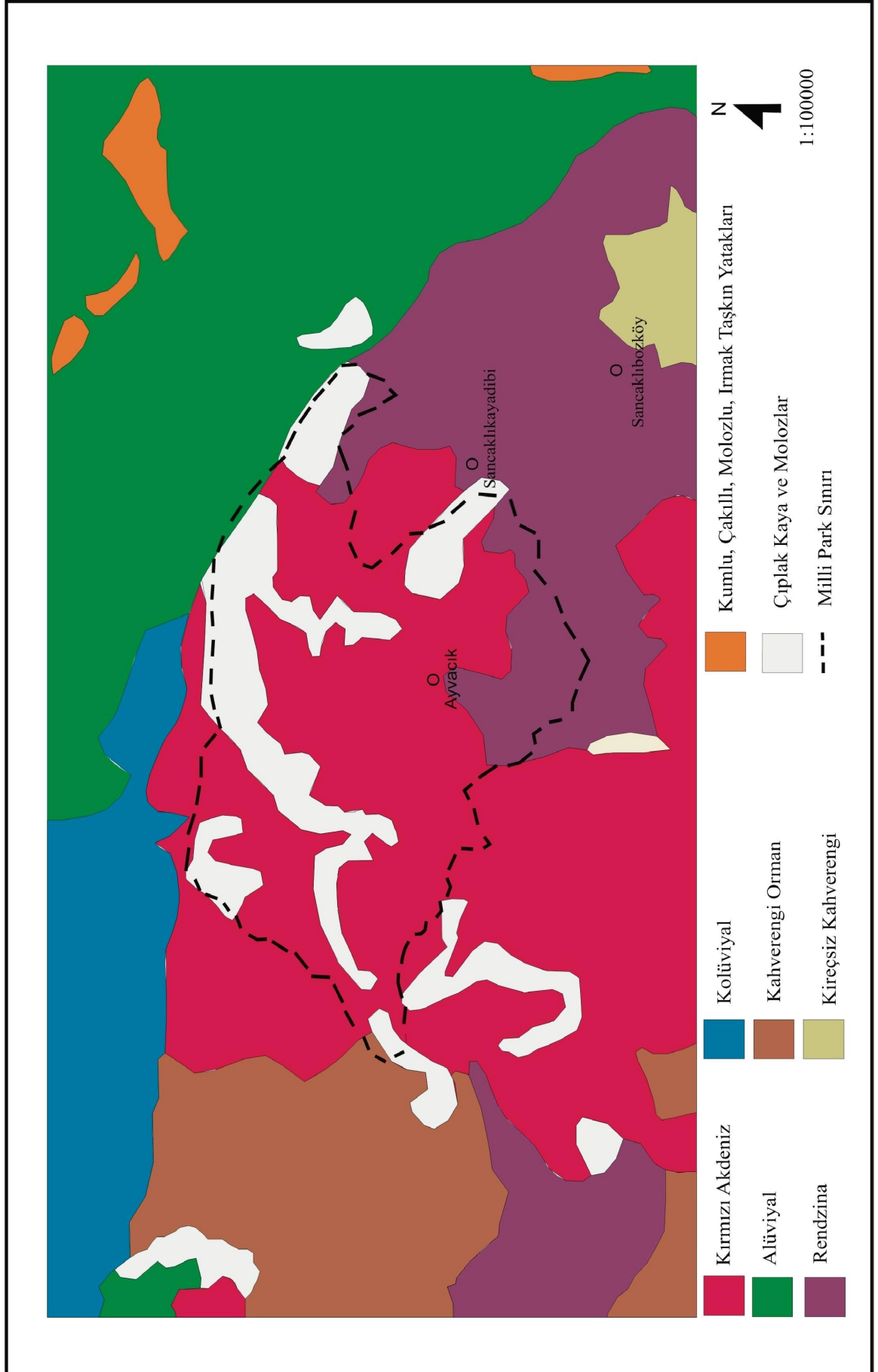
Milli park alanında kalan arazilerin büyük kısmı erozyona uğramış verimsiz topraklarla kaplıdır. Bu tip araziler üzerinde toprak katı bulunmadığı zaman parçalanmamış veya az parçalanmış sert kaya ve taşlarla kaplı 8. sınıf araziler olarak bilinir.⁶⁸ Araştırma alanının toprakları incelendiğinde araştırma alanında iki büyük toprak grubu bulunmaktadır. Bunlar akdeniz toprakları ve kahverengi orman topraklarıdır. İntrazonal toprak grubundan olan redzina da bulunmaktadır. “Kırmızı akdeniz toprakları (Terra rossa), humus bakımından fakir ve demir seskioksit yönünden zengindir(Foto 1). Toprağa kırmızı rengini bu demir bileşiği verir.

Bazı sahalarda bu toprakların kireç taşı üzerinde oluştuğu (kalker) ve kireç taşının da toprak oluşumunda etkili olduğu bilinir.”⁶⁹ Çalışma alanımızdaki toprakların büyük bir bölümünde bu toprak grubu yer alır. Bu topraklar üçüncü

⁶⁷ <http://www.tema.org.tr/Sayfalar/CevreKutuphanesi/ToprakNedir.html> (23.08.20015)

⁶⁸ Hepcan, Ş., 1997, *Age*, s.45

⁶⁹ İbrahim Atalay, *Toprak oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*, (3. Baskı, İzmir: Meta Basım Matbaacılık, 2006), s.262

Harita 4. Araştırma Sahasının Toprak Haritası (Duman, 1985'den uyarlanmıştır.)

zamana ait kristalin kalker kayası üzerinde oluşmuştur. Topografya dağlık ve arızalıdır.⁷⁰

Foto 1. Spil Dağı Milli Parkı'nda Kırmızı Akdeniz Toprakları

“Ülkemizde orman örtüsünün bulunduğu alanlarda organik maddenin toprak üzerinde birikmesinden dolayı toprağın rengi kahverengidir.”⁷¹ Kahverengi orman toprakları, ortalama yağış miktarının 750-1000 mm. arasında, ortalama sıcaklığın ise 17 °C civarında olduğu Spil Dağı'nda karaçam, kızılçam ve palamut meşesi gibi bitki örtüsü altında gelişmiştir. Bu bitkilerin panoramik özelliği yüksektir ve görsel açıdan güzellik arz eder. İnsan ruhunu dinlendirici özelliği olduğu gibi bol oksijen sağlar. Bu durum turizm açısından büyük bir çekicilik sağlar.

Araştırma alanının güneydoğu bölgesinde ise İntrazonal toprak grubundan olan redzinalar yer almaktadır. Bu topraklar intrazonal toprakların kalsimorfik grubundandır ve bu yüzden kireç oranları yüksektir. Horizonlar oldukça zayıftır ve AC profillidir. Ana maddede kireç oranı oldukça yüksektir. Araştırma alanında bu toprak tipinin renkleri, toprak nemliyken açık kahverengimsi gri, kuruyken açık gri ve beyaz olarak görülür.⁷² Sahadaki toprakların yarısına yakın kısmını çıplak kayalık

⁷⁰ Duman, H., 1985, *Age.*, s.31

⁷¹ Atalay, İ., 2006, *Age.*, s.408

⁷² Duman, H., 1985, *Age.*, s.31

ve molozlardır(Foto 2). Milli park alanındaki bu çıplak kayalıklarda paraşüt sporu yapılmaktadır.

Foto 2. Spil Dağı Milli Parkı Çıplak Kayalık Alanlar

2.1.4. Sahanın Biyocoğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi

2.1.4.1. Vejetasyon Coğrafyası ve Turizm İlişkisi

“Vejetasyon coğrafyası diğer adıyla bitki coğrafyası, bitkilerin yeryüzünde dağılışını inceleyen bilim dalıdır. Dünyanın bitki örtüsünü buldukları bölgelerle birlikte, buralardaki çeşitli faktörleri ve şartları da dikkate alarak tanıtır ve açıklamaya çalışır.”⁷³ Bitki toplulukları dünya üzerinde buldukları ortamın şartlarına ve sıcaklık, nem, ışık isteklerine göre birçok bölgeye ve alt bölgeye ayrılmışlardır.

Bir alandaki bitki örtüsünün varlığı ve çeşitliliği o alanın turizmi için ayrı bir önem taşımaktadır. Özellikle bu alanlar dağ alanları ise önemi daha da artmaktadır. Dağ alanları genellikle topografik yapı ve yükselti kademelerinden dolayı değişik,

⁷³ Hamit İnandık, **Bitkiler Coğrafyası**, (İstanbul: İstanbul Matbaası, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 930-32,1969), s.3

eşine az rastlanan hatta hiçbir yerde bulunmayan bitki türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum turizm için büyük bir çekicilik arz eder. Sadece bu sebeple bile bu alanlar yoğun turist çekmektedir.

Araştırma alanını oluşturan Spil Dağı Milli Parkı flora bakımından çok zengindir. Milli park, Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesi içinde yer almaktadır. Arazinin yapısı, iklim ve toprak özellikleri araştırma alanında farklı birçok bitki türünün yetişmesine imkan tanımıştır. “Milli parktaki araştırmalar sonucunda 81 familyanın 329 cinsine ait 593 tür saptanmıştır.”⁷⁴ Duman, 1985 yılında ‘Spil Dağı Milli Parkı’nın Fauna ve Vejetasyon Araştırması’ adlı eserinde de değindiği gibi çalışma alanında üç farklı bitki birliği tespit etmiştir. Bunlar;

1. Maki vejetasyonunda;

Quercus coccifera (Kermez meşesi) birliği,

2. Akdeniz orman vejetasyonunda;

Pinus brutia (Kızılçam) birliği,

Pinus nigra subsp. *Pallasiana* (Karaçam) birliği,

3. Akdeniz orman-Akdeniz dağ stebi geçiş vejetasyonunda;

Vicia cracca subsp. *Stenophylla* (Meşe fiği) birliği,

Paeonia peregrina (Bocur) birliği,

Juniperus sabina (Sabin ardıcı) birliği’ dir.⁷⁵

Araştırma alanında bitki topluluklarının dağılışına baktığımızda 600 m yüksekliğe kadar kızılçam daha yukarılarda hakim ağaç türü ise karaçamdır. Saçlı meşe karışık olarak bulunmaktadır. Alt florada özellikle meşe türleri, sürüngen, ardıç, laden, funda, defne ve mersin gibi türler görülmektedir. Maki topluluğu araştırma alanında 1200 metreye kadar çıkmaktadır. Akdeniz orman vejetasyonu sahada 400 metreden başlayıp 1460 metreye kadar çıkar. Akdeniz orman-Akdeniz dağ stebi geçiş vejetasyonu ise 970-1500 m arasında yayılış gösterir ve bu vejetasyona sekonder gözülle bakılabilir.⁷⁶ Otsu bitkilerden geven, buğdaygillerden çayır otları, eğrelti otları, sütleğen ve ballıbabagiller bulunmaktadır. Ayrıca milli park alanında her mevsim çiçek açan bitkilerden sümbül, çiğdem, siklamen, yabani

⁷⁴ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.49

⁷⁵ Duman, H., 1985, *Age.*, s.100

⁷⁶ Öztura, E.,2010, *Age.*, s.58

Tablo 13. Spil Dağı'nda Yayılış Gösteren Endemik Bitkiler

Tür Adı:	Familya Adı:	Çiçeklenme Zamanı:
Acantholimon acerosum var. Brachystachyum	Plumbaginaceae	6-8. ay
Amelanchier parviflora var. parviflora	Rosaceae	5.-7. ay
Asperula lilaciflora ssp. lilaciflora	Rubiaceae	6.-7. ay
Asperula nitida ssp. hirtella	Rubiaceae	7. ay
Asperula tenuifolia ssp. pruinosa	Rubiaceae	6.-8. ay
Galium brevisfolium ssp. brevisfolium	Rubiaceae	2.-7. ay
Galium penduliflorum	Rubiaceae	5.-7. ay
Chaenorhium litorale ssp. pterosporum	Scrophulariaceae	7.-9. ay
Scrophularia libanotica ssp. libanotica var. Mesogitana	Scrophulariaceae	4.-7. ay
Verbascum cheiranthifolium var. asperulum	Scrophulariaceae	5.-7. ay
Dianthus lydius	Caryophyllaceae	6-7. ay
Silene anatolica	Caryophyllaceae	7. ay
Silene sipylea	Caryophyllaceae	8. ay
Silene urvillei	Caryophyllaceae	5. ay
Euphorbia cardiophylla	Euphorbiaceae	3.-6. ay
Astragalus angustiflorus ssp. anatolicus	Fabaceae	5.-6. ay
Astragalus condensatus	Fabaceae	5.-7. ay
Astragalus ptiloides var. cariensis	Fabaceae	6.-7. ay
Astragalus ptiloides var. ptiloides	Fabaceae	6.-7. ay
Marrubium rotundifolium	Lamiaceae	5.-7. ay
Origanum sipyleum	Lamiaceae	6.-8. ay
Satureja parnassica ssp. sipylea	Lamiaceae	9. ay
Sideritis sipylea	Lamiaceae	5.-8. ay
Tür Adı:	Familya Adı:	Çiçeklenme Zamanı:
Stachys tmolea	Lamiaceae	5.-8. ay
Thymus sipyleus ssp. sipyleus var. sipyleus	Lamiaceae	5.-8. ay
Thymus zygoides var. lycaonicus	Lamiaceae	4.-6. ay
Limonium tmoleum	Linaceae	5.-6. ay
MONOKOTİLLER		
Carex divulsa ssp. coriogyne	Cyperaceae	
Crocus olivieri ssp. balansae	Iridaceae	1-3. ay
Allium pictistamineum	Liliaceae	5.-6. ay
Allium reuterianum	Liliaceae	7.-8. ay
Hyacinthella lineata	Liliaceae	3.-5. ay
Bromus sipyleus	Poaceae	6.-8. ay
Ventenata subnervis	Poaceae	4.-5. ay

Kaynak: Manisa İl Çevre Durum Raporu (2011), s.256-257'den alınmıştır.

karanfil, glayöl, menekşe, papatya, gelincik, yabangülü ve böğürtlen bulunmaktadır.⁷⁷

Spil Dağı endemik bitki sayısı açısından oldukça zengindir. Endemizm'e değinmek gerekirse İzbirak'a göre, "endemizm, dar bir bölgede bir bitki türünün sınırlanmış bir şekilde bulunmasıdır. Başka bir ifadeyle bir soyun areali, bulunduğu sahanın sınırını aşmıyorsa o yer için o soy endemik demektir."⁷⁸ Araştırma alanında 78 adet endemik bitki bulunmaktadır ve bu türlerinden en tanınmış *Anemone Bilanda* yani Manisa Lalesi'dir. En yoğun olduğu yer Spil Dağı Milli Parkı'dır.

Milli park sınırları içerisindeki diğer endemik bitki türleri şunlardır; *Arenaria sipylea* (spil arenaryası), *Silene sipylea* (spil nakıl çiçeği), *Achillea nobilis* subsp. *sipylea* (spil civanperçemi), *Cirsium sipyleum* (spil diken), *Centaurea sipylea* (spil peygamber diken), *Origanum sipyleum* (spil mercanköşkü), *Tymus sipyleus* (spil kekiği) Spil Dağı'nda ilk olarak tanımlanan ve Spil Dağı'nın ismi verilen endemik bitkilerdir. *Centaurea sipylea* (spil peygamberdiken), *Tragopogon subcaulis* (spil tekesakalı), *Alkanna areolata* var. *sublaevis* (spil havacıvası) dünyada sadece Spil Dağı'nda bulunmaktadır. *Anemone coronaria* (dağ lalesi), *Tulipa orphanidea* (lale), *Tulipa sylvestris* (sarı lale), *Paeonia mascula* (şakayık) Spil Dağı Milli Parkı'nda yetişen ve ekonomik değeri olan bitkilerdir.⁷⁹

Osmanlı İmparatorluğu'nun bir devrine adını veren Manisa laleleri, imparatorluk döneminde İstanbul'dan Hollanda'ya götürülerek adını dünyaya duyurmuştur. Yukarıda da bahsedildiği gibi Spil Dağı floristik açıdan çok zengin ve eşine az rastlanan türlere ev sahipliği yapmaktadır. Sadece bunları görmek için bile birçok turist gelmektedir. Bunun yanında araştırmacı ve bilim insanları da bu florayı incelemek ve bilimsel araştırmalar yapmak için gelmekte ve bu olaylar botanik turizmin gelişimine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında ormanlar temiz havası ve

⁷⁷ Gökhan Çelik, "Turizmin Ekonomik Kalkınmaya katkıları: Manisa İli Örneği", (Isparta: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD, 2012), s.55

⁷⁸ Reşat İzbirak, **Bitki Coğrafyası**, (Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi, Basımevi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları No:266, 1976), s.65

⁷⁹ TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, **Manisa İli 2012 Yılı İl Çevre Durum Raporu**, (Manisa:ÇED İzin ve Denetim Şube Müdürlüğü, 2013), s.50

http://www.csb.gov.tr/db/ced/eduardosya/Manisa_icdr2012.pdf (25.07.2015)

kamp alanları sayesinde ekoturizm, kamp-karavan turizmi, kırsal turizm, doğa yürüyüşleri gibi turizm türleri için olanak vermektedir.

2.1.4.2. Zoocoğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi

Hayvanların yeryüzünde dağılışını inceleyen bilim dalına zoocoğrafya denir. Dünya üzerinde olduğu gibi Anadolu toprakları da, birçok canlının geçmişte ve bugün yayılışını önleyen, zoocoğrafik açıdan büyük önemi olan, dağ serilerinden oluşmuştur. Bu dağ serileri sadece Türkiye'deki canlıların çeşitlenmesini sağlamamış, kıtalar arasında da biyolojik bileşim bakımından önemli farkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Anadolu'nun flora ve fauna bakımından tür zenginliği de bu durumdan kaynaklanmaktadır. Özellikle buzul dönemlerinde ve buzul sonrası dönemlerde, bunlar geçişleri büyük ölçüde önlediği için, popülasyon farklılaşmalarına ve yayılışların sınırlandırılmasına neden olmuştur.

Ege bölgesinde bulunan Manisa, Batı Anadolu'ya ait fauna elemanlarını bünyesinde barındırmaktadır(Foto 3). Spil Dağı'nda; kurt, çakal, domuz, tilki, sansar, porsuk, sincap, kirpi ve gelincik, yırtıcı kuşlardan doğan, atmaca, kartal ve akbabalar ötücü kuşlardan ise çok çeşitli türler bulunmaktadır.⁸⁰

Foto 3. Çok Gözlü Mavi ve Sığırcık Sürüsü (Kaynak: Uğur Ulaşoğlu)

⁸⁰Sevgi Kayser, **Manisa İl Çevre Durum Raporu (2011)**, (Manisa: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Manisa Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012), s.233

Spil Dağı Milli Parkında bulunan *Yılkı Atları* yöre için önemlidir. Milli park ve çevresine dağılmışlardır(Foto 4). Atlara zarar verilmesi ya da götürülmesi yasaklandığı için sayıları artmıştır. Özellikle Atalanı civarında ve su kaynaklarına yakın yerlerde atları sürü halinde görmek mümkündür. Spil Dağı Milli Parkı'nda özgürce dolaşan bu atlar Manisa ve Türkiye için büyük öneme sahiptir. Bunun haricinde Türkiye genelinde nadir yörelerde yetişen *Karaca* bulunmaktadır.⁸¹ 1970'li yıllarda ayı, karaca ve dağ keçisi gibi memeliler ve sülün, keklik gibi kuşların yaşadığı milli parkta bugün bu hayvanları görmek çok mümkün değildir.⁸² Spil Dağı yaklaşık 20 kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Keten, tarla kuşu, kızıl şahin bunlardan bazılarıdır. Milli park alanındaki bu fauna türleri milli parkın turizmi için önemlidir. Turistler bu hayvanları görmek ve onların fotoğraflarını çekmek için gelmektedirler. Bunun yanında bilimsel araştırmalar için de önem arz ederler. Milli park içinde yaşayan canlılara zarar vermek yasaklandığı için bu canlıların sayısında son yıllarda artış gözlenmektedir.

Foto 4. Yılkı Atları

2.1.5. Sahanın Hidrografya Özellikleri ve Turizm İlişkisi

“Doğal çevreye bağımlı hidro-turistik kaynaklar arasında yer alan akarsular ve göller birer potansiyel çekim gücü taşıyıcısı kaynaktır.”⁸³ Su kaynakları turizm

⁸¹ Kayser, S., 2012, *Age.*, s.112

⁸² Hepcan, Ş.,1997, *Age.*,s.61

⁸³ Doğanay, H., Zaman, S., 2013, *Age.*, s.79

için büyük bir öneme sahiptir. Özellikle denize kıyısı olmayan turizm alanlarında göl, nehir, dere, sıcak su kaynakları gibi su kaynaklarının varlığı o alanı çekici hale getirmektedir.

Spil Dağı Milli Parkı'nda karst topografyası hakimdir ve bu arazide çatlak ve yarıklar boyunca yüzey suları derinlere inerek birikir ve yer altında akışa geçer. Karst topografyasının gelişebilmesi için karbonikasitli sulara ihtiyaç vardır. Ayrıca karstlaşmanın oluşabilmesi için arazinin kalker gibi eriyebilen kayalardan oluşması gerekir.⁸⁴ Sahada karst topografyasına uygun olarak yüzeyde devamlı akışlı sular değil de yeraltı su şebekesi mevcuttur. Spil Dağı Akdeniz yağış rejimi içinde yer aldığı için yağışların sıklaştığı kış ve bahar aylarında Kızılbil ve Çaybaşı dereleri gibi dereler belirli bir süre yüzeysel akışa geçer.⁸⁵

Yüzeyden yarık ve çatlaklar vasıtasıyla sızan sular toplanarak uygun yerlerde kaynak olarak yeryüzüne çıkmakta ve bunlar yaz-kış sıcaklıklarını korumaktadırlar. Parkın doğusunda ılıca olarak anılan bir kaynak çıkmakta ve dere halinde Nif çayına karışmaktadır.⁸⁶ Milli park içinde yer alan en önemli dereler: Kızılbil deresi, Işık deresi, Cavlak deresi, Tabak deresi, Karaçukur deresi ve Paşaini deresidir.

Atalanı Mevkii yakınlarında rekreasyon kullanım amaçlı bir gölet bulunur. Milli parkın doğu sınırına yakın Kızılburun ve Karaçukur tepelerinin arasındaki düzlükte ve yaklaşık 600 m yükseklikte bulunan Sülüklügöl, 1-2 m derinliktedir ve çapı 100 m civarında kalkerlerin erimesiyle oluşmuş bir dolin gölüdür.⁸⁷ Bu doğal göl özellikle hafta sonları ziyaretçiler tarafından rekreasyon amaçlı kullanılmaktadır.

Milli parkın içinde ve çevresindeki bu göl ve derelerin turizm açısından kaynak değeri yüksektir. Bu alanlarda piknik alanları oluşturulabilir, dalış yapılabilir ya da doğa gezileri, su fotoğrafçılığı gibi etkinlikler düzenlenebilir. Dağın mitolojik değerinden faydalanılarak bu alanlarda festivaller düzenlenebilir.

⁸⁴ Nilüfer Pekcan, **Karst Jeomorfolojisi**, (İstanbul: Filiz Kitabevi, Fakülteler Matbaası, 1999), s.16

⁸⁵ Öztura, E., 2010, **Age.**, s.58-59

⁸⁶ Öztura, E., 2010, **Age.**, s.58-59

⁸⁷ Hepcan, Ş., 1997, **Age.**, s.58

2.2. Spil Dağı Milli Parkı'nın Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri ve Turizm İlişkisi

2.2.1. Milli Parkın İdari ve Yönetim Durumu

Ege Bölgesi'nde bulunan Manisa ilinin Şehzadeler ilçesinde yer alan Spil Dağı Milli Parkı, 6831 Sayılı Orman Kanununun 25. maddesine göre 22.04.1968 yılında Orman Genel Müdürlüğü'nün teklifi ve zamanın Tarım Bakanlığı Şb. 6/B-6318 sayılı olurları ile Milli Park olarak ilan edilmiştir. Milli park 1983 yılından bu yana 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında yer almaktadır.⁸⁸ Spil Dağı Milli Parkı'nın milli park ilan edilme sebepleri şunlardır:

- Jeolojik ve morfolojik yapısındaki kalkerler, kayalar, tektonik yapı ve karstik arazi şekilleri (Kanyon vadiler, dolin gölleri, lapyalar, mağaralar),
- Endemik (yöreye özgü) bitki türünün bulunması,
- Miknatisin doğal olarak bulunduğu yer olması,
- Dağ sporu için elverişli bir ortam yaratması,
- Osmanlı İmparatorluğu döneminde bir devre adını veren ünlü lalelerin orjin yeri olması,
- Jeolojik, jeomorfolojik, tarih ve floristik özelliklerinin yanında manzara özelliği taşıması ve rekreasyon olanaklarının fazla olması,
- Ege Bölgesi iklim koşullarında ayrı bir mikro-klimaya sahip olmasıdır.

6693,5 ha'lık alanın içinde Ayvacık Mahallesi bulunmaktadır. Sahanın diğer kısımları Manisa-Şehzadeler İlçesi; Sancaklıçeşmebaşı, Sancaklıkayadibi, Sancaklızunçınar, Yukarıçobanisa mahalleleri, Manisa-Yunusemre; Karakoca ve Turgutalp mahalleleri, Kemalpaşa-Beşpınar mahallesi, milli parka sınırı olan diğer yerleşmelerdir. Milli parkın kuzey sınırı Manisa-Turgutlu karayolunun kenarından başlamaktadır. Güney sınırı Beşpınar Mahallesine kadar uzanır. Doğu sınırı Sancaklıkayadibi Mahallesi'nin batısından Karain dağı'na kadar iner. Batı sınırı Sultan yaylası, Kirazalanı ve Turgutalp Dağ Kooperatifi ile çevrelenmiştir.⁸⁹

⁸⁸ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.40

⁸⁹ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.40

Spil Dağı Milli Parkı Genel Gelişim Planı'na göre iki yönetim zonuna ayrılmaktadır:

1. “(Zon I)- Mili parkın kaynak değerlerinin bütünlüğünü sağlamak için morfolojik şekiller, tarihi yapıtlar ile vejetasyon tiplerini içine alacak şekilde sınırlandırıldığı belirtilen “*Tabiatı Koruma Zonu* “

2. (Zon II)- Tabiatı Koruma Zonu dışında kalan alanlar ise “*Gelişme Zonu* “ olarak adlandırılmaktadır.”⁹⁰

Tabiatı koruma zonunda mümkün olduğunca alt yapı tesislerinden kaçınılmış ve daha ziyade patika yollarla gezilmesi planlanan bu bölüm, morfolojik şekilde, tarihi yapıtlar ve vejetasyon cinslerini içine alacak şekilde sınırlandırılmıştır. Asıl gelişme zonu olan ve turizm merkezi ilan edilen Atalanı mevkiinde ise; piknik tesisleri, oyun sahaları ile Milli Park Başmühendisliği'nce işletilen dağ dinlenme evleri bulunmaktadır.

15.12.1994 tarihli 94/6345 sayılı kararname ile Spil Dağı'nın Atalanı mevkiinde yaklaşık 40 hektarlık bir alan turizm merkezi ilan edilmiştir. Atalanı kamp ve günübirlik alanında; 1 adet idare binası, 1 adet işçi pavyonu, 3 adet bulaşık yıkama yeri, 1 adet WC, 4 adet dört kişilik kamp evi, 4 adet beş kişilik kamp evi, 8 adet altı kişilik kamp evi, 7 adet sekiz kişilik kamp evi olmak üzere 128 kişiye konaklama imkanı verebilecek tesisler bulunmaktaydı. Yeni imar planıyla eski dağ evleri yenilenerek yeni kır evleri yapılmıştır. Ayrıca sağlık otelleri, festival alanı, spor tesisleri yapımı planlanmaktadır. Bunların yanında 30-40 kişiye hizmet verebilecek durumda olan Atalanı kır kahvesi, 60-80 kişi kapasiteli Çampınar kır gazinosu, 100 kişi kapasiteli Göl gazinosu tesisleri bulunmaktadır.

2.2.2. Milli Park ve Yakın Çevresinin Tarihi

Manisa, “eski adı Sipylos (Sipil) olan Manisa dağının kuzey eteğinde Gediz nehrinin geçtiği ovanın kenarında denizden 50-70 m. yükseklikte yer alır.”⁹¹

⁹⁰ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.65

Manisa'nın bilinen tarihi M.Ö 2000'li yıllara kadar uzanmaktadır. Şehir adını Yunanistan'ın Teselya Bölgesi'ndeki Pelion Dağı civarında yaşayan ve daha sonra buraya göç eden Magnetler'den almıştır. Yapılan araştırmalarda yerleşme tarihinin M. Ö. III. hatta IV. bin yıla kadar indiği ve ildeki bazı anıtlardan Hitit egemenliğinin buralara kadar uzandığı anlaşılmaktadır.⁹² Daha sonra parayı ilk defa kullanan Lidyalılar kenti egemenliği altına almıştır. Lidya krallığı gücü ve zenginliği ile ünlü son kral Krezüs'ün zamanında en parlak dönemini yaşamıştır. Ancak M.Ö. 546 yılında Persler tarafından yıkılmıştır. M.Ö 334'de Trakya üzerinden Anadolu'ya gelen Büyük İskender, Persleri yenerek bölgedeki pers egemenliğine son vermiştir. Büyük İskender'in ölümden sonra bölge Bergama Krallığı egemenliği altına girmiştir. Bergama Krallığı III. Attalos'un ölümünden sonra (M.Ö. 133), vasiyeti üzerine Roma İmparatorluğu'nun yönetimine girmiştir. Milattan sonraki ilk yüzyıllarda Latin, Doğu Roma ve Bizans devirleri 1071 tarihindeki Malazgirt zaferine kadar devam etmiştir.⁹³

XIV. yüzyılda Saruhanlı Türklerinin hakimiyetine giren şehir, kısa zaman sonra Osmanlıların eline geçmiştir. Uzun bir süre şehzadelerin valilik merkezi görevini üstlenmiştir.⁹⁴ Bugün Manisa'da Saruhanoğulları döneminden kalan başta Ulu Camii ve Medresesi, Mevlevihane ve Çukur Hamam gibi birçok eser bulunmaktadır. 15. ve 16. yüzyıllarda Manisa, ikinci siyasi merkez haline gelmiş kültürel, ekonomik anlamda gelişmiştir. Spil Dağı bu dönemde Osmanlı için bir yayla ve av yeri olarak kullanılmıştır. 17. yüzyıldan sonra Osmanlı'nın sancak sistemi değişmiştir. Bu dönemden sonra şehre Şehzade tayini yapılmamıştır.⁹⁵

“16. yüzyıldan itibaren Yörük, konar-göçer Türkmen aşiretleri düzenli olarak şehre yerleşmeye başlar. 1500 yılında İspanya'dan kovulan yaklaşık 700 Yahudi Manisa'ya yerleştirilir.”⁹⁶ 18. yüzyıla kadar bu hareket devam eder. 16. yüzyılda bütün Anadolu'yu etkileyen iç karışıklıklar Manisa'yı da etkilemiştir. 18. yüzyılın ikinci yarısında şehir bölgenin güçlü ailelerinden olan Karaosmanoğulları'nın etkisi

⁹¹ Feridun M. Emecen, **Tarihin İçinde Manisa**, (Manisa: Manisa Belediyesi Kültür Yayınları, Emek Matbaacılık,2007), s.1

⁹² Nuran Taşlıgil, Manisa İli'nin Nüfus Gelişimi ve Özellikleri, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, S: 227-240, 1992,s.227

⁹³ Cemil Altınbilek, **Manisa Sevdası**, (İstanbul: Özal Matbaası, 2011), s.12

⁹⁴ Darkot B., Tuncel M., 1995, **Age**, s.42

⁹⁵ Altınbilek,C., 2011, **Age**, s.13

⁹⁶ Altınbilek,C., 2011, **Age**, s.13

altına girmiştir. Bu dönemde şehirde çıkan yangın büyük tahribatlara neden olmuştur. 19. yüzyılda ise Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın emriyle şehir işgal edilmiştir. Bu dönemdeki ağır vergiler ve bedevi askerlerin yağma hareketleri halkı oldukça yıpratmış ve Kütahya Antlaşması (1833) üzerine bu kuvvetler geri çekilmiştir. 26 Mayıs 1919'da Yunan kuvvetleri şehri işgal etmiş ve bu işgal Eylül 1922'ye kadar sürmüştür. Yunanlılar Manisa'dan çekilirken şehri ateşe vermişlerdir. Bu yangın 8 Eylül'e kadar devam etmiş ve halk bu süre içinde dağlara kaçmıştır. 8 Eylül'de Türk birlikleri şehre girmiştir. Yangında Manisa'da 10.700 ev, on üç Cami, 2728 dükkan on dokuz han yanmıştır. Cumhuriyet döneminde Manisa gelişmeye başlamıştır.⁹⁷

2.2.3. Milli Park ve Yakın Çevresinin Nüfus Özellikleri

“İnsan ve doğal ortam coğrafyanın iki önemli terimini oluşturur. Bu iki unsuru birleştiren, aralarındaki ilişkiyi inceleyen doğanın insan üzerindeki etkisi ve insanın doğa üzerindeki etkisini belirlemeye çalışan beşeri coğrafya; yeryüzünde yaşayan insanların sayıları, dağılımları, hareketleri ve niteliklerini inceler.”⁹⁸ Belirli bir yerde yaşayan insan sayısı olarak adlandırılan nüfus, coğrafyanın önemli araştırma kollarındandır. İnsanların coğrafi mekandaki dağılımları ile sosyal ve ekonomik etkinliklerinin belirlenebilmesi için nüfus özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir.⁹⁹ Turizm coğrafyası ile ilgili çalışmalarda nüfusla ilgili bilgilerin önemi büyüktür. Çünkü bir yerde turizmin gelişmesi nüfusu etkilediği gibi o yerdeki nüfus özellikleri de turizmi olumlu veya olumsuz etkilemektedir.

Araştırma sahası bir milli park alanı olduğu için burada yerleşik bir nüfustan bahsetmek mümkün değildir. Buradaki nüfus tamamen milli parkın turizm faaliyetleriyle ilgilidir. Sadece turistik amaçlı ya da araştırma yapmak için insanlar gününbirlik veya birkaç gün kalmak için gelirler. Sadece Ayvacık Mahallesi idari olarak milli park sınırları içerisinde kalmaktadır. Ancak Milli park çevresindeki yerleşmelerin nüfusları ve ekonomik faaliyetleri milli parkın turizmine etki

⁹⁷ Emecen, F., M., 2007, *Age.*, s. 2-6

⁹⁸ Ali Tanoğlu, *Nüfus ve Yerleşme*, (İstanbul: Taş Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No 1183, Cilt I, 1969), s.29

⁹⁹ Hakkı Yazıcı, *Orta Sakarya Vadisi'nin Coğrafi Etüdü, Yenice-Alpagut Arası*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No 1040, 1998), s.54

etmektedir. Bu yüzden milli parkın çevresindeki yerleşmelerin nüfus özelliklerine değinmek gerekir.

Daha önce Manisa'nın Merkez ilçesinde yer alan Spil Dağı Milli Parkı, 12 Kasım 2012 tarihi itibariyle Büyükşehir yasa tasarısı Meclis Genel Kurulunda kabul edilerek, 6360 yasalaşması sonucunda 2014 Türkiye yerel seçimlerinden itibaren büyükşehir belediyesi olarak hizmet vermeye başlaması ile birlikte Manisa-Merkez ilçesi bölünerek iki ilçeye ayrılmıştır. Daha önce Merkez ilçe sınırları içinde yer alan milli park büyükşehir yasa tasarısından sonra ilçe olan Şehzadeler ilçesine bağlanmıştır. Milli park çevresinde Spil Dağı eteklerinde Manisa'ya bağlı Şehzadeler ve Yunus Emre ilçelerinin mahalleleri, İzmir'in Kemalpaşa ilçesine bağlı Beşpınar Mahallesi bulunmaktadır. Daha önce köy statüsünde olan yerler Manisa'nın Büyükşehir olmasıyla beraber Merkez ilçeye bağlı birer mahalle olmuşlardır. Şehzadeler ilçesine bağlı, Ayvacık, Karakoca, Sancaklıçeşmebaşı, Sancaklıkayadibi, Sancaklıuzunçınar ve Yukarıçobanisa mahalleleri; Yunusemre ilçesine bağlı Turgutalp ve Karakoca mahalleleri, İzmir'in Kemalpaşa ilçesine bağlı Beşpınar Mahallesi Spil Dağı eteklerindeki yerleşmelerdir. Ayrıca Manisa'nın Turgutlu ilçesi, Spil Dağı'na yakınlığından dolayı dağın etki alanını oluşturduğu için incelemelerde yer almıştır. Turizm, geliştiği alanlardaki demografik yapı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu yüzden bu yerleşmelerin nüfus özellikleri önem arz etmektedir. Şunu belirtmek gerekir ki büyükşehir kanunu ile mahalleye dönüşen bu köyler kırsal yerleşme özelliklerini korumaktadırlar. Sadece kanun gereği mahalle olarak adlandırılan bu kırsal yerleşmelerin değişen tek unsuru kanunda bu şekilde adlandırılmalarıdır.

“Nüfus incelemesi yapan coğrafyacıların karşılaştıkları sorunlarından birisi de bir alana ait nüfus verilerinin elde edilebilirliğidir. Gelişmiş ülkeler için ayrıntılı ve daha doğru bilgiler elde edilirken gelişmekte olanlar için durum böyle olmamış çoğu zaman tahmini değerlerden yararlanılmıştır. Nüfusla ilgili bilgiler günümüzde genellikle sayımlardan toplanmaktadır.”¹⁰⁰ Ülkemizde de nüfus bilgilerine sayımlar yapılmasıyla ulaşılır. Milli parkın içinde yer aldığı Manisa ili'nin nüfusuyla ilgili en eski verilere tahrir defterlerinden ulaşılmaktadır. Osmanlı dönemindeki idari

¹⁰⁰ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç, **Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan**, (İstanbul: Çantay Kitabevi, Anka Matbaacılık, 2009), s.214

taksimata göre Saruhan Sancağı olarak anılan Manisa ilinin 19 yy. sonunda nüfusu V. Cinnet tarafından 354.000 F. Rougan tarafından ise 329.629 olarak verilmiştir.¹⁰¹ Miladi 1890-1891 yılına ait Aydın salnamesinde 322.793 kişinin yaşadığı, belirtilmektedir.

Tablo 14. Manisa İlinin 1927-2015 Yılları Arası Nüfusu

Yıl	Nüfus	Yıl	Nüfus
1927	374.013	1970	805.650
1935	426.237	1980	941.941
1940	455.812	1985	1.051.130
1945	472.789	1990	1.151.799
1950	520.091	2000	1.260.169
1955	562.155	2007	1.319.920
1960	657.104	2010	1.379.484
1965	748.545	2015	1.380.366

Kaynak: TÜİK

Bu nüfus değerlerine baktığımızda 20. yüzyılın başında il nüfusunun ortalama 300.000 olduğu görülür. Birinci Dünya Savaşı sırasında kentte 46.148 Türk, 11.324 Rum, 2.257 Ermeni ve 1.345 Musevi olmak üzere nüfusu 61.344 kişi şehirde yaşamaktaydı.¹⁰² Cumhuriyetin ilk yıllarından sonra nüfus sayımları düzenli olarak yapılmaya başlamıştır. Veriler incelendiğinde Manisa ilinin 1927 yılında nüfusu 374.013'dür. Bu tarihten sonra Manisa'nın yıllara göre nüfus gelişimine baktığımızda 1935'de 426.237, 1940'da 455.812, 1945'de 472.789, 1950,'de 520.091, 1955'de 562.155, 1960'da 657.104, 1970'de 805.650, 1975'de 872.375, 1980'de 941.941, 1990'da 1.151.799, 2000'de 1.260.169, 2015'de ise 1.380.366 ulaşmıştır(Tablo 14). Bu sayım yıllarına göre Manisa ilinde nüfus miktarı sürekli değişmekte ve farklılıklar görülmektedir. Örneğin 1935-1945 arası nüfus artışı oldukça düşüktür. Bu durumun en önemli sebebi bu dönemde II. Dünya savaşının etkilerinin ülkemizde yoğun bir şekilde görülmesi ve erkek nüfusunun askere alınmasıdır. 1950-1960 arası dönemde devletin de yürüttüğü nüfus politikalarıyla ilin nüfusunda büyük bir artış yaşanmıştır. Bu tarihten sonra tarımda modern yöntemlerin

¹⁰¹ Taşlıgil, N., *Age.*, s.,227

¹⁰² H. Nusret Köklü, *Manisa İşgalden Kurtuluşu*, (İzmir: Akademi Kitabevi, Kanyılmaz Matbaası, 1998), s.7

kullanılması, organize sanayi bölgesinin kurulması ile beraber Manisa bir tarım ve sanayi şehri haline gelmiş ve ilin nüfusu ve nüfus yoğunluğu sürekli artmaya devam etmiştir. Milli parkın bağlı olduğu Şehzadeler 2012 yılında ilçe olduğu için 2012 yılından sonraki verilere ulaşılabilmektedir. İlçenin 2013 yılı nüfus verilerine göre nüfusu 164.649, 2014 yılında 664.443, 2015 yılında ise 168.695'tir. Manisa'nın Büyükşehir olmasıyla beraber merkezde 2012 yılında kurulan diğer ilçesi Yunusemre'nin 2013 yılı nüfusu 199.683, 2014 yılı nüfusu 204.436, 2015 yılı nüfusu ise 211.673'tür. Milli park sınırlarının ulaştığı İzmir'in Kemalpaşa ilçesinin 2015 yılı nüfusu 101.693'tür.

(Tablo 15).

Tablo 15. Spil Dağı Milli Parkı Çevresindeki İlçe Yerleşmelerinin 2012-2015 Yılları Arası Nüfusları

Yerleşme	2012	2013	2014	2015
Şehzadeler	-	164.649	166.443	168.695
Yunusemre	-	199.683	204.436	211.673
Turgutlu	146.087	148.130	150.460	153.687
Kemalpaşa	94.831	97.499	99.626	101.693

Kaynak: TÜİK

Turgutlu hakkında ilk detaylı yerleşme ve nüfus bilgilerine, XVI. yüzyılın otuzlu yıllarına ait tahrir defterinden ulaşılmaktadır. 16. yüzyılın başlarına kadar Turgutlu bir köy olarak bilinmektedir. Halkın büyük bir kısmının çiftçilik ile uğraştığı kayıtlarda yer almaktadır.¹⁰³ Bilgilere göre, Turgutlu bir köy olarak, 1530'lu yıllarda 120 haneye yaklaşan yerleşik ve 100 hane kadar da Yörük nüfusa sahiptir. O yıllarda toplam nüfus 1200 kadardır. Bu tarihlerde Manisa'nın nüfusu 7000 civarındayken, İzmir 11000 civarında nüfusa sahipti. 1575 tarihli tahrir kayıtlarına göre, XVI. yüzyılın ikinci yarısının son çeyreğine doğru Turgutlu'nun nüfusunun oldukça arttığı izlenir.¹⁰⁴

Bu dönemde toplam nüfus iki katına çıkmıştır. Aradan geçen elli yıllık bir dönemde Turgutlu bir Yörük yerleşmesi karakterinden çıkmış, bir kasaba halini

¹⁰³Emecen, F., M., 2007, *Age.*, s.226

¹⁰⁴ http://manisa.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=95:turgutlu&Itemid=139 (20.02.2016)

almıştır. XVII. yüzyılın başlarına kadar Turgutlu resmi kayıtlarda “köy” olarak bilinmektedir. 1600’lü yıllarda Turgutlu zirai anlamda büyük bir ilerleme göstermiştir ve bir kasaba haline gelmiştir. 1660 tarihli bir defterde Nahiye olarak adı geçen Turgutlu’da 1175 hane bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 5000-6000 kişilik bir nüfusa sahiptir. “1908 yılına ait Aydın Vilayet salnamesinde ise 15000 kişiye yaklaşan araştırma sahasının nüfusunun % 73’ünü Türkler meydana getirmektedir. Nüfusun geriye kalanı Rum, Yahudi ve Ermeni nüfustan oluşmaktadır.”¹⁰⁵ Cumhuriyet döneminde 1927 ‘de yapılan sayımda kentin nüfusu 17.000’dir. 1950’de 25.000 olan nüfusu, 1980’de 50.000’i aşmıştır. 1990’da ise 74.000’e çıkmıştır. 1990’lı yıllarda hız kazanan sanayileşme ile birlikte nüfusu artmış ve 2007 yılına gelindiğinde nüfus bakımından Türkiye’nin en büyük ilçesi durumuna gelmiştir. ADNKS nüfus kayıtlarına göre ilçenin 2012 yılı nüfusu 146.087, 2013 yılı nüfusu 150.460, 2014 yılı nüfusu ise 153.687 kişidir.

Tablo 16. Milli Park Çevresinde Şehzadeler İlçesi’ne Bağlı Mahallelerin 1965-2012 Yılları Arası Nüfusları

Yerleşme	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2012
Sancaklızunçınar	346	352	272	214	196	183	171	125	138
Ayvacık	50	6	17	27	35	46	66	17	38
Sancaklıçeşmebaşı	456	444	370	327	322	329	308	243	216
Sancaklıkayadibi	209	202	162	132	108	116	130	114	121
Yukarıçobanisa	676	524	459	484	450	421	457	413	208

Kaynak: TÜİK

Spil Dağı üzerinde ve eteklerinde Şehzadeler ilçesine bağlı beş mahalle inceleme alanına dahil olmuştur. Sancaklızunçınar Mahallesi’nin 1965 yılı nüfusu 346, 2012 yılı nüfus verilerine baktığımızda nüfusu 138’dir. Spil Dağı’nın Turgutlu İlçesi’ne bakan yamaçlarında yer alan Ayvacık Mahallesi’nin 1965 yılı nüfusu 50, 2012 nüfusu ise 38’dir. Sancaklıkayadibi Mahallesi 1965’de 209 nüfusa sahipken 2012 yılı nüfusu 121, Sancaklıçeşmebaşı’nın 1965 nüfusu 456, 2012 nüfusu 216, Yukarıçobanisa ise 1965 yılında 676 nüfusu varken 2012 yılında 208 nüfusa sahiptir(Tablo 16). Köylerin nüfusunun yaş ortalaması 45-50 arasındadır. Nüfusun tüm köylerde yıllar içinde azaldığı izlenmektedir. Hayvancılığın yasaklanması ve

¹⁰⁵ Ahmet Kaya, “Turgutlu İlçesi’nin Coğrafyası”, (Afyon: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 2013),s.98

eğitim sebebiyle aileler çocuklarının eğitim alabilecekleri yerlere daha çok merkez ilçelere göç etmişlerdir.

Şehzadeler'in nüfusunun yaş yapısını incelediğimizde 2013 yılı verilerine göre nüfusun % 70'inin (114.936) çalışabilir yaş olarak kabul edilen 15-64 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Nüfusun eğitim çağı grupları itibarıyla dağılımına bakıldığında; 5 yaş ve altı nüfus yaklaşık 15 bin olup toplam nüfus içindeki payı % 9 civarındadır. İlköğretim çağındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı ise % 9'lar düzeyindedir. 65 yaş ve üstünde Şehzadeler'de 14 bin civarında kişi yaşamakta olup bunların toplam nüfusa oranı % 8,5'dir.¹⁰⁶

Tablo 17. Milli Park Çevresinde Yunusemre İlçesine Bağlı Mahallelerin 1965-2012 Yılları Arası Nüfusları

Yerleşme	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2012
Turgutalp	182	107	188	240	309	302	287	276	68
Karakoca	44	50	19	43	124	320	480	29	287

Kaynak: TÜİK

Yunus Emre İlçesi'nin 2013 yılı nüfus verilerine göre ilçede toplam 199.683 kişi yaşamaktadır. Nüfusun 100.459'unu erkek nüfus, 99.224'ünü de kadın nüfus oluşturmaktadır. Yunus Emre İlçesi'ne bağlı Turgutalp Mahallesi'nin 1965 yılı toplam nüfusu 182, 2012 yılı toplam nüfusu 68'dir. Karakoca Mahallesi'nin ise 1965 yılında nüfusu 44, 2012 yılında nüfusu artarak 287' ye ulaşmıştır.

Tablo 18. Milli Park Çevresinde Kemalpaşa İlçesine bağlı Beşpınar Mahallesi'nin 1965-2013 Yılları Arası Nüfusu

Yerleşme	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2013
Beşpınar	165	189	202	198	186	160	175	143	130

Milli park çevresinde İzmir'in Kemalpaşa ilçesine ait tek yerleşme olan Beşpınar Mahallesi'nin nüfus gelişimine baktığımızda 1965 yılında 165 nüfusa sahipken, nüfusu 2000 yılında 175'e yükselmiş ancak bu tarihten sonra nüfusu düşerek 2013 yılında 130 kişi

¹⁰⁶ Şehzadeler Belediyesi, Şehzadeler Belediye Başkanlığı Strateji Planı 2015-2019
http://www.sehzadeler.bel.tr/uploads/images/AEHZADELER_2015-2019_STRATEJK_PLAN.pdf
 (20.01.2016)

olmuştur(Tablo 18). Mahalle nüfusunun yıldan yıla düşmesinin en önemli sebebi hiç şüphesiz hayvancılığın yasaklanması ve mahalledeki okulun kapatılmasıdır.

Tablo 19. Manisa-Merkez ve Şehzadeler İlçesi 2013 Yılı Nüfus ve Göç Verileri

Yerleşme	Yıl	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
Şehzadeler	2013	164.649	4.808	4.667	141	0,86
Manisa-Merkez	2012	356.702	15.290	10.426	4.864	13,73
Manisa-Merkez	2009	340.466	15.977	13.782	2.195	7,56

Kaynak: Şehzadeler Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı

“Doğal nüfus artışı genel nüfus artışını etkileyen en önemli faktördür.”¹⁰⁷ Milli park çevresindeki yerleşmelerin nüfusları incelendiğinde nüfusun doğal seyirinde arttığı görülmektedir. “Göç, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir. Bu değişim kıtalararası, uluslararası, bölgelerarası, kırdan şehre ya da şimdi görüldüğü gibi şehirden kıra doğru herhangi bir ölçek ya da yönde meydana gelebilir.”¹⁰⁸ Manisa geçmiş yıllarda başta İzmir olmak üzere İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlere göç veren bir şehirdi. Bunun en büyük sebebi bu şehirlerdeki iş imkânlarıydı. Büyük şehirlere göç verdiği gibi özellikle doğu illerinden de göç alan bir şehirdi. Sanayisinin gelişmeye başlaması ile birlikte birçok iş alanı ortaya çıkmış ve son yıllarda yoğun olarak göç alan bir şehir haline gelmiştir. Büyük şehirlere özellikle İzmir’den ve yoğun olarak çevre ve doğu illerden göç almıştır. Manisa-Merkez 2012 yılı göç istatistiklerine baktığımızda 15.290 kişi Manisa-Merkeze göç ederken 10.426 kişi Manisa-Merkez’den göç etmiştir(Tablo 19). 2012 yılı göç hızı ise % 13,73’tür. Şehzadeler İlçesi’nin 2013 yılı göç verilerine göre ilçeye 4.808 kişi göç ederken 4.667 kişi ilçeden göç etmiştir. İlçenin net göç hızı % 0,86’dır. Mahalle yerleşmelerinden Manisa’nın Merkez ilçelerine doğru bir göç söz konusudur. Bu göçün en büyük sebeplerinin başında eğitim gelmektedir. Spil Dağı Milli Parkı çevresindeki inceleme alanına giren bütün mahalle yerleşmelerinde var olan ilköğretim okulları kapanmış ve taşınmalı eğitime geçilmiştir. Bu durum ailelerin merkez ilçe ve mahallelere göç etmesine sebep olmuştur. Diğer bir sebep ise ekonomiktir. Milli park çevresindeki

¹⁰⁷ Üzeyir Yavaş, “Sandıklı’da Nüfus ve Şehirsel Gelişim Eğilimleri”, (Afyon: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 2006), s.60

¹⁰⁸Tümertekin, E., Özgüç, N., 2002, *Age.*, s. 289

yerleşmelerde hayvancılık yasaklanmış bu yüzden aileler hayvancılık faaliyetlerini bırakmak zorunda kalmıştır. Tarım arazisi yetersizliğinden ve milli parktaki yıllık atlarının tarım arazilerine zarar vermesinden dolayı halkın da başka bir geçim kaynağı olmadığı için göç etmek zorunda kalmışlardır. Milli park çevresinde hayvancılığın yasaklanmış olmasının kültürel ekoloji bakımından da ciddi sıkıntılar doğurduğu muhakkaktır. Milli park ve çevresi doğa koruma öncelikli değerlendirildiği için yörede yaşayan insanların geçmişten gelen yaşam alanları ve faaliyetleri sınırlandırılmıştır. Aynı durumun Kaz Dağları ve Manyas Gölü çevresinde de yaşandığı bilimsel çalışmalarca ortaya konmuştur.¹⁰⁹

Tablo 20. Yunusemre İlçesi'nin 2013 Yılı Nüfus ve Göç Verileri

Yerleşme	2013 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı%
Yunus Emre	199,683	6.881	6.214	667	3,35

Kaynak: Yunus Emre Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı

Yunus Emre İlçesi'nin 2013 yılı göç verilerini incelediğimizde ilçe 6.881 kişi göç alırken 6.214 kişi ilçeden göç etmiştir. Net göç sayısı 667'dir. Net göç hızı ise %3,35'dir(Tablo 20). İlçe daha çok çevre mahallelerden ve Manisa'nın diğer ilçelerinden göç almaktadır. Bu göçün en önemli sebepleri eğitim ve iş imkânlarının merkez ilçelerde daha fazla olmasıdır.

Tablo 21. Şehzadeler İlçesi 2013 Yılı Eğitim Durumu

Okuma Yazma Durumu	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen	4.185	611	3.574
Okuma Yazma Bilen	123.006	62.917	60.089
Bilinmeyen	819	409	410
Toplam	128.010	63.937	64.073

Kaynak: Şehzadeler Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı

Şehzadeler İlçesi'nde nüfusun eğitim durumu kapsamında tabloda okur-yazarlık oranlarını incelediğimizde okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 4.185, okuma yazma

¹⁰⁹ Yılmaz Arı, "Abdullah Soykan, Kazdağı Milli Parkı'nda Kültürel Ekoloji ve Doğa Koruma", **Türk Coğrafya Dergisi**, S: 44, s.11-32, 2006, s.1; Yılmaz Arı, "Manyas Gölü'nün Kültürel Ekolojisi: Tarihi Süreçte Adaptasyon ve Değişim", **Türk Coğrafya Dergisi**, S:40 (1):75-97,2003, s.1

bilenlerin sayısı ise 123.006'dır. Okuma yazma bilen erkeklerin sayısı 62.917, okuma yazma bilen kadınların sayısı ise 60.089'dur(Tablo 21). Şehzadeler'de 15+ yaş grubunda okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %3,3'dür. Manisa ilinde bu oran 3,6, Türkiye genelinde ise %4,6'dır.

Yunus Emre ilçesinin eğitim durumunu incelediğimizde okuma yazma bilmeyen erkek sayısı 927, kadın sayısı ise 4.729'dur. Toplamda ilçede 5.656 kişi okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilen erkek sayısı 88.674, kadın sayısı ise 84.134'tür. İlçede toplamda 172.808 kişi okuma yazma bilmektedir(Tablo 22).

Tablo 22. Yunusemre İlçesi 2013 Yılı Eğitim Durumu

Okuma Yazma Durumu	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen	5.656	927	4.729
Okuma Yazma Bilen	172.808	88.674	84.134
Bilinmeyen	966	466	500
Toplam	179.430	90.067	89.363

Kaynak: Yunus Emre Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı

Tablo 23. Turgutlu İlçesi 2014 Yılı Eğitim Durumu

Okuma Yazma Durumu (15+ yaş)	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen	3.391	558	2.833
Okuma Yazma Bilen	111.487	56.722	54.765
Bilinmeyen	388	220	168
Toplam	115.266	57.500	57.766

Kaynak: TÜİK

Turgutlu'nun eğitim durumuna baktığımız zaman 2014 yılında 15+ nüfusun yani toplam 115.266 kişinin 3.391'i okuma yazma bilmemektedir. Bu nüfusun 558'ini erkek, 2.833'ünü de kadın nüfus oluşturmaktadır. Okuma yazma bilen erkek nüfus 56.722, kadın nüfus 54.765 olmak üzere toplamda 111.487 kişi okuma yazma bilmektedir(Tablo 23). Turgutlu şehrinde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden yapılan göçler herhangi bir okul bitirmeyip okuma yazma bilen oranın yükselmesine neden olmuştur.¹¹⁰

¹¹⁰ Kaya, A., 2013, *Age*, s.159

Milli parkın yakın çevresindeki yerleşmelerin nüfusları, doğal nüfus artışları incelendiğinde turizm etkisinin söz konusu olmadığı görülmektedir. Spil Dağı eteklerindeki köylerin nüfusları oldukça azdır. Bu köyler Büyükşehir yasasıyla beraber mahalleye çevrilmiştir. Eğitim ve ekonomik sebeplerden dolayı bu mahallelerden dışarıya göç artmakta ve nüfus azalmaktadır. Spil Dağı eteklerindeki ilçe yerleşmelerinin doğal nüfus artışlarına baktığımızda nüfus artışlarının yüksek düzeyde olmadığı ve normal gelişim seyri içerisinde devam ettiği görülmektedir. Milli parkın çevresindeki ilçelerin eğitim düzeyine baktığımızda okuma yazma bilme oranları yüksektir. Araştırmaya konu olan mahallelerde hiçbir eğitim-öğretim kurumu bulunmamakta var olanlarda kullanılmamaktadır. İlçelerde yeterli düzeyde ilköğretim ve ortaöğretim kurumları vardır. Ayrıca Yunusemre ilçesinde bir üniversite, Şehzadeler ve Turgutlu ilçelerinde yüksekokul bulunmaktadır.

2.2.4. Milli Park ve Yakın Çevresinin Yerleşme Özellikleri

“Evler yahut daha geniş bir deyimle barınaklar ve bunların meydana getirdiği köy, kasaba ve şehirler yeryüzünde insan hayat ve faaliyetinin en karakteristik, en göze çarpan olaylarıdır.”¹¹¹ “İnsanlar fiziki çevreyi başka yollardan değişime uğratabiliyorlarsa da doğal coğrafi görünümün kültürel coğrafi görünüme dönüştürülmesi, en dramatik şekilde insanların yerleştikleri yerlerde gerçekleşmiştir.”¹¹² Bu bakımdan yerleşmeler beşeri coğrafyanın merkezi kısmını oluşturmaktadır.

Araştırma alanının yerleşim tarihine baktığımız zaman ilk yerleşmelerin M.Ö II. yüzyılda Yunanistan'dan göçen Magnetler tarafından olduğu bilinmektedir. Antik çağda Manisa, Tantalıs ve Sipylum diye isimlendirilmiştir. Mitolojiye göre Tanrı Zeus' un oğlu olarak nitelendirilen ve Spylos Dağı'nda hüküm süren Lidya Kralı Tantalos ile oğlu Pelos ve kızı Niobe'nin isimleri Spil Dağı ile özdeşleşmiştir. Spylos Dağı'nın kuzey yamaçlarında Yarıkkaya mevkiinde Tantalıs Kral Kalesi bulunmaktadır. Bugün Manisa'nın doğusunda, Spylos Dağı'nın kuzey yamaçlarında Tantalos kentinin olduğu yerde bir takım kalıntılar bulunmuştur. Batı yönündeki Akpınar mevkiinde M.Ö 1400-1420 yıllarına uzanan ve Hititlerce yapılan Bereket

¹¹¹ Tanoğlu, A., 1968, *Age.*, s.224

¹¹² Tümertekin, E., Özgüç, N., 2002, *Age.*, s. 381

Tanrıçası olan Kybele Kaya Kabartması bulunmaktadır.¹¹³ Bölge Sırasıyla Lidya, Pers egemenliği, Bergama Krallığı, Roma İmparatorluğu ve Bizans'ın hakimiyeti altına girmiştir. Milli parkın kuzey sınırı dışında kalan Topkale mevkiindeki kalenin içinde Bizans İmparatorluk dönemine ait kalıntılar bulunmaktadır.

Manisa tarih içinde yerleşim alanları dağ eteklerinden başlayarak ovaya doğru yayılmıştır. Saruhan beyliği döneminde şehrin yerleşim yeri dağ ile ovanın kesişme çizgisine yayılmıştır. Osmanlı döneminde külliye, medrese, cami, mektep, şifahane gibi yerler daha aşağıya kayarak dağ eteğindeki Çeşnigir, Ivaz Paşa, Lala Paşa, Arap alanı vb. yerler dağ eteği ile ova arasında kurulmuştur.¹¹⁴ “Kurtuluş savaşı sonrasında Yunanlıların geri çekilirken şehri yakmalarından sonra yeni imar edilen şehirde yapılar daha kuzeye ovanın yamacına ve düz alanlara doğru kaymıştır.”¹¹⁵ Bu dönemde, şehir biraz daha ovaya yayılmış ve gelişen sanayi ve yeni yerleşim alanlarıyla birlikte adı da Manisa olmuştur.

Araştırma alanı bir milli park olması sebebiyle bir yerleşme söz konusu değildir ancak sınırları içerisinde sadece Şehzadeler ilçesine bağlı Ayvacık Mahallesi bulunmaktadır. Manisa'nın Büyükşehir belediyesi olma durumundan önce milli park alanı Manisa-Merkez ilçede yer alıyordu. “12.11.2012 kabul tarihli 06.12.2012 tarihinde resmi gazetede yayımlanan ‘On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ başlığı altında Büyükşehir belediyesi kurulması ve sınırlarının belirlenmesi konusunda:

Madde 1. (1) Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür.

Madde 1. (3) Birinci ve ikinci fıkrada sayılan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır.

¹¹³ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.63

¹¹⁴ Altınbilek, C., 2011, *Age.*, s.18

¹¹⁵ Mehmet Karakuyu, “Manisa Şehrinde Mahallelerin Tarihsel Gelişimi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 4, S:2, 2007, s.18

Madde 2. (14) Manisa ilinde, Manisa Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Şehzadeler ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.

Madde 2. (15) Manisa ilinde, Manisa Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, listede yer alan köyler ve belediyelerden oluşan Yunusemre ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur.”¹¹⁶ hükümleri yer almıştır.

Bu maddelere göre milli park çevresinde eskiden Manisa merkeze bağlı olan Ayvacık köyü, Manisa'nın Şehzadeler ilçesine bağlı bir mahalle olmuştur. Kanundan önce Manisa merkez ilçenin Karaoğlanlı bucağına bağlı olan Sancaklıçeşmebaşı, Sancaklıkayadibi ve Sancaklıuzunçınar köyleri de kanunla birlikte Şehzadeler'e bağlı birer mahalleye dönüşmüşlerdir. Yine kanundan önce Merkez'e bağlı köy olan Turgutalp ve Karakoca, Yunusemre ilçesine bağlı mahalleler olmuştur. İzmir'in Kemalpaşa ilçesine bağlı Beşpınar Mahallesi dağ çevresinde idari olarak İzmir'e bağlı tek yerleşmedir.

“Yerleşmeler fonksiyonlarına ve sosyo-ekonomik durumlarına göre kır ve şehir veya diğer adıyla kent yerleşmeleri şeklinde ikiye ayrılmaktadırlar.”¹¹⁷ Yerleşme alanlarında nüfusun çoğu tarımla ilgileniyorsa o yerleşme kır yerleşmesi, eğer sanayi ve ticaret gibi sektörlerle ilgileniyorsa o yerleşme kent yerleşmesi adını almaktadır. Araştırma alanında Manisa şehri, Şehzadeler, Yunusemre, Turgutlu ilçeleri birer şehir yerleşmesidir. Sahadaki mahalle yerleşmeleri 2013 yılından önce köy statüsünde olduklarından dolayı nüfusun çoğunluğu tarım ve hayvancılık uğraşlarını devam ettirmektedirler. Bu yüzden bu mahalleler kırsal yerleşme alanları olarak değerlendirilmiştir.

06.12.2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6360 sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”la Manisa ilinin Büyükşehir statüsüne alınmasından dolayı İl merkezinin güney – kuzey ekseninde ikiye ayrılmasıyla Şehzadeler ilçesi kurulmuştur.¹¹⁸ İlçenin kuzeyinde Saruhanlı, doğusunda

¹¹⁶http://www.selcuklu.bel.tr/uploads/report/112820131727126360_Buyuksehir_Belediye_Kanunu.pdf (14.04.2016)

¹¹⁷ E. Murat Özgür, **Türkiye Coğrafyası** (Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık, 2000), s. 99

¹¹⁸Şehzadeler Belediyesi, Şehzadeler Belediye Başkanlığı Strateji Planı 2015-2019 http://www.sehzadeler.bel.tr/uploads/images/AEHZADELER_2015-2019_STRATEJK_PLAN.pdf (20.01.2016)

Turgutlu, batısında Yunusemre ve güneyinde ise İzmir'in Kemalpaşa ilçesi bulunmaktadır. Kentin önünde geniş Manisa Ovası yer almaktadır. Sanayinin giderek geliştiği Manisa Ovası'nda şehirleşmenin artmasıyla beraber yerleşme yoğunlaşmıştır. Bir kent yerleşmesi olan Şehzadeler'de kırsal alanlar hariç meskenler modern konutlar şeklindedir. Milli parkın Şehzadeler ilçesinde yer alması bu yeni kurulan ilçenin turizmine büyük bir katkı sağlamaktadır. İlçe belediyesi bu konuda milli parkın turizmini geliştirmek ve burayı bir turizm çekim merkezi haline getirmek için yoğun çalışmaktadır.

“Birbirleri ile akrabalık bağı ile bağlı olan ya da olmayan, ancak karşılıklı sosyo-ekonomik bağları gelişmiş hanelerin birbirinden uzak ya da yakın mesafede kurdukları meskenler topluluğuna mahalle denir.”¹¹⁹ “Ege Bölgesinin farklı yörelerinde yapılan çalışmalarda engebeli alanlarda mahallelerden oluşan yerleşme şekillerinin arttığını göstermektedir.”¹²⁰ Spil Dağı etrafında kurulmuş birçok mahalle yerleşmesi vardır. Büyükşehir yasasından önce bir orman içi köy yerleşmesi olan Ayvacık daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır(Foto 5). Ayvacık, Spil Dağı'nın Turgutlu yönünde yer alır. Konum olarak Spil Dağı Atalanı'na yakındır. Ayvacık'ın eski adı Beyazıd-ı Sani (II. Beyazıd) olup, yaz aylarında Şehzadelerin dini eğitim aldıkları yerdir. 93 harbi sırasında Anadolu'ya göç eden Müslüman Bulgarlar (Pomaklar) yerleşmiştir.¹²¹

Mahallede yaklaşık 40 hane bulunmaktadır. Evlerin çoğu modern konutlar şeklindedir. Ancak eski evlerin yapımında ahşap ve taş malzemeler kullanılmıştır. Evler daha çok yazlık şeklinde kullanılmaktadır. Tarımsal faaliyetler daha çok ailelerin kendi geçimlerini sağlayacak durumdadır. Mahallede, ilköğretim okulu yoktur fakat taşınmalı eğitimden yararlanılmaktadır. PTT şubesi yoktur ama PTT acentesi vardır. Sağlık ocağı ve sağlık evi bulunmamaktadır. Ayvacık'ın bu tarihsel ve kültürel yapısından dolayı milli parkı ziyarete gelen ziyaretçiler buraya da uğramaktadır. Köyün daha önceden Osmanlı asilzadeleri tarafından kullanılması köyün ve milli parkın turizmi için ayrı bir çekicilik kaynağıdır.

¹¹⁹Necdet Tunçdilek, **Türkiye İskan Coğrafyası, Kır İskânı (Köy-Altı İskân Şekilleri)**, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları: 1283, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 49, 1967), s.108

¹²⁰Lütfi Özav, **Sivashlı İlçesinin Coğrafi Etüdü**, (Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 30, 2002), s. 103

¹²¹ http://www.mekan360.com/360fx_ayvacikkoyumanisa.html (23.07.2015)

Foto 5. Ayvacık Mahallesi

Spil Dağı'nın güneydoğu yamaçlarında yer alan Sancaklızunçınar, Sancaklıkayadibi ve Sancaklıçeşmebaşı mahalleleri birbirlerine çok yakın mesafelerde ve ormanın kenarında kurulmuş yerleşmelerdir. Sancaklızunçınar Mahallesi'nde yaklaşık 60 hane bulunmaktadır(Foto 6).

Foto 6. Sancaklızunçınar Mahallesi

Halkın çoğu Orta Asya'dan Hatay, Konya, Antalya çevrelerine göçen oradan da batıya Manisa çevresine dağılan Sancaklı Yörükleri'dir. Evlerin yapımında temel malzeme olarak taş ve kerpiç kullanılmıştır. Mahallede sağlık ocağı, ptt ve okul bulunmamaktadır. Taşımali eğitim yapılmaktadır.

Sancaklıuzunçınar Mahallesi'ne araçla beş dakika uzaklıkta olan Sancaklıkayadibi Mahallesi büyük bir kayanın dibinde yer almaktadır. Adını da bu kayadan almıştır. Modern konutların çoğunlukta olduğu mahallede eski evlerin yapımında kerpiç ve taş malzemeler kullanılmıştır(Foto 7). Mahallede yaklaşık 60 hane bulunmaktadır. Halkın çoğu Manisa'ya ve Manisa'ya yakın daha merkezi yerlere göç etmiştir. Nüfusun çoğu kırk yaş ve üzeridir. 1999 yılında öğrenci yetersizliğinden dolayı okul kapatılmış ve taşınalı eğitime geçilmiştir. İlköğretim öğrencileri Sancaklıbozköy'deki okula gitmektedirler. Ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler ise eğitimlerine Manisa'daki okullarda devam ederler.

Sancaklıkayadibi'ne araçla beş dakika mesafede bulunan Sancaklıçeşmebaşı Mahallesi adını diğer iki mahallede olduğu gibi "Sancaklı Yörükleri"nden almıştır. Mahallede 70-75 hane bulunmaktadır(Foto 7). Evlerin yapımında daha çok kerpiç ve taş malzemeler kullanılmıştır. Sağlık ocağı, PTT ve okul bulunmamaktadır. Taşınalı eğitimle öğrenciler Aşağı Çobanisa Mahallesi'ndeki okula gitmektedirler.

Foto 7. Sancaklıkayadibi Mahallesi

Spil Dağı güneybatı eteklerinde yer alan bir diğer yerleşme Yukarı Çobanisa Mahallesi'dir. Araçla Sancaklıçeşmebaşı Mahallesi'ne beş dakika uzaklıktadır. Mahalle adını çobanlık yapan İsa adında bir dededen almıştır. Mahalle meydanında Çoban İsa'ya ait bir yatır bulunmaktadır. Halk, Manisa'nın yerli halkından

oluşmaktadır. Evler modern konutlar şeklindedir. Sağlık ocağı ve okul bulunmamaktadır. Taşımali eğitimle öğrenciler Aşağı Çobanisa Mahallesi'nde eğitimlerine devam etmektedirler. Mahallede iki yıl önce halk eğitim kursları açılmış ancak şuan devam etmemektedir.

Yunusemre ilçesi Manisa (Spil) Dağı eteğinde, Gediz Nehri'nin geçtiği Manisa Ovası kenarında kurulmuştur. Yunusemre, Manisa ilinin en batısında yer alan ilçesidir. İlçenin batısında İzmir'in ilçeleri olan Aliğa, güneyinde Bornova, ve kuzeyinde de Bergama ilçesi bulunmaktadır. Doğusunda ise Manisa'nın diğer Merkez ilçesi olan Şehzadeler ile komşudur.¹²² İlçe kentleşme yönünden oldukça gelişmiştir. Kentin Gediz Nehri kenarında, Manisa Ovası'nda yer alması nüfus ve yerleşme yoğunluğuna sebep olmuştur. Milli parkın kentsel anlamda oldukça gelişmiş Yunusemre ilçesine yakın olması parkın turizmini olumlu etkilemektedir. Kent hayatının yoğunluğundan kurtulmak isteyenler için özellikle hafta sonu, milli park bir dinlenme alanı niteliği taşır.

Foto 8. Turgutalp Mahallesi

Yunusemre ilçesine bağlı bir mahalle olan Turgutalp, Spil Dağı'nın Manisa'ya bakan yamacında 920 rakımda yer alır. Turgutalp, Manisa'dan Spil'e çıkarken Sultan Yaylası'nı geçtikten sonra yolun sağında görülür(Foto 8).¹²³ Rumi 1293, miladi 1877 yılında kurulmuştur. Halkın çoğunluğu Osmanlı döneminde

¹²² Şehzadeler Belediyesi, Şehzadeler Belediye Başkanlığı strateji Planı 2015-2019

¹²³ http://www.spildagi.com/turgutalp_koyu.html (29.02.2016)

Bulgaristan'ın Rodoplar ve Deliorman bölgesinden 1878 Türk-Rus savaşı ile 1912 Balkan Savaşları sırasında topluca göçüp gelmişlerdir. Halkın büyük çoğunluğunun Pomak olması, aralarında Pomakça konuşmaları nedeniyle Pomakköy olarak da bilinir.¹²⁴ Mahallede yaklaşık 65 hane bulunmaktadır. Okul olmadığı için mahallede yaşayanlar Manisa'ya göçmüşlerdir. Burası daha çok ikincil konutlar olarak kullanılmaktadır. Yaz mevsiminde okulların kapanmasıyla nüfus artmaktadır. Bahçe tarımı yapıldığı için tarım sezonunda da bu evler kullanılmaktadır. Mahalleye yaklaşık 1 km uzaklıkta Turgutalp dağ kooperatif evleri bulunmaktadır. Buralar modern konutlar şeklinde inşa edilmiş villalardan oluşmaktadır. İçinde çocuk ve dinlenme parkı, voleybol, futbol ve basketbol sahaları bulunmaktadır.

Araştırma alanında yer alan Sultan(Kiraz) Yaylası, Manisa'nın yamacında yer alan 850 rakımlı geçici bir yayla yerleşmesidir. Manisa'dan Spil' e çıkarken sağa ayrılan bir yolla Ayvacık ve Turgutalp tabelasını takip ederek Turgutalp Mahallesi'ne varmadan 850 m yükseklikte Manisa'nın güneybatısında Turgutalp'e bağlı Sultan Yaylası görülür. Şehzadeler merkezine 14 km uzaklıktadır. Daha çok özel mülklerden oluşmuş bir yerleşim yeridir. Manisa'dan Spil Dağı zirvesine doğru çıkarken 100-150 metre içeride kalır. Genellikle insanların yaz mevsiminde ikincil konutlarına geldikleri bu yayla yerleşmesinde konutlar modern tarzda ve villa şeklindedir. Kış mevsiminde yaylada 10-15 hane bulunur. Yayla da çoğunluk bahçe tarımı ile uğraşmaktadır. Kirazlarıyla ünlü yayla, kiraz yaylası olarak da bilinir. Yaylada su ve kanalizasyon şebekesi bulunmamaktadır. Halk tarım ve günlük kullanım için su depolarını kullanmaktadır. Okul ve sağlık evi bulunmamaktadır. Osmanlı döneminde kentte hüküm süren şehzadeler ile yakınlarının yılın bir kısmını burada geçirmeleri nedeniyle "Sultan Yaylası" adıyla anılmaktadır. Sultan Yaylası'ndan Manisa ve Gediz Ovası rahatça görülür. Sultan Yaylası 850 m yükseklikte yer aldığı için yazları serin, kışları ise soğuktur. Osmanlı hanedan mensuplarının kullandığı yaylada Osmanlı Dönemi'nden günümüze ulaşan bir yapı kalmamıştır. Sadece gözetleme yeri adında bir tepenin Osmanlı Dönemi'nde kullanıldığı söylenmektedir. Yayla, temiz havası, manzara seyir özelliği ve tarihi değeriyle turizm için önemli kaynak değerlerine sahiptir. Milli park alanına yakınlığından dolayı milli parkın turizmini olumlu etkilemektedir. Milli park ziyaretçileri Sultan Yaylası'nı da görmeye gelmektedir.

¹²⁴ http://mekan360.com/360fx_turgutalpkoyu.html (29.02.2016)

Milli parkın batısında Spil Dağı eteklerinde bulunan Yunusemre ilçesine bağlı olan Karakoca Mahallesi ilçeye 11 km mesafede orman kenarında yer almaktadır. Mahallenin kuruluşu oldukça eskiye dayanmaktadır. Mahalle adını 1400 yıllarında bu mevkide yaşayan esmer bir adamdan almıştır. Mahallede yaklaşık 100-110 hane bulunmaktadır. Modern ve betonarme evlerin çoğunlukta olduğu mahallede eski kerpiç evler de bulunmakta ve konutlar toplu bir şekilde dağılmaktadır. Mahallenin içme suyu ve kanalizasyon şebekesi yoktur. Sağlık ocağı ve PTT şubesinin bulunmadığı mahallede on yıl önce öğrenci azlığından dolayı okul kapatılmış ve taşınmalı eğitime geçilmiştir.

Spil Dağı'nın İzmir tarafına bakan yamacında yer alan Kemalpaşa'ya bağlı Beşpınar Mahallesi 12.11.2012 kabul tarihli 6360 sayılı kanunla köy statüsü kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Çok kalabalık olmamakla birlikte içerisinde, bir meydan, cami, çeşme ve kahvehane bulunur. Mahallenin bilinen yerleşim tarihi 1800'lü yıllara dayanır. Balkanlardan göçüp gelen Müslüman Pomakların Spil Dağı eteğindeki pınarların çevresine yerleşmeleriyle köy kurulmuştur. Evler modern konutlar şeklinde ve toplu dokuya sahiptir. Dağ içi bir yerleşme olan Beşpınar'da sağlık evi, PTT şubesi bulunmamaktadır. İlköğretim okulu vardır ancak kullanılmamakta, taşınmalı eğitim yapılmaktadır.

“Manisa il merkezinin güneydoğusunda yer alan Turgutlu; doğusunda Ahmetli, batısında Manisa il merkezi ve Kemalpaşa (İzmir), güneyinde Bayındır (İzmir), güneybatısında Ödemiş (İzmir) ve kuzeyinde Saruhanlı ilçesi toprakları ile çevrilidir.”¹²⁵ Şehir zamanla ovaya inerek bugünkü yerini almıştır. Osmanlı hakimiyeti döneminde gelişmeye başlayan Turgutlu, verimli toprakları yanında, Manisa'yı iç bölgelere bağlayan yolun üzerinde bulunması sebebiyle ekonomik bakımdan önemli bir gelire sahip olmuştur. Turgutlu XVI. yüzyılın başlarında Manisa'dan sonra Saruhan bölgesinin bu kesiminde en büyük iskan birimi olmuştur. Bir Yörük yerleşmesi olarak kurulan Turgutlu, Osmanlı döneminde gelişen tipik bir kır yerleşmesi olmuştur.¹²⁶ XVI. yüzyılın sonlarına doğru Turgutlu'nun Menteşe ve Yeni Mescit adında iki mahallesi vardır. Turgutlu artık bir Yörük yerleşmesi özelliğinden çıkıp kasaba yerleşmesi olmaya başlamıştır. XVII. yüzyıl başlarına kadar bir köy yerleşmesi

¹²⁵ Kaya, A., 2013, *Age.*, s.1

¹²⁶ http://manisa.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=95:turgutlu&Itemid=139 (29.02.2016)

olarak bilinen Turgutlu, XVII. yüzyılda kasaba haline gelmiştir.¹²⁷ Cumhuriyet döneminden sonra ilçe bir tarım şehri konumuna gelmiştir. İklimi, verimli toprakları ve modern tarım uygulamalarıyla günümüzde de tarım şehri olma özelliğini korumaktadır.

2.2.5. Milli Park ve Yakın Çevresinin Ekonomik Özellikleri

“Ekonomik coğrafya, nüfus ile ekonomi ve kaynaklar arasındaki ilişkiler; insanların hayatlarını kazanmaları bakımından yerden yere olan farklılık ve benzerlikler; ekonomik faaliyetlerin yer seçiminde tercihleri belirleyen faktörler; ekonomik kalkınma ve yaşam standartlarındaki farklılıkların açıklanması gibi birçok konu üzerinde durmuştur.”¹²⁸

Verimli tarım topraklarına ve uygun iklime sahip olan Manisa’da tarım, turizmden çok daha önce gelişmiştir ve halkın başlıca ekonomik gelir kaynağıdır. Araştırma alanı, Gediz Yöresi içinde bulunmaktadır. Bu yöre iklim, topografya ve toprak özellikleriyle Türkiye’de tarımın geliştiği en önemli yerlerden biridir. Sahada kışları ılık ve yağmurlu, yazları ise sıcak geçen Akdeniz ikliminin hakim olması, sıcaklığın 0 °C’nin altına çok nadir düşmesi, yaz kuraklığının yaşanması, etrafındaki dağların soğuk hava kütlelerinin sahaya girmesine imkan vermemesi, verimli taşınmış topraklara sahip olması gibi faktörler yörede çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesine olanak sağlamıştır. Sahanın verimli ovaları ve su kaynakları eski zamanlardan beri yerleşme ve tarım alanı olarak kullanılmıştır. Günümüzde de modern tarım yöntemlerinin geliştirilmesiyle bu önemini devam ettirmektedir. Gediz Ovasındaki tarımsal yapıyı açıklamak için Manisa ili, Şehzadeler, Yunusemre ve Turgutlu ilçelerinin arazi dağılımı, tarımsal üretimi, hayvan varlığı ve üretimi ile ilgili tabloları ve bilgileri yansıtmak yörenin tarımını ve turizmle ilişkisini açıklayabilmek için yararlı olacaktır.

Manisa ili arazi kullanım dağılımını incelediğimizde 2010 yılına göre toplam arazi varlığının % 35,49’ unu ormanlık alanlar, % 24,56’sını mera alanları, % 31,58’ini tarım alanları ve % 8,37’sini yerleşme alanları oluşturmaktadır(Tablo 24).

¹²⁷ Kaya, A., 2013, *Age.*, s.211

¹²⁸ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç, *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*, (İstanbul, Çantay Kitabevi, Melisa Matbaacılık), s.4

1986 yılından 2010 yılına kadar arazi kullanım faaliyetlerinde değişimler olmuştur. Mera ve kuru tarım alanlarında azalmalar olurken, orman, sulu tarım ve yerleşme alanlarında artış olmuştur.

Tablo 24. Manisa Merkez İlçesinde Arazi Kullanım Faaliyetlerinin Zamansal Değişimi (1986-2010)

Yıllar	Orman %	Ha	Mera %	Ha	Sulu Tarım %	ha	Kuru Tarım %	ha	Yerleşme %	Ha
2010	35,49	47911,5	24,56	33156	23,57	31819,5	8,01	10813,5	8,37	11299,5
1999	35,83	48370,5	27,35	36922,5	21,09	28471,5	9,48	12798	6,25	8437,5
1986	33,49	45211,5	35,86	48411	16,48	22248	10,17	13729,5	4	5400

Kaynak: Gülersoy, 2013

Orman alanlarındaki artışın sebebi ağaçlandırma çalışmaları olurken, sulu tarım alanlarındaki artışın sebebi de ürünlerinin daha fazla gelir getirmesi olmuştur. Kentte Türkiye'nin en büyük organize sanayi bölgelerinden birinin kurulması, sanayinin gelişmesine katkı sağlayarak kentleşmenin artmasını sağlamıştır. Bu durum 1986'da toplam arazinin % 4'ünü kaplayan yerleşme alanlarının oranını 2010 yılında iki kat artırarak %8,37'ye yükseltmiştir.

Tablo 25. Şehzadeler İlçesi 2013 Yılı Arazi Varlığı

Tarım Alanı	Toplam alan Yüzdesi %	Çayır-Mera (ha)	Toplam Alan yüzdesi %	Orman	Toplam Alan Yüzdesi %	Tarım Dışı Alan (ha)	Toplam Alan Yüzdesi %	Toplam Yüzölçümü
33.500,00	71,73	500	1,07	8.200	17,56	4.500,00	9,64	46.700,00

Kaynak: Şehzadeler Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı

Araştırma alanının sınırları içinde bulunduğu Şehzadeler ilçesinin 2013 yılı arazi varlığının kullanımını incelediğimiz zaman toplam yüzölçümü 46,700,00 ha olan arazinin %71,73'ünü tarım, %1,07'sini çayır-mera, %17,56'sını orman ve %9,64'ünü tarım dışı kullanılan alanlar oluşturmaktadır. Spil Dağı Milli Parkı bu orman arazisi içinde yer almaktadır. "Milli park alanının %30-40'ı genellikle eğimli alanlarda ormanla, yaklaşık % 25'i çıplak ve dik kayalık alanlarla, % 10-15'i

ormanların tahribi sonucu oluşan maki formasyonu ile kaplıdır. Parkın kalan kısmı ise otsu vejetasyonun ve az sayıda odunsu türün olduğu alanlar, zeytinlikler ve düşük verimli tarım alanlarından oluşmuştur.”¹²⁹ Milli parkın büyük bir bölümü mülkiyeti devlete ait orman arazisidir.

Yunusemre’de 735.830 da olan toplam arazinin 420.750 da’sını yerleşim yerleri ve kullanılmayan alanlar oluştururken, ikinci sırayı 232.430 da ile orman alanları, üçüncü sırayı 70.500 da’lık alanla tarım arazileri ve son sırayı da 12.150 da ile çayır-mera alanları oluşturur. Bir tarım kenti olan Turgutlu’nun arazi dağılımını incelediğimizde toplam yüzölçümü 563.293 da olan alanın 249.903 da’sını tarım arazisi, 195.890 da’sını ormanlık alanlar, 114.275 da’sını yerleşim yerleri ve kullanılmayan alanlar, 3.330 da’sını da çayır-mera alanları oluşturmaktadır (Tablo 26).

Tablo 26. Yunusemre ve Turgutlu İlçeleri Arazi Dağılımı

Arazi Dağılımı (da)	Yunusemre	Turgutlu
Yerleşim Yerleri ve Kullanılmayan Alan	420.750	114.275
Tarım Arazisi	70.500	249.903
Çayır-Mera	12.150	3.330
Orman	232.430	195.890
Toplam Yüzölçümü	735.830	563.293

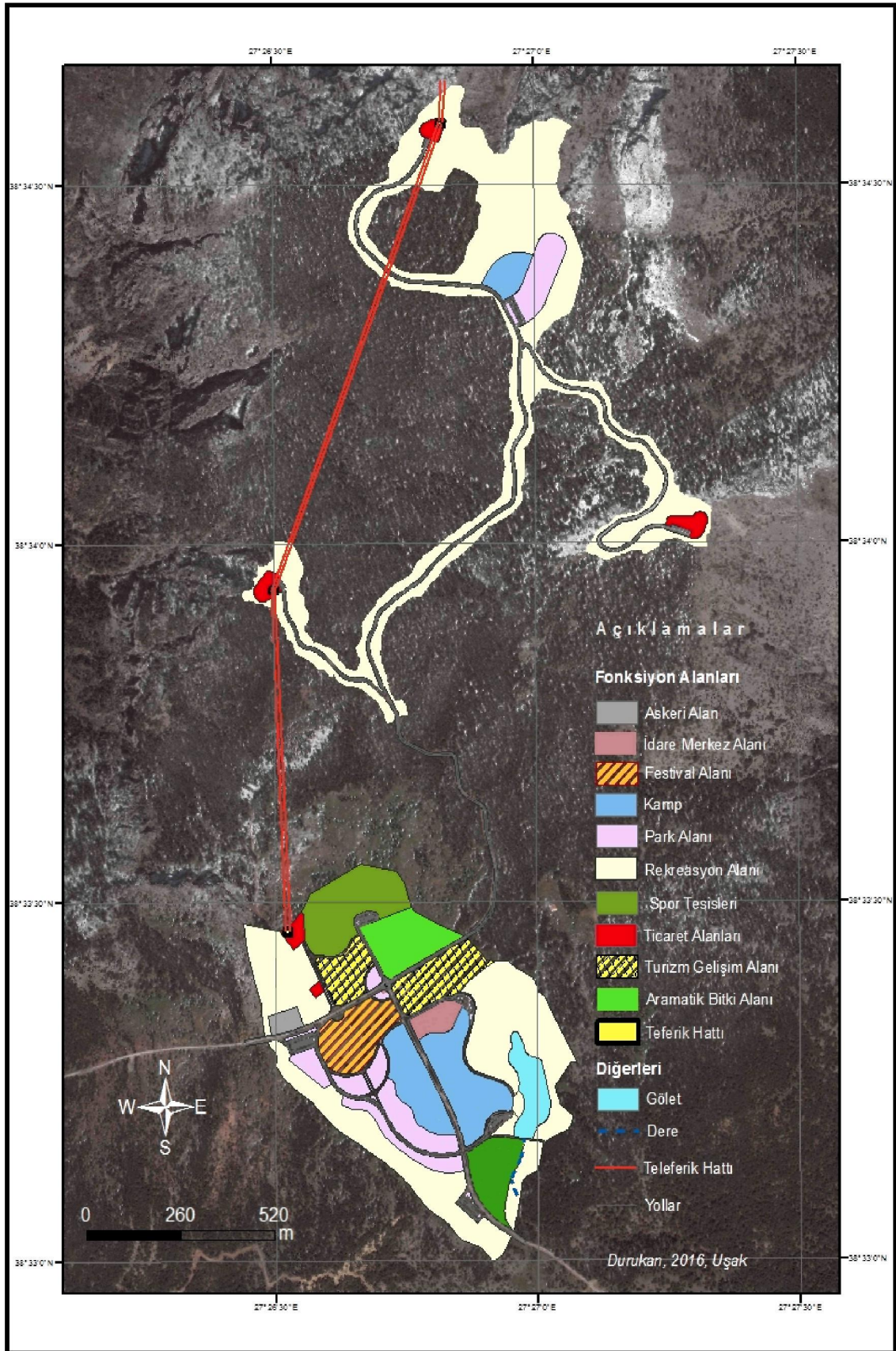
Kaynak: Yunusemre Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı

Manisa ili 2014 yılı tarım verilerine göre; kurutmalık üzüm sofralık üzüm, tavuk ve hindi üretiminde ülke birincisi, kiraz ve ceviz üretiminde ülke ikincisi, zeytin yumurta ve tavuk eti üretiminde ise ülke üçüncüsüdür. Üzüm toplam tarım alanlarının %15’ini kaplamaktadır. Bağcılığın yanı sıra ilde 91.000 hektar zeytin, 33.700 hektar sebze, 23.500 hektar meyve alanı bulunup 11.500 hektar alan ise nadas alanı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Manisa organik tarımda önemli bir potansiyele sahiptir. Ekolojik tarım, sözleşmeli çiftçilik şeklinde yapılmaktadır. Manisa ilinde, Salihli ve Merkez ilçede ekolojik tarım yapılmakta olup, ürünlerden ilk sırayı çekirdeksiz üzüm (1.300 ton), domates, kırmızı biber, nohut, susam, buğday ve arpa almaktadır.¹³⁰

¹²⁹ Hepcan, Ş.,1997, *Age.*, s.67

¹³⁰ Kayser, S., 2012, *Age.*, s.395

Harita 5. Spil Dağı Milli Parkı Arazi Kullanım Haritası

Şehzadeler ilçesine bağlı milli parkın kuzey kesimlerinde çoğunlukla bahçe tarımı yapılmaktadır. Sülüklügöl çevresinde ve tapulu şahıs arazilerinde ve Ayvacık Mahallesi'nde bahçe ve tarla tarımı, küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Mahallede ve milli park çevresindeki 600 m'den yüksekte olan yerleşmelerde daha çok ceviz, kiraz, şeftali, biber, fasulye ve organik çilek yetiştirilmektedir. Daha aşağıda yer alan yerleşmelerde ise bu ürünler yanında zeytin, bağ, domates ve diğer sebzeler yetiştirilmektedir.

Tablo 27. Manisa İli'nin 2014 Yılı Tarım Ürünlerinin Ülke Tarımı İçindeki Yeri ve Tarımsal Ürünlerin Dağılımı

Ürün Türü	Türkiye Üretimi	Manisa Üretimi	Oran %
Üzüm (Toplam)	4.175.356	1.586.103	36,6
Kurutulmuş Çekirdeksiz	1.294.963	1.211.504	93,6
Sofralık Üzüm	2.166.749	364.609	68,8
Tütün	70.000	27.565	39,4
Yumurta (adet)	17.145.388.000	2.733.085.200	15,9
Tavuk eti	1.894.669	279.374	14,7
Zeytin	1.768.000	252.559	14,3
Mısır (Dane)	5.950.000	509.863	8,6
Kiraz	445.556	32.812	7,4
Domates	11.850.000	828.414	7
Kavun	1.707.302	103.447	6,1
Süt (İnek)	16.871.088	488.582	2,9
Karpuz	3.885.617	124.704	3,2
Buğday	19.000.000	357.620	1,9
Arpa	6.300.000	83.028	1,3

Kaynak: İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Manisa

Yunusemre'de Yuntdağı bölgesinde bulunan dağlık alanlarda buğday, arpa, fiğ, tütün, zeytin, antep fıstığı, kiraz; Gediz havzasının verimli topraklarının bulunduğu yerlerde başta üzüm, mısır, meyve ve sebze ürünleri yetiştirilmektedir. Üretilen çekirdeksiz kuru üzümün % 95'i kurutulmakta, % 5'i taze olarak tüketime sunulmaktadır.¹³¹ Tarım arazilerindeki başlıca ürünler; 33.937 da. alanda tarla ürünleri, 33.524 da. alanda meyve üretimi, 2.734 da. alanda sebze üretimi yapılmaktadır. Pamuk tarımı Gediz havzasında yapılmaktadır ve dekara verim 500 kg civarındadır. Tütün bu ilçede kırsal kesimin geçim kaynağıdır. Ancak son yıllarda pamuk ve tütün ekim alanları giderek azalmış yerine sulu alanlarda

¹³¹ Yunusemre Belediyesi, Yunusemre Belediye Başkanlığı 2015-2019 Strateji planı, (Manisa: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, 2014), s.30 <http://www.yunusemre.bel.tr/uploads/STRATEJIKPLAN2512.pdf> (07.03.2016)

mısır, kiraz, üzüm, kuru alanlarda zeytin, buğday, fiğ, arpa, badem, antep fıstığı ürünleri geçmiştir(Tablo 28).

Tablo 28. Yunusemre İlçesinde Yetiştirilen Ürünleri, Ekiliş Alanları ve Verimleri

Ürünler	Ekiliş Alanı (Dekar)	Verim (Kg/Da)
Bağ Kurutmalık	19636	27,9
Bağ Sofralık	868	1,2
Zeytin (Yağlık)	6122	8,7
Zeytin (Sofralık)	1259	1,8
A.Fıstığı	3271	3,6
Kiraz	1460	2,1
Mısır (Dane)	11672	16,6
Buğday	10983	15,6
Arpa	3898	5,5
Susam	27	0,0
Pamuk	110	0,2
Tütün	1156	1,6
Domates (Salçalık)	97	0,1
Domates (Sofralık)	772	1,1
Nadas	305	0,4

Kaynak: Yunusemre Belediyesi

Tablo 29. Turgutlu İlçesinde Yetiştirilen Ürünlerin Dağılımı, 2015

Ürünler	Ekiliş Alanı (da)	Verim (Kg)
Üzüm(Çekirdeksiz-kurutmalık)	73.500	1.177
Üzüm (Çekirdeksiz-sofralık)	4.000	1.200
Erik	13.500	10
Kiraz	13.000	14
Zeytin (Yağlık)	11.649	16
Zeytin (Sofralık)	1.000	20
Şeftali	6.000	35
İncir	650	50
Mısır (dane)	33.511	1.165
Buğday	15.744	381
Arpa	3.791	319
Pamuk (lif)	4.200	194
Tütün	1.500	51
Domates (Salçalık)	12.000	-
Domates (Sofralık)	6.000	-

Kaynak: TÜİK

Turgutlu İlçesi'nin yaklaşık olarak %44'ünde tarım yapılmaktadır. İlçede Akdeniz ikliminin hüküm sürmesi ve Gediz havzasının verimli topraklarına sahip olması sayesinde çok çeşitli bitki türleri yetişmektedir. Ayrıca ilçede polikültür tarım yapılmaktadır. İlçede başta çekirdeksiz üzüm olmak üzere, zeytin, erik, kiraz, şeftali, domates, buğday, arpa, mısır, pamuk ve tütün yetiştirilir(Tablo 29).¹³²

Şehzadeler'de 1000 hektara düşen traktör sayısı 285 adettir. Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında bu sayı Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Türkiye ortalamasında bu oran 40'dır. Traktör kullanımının bu kadar fazla olması bize ilçede tarımın yoğun olarak yapıldığını göstermektedir(Tablo 30).

Tablo 30. Şehzadeler İlçesi Traktör Varlığı

Tarım Alanı	33.500 ha
Traktör Sayısı	9.550
Hektara Düşen Traktör Sayısı	0,3
Traktör Başına Ortalama Tarım Alanı	3,5 ha

Kaynak: Şehzadeler Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı

Spil Dağı etrafındaki yerleşmelerin en önemli gelir ürünü bahçe tarımı ve zeytinciliktir. Bu çevre kirazlarıyla ünlüdür. Türkiye'de kirazın en erken hasat edildiği yerdir. Ayvacık Mahallesi'nde yetiştirilen ürünler milli parka götürülerek buradaki kır evlerine satılmaktadır. Milli parkın meyve ve sebze ihtiyacı bu mahalleden karşılanmaktadır. Bu durum iki ayrı ekonomik faaliyet kolu olan tarım ve turizmin birbirini desteklediğini gösteren bir örnektir. Bu imkan milli park çevresindeki diğer yerleşmelere de tanınabilir. Kırsal turizm ve agro-turizmi için milli park çevresinde çok fazla kaynak bulunmaktadır. Çevre yerleşmelerde tarım ürünleri çeşitliliğinin fazla, kalitesinin yüksek olması ve halkın en büyük geçim kaynağının tarımsal faaliyetler olması yöre turizmi için bir nimettir.

Manisa'nın hayvancılık faaliyetlerine baktığımızda 2013 TÜİK verilerine göre Manisa'da 240.522 baş sığır, 718.126 baş koyun, 191.272 baş keçi, 32.052.105 adet kümes hayvanı bulunmaktadır. Tavukçuluk konusunda 50 yıllık bir geçmişe sahip olan Manisa'nın 2014 yılı yumurta üretimi 2.600.000 adettir(Tablo 31).

¹³² <http://www.turgutlu.biz/ekonomi/turgutluda-tarim-ve-arazi-yapisi> (06.03.2016)

Türkiye'nin en modern tavuk üretim tesislerine sahip olan Manisa yılda 250 bin ton tavuk eti üretimiyle ülke üretiminin %14'ünü karşılar.

Tablo 31. Manisa ve Turgutlu ilçesi Hayvansal Üretimi, 2013

Hayvansal Üretim 2013	Sığır Sayısı (Baş)	Koyun Sayısı (Baş)	Keçi Sayısı (Baş)	Süt Üretimi (Ton)	Bal Üretimi (Ton)	Kümes Hay. Sayısı (Adet)
Türkiye	14 415 257	29 284 247	9 225 548	18 223 712	94 694	270 202 034
Manisa	240 522	718 126	191 272	308 332	798	32 052 105
Turgutlu	21 300	9 200	7 200	24 057	74	4 138 200

Kaynak: TÜİK

Tablo 32. Yunusemre İlçesi Hayvan Varlığı

Yıl	Büyükbaş	Küçükbaş	Kanatlı	Köpek-Kedi	At
2014	12.629	66.763	498.000	Bilinmiyor	31

Kaynak: Yunusemre Belediyesi Strateji Planı 2013-2023

Yunusemre'de hayvancılık, tarım kadar önemli değildir. Ancak son yıllarda hayvancılıkta gelişmeler olmuştur. İlçenin 2014 yılı hayvan varlığını incelediğimizde 12.629 büyükbaş, 66.763 küçükbaş, 498.000 kanatlı hayvan ayrıca 31 adet at bulunmaktadır(Tablo 32). Ayrıca ilçede 205 adet gıda üretim yeri, 1632 adet toplu tüketim ve gıda satış yeri olup, tarıma dayalı başlıca sanayi kuruluşları ise; 1 adet meyve-sebze-konserve fabrikası, 5 adet zeytinyağı işletmesi, 4 adet üzüm işletmesi, 1 adet tavuk kesimhanesi, 1 adet kombina bulunmaktadır.

Tablo 33. Şehzadeler İlçesi 2014 Yılı Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim

Büyükbaş	Küçükbaş	Kanatlı	Arı	At	Süt Üretimi (Ton)	Bal Üretimi (Kg)
9.030	20.659	624.418	10.374	15	8.492.079	163.200

Kaynak: TÜİK

Şehzadeler İlçesi'nin 2014 yılı hayvan varlığı verilerine göre ilçede 9.030 büyükbaş, 20.659 küçükbaş, 624.418 kanatlı, 10,374 arı ve 15 adet at yaşamaktadır. İlçenin süt üretimi 8.492.079 tondur.

Milli park çevresindeki mahalli yerleşmelerin ekonomik faaliyetlerini tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Milli parka zarar verdiği için hayvancılık milli park çevresindeki mahalli yerleşmelerde yasaklanmıştır. Bu yüzden aileler tavukçuluk ve

arıcılığa yönelmiştir. Ayvacık Mahallesi'nde tavukçuluk ve arıcılık yapılmakta, bunların ürünleri olan yumurta ve bal milli parkta konaklayan ziyaretçilere satılmaktaydı. Ancak mahalle halkı ile yapılan görüşmelerde halk, son dönemde milli park yönetiminin bu durumun zorlaştığını söylemiştir.

Foto 9. Milli Park Çevresinde Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri

“Ekonomik faaliyet kollarının birbirlerini desteklemeleri ya da birbirlerine bağlı olarak gelişmeleri kaçınılmaz bir gerekliliktir. Ancak tarım gibi doğrudan mekana bağlı faaliyetler bütününe topraksız, mekansız kalması bu faaliyetin turizm, ticaret, sanayi ve diğerleriyle mücadele etmesini ya da onları desteklemesini olanaksız kılmaktadır.”¹³³ Mekana tümüyle bağlı olan tarım faaliyetleri, Manisa'nın en önemli ekonomik kolunu oluşturmaktadır. Ancak sanayisi, turizmi, ticareti her geçen gün gelişen ilin gelecekte tarım faaliyetlerini etkilemesi öngörülebilir. Nitekim eskiden ülkemizde bir tarım kenti olan Fethiye, Kemer gibi yerleşmelerin turizm faaliyetlerinin gelişmesiyle birlikte tarım alanları daralmış, yerini turizmin getirdiği konaklama ve eğlence alanlarına bırakmıştır. Manisa'nın farklı ilçe ve köylerinde düzenlenen tarımla ilgili şenlikler, festivaller ve konserler milli park alanında yapılabilir. Milli park çevresindeki yerleşme alanlarında az da olsa küçükbaş hayvancılığın yapılması milli parkın vejetasyonuna zarar vermektedir. Bunu önlemek için milli park yönetimi gerekli önlemleri almış ve hayvancılığı yasaklamıştır. Çeşitli

¹³³ Serhat Zaman, “Kemer’in Turizm Coğrafyası”, (Erzurum: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD, 2005), s.107

bitki türleri ve endemik türleri bünyesinde barındıran milli parkın bu anlamda korunmasına bugün ve gelecekte gereken önem verilmelidir.

Tablo 34. Manisa İli Ormanlık Alanlar Dağılımı

ORMANLIK ALAN (HA)							
Yeri	Kuru Ormanları			Bataklık Ormanları			Toplam Ormanlık Alan
	Normal	Bozuk	Toplam	Normal	Bozuk	Toplam	
Manisa	188823,5	133580,5	322404	19618	155107	174725	497129
Merkez	20672,5	13018	33690,2	18,5	11066	11084,5	44775
Turgutlu	8863	3425	12288	4514	2787	7301	19589

Kaynak: Manisa İli 2011 Yılı İl Çevre Durum Raporu

Manisa il sınırları içerisinde ormancılık çalışmaları; Manisa, Akhisar, Gördes ve Demirci Orman İşletme Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır. İl sınırları içerisindeki ormanlarda yayılış gösteren başlıca ağaç türleri; Kızılçam, karaçam, yapraklılardan meşe ve son yıllarda yapılan ağaçlandırmalarla dikilen fıstık çamı, münferit ve az miktarda çınar, söğüt, kestane, ardıç, karaağaç, kızılağaç, ahlat, kocayemiş, ıhlamur, zeytin (yabani), defne, menengiç vs. bulunmaktadır. Bunlar alanları itibarı ile 350 bin hektar yapraklı, 296 bin hektar iğnelidir.

Ormanlar turizm için önemli doğal kaynaklardır. Milli parkların en önemli doğal çekiciliklerinden biri de orman varlığıdır. Araştırma sahamızın yer aldığı Manisa ilinde, ormanların toplamı 497.129 ha'dır. Bunun hemen hemen tamamı devlet ormanıdır. Özel orman miktarı 110.4 ha'dır. İl içerisinde son elli yılda 46926.0 ha ağaçlandırma, 1578.0 ha yeşil kuşak ağaçlandırması, 8027.0 ha erozyon kontrol çalışması ayrıca 911.0 ha mera çalışması olmak üzere toplam 57442.0 ha alan ağaçlandırılmıştır. Bunların 1112 ha alanda ağaçlandırma, 3093 ha alanda ağaçlandırma bakım çalışması, 255 ha alanda erozyon kontrolü çalışması yapılmıştır. Spil Dağı Milli Parkı'nın son yapılan orman envanter çalışmalarına göre orman varlığı 4604 hektardır. Bir önceki orman envanter çalışmalarına göre, 3449 hektar olan orman varlığı 1155 hektar artmıştır. Spil Dağı Milli Parkının orman varlığı, alan ve kalite olarak artmıştır.¹³⁴ Yörenin turizmi için büyük önem taşıyan milli parktaki orman varlığı korunmaktadır. Milli parkın çevresindeki mahalli yerleşmeler, Orman

¹³⁴ Kayser, S., Age., 2013, s.56

müdürlüğünün izni ile kendilerine yetecek kadar kışın yakacak olarak ormandan odun toplamaktadırlar.

Tablo 35. 2010 yılı Manisa-Merkez ve İl Genelinde Orman Ürünleri

Kullanım Yeri	Manisa-Merkez	İl Toplam
Endüstriyel	120.571	343.339
Tomruk	12.063	71.405
Tel Direk	546	1.366
Maden Direk	734	7.474
Sanayi	7.783	46.064
Kağıtlık	34.246	81.416
Lif-Yonca	86.930	180.393
Yakacak	50.456	96.635

Kaynak: Manisa İli 2011 Yılı İl Çevre Durum Raporu

Maden yer kabuğunda iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan minerallerdir. Manisa maden yönünden zengin kaynaklara sahiptir. Manisa ili ve çevresi Menderes Masifi içerisinde yer alır. Bölgede Menderes Masifi'ne ait Paleozoyik yaşlı metamorfik kayalar oluşturmaktadır. Menderes Masifi olarak adlandırılan temeldeki kayalar, bir çekirdek ve bunun üzerinde bir örtüden oluşmuş iki birimden oluşmaktadır.¹³⁵ Araştırma alanında Manisa ili sınırları içinde bulunan madenler; altın, gümüş, kurşun, bakır, çinko, civa, demir, kömür, uranyum, nikel ve antimuan'dır. MTA verilerine göre, Manisa'da önemli altın, kömür, titanyum, nikel ve uranyum yatakları bulunmaktadır. Salihli ve Kaletepe civarında 81 bin metreküp altın rezervi bulunurken, Köprübaşı'nda 3 bin ton uranyum bulunmuştur. Turgutlu-Çaldağ bölgesinde 40 milyon ton nikel yatağı bulunmuş, ancak bugün için dünyadaki nikel arzının düşük olması nedeniyle bu yataklar işletilmemektedir. Urganlı, Kurşunlu ve Saraycık bölgelerinde ise jeotermal kaynaklar bulunmuştur. Köprübaşı'ndaki yataklarda ise 3 bin ton civarında uranyum madeni bulunmuştur.¹³⁶ Ayrıca Alaşehir'de titanyum yatakları vardır. Ülkemizin kaliteli linyit yataklarına sahip olan ilde; linyit sahaları daha çok Soma ilçesinde yer almaktadır. İlçedeki bazı linyit işletmeleri ile termik santraller hem ilçenin hem de

¹³⁵ Manisa İli Maden ve Enerji Kaynakları, MTA, http://www.mta.gov.tr/v2.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/manisa_madenler.pdf (07.03.2016)

¹³⁶ <http://arsiv.ntv.com.tr/news/54569.asp>, 10.03.2016

Manisa ilinin günden güne büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bunun dışında Gördes ilçesinde de linyit oluşumları bulunmaktadır.

Manisa ili madenler dışında jeotermal enerji kaynakları bakımından da büyük potansiyele sahiptir. İl genelinde çok sayıda jeotermal enerji hammaddelerine yönelik sondajlı çalışmalar MTA tarafından yapılmıştır. Turgutlu, Salihli, Alaşehir, Köprübaşı, Kula, Demirci, Soma ve Sarıgöl ilçelerinde olmak üzere çok sayıda sıcak su kaynağı bulunan ildeki kaynaklar şehir ısıtmacılığı, kaplıca, kaplıca tesisi ve sera ısıtılması amacıyla kullanılmaya elverişlidir.¹³⁷

İl ve çevresi maden kaynakları açısından zengin olsa da araştırma sahamız ve çevresi maden kaynakları yönünden zengin değildir. Araştırma sahasında Yunusemre ilçesinin Muradiye yerleşkesinde manganez yatakları bulunmaktadır. Ayrıca Turgutlu ilçesinde tuğla-kiremit hammaddesi aramalarına yönelik çalışmalarda ilçedeki sahalarda orta-iyi kalitede 242.862.000 ton görünür, muhtemel kil rezervi saptanmıştır. Yine Turgutlu da nikel yatakları bulunmuştur.¹³⁸ Ayrıca Turgutlu'nun Kaçar köyü, Çal Dağı, Susuz yatak yöresi ile Merkez ilçenin Yakuplar köyü çevresinde zengin demir yatakları vardır. Toplam rezervi 34.000.000 tonu aşan bu yataklar zaman zaman işletilmektedir. Milli parkın güneydoğusunda yer alan Sancaklızunçınar Mahallesi'nden de demir cevheri çıkarılmaktadır. Manisa ilindeki bu yoğun madencilik faaliyetleri il genelini ekonomik anlamda olumlu etkilese de turizm açısından olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Madencilik ve madene dayalı sanayi çevre kirliliğine özellikle de hava kirliliğine sebep olmaktadır. Şuan çevre kirliliği yoğun olarak görülmesi de ilerde bu büyük bir sorun haline gelebilir. Manisa ili maden kaynakları açısından zengin bir şehir olmasına rağmen milli park çevresi maden kaynakları açısından zengin değildir. Bu durum yörenin turizmini olumlu etkilemiştir. Çevreyi ve havayı kirleten madencilik faaliyetleri milli park çevresinde yoğun bir şekilde yapılmamaktadır. Böylece yörenin doğal peyzajı da bozulmamıştır.

Araştırma alanı çevresinde önemli jeotermal kaynaklar bulunmaktadır. Bu kaynaklardan en önemlisi sağlık turizmi için kullanılan Urganlı Kaplıcaları'dır. Manisa ilinin 55 km. doğusunda, Turgutlu ilçesinin 17 km. doğusunda, Urganlı

¹³⁷ www.mta.gov.tr (07.03.2016)

¹³⁸ www.mta.gov.tr (07.03.2016)

Köyünün 7 km. kuzeyinde bulunmaktadır. Yörenin turizmi için büyük bir potansiyele sahiptir. “Anadolu’da termal suların faydalanmanın tarihi çok eskilere gitmektedir.”¹³⁹ Kaplıca meşhur seyyah ve tarihçi Evliya Çelebi'nin 1600'lü yılların sonlarında kaleme aldığı “Seyahatname” adlı eserinde yer almaktadır. Evliya Çelebi kaplıca için; Bir latif suyu vardır, Niceleri gelip burda şifa bulurlar, suyu insan vücuduna cila verir.” demiştir.¹⁴⁰ Sıcaklığı 50-70 °C’dir ve kaplıca başta romatizma, kadın hastalıkları olmak üzere birçok hastalığa iyi gelmektedir. Milli park çevresinde bulunması nedeniyle çevrenin turizmini olumlu etkilemektedir.

“İnsanların başlıca ekonomik faaliyetlerinden birisi, kalkınma ve küreselleşmenin motoru sanayidir.”¹⁴¹ Sanayileşme bir ülke yada toplumun yapısının değişmesine sebep olmaktadır. Sanayileşme hareketleri coğrafi görünümü, halkın yaşam biçimini, geçim faaliyetlerini ve kültürünü etkiler. Turizm sektörünün de sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıktığı görülür. Bunun başlıca sebebi de sanayileşme ile birlikte yoğun çalışan insanların dinlenmeye ve eğlenmeye daha çok ihtiyaç duyması olabilir. Bu anlamda sanayi ve turizm faaliyetleri birbirini destekleyen ekonomik faaliyetlerdir.

Manisa, İzmir'e yakınlığının da sağladığı avantajlarla hızla gelişen bir ildir. Son dönemlerde gelişen sanayisiyle Türkiye'nin önemli sanayi şehirlerinden biri haline gelmiştir. Türkiye'nin en gelişmiş ve en büyük organize sanayi bölgelerinden birisine sahiptir. Manisa ilinin büyükşehir olmasından sonra merkezinin ikiye bölünmesi ve kentsel anlamda gelişme sahasının Yunusemre ilçesi tarafında kalması, ilçeye büyük bir değer kazandırmıştır. Organize sanayi bölgesinin Manisa'yı Avrupa'nın en uygun yatırım şehri kılması ve bu OSB alanının da Yunusemre ilçesinde bulunması ilçeye ekonomik anlamda katkı sağlamaktadır. Yerli halk genel olarak tarım ve küçük/orta ölçekli sanayi üretimiyle uğraşırken OSB'nin ihtiyaç duyduğu iş gücü Ege Bölgesi'nden ilçeye göç eden çalışanlarla karşılanmaktadır.

Manisa tarımı, 19. yüzyılın başında geçimlik aile ekonomisinden pazar ekonomisine yönelmiş ve sanayi bitkilerinin üretimi yaygınlaşmıştır. İl, geçmişte

¹³⁹ Hayati Doğanay ve Mehmet Deniz, “Alangüllü-Elengüllü (Germencik-Bozköy) Kaplıcası”, Yayınlanmamış Makale, s.11

¹⁴⁰ <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11187/genel-bilgiler.html> (10.03.2016)

¹⁴¹ Tümertekin E, Özgüç N, 2007, *Age*, s.391

bölgede yetişen çeşitli ürünler için canlı bir alış-veriş yeri, dokumacılık, besin maddeleri imali, dericilik ve tarım araçları üretimi gibi alanlarda faaliyet gösteren çok sayıda atölye ve tezgahın bulunduğu sanayi ve ticaret merkezidir.

Tablo 36. Manisa Organize Sanayi Bölgesi Kısımlarına Göre İşyeri-İşçi Sayıları, Enerji Üretimleri ve Toplam Ticaret Hacimleri

Alan Dağılımı		İşletme Sayısı		Tüketim Değerleri	
I. Kısım	1.739.000 m ²	Faaliyette	182	Elektrik	966.261.824,00 kWh
II. Kısım	1.500.000 m ²	Kapalı	9	Su	11.582.933,00 m ³
III. Kısım	1.850.000 m ²	İnşaat Halinde	15	Doğalgaz	245.253.763,00 Sm ³
IV. Kısım	3.759.600 m ²	Tahsisi Yapılmış	9	Buhar	437,716,93 ton
V. Kısım	743.000 m ²	Toplam	215	Sıcaksu	40.386.208.05 (1000 Kcal)
Toplam	9.591.600 m ²				
Dış Ticaret Hacmi		Toplam Çalışan Sayısı		Doluluk Oranı	
7.400.000.000 USD		41.000 Kişi		%100	

Kaynak: Yunusemre Belediye Başkanlığı 2015-2019 Strateji Planı

Manisa'da sanayileşmenin ilk adımı, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde 17 Ağustos 1963 tarihinde Manisa Ticaret Odası'nca, Manisa Borsası'nın da maddi katkılarıyla Türkiye Odalar Birliği Sanayi Dairesi'ne Manisa Organize Sanayi Bölgesinin fizibilite etüdünün yaptırılmasına karar verilmesi ile atılmıştır. OSB'de 70'in üzerinde tarımsal ürün işletme merkezi ve fenni besi ve yetiştirme çiftlikleri, buna bağlı olarak Et ve Balık Kurumu tesisleri, 7 büyük tekstil fabrikası ve aralarında uyguladıkları teknoloji ve istihdam kapasiteleri yönünden dünya çapında ünlü fabrikaların bulunduğu çok sayıda sanayi tesisi faaliyet göstermektedir.¹⁴²

Çalışma alanı çevresinde yer alan diğer bir sanayi bölgesi Turgutlu Organize Sanayi Bölgesi'dir. Alan İzmir-Ankara Devlet karayoluna 2,5 km cephede olup, Manisa-Turgutlu yol kavşağının karşısında bulunmaktadır. İzmir'e 45 km, İzmir limanına 50 km, Manisa OSB'ye 30 km, Nemrut (Aliğa) limanına 80 km uzaklıktadır. Turgutlu Organize Sanayi Bölgesi 162 ha'lık alanda kurulmuştur. Mülkiyeti büyük ölçüde şahıs, 10 dönümü Hazine ve Köy Tüzel Kişiliğine aittir.

¹⁴² Kayser, S., Age.,2012, s.413

Toplam tesis sayısı 49 adettir. Bölgedeki sektörel dağılım incelendiğinde 14 gıda sanayi, 12 makine sanayi, 2 seramik ve seramik hammaddeleri, 5 madeni eşya, 4 tarım alet ve makinaları sanayi, 11 diğer sanayi sektörlerinde olmak üzere bölgede yer almaktadır.¹⁴³

Araştırma alanındaki kırsal yerleşmelerde sanayi faaliyetleri yapılmamaktadır. Bu kırsal kesimlerde tarım, kümes hayvancılığı ve az miktarda da arıcılık yapılmaktadır. Araştırma sahası çevresinde iki önemli organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Bu bölgelerin milli parkın turizmine olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Ülkemizde sanayi şehirleri yoğun nüfus çekerler. Bu yoğun nüfusu barındırmak için yeni yerleşmeler kurulur ve kentleşme hareketleri hızlanır. Kent ve iş hayatının yorgunluğu insanlarda dinlenme ve tatil ihtiyacı doğurur. Spil Dağı Milli Parkı, sanayi faaliyetleri gelişmiş olan Manisa ve İzmir için bir tatil ve dinlenme yeri özelliği taşımaktadır. Bu durum parkın her daim turizmini canlı tutmaktadır. Sanayi faaliyetlerinin bu olumlu etkisinin yanında olumsuz etkisi de vardır. Yoğun sanayi faaliyetleri çevre kirliliğine sebep olmaktadır. Spil Dağı'ndan Manisa'ya doğru bakıldığında şehrin üzerinde her zaman siyah bir sis bulutu görülür. Bu durumun en büyük sebebi yoğun sanayi faaliyetlerinin havayı kirletmesidir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Manisa'da ticari hayat oldukça canlıdır. Lidyalılar döneminde İran ve Mezopotamya'dan başlayan, antik ticaret yolu olan 'Kral Yolu' geçmişte de Manisa'nın önemli bir ticaret merkezi olduğunu göstermektedir. İlkçağlarda, Bizans ve Osmanlı hakimiyeti boyunca kentte tekstil enstitüsü gelişmiştir. Osmanlı Dönemi'nde imtiyaz verilen bir İngiliz şirketinin İzmir-Turgutlu-Afyon demiryolu hattına eklenen Manisa-Bandırma hattını 1865 yılında tamamlaması bölgenin ticaretini olumlu etkilemiştir. Manisa; ulaşım, sanayi, ticaret ve turizm şehri olan İzmir iline yakın olması ticaretinin de gelişmesini sağlamıştır. İzmir'e olan yakınlığı diğer bölgelerin illerine ulaşımı kolaylaştırmış ve ilin ihracatına önemli etkisi olmuştur. İlde çeşitli tarım ürünü yetiştirilmesi ticaretini de önemli ölçüde etkilemiştir. Ülkemizin dış ve iç ticaretinde önemli yer tutan çekirdeksiz kuru üzüm üretimi, dünya üzüm üretiminde önemli bir yere sahiptir. İlin

¹⁴³ TC. Çevre Şehircilik Bakanlığı, Manisa İli 2012 Yılı ÇED Raporu, 2013, s.413

ticaretinde tarımsal ürünlerde çekirdeksiz kuru üzüm ilk sırada yer alırken onu zeytin, taze sebze, meyve ve hububat gibi diğer tarım ürünleri izler.

Ülkemizde üretilen üzümün yaklaşık %7'side Turgutlu'da üretilmektedir. Ülkemizde üretilen çekirdeksiz kuru üzümün % 10-15'i yurt içinde tüketilirken geriye kalan % 85'i ise ihraç edilmektedir. Türkiye dünya ihracatında lider durumdadır. Ülkemizden 2013-2014 yılları arasında yaklaşık 80 ülkeye kuru üzüm ihraç edilmiştir. Turgutlu Ticaret Borsası'nda 2014 yılında 375.550.987,23 tl işlem gerçekleşmiştir. Bunun, % 50,36'sı kuru meyveler (çekirdeksiz kuru üzüm), % 13,72'si hububat ve mamulleri (arpa, mısır, buğday-un vb), % 8,79 ü çeşitli gıda maddeleri (et, süt, yumurta, zeytin vb), % 12,18'i kasaplık canlı hayvanlar, % 14,95' diğer ürünler (tekstil, bakliyat, kotasyon dışı ürünler vb) oluşturmaktadır.¹⁴⁴

Milli park çevresindeki kırsal yerleşmelerde ticaret unsurlarını tarım ürünleri oluşturmaktadır. Ayvacık Mahallesi'nde yetiştirilen tarım ürünleri, ekmek, pide, gözleme, patik, çorap ve el sanatları ürünleri milli parkta kır evlerinde konaklayanlar ve ziyaretçilere cumartesi ve pazar günleri park içinde kurulan pazarlarda satılmaktaydı. Ancak bu pazarlar devam etmemektedir. Milli park çevresindeki diğer mahalle yerleşmelerinde pazar kurulmamaktadır. Halk ihtiyaçlarını Manisa'dan ya da merkeze yakın mahallelerin pazarlarından (Sancaklıbozköy, Aşağı Çobanisa vb.) karşılamaktadır. Ürünlerini de bu pazarlarda satmaktadır. Halkın en önemli ihraç ürünü kirazdır. Kalitesinden dolayı genellikle dış ülkelere ihraç edilir. Milli park çevresinde ticaret faaliyetlerinin yoğun olarak yapılması milli parkın turizmini olumlu etkilemiştir. Ticari hayatın canlı olması halkın refah seviyesini de arttırmış ve bu durum kentleşmeyi olumlu etkilemiştir. Kentleşmenin bu kadar yoğun olduğu şehirde insanlar nefes almak için özellikle hafta sonları rekreasyon faaliyetleri için milli park alanını kullanmaktadırlar. Bu durumun olumsuz olan tek yönü ticaretin ulaşım faaliyetlerini de geliştirmesi ve kentin yoğun trafiğinden dolayı egzoz dumanına maruz kalması olmuştur. Ulaşımın yoğunluğundan kaynaklı toz parçaları ve egzoz dumanının şehir üstüne bir sis bulutu gibi çöktüğü izlenmektedir. Bu durum kent merkezine araçla yarım saat uzaklıkta olan milli parka zarar vermektedir. Özellikle endemik canlıların yaşadığı milli park alanında hava kirliliği buradaki canlılara zarar vermektedir.

¹⁴⁴ <http://www.turgutlutb.org.tr/>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SPİL DAĞI MİLLİ PARKI'NIN TURİZM COĞRAFYASI

“Başlıca hizmet sektörlerinden biri konumunda olan turizm, ülkemizde klasik turizm ülkelerine göre geç keşfedilmiş, çok yönlü bir faaliyet alanıdır.”¹⁴⁵ Kısaca eğlenmek, dinlenmek, tatil yapmak anlamına gelen turizm konusu itibariyle coğrafyanın inceleme alanına girmektedir. “Coğrafi araştırmalar turizme farklı yönlerden katkıda bulunur. Mekandaki çeşitli coğrafi kaynakların (dağlar, kırsal alanlar, ormanlar vb.) turizmle ilgili olarak değerlendirilip kullanılabilir.”¹⁴⁶

Araştırmaya konu olan Spil Dağı Milli Parkı; Manisa'nın Şehzadeler ilçesinin güneyinde, Manisa'dan 24 km, İzmir'den ise, Ankara-İzmir yolu Sütçüler kavşağı üzerinden 17 km'lik bir yolla ulaşılabilen Spil Dağı'nda yer almaktadır. 1968 yılında milli park ilan edilen alan orman ve açıklık alanlar olmak üzere toplam 6867 ha alan kapsar. Spil Dağı Milli Parkı, 1500 m. yüksekliği ve çevresine göre 10-15 derece serinletici özellik taşıması, kanyon vadiler, dolin gölleri, lapyalar ve mağaralar gibi, karstik arazi şekillerine ve çok sayıda endemik bitki türüne sahip olması, ünlü Manisa lalelerinin doğal olarak yetişmesi, Niobe Ağlayan Kaya, Kybele Rölyefi ve Tantalos Kalesi ile çeşitli arkeolojik, mitolojik kayıtların bulunması, güzel manzaraları ve dağ havasıyla rekreasyon imkanları yaratması gibi sebeplerle yerli ve yabancı turistlerce hayli rağbet görmektedir.

Dağ turizmi, kırsal turizm, sağlık turizmi, botanik turizmi, agro-turizm ve trekking açısından gelecek vadetmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Spil Dağı Milli Parkı'nın turizm kaynakları açıklanmaya çalışılmış ve bu kaynaklardan yola çıkılarak sahanın var olan turizm türlerine değinilmiştir. Bu turizm türleri belirlenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

¹⁴⁵ Doğanay, H.,2013, *Age.*, s.1

¹⁴⁶ Özgüç, N.,2011, *Age.*, s.17

3.1. Spil Dağı Milli Parkı'nın Turizm Kaynakları

“Bir yerin turist çekebilme gücü üç şeye bağlıdır: Turizmin arz kaynakları denilen bu üç kaynak; çekicilikler, erişim ve konaklamadır. Turizmin yer seçiminde rol oynayan bu çekicilikler coğrafi kaynaklardır.”¹⁴⁷ Bir yerin turizmini öğrenebilmek için o yerin çekicilik kaynak değerlerinin bilinmesi gerekir. Çünkü kaynak değerleri turistleri alana çeken en büyük etmendir.

Araştırma sahasında, alanın turizmüne büyük katkı sağlayan çeşitli turistik değerler bulunmaktadır. Bu değerleri doğal turistik değerler, tarihi ve kültürel değerler olarak değerlendirebiliriz.

3.1.1. Sahanın Doğal Turistik Değerleri

Doğal turistik kaynakları ziyaret eden insanların bu kaynaklara yönelmelerindeki en büyük neden dünyanın doğal harikalarını görme isteğidir. Bu konu her ne kadar insanların kişisel zevklerine, ilgilerine, duygularına bağlı olsa da birçok insan 100 m uzunluğundaki Afrika'daki Victoria şelalesini, dünyanın en yüksek dağı olan 8,850 m yüksekliğindeki Everest dağına ya da insan eli değmemiş eşsiz ormanlarıyla Amazon ormanlarını görmek ister. Volkanik oluşumlar, mağaralar, farklı şekillerde oluşmuş göller, farklı bitki toplulukları, jeolojik şekiller vb. doğal kaynakları oluşturmaktadır.

Araştırma sahası bir dağ alanı olması ve jeolojik yapısı sebebiyle farklı doğal kaynaklara ev sahipliği yapar. Karstik yapısından dolayı sahada dolin gölleri, lapyalar ve mağaralar bulunmaktadır. Bunun yanında farklı yükselti kademelerinde birçok bitki türü bulunmaktadır. Ayrıca endemik tür sayısı da oldukça fazladır. İnsanlar kırsal alanları kırsal mekan gerektiren bir rekreasyon faaliyetini sürdürmek için kullanmak isteyebilirler.¹⁴⁸ Dağcılık, doğa yürüyüşleri, yaylacılık bu faaliyetler arasında yer alır.

¹⁴⁷ Özgüç, N.,2011, *Age.*, s.44

¹⁴⁸ Özgüç, N.,2011, *Age.*, s.63

3.1.1.1. Seyir Terası

Manisa'dan Spil Dağı'na çıkarken dağın 15. kilometresinde 900 m yükseklikte Seyir terası bulunmaktadır. Burası yolun kenarında bir dinlenme yeridir. Yağmur barınağı, pergola ve oturma birimlerinin bulunduğu 1985 yılında kurulan seyir terası, hem piknik yapma hem de manzara seyri olanaklarını ziyaretçilere sunmaktadır.¹⁴⁹ Seyir terası 900 m yüksekliğinde olduğu için hava kışları soğuk yazları ise serin olur. Çevresinde çeşme vs. bulunmadığı için buraya çıkarken tedbirli olmak gerekir.

Buradan Manisa, Gediz Ovası hatta İzmir Körfezi kuşbakışı rahatlıkla görülebilir. Seyir terasına en yakın yerleşim yeri Sultan Yaylası'dır ve bu yaylayı geçtikten sonra biraz daha ileride Turgutalp Mahallesi yer almaktadır. Seyir terasına Manisa'dan Mevlana yolu üzerinden Spil Dağı'na çıkarken araçla 10-15 dakika sonra ulaşılabilir. Seyir terasının manzara seyretme ve temiz hava alma özelliğinin olmasının yanında yamaç paraşütü yapma imkanı da vardır. Doğa yürüyüşçülerinin uğrak alanlarından. Uçurum kenarı olduğu için rüzgarlı havalarda çok fazla yaklaşılmaması önerilir.

Foto 10. Seyir Terası

¹⁴⁹ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.67

3.1.1.2. Atalanı Yaylası

Ege Bölgesi'nde Spil Dağı Milli Parkı yerleşim ve gelişim bölgesi olan 1250 m yüksekliğindeki Atalanı Yaylası'na, Manisa'dan 24 km uzaklıktadır. İzmir-Ankara karayolu'nun 36. km'sindeki Sütçüler kavşağından 17 km'lik bir yolla ulaşılmaktadır. Milli parkın Atalanı Mevkii'nde yaklaşık 40 ha alan 17 Şubat 1995 tarihli 94/6345 sayılı kararı uyarınca "Turizm Merkezi" ilan edilmiştir.¹⁵⁰ 1995 yılında turizm merkezi ilan edilen ve milli parkın asıl gelişim bölgesi olan bu alan, dağ evleri, piknik-oyun alanları ve bir kır kahvesi ile biri gölet kenarı diğeri Çampınar Mevkii'nde olmak üzere iki restaurant vardır. Bu alanda günübirlik kullanımlar için daha çok piknik yapılmaktadır. 1250 kişi/gün kapasiteli bu alanda çadırli kamp yeri, yağmur barınağı, tuvalet, çocuk oyun alanı, ahşap kamelyalar yer almaktadır. Hafta sonu Manisa ve çevre illerden gelen ziyaretçilerle bu alan dolup taşmaktadır. Piknik yapmanın yanında manzara seyir özelliği de sunan bu alanda ayrıca doğa yürüyüşleri, doğa gözlem incelemeleri, kamp kurma aktiviteleri de yapılmaktadır.

1995 yılında turizm merkezi ilan edilen ve milli parkın asıl gelişim bölgesi olan Atalanı Mevkii'nde Milli Parklar Müdürlüğü'nce yapılan imar planı çerçevesinde 2011 yılında peyzaj ve avan projeleri yapılarak Bakanlık tarafından onaylanmıştır.

Spil Dağı Milli Parkında imar planı yapılan, spor ve sağlık otelleri, 42 adet kır evi, spor alanları, festival alanı, günübirlik ve sosyal kullanım alanlarının alt yapı ihtiyaçlarının karşılanması için, Bakanlık Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü tarafından alt yapısı yaptırılmıştır. Günübirlik kullanımın yanı sıra, ziyaretçilerin Atalanı'ndaki kamp yerinde kendi çadır ve karavanlarıyla kalabilir veya önceden rezervasyon yaptırarak yapılan kır evlerinde kalabilirler. Daha önce 16 dağ evinin bulunduğu Atalanı mevkiinde bu konaklama alanları ihtiyacı karşılayamıyordu. Yeni yapılan 42 adet kır evinin yapımı tamamlanmış olup kullanıma açılmıştır.

¹⁵⁰ Hepcan, Ş., 1997, *Age*,s.66

Foto 11. Atalanı Yaylası Piknik Alanı

3.1.1.3. Sultan (Kiraz) Yaylası

Manisa'nın güneybatısında, Spil Dağı'na çıkarken sağa ayrılan bir yolla ulaşılan yayla, Manisa'ya 14 km mesafede bulunmaktadır. Kiraz bahçeleri, çam ağaçları, soğuk suyu ve serin havası ile kente yakın rekreasyon faaliyetlerinin yapılabilceği bir alandır. Yaz mevsimi oldukça sıcak geçen Manisa'da, Osmanlı döneminde kentte hüküm süren şehzadeler ile yakınlarının yılın bir kısmını burada geçirmeleri nedeniyle "Sultan Yaylası" adıyla anılmaktadır. Rakımı 800 m'dir.

Foto 12. Sultan Yaylası

Sultan (Kiraz) Yaylası, Manisa'nın yamacında yer alan bir yayladır. Uzaktan bakıldığında köye benzer ama daha çok özel mülklerden oluşmuş bir yerleşim yeridir. Manisa'dan araç ile uzaklığı yaklaşık 10 dakikadır. Manisa'dan Spil Dağı zirvesine doğru çıkarken asfalt yoldan hemen sağa dönüş vardır.¹⁵¹ Burada Sultan Yaylası tabelası görülür. Spil'e çıkarken kullanılan asfalt yoldan 100-150 metre içeride yer alır ve yoldan geçerken görülür. Sultan Yaylası 800 m yükseklikte yer aldığı için yazları serin kışları ise oldukça soğuktur. Spil Dağı'nın kuzeyinde yer alan Sultan Yaylası (Kiraz Yaylası) yörenin önemli yaylalarındandır.

3.1.1.4. Sülüklügöl

Milli parkın doğu sınırına yakın Kızılburun ve Karaçukur tepelerinin arasındaki düzlükte ve yaklaşık 600 m yükseklikte bulunan Sülüklügöl 1-2 m derinlikte ve çapı 100 m civarında kalkerlerin erimesiyle oluşmuş bir dolin gölüdür.¹⁵² İlkbahar mevsiminde kururken sonbaharda yağışlarla beraber zemini tekrar su tutmaktadır. Spil Dağı Milli Park'ın doğusunda bulunan bu göle sülüklerle dolu olduğu için "Sülüklügöl" denilmiştir. Manisa'dan Spil Dağı'nın zirvesine giderken yangın gözetleme kulesini geçtikten sonra yolun sol kenarında bulunmaktadır. Yoldan geçerken çok rahat görülebilir. Yüzölçümü bakımından göl çok büyük değildir. Spil Dağı'ndaki canlıların su kaynağı durumundadır. Burada Spil Dağı'nın önemli türlerinden olan Yılıkı atları ile karşılaşma olasılığı yüksektir.¹⁵³

3.1.1.5. Paşaini ve Nurkadın Mağaraları

Ayvacık Mahallesi'nin hemen alt tarafında Dulkadın mevkiinde bulunan Paşaini mağarası, suların kalker serilerinin altını eritip oymasıyla oluşmuştur. Ayvacık'ın kuzeybatısında toprak yolu takip ederek ulaşılabilen Paşaini mağarasına Spil Dağı (Karadal Sırtları) ile seyir tepesi arasında kalan eski kar kuyularını ortalayıp tabandaki ana düzlüğe inip hemen sağa patikayı takip ederek de ulaşılabilir. Tabanda su yalağının sağ ilerisinde mağara görülmektedir.¹⁵⁴

¹⁵¹ Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü, Manisa (06.09.2015)

¹⁵² Hepcan, Ş.,1997, *Age.*, s.58

¹⁵³ Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü, Manisa (06.09.2015)

¹⁵⁴ Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023, 2013, s.57

Nurkadın Boğazı mevkiinde yer alan Nurkadın mağarası, Ayvacık sınırları içerisinde yer almaktadır. Yaklaşık 1000 m yükseklikindedir. “İlk olarak 1990 yılında girildiği varsayılsa da resmi olarak 1992 yılında tescillenmiştir. 1998 yılında ise ana salon ve koridor net çalışılarak haritalandırması yapılmıştır.”¹⁵⁵ Defineciler ve bilinçsiz ziyaretçiler tarafından tahrip edilen mağaranın sarkıt ve dikitleri kırılmış olsa da mağara turizmi için önemli bir kaynaktır. Karstik şekiller olan mağaraların turizm için önemi büyüktür. Milli park içerisinde bulunan bu mağaraları bulmak ve onlara ulaşmak özellikle daha önce buraya gelmemiş ziyaretçiler için oldukça zordur. Bu zorluğu ortadan kaldırmak için tabela ya da işaretlerle ziyaretçilerin buraya daha kolay ulaşması sağlanabilir. Ayrıca mağara girişlerinde mağarayı tanıtan yazı ve posterler kullanılabilir.

3.1.1.6. Endemik Bitkiler ve Manisa Lalesi

Milli parkın yer aldığı Spil Dağı bitki türleri açısından Akdeniz fitocoğrafya bölgesinde bulunmaktadır. Bunun yanında alanın jeolojik yapısı, topografya yapısından dolayı farklı yükselti kademelerinin bulunması ve buna bağlı olarak arazide toprak yapısının farklılaşması gibi nedenlerden dolayı bitki tür ve çeşitliliği oldukça fazladır. Duman (1995), çalışma alanında yaptığı floristik araştırmalar sonucunda 81 aileye ait 593 takson tespit etmiştir.¹⁵⁶ Sahada 78 adet endemik tür bulunmaktadır.

Spil Dağı endemik tür açısından ülkemizin en önemli alanlarından biridir. Tespit edilen endemik türlerden en önemlileri *Arenaria sipylea* (spil arenaryası), *Silene sipylea* (spil nakıl çiçeği), *Achillea nobilis* subsp. *sipylea* (spil civanperçemi), *Cirsium sipyleum* (spil diken), *Centaurea sipylea* (spil peygamber diken), *Origanum sipyleum* (spil mercanköşkü), *Tymus sipyleus* (spil kekiği)'dir. Dağda ilk olarak tanımlanan ve Spil Dağı'nın ismi verilen bu endemik türler yörenin turizmi için büyük önem arz eder.

Milli park alanında yetişen ve endemik bir tür olan *Tulipa orphanidea* diğer adıyla Manisa lalesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir devrine adını vermiş ve Avrupa

¹⁵⁵ Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023, 2013, s.57

¹⁵⁶ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.49

lkelerine gtrlmtr. Park alanında doğal olarak yetişen bu laleler, mayıs ayının ilk haftasında iek açar ve yaklaşık 15 gün çiçekleri açık kalır. Osmanlı döneminde Sultan Yaylası'ndan hediye olarak İstanbul'a gönderilen laleler İstanbul'da bir lale çılgınlığı balatmıtır. Lalenin İstanbul'dan Avrupa'ya hangi tarihte götürüldüğü kesin olarak bilinmemektedir. Ancak anlatılanlara göre İstanbullu bir tüccarın 1562 yılında Hollanda'ya gönderdiği kumaşların içine hediye olarak lale soğanlarını koymasıyla Hollanda'da tanınmaya balamıtır ve bütün Avrupa'ya yayılmıştır.¹⁵⁷ Günümüzde laleleriyle nl Hollanda'yı dünyaca ünlü yapan Spil Dağı'nın laleleridir. Spil Dağı'nın 1968 yılında Milli Park olarak ilan edilmesinden sonra lalelerin doğal yetime alanları koruma altına alınmıştır.

Foto 13. Manisa Lalesi (Manisa İli Doğa Turizm Master Planı 2013-2023)

3.1.2. Sahanın Tarihsel ve Kültürel Değerleri

İnsanların yaşadıkları çevrenin coğrafi yapısı, farklı gemileri, farklı sosyal ve siyasi yapıları, dinleri, ırkları onların kültürlerinin de farklılaşmasını sağlamıştır. İnsanlar geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu farklılığa karşı ilgi duymakta ve bu farklı ortamları, farklı yaşam tarzlarını merak etmekte ve bunun için seyahate çıkmaktadır. Örneğin bir Orta Amerika uygarlığı olan Maya Uygarlığı tarihleri boyunca yaşam tarzları, mimari yapıları ve kullandıkları lehçe ile dünya tarihine

¹⁵⁷ <http://www.atlantismanisa.com/manisa/anemon.php> (16.03.2016)

büyük bir kültürel miras bırakmışlardır. Sadece bu kültürel ve tarihsel yapıyı görmek için Orta Amerika'ya her yıl milyonlarca turist gelmektedir.

“Kültürel kaynakların çekiciliği genelde turistlerin kendi kafalarındadır; bunlar turistlerin eğitimleri, bilgileri ve seçtikleri eğlence tarzıyla belirlenir.”¹⁵⁸ Milli park çevresinde bütün dünya tarafından tanınan ve bilinen çeşitli kültürel değerler mevcuttur. Bu değerlerin tanıtılması ve turizm amaçlı kullanımı sahanın ve ülkemizin turizmüne büyük katkıda bulunacağı gibi dünya kültür tarihi açısından önemli kaynaklardır.

Manisa elverişli iklimi, tarım alanları ve ticaret yollarının üzerinde bulunması gibi nedenlerle tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Antik çağlara kadar uzanan ve köklü bir geçmişe sahip olan dağ ve çevresinin ilk yerleşmesi Tantalıs (Manisa)'dır. Lidya, Roma ve Bizans devrinden sonra Saruhan Bey'in Manisa'yı ele geçirmesiyle saha, bir Türk yurdu haline gelmiştir.¹⁵⁹ Araştırma alanı ve çevresinde bu dönemlerden kalma kültürel kalıntılar bulunmaktadır.

3.1.2.1. Magnesia ad Sipylum

Antik dönemde Lidya bölgesi'nin batı sınırını oluşturan ve Magnesia ad Sipylum olarak adlandırılan Manisa, Gediz Vadisi'ni batıdan doğuya çevreleyen Bozdağlar'ın kuzeybatı ucunda ayrı bir kütle olarak yükselen Spil Dağı'nın kuzeybatı eteğinde kurulmuştur.¹⁶⁰ Antik kentin merkezini oluşturan Topkale yamacı il merkezinin bir bölümünü oluşturan ve halk arasındaki adı Karaköy olan yerleşim alanı içinden Spil Dağı Milli Parkı'na doğru çıkan asfalt yolun 500'üncü metresinde yolun güneyindedir.¹⁶¹ İl merkezinin hemen gerisinde, Spil Dağı yamaçlarında kalıntıları görülen ve Helenistik dönemden itibaren kayıtlarda adı sık sık geçen Magnesia ad Sipylos kentinin kesin kuruluş tarihi, adının kökeni gibi konular tartışma konusudur. Antikçağ kaynaklarında, kentin isim kökenine dair iki farklı görüş öne çıkar. Birincisi, Euripides, Platon ve Strabon gibi bazı antik yazarların öne

¹⁵⁸ Özgüç, N.,2011, *Age.*, s.77

¹⁵⁹ Tuğrul, D., E., 2007, *Age.*, s.47

¹⁶⁰ Manisa İl Yıllığı, 1995, s.237

¹⁶¹ M. Umut Doğan, “Magnesia Ad Sipylum”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji ABD, 2007), s.1

sürdüğü, kentin adını Sipylos'ta bulunan mıgnatis madeninden aldığı, ikinci görüş ise kentin adı, kenti kuran ulustan yani Magnetler'den geldiğidir. Kaynaklara göre Yunanistan'ın Teselye Bölgesi'nde yaşayan Magnet halkından bir grup, Troia savaşı sonrasında önce Girit'e sonra da Delphoi Adası'na ve oradan da Anadolu'nun batısına göç eder ve Magnesia Am Meander Kenti'ni kurarlar. İÖ. 900 yılında Girit Adası'nın İtanos Kenti'nden yola çıkan Magnetler, Çeşme - Ildırı Köyü'nde (Erythrai) karaya çıkarlar ve buradan Magnet halkının bir kolu, Aydın yöresine geçip orada ki Magnesia ad Meander kentini kurmuşlardır. Manisa (Spil) Dağı'na gelenler ise Magnesia ad Sipyllum kentini kurmuşlardır. Magnesia kentinden ilk söz eden kişi İÖ. 5. yüzyılda yaşamış olan Hellenikos'tur.¹⁶²

Anlatılanlara göre Manisa Dağı'nda Mikenler ve Magnetler'den önce yerli halkın yaşadığı bir kent vardır. Aristides de en eski kentin Sipylos Dağı üzerinde kurulduğunu söylemiştir. Bazı dağcılar, bu kenti Sipylos ormanlarında gördüklerini belirtirler. Antik dönemin ünlü yazarı Herodot, Manisa Dağı'ndan söz ederken; "Sipylos Yarım Adası" kelimesini kullanmıştır. Çiçero'da Tantalıs şehrinden söz eder. MÖ. XII. yüzyıl başlarında başlayan Kavimler Göçü, Anadolu topraklarında devam etmiş, tüm kentler yıkılmış ve yanmıştır. Bu dönemde Tantalıs kenti de yok olmuş ve yerine Sipylos kenti kurulmuştur. Frigler'le Lydia'lıların Batı Anadolu'da egemenlik kurdukları dönemde Manisa Dağı kenarında "Magnesia ad Sipyllum" kenti kurulmuştur.¹⁶³

Roma imparatorluk döneminde en ihtişamlı çağını yaşayan Gediz Ovası, bu dönemde de kara ticaretinde bir güzergah oluşturmak yanında, tarımsal faaliyetler açısından da tercih edilen bir alan olmuştur. Roma İmparatorluğu'nun merkezi idaresi ile gelen barış süreci bölgedeki kentlerin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ticari hareketliliğin merkezi, Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması ile beraber yavaş yavaş boğazlara doğru kaymıştır. Bu dönemde de Manisa ve çevresinin adı birçok eserde sık sık karşımıza çıkar. Erken Hristiyanlık dönemini de kapsayan bu dönemde, Philedelphia, Sardes, Thyateira, Magnesia Ad Sipyllum başta olmak üzere birçok kent önemini sürdürmüştür. Bugün Magnesia ad Sipyllum kentinin kalıntıları Toptepe'nin kuzey yamaçlarındadır. Helenistik dönem nekropolü

¹⁶² Tuğrul, D., E., 2007, *Age.*, s.48

¹⁶³ <http://www.manisahabergazetesi.com.tr/v2/koseyazisi-669-magnesia-ad-sipyllum.html> (25.10.2015)

ise Sandıkkale'nin bulunduğu alandır. Buralar I. Derecede arkeolojik sit alanlarıdır.¹⁶⁴

3.1.2.2. Kybele Kaya Kabartması

Araştırma alanının güney doğusunda, Manisa-Turgutlu karayolunun 7. km.'si üzerinde, Akpınar alanında yer alan Kybele kabartması, birçok uygarlık ve kültürlerde değişik adlarla anılmaktadır. Ancak en bilinen adı Kybele'dir.¹⁶⁵

Foto 14. Kybele Kaya Kabartması (Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023)

Kaya Kabartmasının MÖ. 12. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu düşünülmektedir. İlk defa 1880'li yıllarda tespit edilmiştir. İlk tespit edildiğinde Hitit anıtı diye yorumlanan bu kabartmanın bir Hitit anıtından daha çok, yerel bir prensliğin eseri olduğunu düşünmek daha doğru olur. Eserin Karabel geçidinde tespit edilen bir başka anıtle beraber, Hitit yazılı kaynaklarında adı geçen Hitit-Batı Anadolu ilişkilerini açıklayan bir niteliğe sahip olması önemlidir. Üzerinde Hitit Hiyeroglifi ile yazılmış yazılar bulunan bu eserin boyu 10 m'dir. Kybele'nin eski Arabistan'daki Hübel putunun aynısı olduğu söylenir. Ayrıca ana tanrıça Kybele, birçok ülkede Marienna, Artemis, Hepat ve Venüs gibi adlarla anılan, uluslararası

¹⁶⁴ Ekşi Tuğrul, D., 2007, **Age.**, s.48

¹⁶⁵ Manisa İl Yıllığı, 1995, s.283

özelliğe sahip, Anadolu kökenli bir tanrıçadır.¹⁶⁶ Eser Spil dağı eteğinde ve Manisa'ya 7 km. uzaklıkta Gediz Ovası'na dönük, oturmuş bir kadın rölyefi şeklinde tasvir edilmekte ve her iki yanında da aslan figürleri bulunmaktadır. Yüksek ihtimalle alanın bir tapınım alanı olduğu sanılmaktadır.

“Manisa kent merkezinin güneydoğusunda Spil Dağı yamacında bulunan Ana Tanrıça Kybele'nin bulunduğu Akpınar mevkiinin, kabartmanın yapıldığı dönemlerde kullanıldığını gösteren seramik buluntulara rastlanmıştır.”¹⁶⁷ Anadolu'da Neolitik Çağlardan bu yana üretimin ve doğanın kaynağı olarak bilinen Kybele'nin yeryüzündeki bütün canlıların anası olduğuna inanılır.

3.1.2.3. Ağlayan Kaya (Niobe)

Araştırma alanının en önemli simgelerinden biri olan Niobe, öyküsü günümüze kadar gelen, yakından bakıldığında doğal bir taş, biraz ilerdeki dere kenarından bakıldığında ise kadın başı şeklinde görülmektedir.

Manisa şehrinin güneyinde yükselen Spil Dağı'nın konu olduğu öykülerden biri de Niobe'ye aittir. Tantalos'un kızı olan Niobe; Manisa'da doğmuş, yine efsaneye göre tanrıça Leto ile birlikte çocuklukları bu bölgede geçmiştir. Daha sonra Thebai Kralı Amphion ile evlenen Niobe'nin, yedi kız, yedi erkek olmak üzere 14 çocuğu olur. Çocukluk arkadaşı ve Zeus'un eşi Leto'nun ise Apollon ve Artemis olmak üzere iki çocuğu olmuştur. Niobe çok çocuğu olduğu için her fırsatta bunu dile getirir ve kendisiyle övünür. Leto'nun ise sadece iki çocuğunun olduğunu söylemesi tanrıça Leto'yu çok öfkelendirir. Tanrıça Leto çocuklarından Niobe'yi cezalandırmalarını ister. Niobe'nin bütün çocukları, Apollon ve Artemis'in oklarıyla öldürülürler. Niobe, çocuklarının cesetleri başında günlerce durmadan ağlar. Zeus, Niobe'nin bu haline acır ve acısına son vermek için onu Spil Dağı eteklerinde taş haline getirir.¹⁶⁸ Karaköy semti Çaybaşı mevkiinde kadın başı şeklindeki bu kayanın göz çukuru şeklindeki girintilerinden yakın zamana kadar sızan su damlaları; Niobe'nin gözyaşları olarak halk arasında dilden dile dolaşır ve “Ağlayan Kaya”

¹⁶⁶ Çelik,G., 2012. *Age.*,s.77

¹⁶⁷ Tuğrul, D., E., 2007, *Age.*,s.53

¹⁶⁸ <http://www.manisakulturturizm.gov.tr/TR,73048/korunan-alanlar.html> (25.10.2015)

adı ile anılırdı. Yakından bakıldığında doğal bir kaya oluşum olarak görülen bu kabartma, batı yönünde uzaklaşarak bakıldığında ise kadın başı şeklinde görülür.

Niobe'nin Atlas'ın ya da Tantalos'un kızı olduğu düşünülmektedir. Bu hikaye de Tantalos'ta olduğu gibi Spil Dağı'nda geçmektedir. Bu yörenin yerlisi olan yazar Pausanias konuyla ilgili şöyle demiş; "Spil Dağı'na çıktığım zaman kendi gözlerimle gördüm; yakından bakıldığında yaşlı olsun ya da olmasın hiçbir kadın figürüne benzemeyen dik bir kayalıktan başka bir şey değildi; fakat biraz uzaklaşınca başı eğik bir kadın gördüğünüzü düşünüyorsunuz."¹⁶⁹ Antik Çağlardan binlerce yıl sonra bugün bile Spil Dağı'nın eteklerinde taş olan bu ana halen çocuklarının acısıyla ağlar ve halk artık onun bulunduğu yere yeni isim takmıştır: Ağlayan kaya.¹⁷⁰

Foto 15. Ağlayan Kaya (Niobe)

Antik Mitosların kaynaklarını yakından inceleyen bilim insanları bu hikayenin bu kadarla kalmadığını bilir. Hikayede anlatılmak istenen başka bir konu daha vardır. Niobe hikayesinde başka bir Troia Savaşı'nın yani Hellen-Anadolu mücadelesinin izleri gizlidir. Niobe aslında eski bir Anadolu tanrıçasıdır. Anadolu tarihine daha yeni katılan (M.Ö. 10.-11. yıllar) Hellen kolonistleri ise bu köklü mirastan faydalanarak kendi kültürlerine uyarlamışlardır.¹⁷¹

¹⁶⁹ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.63

¹⁷⁰ Bilge Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1993), s.604

¹⁷¹ Tuğrul, D., E., 2007, *Age.*, s.56

3.1.2.4. Tantalos Kalesi

“Antik çağ yazarlarından Pilius, “Naturalis Historiae” adlı eserinde Manisa’nın Tantalos ve daha sonra Sipylos diye isimlendirildiğini, hatta Tantalos’un Homeros çağında Maeonia bölgesi’nin yönetsel merkezi olduğunu belirtmektedir.”¹⁷² Mitolojiye göre Tanrı Zeus’un oğlu olarak bilinen ve Sipylos Dağı’nda oğlu Pelos ve Kızı Niobe ile adını duyduğumuz Lidya Kralı Tantalos’un Spil Dağı’nın kuzey yamaçlarında Tantalos ve Tantalos Kral Kalesi olduğu bilinmektedir.

Efsaneye göre Kral Tantalos ölümlü insanlar arasında tanrılarla yemek yiyebilen tek insanmış. Antik dönem araştırmacılarına göre Tantalos, kalesinin bitmesi şerefine tanrılara hazırladığı ziyafette oğlunu kurban etmiştir. Bunun üzerine tanrılar Tantalos’u çenesine kadar su içinde kalacak şekilde bir kazığa bağlamışlardır. Tantalos, Cehennem’e gönderilmiş ve diz boyu berrak sulara durduğu ve susadığı halde su içmek için eğilince su toprağın içine çekiliyormuş. Başının üzerine üzümler, armutlar, narlarla yüklü ağaç dalları uzanıyormuş. Yemişleri koparmak için elini uzattığında rüzgar, dalı yükseklerle üflüyormuş. Tantalos yiyeceklere bir türlü ulaşamıyormuş. Su ve yiyecek bakımından bolluk içinde yaşayan Tantalos, sonsuza kadar aç ve susuz kalmaya mahkum olmuş.¹⁷³ Araştırmacılar, Spil Dağı’nın kuzey yamaçlarında, Tantalos kentinin olduğu yerde bazı kalıntılara rastlamışlardır.

3.1.2.5. Kayıp Uygarlık “Atlantis”

Araştırma alanı içindeki Spil Dağı’nın birçok uygarlığa ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. 1995 yılında Manisa’ya gelen İngiliz arkeolog Peter James, Manisa’yı unutamayarak üç yıl sonra tekrar gelmiştir. Fakat bu defa BBC ekibiyle birlikte, kitabını yazdığı kayıp kent Atlantis’i aramak için gelmiştir. Spil Dağı’nda araştırmalar yaparak kayıp uygarlık Atlantis’i aramaya başlamıştır. Atlantis’in Manisa’da olabileceği iddialarının ortaya atılmasının ardından Manisa’nın coğrafi konumuyla ilgili araştırmalar başlamıştır. Kıtanın kozmik bir felaket veya deprem sonucu yok olabileceği öne sürülmüştür. Platon, ünlü diyalogunda, Atlantis

¹⁷² Hepcan, Ş.,1997, *Age*,s.63

¹⁷³ http://izmirfx.mekan360.com/iys_efsanelervehikayeler.html (02.04.2016)

Uygarlığı'nın sadece teknik ve askeri alanda değil, her yönüyle mükemmel olduğundan bahseder. Ahlaki açıdan da mükemmel bir toplumdur. Hoşgörülü ve ileri görüşlü kıta insanların en önemli özellikleri erdemli olmalarıydı. Altın, ganimet, zenginlik onlar için oldukça sıkıntı vericiydi, hatta bu tür şeylere aşağılayıcı gözle bakarlardı. Daha sonra zaman içinde bu özelliklerini kaybetmişler ve bazılarına göre kozmik bir felaketle yok olmuşlardır. Babaları Poseidon, anneleriye topraktan gelmiş insanlardan Euenor'un kızı Kleito'dur.¹⁷⁴

Platon'a göre adada yaşayan halkın refah düzeyi yüksektir. Zengin maden yataklarıyla refaha ulaşmışlardır. Halkın uygarlık seviyesi de yüksektir. Ama giderek yozlaşan ahlak ve siyasal yaşam Tanrı Zeus'u kızdırır. Oldukça kızan Zeus Atlantis'i sulara gömerek batırır. Platon'un öğrencisi olan Aristo, Atlantis'in hayal gücünün bir ürünü olduğundan bahsetmektedir. Platon bahsettiği Atlantis'i ideal devlete yaklaşmış bir devlet yönetim biçimi olarak düşünmektedir. Platonun eserlerinde bahsettiği Atlantis devleti kendi ideasındaki devlet olarak da olabilir.¹⁷⁵

3.1.2.6. Manisa Tarzanı

Asıl adı Ahmeddin Carlak olan Manisa Tarzanı 1899 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Kurtuluş Savaşı'nda Gaziantep ve Kilis cephelerinde savaşmış olup 'İstiklal Madalyası' sahibidir.¹⁷⁶ Kurtuluş Şavaşı sırasında büyük yangında Manisa şehri kültürel mirasının büyük bir kısmını kaybettiği gibi doğal mirasının da çoğunu kaybetmiştir. Manisa'nın yanışını izleyen Ahmeddin Carlak, Manisa'da kalarak Spil Dağı eteğindeki kulübesine yerleşmiştir. Büyük yangından sonra bu yanmış şehri adım adım dolaşarak ağaç fidanları dikmiştir. Çevredeki insanlar onu ya ağaç dikerken ya da diktiği ağaçları sularken görmüştür. Yaz kış bir şortla dolaşıp sadece kışın üzerine gazete kağıdı örten bu eli öpülesi adam Manisa'nın günümüzdeki doğal güzelliğine kavuşmasını sağlayan en önemli kişidir. 1963 yılında hayatını kaybetmiş ve heykeli dikilmiştir.

¹⁷⁴<http://www.spildagi.com/blog/spil-dagi-ve-kayip-uygarlik-atlantis.html#comment-49767>
(06.08.2015)

¹⁷⁵<http://www.spildagi.com/blog/spil-dagi-ve-kayip-uygarlik-atlantis.html#comment-49767>
(06.08.2015)

¹⁷⁶ Ekşi Tuğrul, D., 2007, *Age.*, s.67

3.2. Spil Dağı Milli Parkı'nda Turizm Alt Yapısı

3.2.1. Turizmin Mevcut Durumu

“Bir sektör olarak turizm “arz” ve “taleple” yönetilen, talebin mevsimselliği, tüketicinin tercihlerinde beklenmedik değişimlerin tahmin edildiği ve çıkar çatışmalarının dengelenmeye çalışıldığı devamlı işlemleri içeren bir endüstridir.”¹⁷⁷ Turizm endüstrisi, turistler için temel hizmetler yanında yardımcı hizmetleri de beraberinde getirir. Bu endüstrinin içindeki alt sektörler, belli bir zaman sonra talebin artmasıyla yerini yeni bir sektöre bırakabilir. Bu sektör içinde turizm büroları, seyahat acenteleri, ulaştırma tesis, reklam, gibi turistik özelliklere sahip her tür konaklama yerleri, gazino ve lokantalar, plajlar, kamplar, eğlence ve spor yerleri ve rekreasyon alanları gibi tesisler turizmin hizmet alanlarını oluşturmaktadır.

Spil Dağı Milli Parkı kendine has özellikleriyle zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Akdeniz iklim bölgesinde bulunan milli park, bir dağ alanı olması sebebiyle çok çeşitli, ender bulunan ve başka hiçbir yerde bulunmayan bitki ve hayvan çeşitliliğine sahiptir. Yazları oldukça sıcak geçen Ege Bölgesi'nde serinletici bir özelliğe sahiptir. Kışları ise bölgede karın görülebildiği birkaç yerden birisidir. Sahada jeolojik ve morfolojik özelliğinden dolayı kanyon vadiler, dolin gölleri, lapyalar ve mağaralar yer almaktadır. Bunlar alanın turizmi için önemli kaynaklardır. Milli park alanı ve çevresinin tarihi ve kültürel değeri oldukça fazladır. Saha geçmişte birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve çok sayıda mitolojik hikayeye konu olmuştur. Sahada tarihi eserler ve kalıntılar bulunmaktadır. Bunların hepsi alanın kültür turizmine önemli katkı sağlamaktadır. Saha çevresinde bulunan kırsal alanlar ve yaylalar sahanın kırsal turizm ve yayla turizminin gelişimine katkı sağlamaktadır. Araştırma alanı dağ alanı üzerinde bulunan bir milli park olduğu için dağ turizmi, ekoturizm, kamp-karavan turizmi, foto-safari turizmi gibi turizm türleri sahada geliştirilebilir.

¹⁷⁷Reynders, W., Engelhardt, J.W., Wolters, T.M., **Quick Scan Sustainable Tourism. Aligning Tourism Development with the Environment (Ecological, Sociocultural and Socio-economic Aspects)**,(Netherlands: Compiled for CBI by CAV Tourism Consultants,1997),s.12 aktaran Çelik, G., 2012, Age., s. 26

İl bazında değerlendirdiğimizde Manisa İli'ni ziyaret eden turist sayısı 2010 yılında 291.683, 2011 yılında 311.324, 2012 yılında 345.492, 2013 yılında ise 406.492'dir. Manisa ili'nde 2014 yılında konaklayan ziyaretçi sayısı 298.931' i yerli, 20.778' i yabancı turist olmak üzere toplam 319.709'dur. Bu turistlerin toplam geceleme sayıları ise 462.257'dir. Merkez ilçeler olan Şehzadeler ve Yunusemre ilçelerine 2014 yılında konaklayan ziyaretçi sayısı 136.720 yerli ve 15.553 yabancı turist olmak üzere toplam 221.263'dür. Geceleme sayıları ise 221.263'dür. Turgutlu ilçesinde ise aynı yıl 16.353'ü yerli, 610, toplam 16.963 kişi konaklamıştır. Bu turistlerin toplam geceleme sayıları ise 25.130'dur. 2014 yılında Manisa ilinde müze ve ören yerlerini ziyaret eden turist sayısı 104.226'dır.¹⁷⁸ Ayrıca Manisa Merkez'de 11 adet seyahat acentesi bulunmaktadır. Turizmin öneminin anlaşılmasıyla yetkililerin de yardımıyla Manisa'da turizm yatırım ve teşvikleri her geçen yıl artmakta bu durum gelen turist sayısını da arttırmaktadır.

Tablo 37. Spil Dağı Milli Parkı 2004-2012 Yılları Arası Ziyaretçi Sayıları

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ziyaretçi Sayısı	58.68	55.93	95.00	142.82	120.31	156.20	190.70	188.05	252.00
	4	6	0	4	1	0	0	0	0

Kaynak: DKMPM, Manisa

Özellikle merkez ilçelere gelen turistlerin büyük bir kısmının da milli parkı ziyaret ettiği düşünülürse bu durum milli parkın turizmini olumlu etkilemektedir. Milli parka yoğun ziyaretlerin yapıldığı mevsimler, ilkbahar ve yaz aylarıdır. 2004 yılında 58.684 olan ziyaretçi sayısı 2006 yılında büyük bir artış göstererek 95.000'e ulaşmıştır. 2007 yılında 142.824 olan ziyaretçi sayısı, 2010 yılında 190.700 olmuştur. Ziyaretçi sayısında en büyük artış 2012 yılında olmuştur. 2012 yılında ziyaretçi sayısı 252.000'e yükselmiştir. Şüphesiz ziyaretçi sayısındaki bu artışın en büyük sebebi, milli park alanında yapılan düzenleme ve yenileşme çalışmalarıdır. Özellikle DKMPM tarafından yapılan tanıtım ve etkinliklerin milli parkın ziyaretçi sayısındaki artışa katkısı büyüktür. Milli parkın halihazırdaki ziyaretçi sayısı (hem konaklama hem de ziyaret için gelenler) toplam 252.000 kişidir (Tablo 38).¹⁷⁹ Ziyaretçiler Spil Dağı Milli Parkı'nı temiz hava ve sakin olmasından dolayı tercih etmektedirler. En

¹⁷⁸ Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, <http://www.manisakulturturizm.gov.tr> (24.03.2016)

¹⁷⁹ Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023, 2013, s.44

önemli sorunların başında ulaşım sorunu ve konaklama sorunu gelmektedir. Genel olarak ziyaretçiler Spil Dağı Milli Parkı'ndan memnundur ve çevrelerindekiyle tavsiye etmektedirler.¹⁸⁰

Tablo 38. Spil Dağı Milli Parkı'nın Altyapı değerleri

Altyapı	Yetersiz	Yeterli	İyi	Açıklama
Taşımacılık ağı	X			
Yerel ağ(toprak, asfalt)		X		
Anayollara bağlantı		X		
Yerel genel taşımacılık		X		
Programlar	X			
Ücretler		X		Sadece kamp alanından ücret alınıyor,
Ring patikaları		X		Var ve yenileri oluşturuluyor,
İşaret levhaları	X			Yapılıyor,
Genel yer işaret levhaları	X			Yapılıyor,
Bilgi panoları	X			Var, daha fazlası yapılıyor,
Araçlar için park kapasitesi	X			Alt yapı çalışmaları devam ediyor,
Bilgi alma ve tercüme kolaylıkları	X			Yeterli değil,
Restoran sayısı				Bölgede tesis yok,

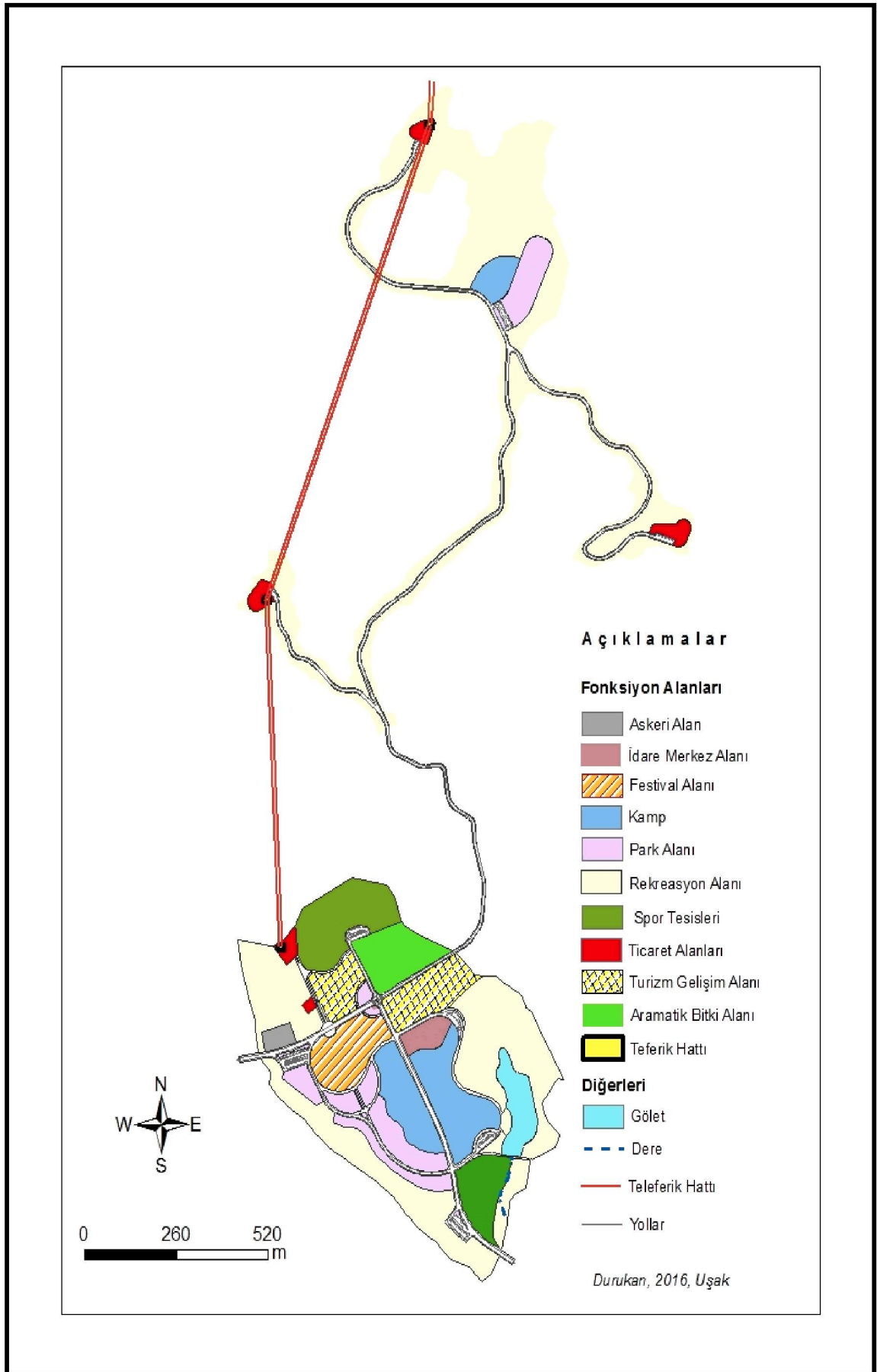
Kaynak: Manisa Doğa Turizm Master Planı (2013-2023), 2013

Tablo 39. Spil Dağı Milli Parkı'nın Kendine Has Özellikleri

Sunduğu değerlerden	Tek-eşsiz olanlar var mı?	Var	Manisa lalesi
	Biraz farklı ama değerli olanlar	Var	Yılkı atları,
	Diğer ilgi çeken yerlere benzer olanlar	Var	Karstik oluşumlar, mağara ve inler.
Alan turist ziyaret döngüsüne girecek şekilde turistlerin ilgisini çekecek diğer alanlara yakın mı?	Evet	Marmara Gölü: Kuş Gözlem turizmi Pamukkale travertenleri, Kula Peri Bacaları: Jeo-turizm, Selçuk Efes Meryem Ana, Sart Harabeleri: Kültür turizmi	Kuş gözlemciliği jeo-turizm etkinlikleri ile kültürel etkinlikler.
Alandaki yabanıl varlıklar	Bayrak türler		Manisa lalesi
	Diğer ilginç yaban hayatı		Yılkı atları
	Endemik bitkiler,		78 tür
	Kelebekler		30'den fazla tür

Kaynak: Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023, 2013

¹⁸⁰Nuray Kızılaslan ve Tayfur Ünal, 'Manisa Spil Dağı Milli Parkı Kırsal Turizm Potansiyeli'nin Belirlenmesi', **Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi**, S: 7: 10-29, (2013), s.27

Harita 6. Spil Dağı Milli Parkı Fonksiyon Alanları

Milli park alanında rekreasyonel tesis alanları yapılmaya devam edilmektedir. Spor tesisleri dinlenme alanları ve oteller için altyapı çalışmaları devam etmektedir(Harita 8).

Tablo 40. Spil Dağı Milli Parkı'nın Turizm Talebi Değerleri

Halihazırdaki Ziyaretçi Sayısı	250.000 kişi, konaklama ve rekreasyon amaçlı gelen
Para Harcama	Alanda para harcayacak tesis ve hizmet yok
Ziyaretçi Profili	Bireysel gezginler: % 20 Eşler: %20 Aileler: %40 Tur grupları (tanıdık ve benzer talepteki kişilerin bir araya gelmesi şeklinde): %10 Diğerleri: %10
Gelişlerin İlk On Sebebi	Rekreasyon Doğa Gezileri, Konaklama Botanik gezileri, Yaban Hayatı Gözlemciliği (fauna gezileri), Bakır Orman Gezileri, Doğa Eğitimi Programları Foto-safariler,
Kıyaslanabileceği Bir Saha	Uludağ Milli Parkı (Kayak turizmi hariç)

Kaynak: Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023, 2013

Spil Dağı Milli Parkı kendine özgü özellikleriyle bir turizm merkezi olma özelliğine sahiptir. 78 adet endemik bitki ve fauna çeşitliliğinin yanında görülmeye değer peyzajı, karstik yapısı, temiz havası ile ziyaretçiler için çekici bir mekan haline gelmiştir. Ancak bütün bu değerlerin tanıtımı yeterince yapılmamaktadır. Tanıtımı planlı bir şekilde yapıldığı zaman turist sayısı, şimdiki durumundan daha çok artacak ve bilinçli ziyaretçiler gelecektir.

3.2.2. Konaklama

“Turizmin temel unsurlarından olan konaklama; geceleme ve beslenmeyi kapsayan bir kavramdır. Otel ve moteller geleneksel konaklama tesislerini oluştururken tatil kampları, kampingler, tatil köyleri, ikinci evler, öğrenci yurtları

gibi konaklama yerleri de tamamlayıcılar bölümüne girer.”¹⁸¹ Dünya Turizm Örgütü’ne (WTO) göre, halen dünyada uluslararası turizme uygun 29 milyon otel, motel vb. konaklama tesisi yatak kapasitesi bulunmaktadır.¹⁸² Günümüzde turistler için çok çeşitli konaklama imkanları vardır. Herkes zevkine ve bütçesine göre değişik konaklama yerleri tercih edebilir.

Bacasız sanayi de denilen turizmin ülkelere kattığı katkı göz ardı edilemez. Araştırma alanı ve çevresindeki konaklama tesislerine bakacak olursak; Araştırma alanına yarım saat uzaklıkta olan merkez ilçelerde tabloda görüldüğü gibi oteller ve pansiyonlar bulunmaktadır. Ancak bu turizm tesislerinin oda ve yatak kapasiteleri gelen turistler için yeterli değildir. Milli parka gelen turistler konaklama imkanlarının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Milli park alanındaki konaklama imkanlarına değinecek olursak esas tesis gayesi tabiatı korumak olan Milli Park; koruma zonu ve gelişme zonu olmak üzere 2 bölümde planlanmıştır. Tabiatı koruma zonunda mümkün olduğunca alt yapı tesislerinden kaçınılmış ve daha ziyade patika yollarla gezilmesi planlanan bu bölüm, morfolojik şekilde, tarihi yapıtlar ve vejetasyon cinslerini içine alacak şekilde sınırlandırılmıştır. Asıl gelişme zonu olan ve turizm merkezi ilan edilen Atalanı Yaylası’nda ise; piknik tesisleri, oyun sahaları ile Milli Park Başmühendisliği’nce işletilen dağ dinlenme evleri bulunmaktadır. Bu evlerin toplam yatak kapasitesi 131’dir. Ayrıca yaz aylarında 10’ar günlük devreler halinde düzenlenen dağ kampından yararlanma olanakları vardır. Ziyaretçiler kendi çadır veya karavanlarıyla da konaklayabilirler.¹⁸³

Manisa’nın Şehzadeler ilçesinden 24 km’lik bir yol ile milli parka ulaşım sağlanabilmektedir. 1975 yılından itibaren Atalanı Kamp alanındaki konaklama tesisleri; 4 kişilik 4 adet, 5 kişilik 4 adet, 6 kişilik 5 adet, 8 kişilik 7 adet ünite yapılarak yörenin hizmetine sunulmuştur. Günübirlük kullanım için de aynı alan içerisinde 100-150 kişilik göl gazinosu, kır gazinosu ve Çampınar mevkiinde kanyon kenarına 1 adet gazino yapılmıştır.¹⁸⁴ Bu dağ evleri yenilenerek yerine 42 adet kır evi yapılmıştır.

¹⁸¹ Özgüç, N., 2011, *Age.*, s.102

¹⁸² Özgüç, N., 2011, *Age.*, s.103

¹⁸³ Kayser, S., 2012, *Age.*, s.113

¹⁸⁴ Kayser, S., 2012, *Age.*, s.114

Tablo 41. Manisa-Merkez İlçeler Konaklama Tesisleri

TURİZM İŞLETME BELGELİ OTELLER				
	Tesis Adı	Sınıf Ad	Oda	Yatak
Şehzadeler	Arma Otel	3 Yıldız	53	106
Şehzadeler	Oruçoğlu Oreco Otel	3 Yıldız	78	156
Şehzadeler	Giritligiller Otel	3 Yıldız	42	84
Şehzadeler	Looks Otel	3 Yıldız	41	82
Yunusemre	Manisa Anemon	5 Yıldız	110	227
Yunusemre	Büyük Saruhan Otel	4 Yıldız	84	168
Yunusemre	Spilos Otel	3 Yıldız	47	94
Yunusemre	Dovs Otel	Butik Otel	22	44
Yunusemre	Holiday Inn Ekspres	Özel Tesis	102	204
BELEDİYE İŞLETME BELGELİ OTELLER				
Manisa	Günaydın Oteli	1. Sınıf	15	35
Manisa	Emirhan Oteli	1. Sınıf	16	42
Manisa	Niobe Otel	1. Sınıf	16	32
Manisa	My Rezidans Otel	1. Sınıf	16	29
Manisa	Marmaris Oteli	2. Sınıf	20	45
Manisa	Solmaz Otel	2. Sınıf	25	53
Manisa	Nur Oteli	2. Sınıf	30	60
Manisa	Manolya Otel	Yok	11	24
Manisa	Erdoğan Pansiyon	Yok	50	200
Manisa	Konak Pansiyon	Yok	30	75
Manisa	Reyhan Bayer Pansiyon	Yok	24	60
Manisa	Ege Çağdaş Pansiyon	Yok	36	96

Kaynak: Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014

Spil Dağı Milli Parkının potansiyeli yeterince değerlendirildiği takdirde yılın her mevsiminde turizm talebini arttıracak olan doğal ve tarihi değerlere sahiptir. Dağ'ın köklü tarihi geçmişi, dağ sporlarına elverişli alanları, bölgedeki rekreasyon talebini karşılayabilecek kapasitedeki doğal zenginliklerinin yeterince değerlendirildiği söylenemez. Araştırma alanında arzın buna bağlı olarak da talebin düşük olmasının nedenlerinden birisi de halkın gerekli teşviki görememesi nedeniyle turizm yatırımlarına yönelmemiş olmasıdır. Spil Dağı Milli Parkı'nda imar planında yapımı öngörülen, spor ve sağlık otelleri, 42 adet kır evi, spor alanları, festival alanı,

günübirlik ve sosyal kullanım alanlarının altyapı ihtiyaçlarının karşılanması için, Bakanlık Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü tarafından alt yapısı yaptırılmıştır(Foto 19).

Foto 16. Atalanı'nda Yapımı Tamamlanan Kır Evleri

Yapılan altyapı tesisleri, 100.000 m² doğal granit küp taşla yol kaplanmasını, 9.100 metre araç ve yaya yollarını, 14.000 metre içme suyu şebeke hattını, 7.650 metre kanalizasyon hattını, 2.500 metre yağmur suyu hattını, 10.800 metre telefon ve internet hattını, 16.000 metre yeraltı elektrik hattını, 2.500 kişi kapasiteli atık su arıtma tesisini, 2 adet trafo binası ile 10 adet trafo kabinini, 230 adet yol aydınlatma direğini, 16 adet paratoner direğini, 10 adet 1000 araçlık otopark, 2 adet su kuyusu ve 3 adet su deposunu içermektedir.¹⁸⁵

Spil Dağı Milli Parkı'nda alt yapı tesislerinin bitirilmesiyle üst yapı tesislerinden imar planında kamp alanı olarak gösterilen 62.300 m²'lik alanda 27 adet, 53 m² 15 adet, 70 m² büyüklüğünde toplam 42 adet kır evi yapılmıştır. İmar planında piknik alanı olarak gösterilen 56.600 m²'lik alanda 32 adet barbekülü piknik ünitesi, tuvaletler, çeşmeler, ahşap seyir balkonu ve yürüyüş yolları yapılmıştır. Ziyaretçilere ulaşım ve sağlık hizmeti sunabilmek için, helikopterin güvenli bir şekilde inebileceği, helikopter pisti yapılmıştır. Atalanı piknik sahasına, sahanın

¹⁸⁵DKMPM, Manisa, 06.09.2015

tarihi misyonuna katkı sağlamak ve tanıtım faaliyetlerinde kullanılmak için yöresel kıl çadırdan Şehzadeler Bilgilendirme Merkezi yapılmıştır. Milli Parkın tanıtımı ve yönetimi ve çeşitli konferanslar için, içinde 60 kişilik konferans salonu, 106 m² doğa müzesi, Milli Parkta bilimsel araştırma yapacak akademisyenlere hizmet edecek çalışma ofisleri bulunan İdare, Ziyaretçi ve Araştırma Merkezi yapılmıştır.¹⁸⁶

Tablo 42. Konaklama İmkani

Barınma İmkanları	Kategori	Yatak Sayısı
Oteller		Planı yapıldı.
Hoteller		
Yatak&kahvaltı Oteli		
Rota Üstü Kulübeler		
Bungalov* ¹⁸⁷ Tarzı	X	42 adet bungalow var.
Kamp Alanı	X	Yapılan imar planına göre yeni kamp alanı açılıyor.
Diğerleri (Pansiyon)	X	Ayvacık mahallesinde bir adet pansiyon mevcut.

Kaynak: Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023, 2013

Kamp alanında 57 ailenin konaklayabileceği yeni bungalow evler yapılmıştır. Mevcut gazino yapılacak olan tamiratla tekrar kullanıma sunulması planlanmaktadır. Ayrıca konaklayanlar için bir market de yapılacaktır. Festival alanında Manisa Mesir Şenlikleri düzenlenebilecektir. Şenliklerde sergileme alanı olarak kullanılabilir yarı açık mekanlar oluşturulmuştur. Ahşap, taş ve cam malzemedен tasarlanan bu mekanlar diğer zamanlarda üstü kapalı piknik alanı olarak kullanılabilir. Spil Dağı'nda geleneksel olarak sürdürülen deve güreşleri, mesir macunu şenlikleri, dağcılık ve kampçılık gruplarının düzenlediği yayla şenliklerinin düzenli şekilde yapılabilmesi için geniş bir meydan tasarlanmıştır. Bu faaliyetler için wc, duş, soyunma, mutfak, pişirme alanı, mescit gibi alanlar yapılmıştır. Piknik alanı olarak kullanılacak bölgede hem açık piknik masaları hem de pergoleli oturma birimleri yapılmıştır.¹⁸⁸

Avan projede turizm tesis alanlarında tasarlanan 2 otelin toplam yatak sayısı 378 adettir. Yapılan bu projede büyük ve küçük otel planında ihtiyacı karşılaması için 2 adet çok amaçlı salon tasarlanmıştır. Her iki otelin planında yaz turizmi için açık havuz yapılmıştır. Bunun yanında her iki otelde kapalı havuz da tasarlanmıştır. Spor tesisleri için ayrılan mekanda 500 seyirci kapasiteli kapalı spor salonunun planı

¹⁸⁶ DKMPM, Manisa, 06.09.2015

* Bungalov: Hindistan'da tek katlı, genellikle tahtadan yapılmış, veranda ile çevrili ev.

¹⁸⁸DKMPM, Manisa, 06.09.2015

yapılmıştır. Sahaya 1 adet futbol sahası, 2 adet basketbol sahası, 2 adet voleybol sahası, 2 adet tenis kortunun planı da yapılmıştır.¹⁸⁹

Foto 17. Şehzadeler Ziyaretçi Merkezi (Kaynak: DKMPM)

Kamp alanlarında yapılmış olan bungalovların hem kendi içinde hem de alanın bütününde uyumlu olmasına özen gösterilmiştir. Turizm tesislerinin anayollarla bağlantıları ile otopark alanlarına ulaşım kolaylıklarına önem verilmiştir. Bu anlamda milli parka gelen ziyaretçilerin ulaşım ve park sorunu yaşamaması için çalışılmıştır.

Foto 18. Büyük Otel (246 yatak kapasiteli spor oteli) (DKMPM, Manisa)

¹⁸⁹DKMPM, Manisa, 06.09.2015

Spor tesisi yapımı planlanan alanın arsa alanı 41.300 m²'dir. Toplam inşaat alanı 2.485 m² olacaktır. Alana 1 adet futbol sahası, 2 adet basketbol sahası, 2 adet voleybol sahası, 2 adet tenis kortu yapılacaktır(Foto 22).

Foto 19. Spor Tesisi Yapımı Planlanan Alan (DKMPM, Manisa)

Foto 20. Yapımı Planlanan Spor Tesisi (DKMPM, Manisa)

Yapımı planlanan festival alanının arsa alanı 28.000 m²'dir. Planlanan bu alanın içinde sergileme alanı, mutfak, duş, wc, pişirme ve mescit alanları da bulunmaktadır. Toplam inşaat alanı 2.556 m² olarak planlanmıştır. Bu alanda şenlikler, kutlamalar, fuarlar, etkinlikler düzenlenecektir. Manisa'nın meşhur mesir

macunu şenlikleri de burada yapılacak böylece hem Manisa hem mesir macunu hem de Spil Dağı Milli Parkı bütün dünyaya tanıtılacaktır(Foto 24-25).

Foto 21. Festival Alanı (DKMPM, Manisa)

Planı yapılan festival alanında, yapılacak etkinlikler düşünülerek planlaması ve çevre düzeni yapılmıştır. Bu alanda yapılacak düzenlemelerin alanın bütünlüğünü bozmayacak ve alana zarar vermeyecek şekilde yapılmasına özen gösterilmiştir.

Foto 22. Yapımı Planlanan Festival Alanı (DKMPM, Manisa)

Foto 23. Piknik Alanı (DKMPM, Manisa)

3.2.3. Ulaşım

Bir alanda turizmin gelişebilme koşullarından biri de ulaşım'dır. İnsanlar ulaşabildikleri yerlere gitmek isterler. Turistik bölgeye kolay ulaşım imkânının olması turistlerin seyahat için aradığı özelliklerden birisi durumundadır. Konaklayacağı, gezeceği ve geri dönüş için kullanacağı ulaşım kaynaklarının yeterli olması turist açısından seyahat sırasında önemlidir.¹⁹⁰

Konumu ve coğrafi yapısı itibari ile zengin bir görünüme sahip Anadolu, tarihin her döneminde insanlar için uygun yerleşim alanları sunmuştur. Ayrıca önemli ulaşım güzergâhları üzerinde yer alması nedeni ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.¹⁹¹ Araştırma alanının içinde bulunduğu Manisa ili geçmişten günümüze İzmir körfezine açılan yollar üzerinde yer almaktadır. Antik Magnesia kentinin kurulu olduğu il merkezi Kuzeybatı Anadolu'nun İzmir'e ulaşan en önemli yoludur. Bunun yanında körfezin kuzey sahillerine bağlandığı yollardan biri de Turgutlu, Manisa il merkezi, Muradiye-Menemen hattını takip ederek kıyı şeridine ulaşır. Tüm bu yol hatları tarihte de önemli ticaret yolu hatları olarak kullanılmıştır. Yöre tarih boyunca Anadolu'yu ve İstanbul'u batıdaki medeniyetlere bağlayan bir

¹⁹⁰ Çelik, G.,2012, Age.,s.32

¹⁹¹ Yasak, Ü., Age., 2006, s.29

köprü özelliği taşımıştır. Günümüzde Kuzeybatı Anadolu'dan gelen yolun Spil Dağı ve Yamanlar Dağı'nın en alçak yeri olan Sabuncubeli boğazının geçmişte de kullanıldığı düşünülmektedir. Günümüzde Manisa'nın doğusuna doğru giden Turgutlu ilçesine bağlanan karayolunun geçmişte de sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir. Manisa-Turgutlu karayolu hattı doğrultusunda uzanan tarihi Kral Yolu'nun bir devamı olarak düşünülen Magnesia ad Spylum'un kuzeyinden geçerek Menemen ve Foça civarındaki tarihi yerleşim alanlarına ulaştığı düşünülebilir. Batı Anadolu'daki Pers egemenliği döneminde iki önemli kent olan Sardeis ve Phokaia'nın en kısa ulaşım yolu olarak bu hattı kullandıkları tahmin edilmektedir.¹⁹²

Osmanlı döneminde ise Manisa şehri 15. yüzyılda İç ve Kuzeybatı Anadolu'nun önemli ticaret merkezlerini İzmir limanına bağlayan bir köprü olma niteliğini sürdürmüştür. Bu dönemde demiryolu yapımı başlamıştır. 1864 yılında yapımına başlanan İzmir-Kasaba(Turgutlu) hattın, İzmir-Manisa bölümü 1865 yılında, Manisa-Turgutlu (Kasaba) bölümü 1866 yılında yapılmıştır. Daha sonra bu hattın devamı olarak Turgutlu-Alaşehir (1866). Alaşehir-Uşak-Afyonkarahisar (1897), Manisa-Soma güzergahı (1888) eklenmiş ve demiryolunun uzunluğu 516 km'yi bulmuştur.¹⁹³ Bu demiryollarının yapılmasındaki temel neden verimli Ege ovalarının tarım ürünlerini ve madenlerini İzmir Limanı aracılığıyla Avrupa'ya ulaştırmaktı. Cumhuriyet döneminde demiryolları önemini kaybederek yerini karayoluna bırakmıştır. İlin günümüzde demiryolu ağları Manisa-İzmir, Manisa-Balıkesir ve Manisa-Uşak hatlarından oluşmaktadır. Karayollarının gelişimi turizmi de olumlu etkilemiştir. Manisa ili karayolu ile komşu illeri olan; Aydın'a 156 km, Balıkesir'e 137 km, Denizli'ye 206 km, İzmir'e 36 km, Kütahya'ya 316 km, Uşak'a 193 km uzaklıktadır. Ayrıca Manisa çevresinde 2023 yılında tamamlanması planlanan İzmir-Ankara otoyolu ile yapımı devam eden İzmir-İstanbul otoyolu projesi bulunmaktadır. 2023 yılında tamamlanması planlanan İzmir-Ankara hızlı tren güzergâhı Manisa'dan geçmektedir.¹⁹⁴ Manisa'da bir tane askeri havalimanı bulunmaktadır. Manisalılar genelde İzmir Adnan Menderes Havaalanı'nı kullanmaktadırlar. İlde ulaşım ağının bu kadar yoğun ve gelişmiş olmasının en önemli sebebi tarım, ticaret ve sanayi faaliyetleridir. İzmir ve Aydın gibi gelişmiş iki

¹⁹² Doğan, M. U.,2007, *Age*,93-94

¹⁹³<http://www.bakimliyiz.com> adresinden (26.03.2016)

¹⁹⁴ <http://zafer.org.tr> (26.03.2016)

ile yakınlığı Manisa'nın önemini arttırmıştır. Özellikle yaz aylarında bu iki turizm şehrine yakın olması ve yol bağlantılarının bulunması Manisa'nın turizmini de olumlu etkilemiştir.

Araştırma sahasının ulaşım açısından Manisa ilinde bulunması sahanın ulaşılabilirliğini kolaylaştırmıştır. Manisa ilinde yer alan Spil Dağı Milli Parkı'na ulaşım kolay bir şekilde sağlanabilmektedir. "Manisa Spil Dağı Milli Parkı kullanım alanları Manisa'nın bitişiğinde başlamaktadır. Spil Dağı Milli parkı güneyden 68 nolu İzmir-Ankara, doğudan 66 no'lu Manisa-Turgutlu ve kuzeyden de 15 no'lu İzmir-İstanbul devlet karayollarıyla çevrilidir."¹⁹⁵ Atalanı mevki Manisa'ya 24 km, İzmir'e Manisa üzerinden 50 km, İzmir-Turgutlu-Sütçüler köyü-Beşpınar Mahallesi üzerinden ise 45 km mesafededir. Doğudan Manisa-Turgutlu karayolunun Karaoğlanlı beldesi kesiminden Gökçeler Mahallesi'ne kadar asfalt olarak gelen, buradan itibaren stabilize bir biçimde Ayvacık Mahallesi'nin güneyinden geçen bir yolla Atalanı'na gidilmektedir.¹⁹⁶ Milli parkın içindeki Sülüklügöl'e hem Manisa-Turgutlu karayolunun Yukarıçobanisa Mahallesi ayrımından Sancaklıçeşmebaşı'na kadar asfalt ve oradan itibaren zemini oldukça bozuk stabilize bir araç yoluyla hem de Ayvacık'tan geçen patika yollarla ulaşılmaktadır.¹⁹⁷

Spil Dağı Milli Park alanında alt yapı çalışmaları henüz yeterli düzeyde değildir. Milli park alanına ulaşım; özel taşıtlarla mümkün olabilmektedir. Onun dışında bisiklet, motosiklet, ve yürüyerek de alana ulaşılabilir. Kış aylarında kar ve buzlanmadan dolayı alana ulaşım oldukça zordur. Spil Dağı eteğindeki Mevlevihaneden başlayıp sırasıyla Şeytancık ve Büyük Merdivencik istasyonlarına uğrayarak Atalanı istasyonuna ulaşan 6400 metre uzunluğunda teleferik hattı planlanmıştır. Bu teleferik yapıldıktan sonra ulaşım ile ilgili bu sıkıntı büyük oranda çözülecektir. Sahanın uluslararası havaalanı olan Adnan Menderes Havaalanı'na yakınlığı iki saat kadardır.

Spil Dağı Milli Parkı'nda altyapının yetersizliği fark edilmiş ve bu yönde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Park alanının anayollarla bağlantısı vardır. Ancak

¹⁹⁵ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.70

¹⁹⁶ Öztura, E., 2010, *Age.*, s.54-55

¹⁹⁷ Hepcan, Ş., 1997, *Age.*, s.70

alana özel araçlarla ulaşılabilinmektedir. Park alanına girişte, giriş ücreti alınmaktadır. Parkın birçok yerinde işaret levhaları bulunmaktadır ve yapılmaya da devam edilmektedir.

3.3. Spil Dağı Milli Parkı'nda Gelişmesi Beklenen Turizm Türleri

3.3.1. Dağ Turizmi

Dağlar; su, enerji, biyoçeşitlilik, madenler, orman ürünleri ve tarım ürünleri için önemli kaynaklardır. Dağların bir diğer önemli değeri, turizm ve rekreasyondur.¹⁹⁸ Dağlar turizm için büyük kaynak değerleridir. İklimi, temiz havası, zengin flora ve fauna özellikleri, kış sporlarına imkan vermesi gibi özelliklerinden dolayı geçmişten günümüze turizm için ender kaynaklardır. Ayrıca insanın 'en' duygusunu tatmin ettiği için turizm açısından önemli çekim merkezi alanlarıdır.

“Dağlık alanlar, kıyılardan ve adalardan sonra global turizm için en önemli ilgi alanları olmuştur. İklim, temiz hava ve mekanlar, serinlik, vahşi doğa ve topografya, manzara çeşitliliği, değişik kültürler, sağlık, spesifik sportif etkinlikler turistler için dağların en önemli turizm çekicilikleridir.”¹⁹⁹ Türkiye doğal ve kültürel turistik kaynaklar bakımından çok zengin bir ülkedir. Ancak mevcut potansiyelini planlı bir şekilde değerlendirememektedir. Ülkemizde turizm yıllarca kitle turizmi şeklinde, kıyı alanlarında sürdürülmüştür. Günümüzde bu yaklaşım değişmiş ve turizm türlerinin artmasıyla doğal alanlara yönelmeye başlanmıştır. Günümüz dünyasında turizmi gelişmiş ülkelerde kıyı, ören ve kültürel kaynaklara dayalı turizmin yanında sahip oldukları yayla-dağ turizmi olanaklarından da yararlanmaya başlamışlardır.²⁰⁰

İnsanların dağ alanlarına gitmeleri ve orada rekreasyon, yürüyüş yapmaları çok eskilere dayanmaktadır. Genellikle askeri amaçlı yapılan bu etkinliklerin tarihi oldukça eskidir. Modern anlamda dağcılık faaliyetleri 18. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

¹⁹⁸ Nilüfer Güner, “Dağlık Alanların Kalkınmasında Turizmin Katkısı Erzurum, Erzincan, Bayburt Bölgesi Örneği”, (Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009), s.26

¹⁹⁹ Işık, D., 2010, *Age*, s.19

²⁰⁰ İsmet Ülker, *Dünya’da ve Türkiye’de dağ Turizmi*, (Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, 1987), s.143

1700'lü yıllarda başlayan dağlık alanların kullanımının temelleri Avrupa'da ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılda Avrupalı seçkinlerin Alplere gitmeye başlamasıyla dağcılık bir spor etkinliği olarak ortaya çıkmıştır. 1786'da 4.807 metre ile Avrupa'nın en yüksek zirvesi olan Mont Blanc'a tırmanmayı başaran Doktor Michel Paccard ile Rehber Jaccues Balmat olmuştur. Bu tarihten sonra Avrupa'da özellikle Alplere birçok tırmanış gerçekleşmiştir.²⁰¹ 19. yüzyılda dağcılık Avrupa sınırlarını aşarak diğer kıtalara da yayılmıştır. Orta Asya'daki Himalaya dağları, Alplerden sonra gözde dağ alanları olmuştur.

Ülkemizde ilk dağcılık faaliyetleri 19. yüzyılda başlamıştır. Yabancı gezginler ve bilim insanları tarafından başlayan bu faaliyetler bilimsel ya da keşif amaçlı olmuştur. Ancak spor amaçlı dağcılık 20. yüzyılda başlamıştır. Ülkemizdeki dağcı sayısının artması, tırmanmak amacıyla daha fazla yabancı dağcının Türkiye'ye gelişi 1950'lerden itibaren başlamıştır.²⁰² Başta Ağrı Dağı olmak üzere Erciyes, Süphan, Kaçkar dağlarına tırmanışlar gerçekleştirilmiştir. 1939 yılında resmen Dağcılık ve Kış Sporları Federasyonu kurulmuş olup ilk olarak Uludağ ve üzerinde görülen dağcılık ve kış sporları faaliyetleri daha sonra Kayseri, Elazığ, Erzurum gibi merkezlerde halk evleri kanalıyla teşvik edilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de 21 Temmuz 1966'da, Türkiye Dağcılık Federasyonu resmen kurulmuştur. Türk dağcılığı asıl gelişimini 1980'den sonra yaşamıştır. Bu tarihten sonra turizmde yaşanan gelişmeler, alt yapı çalışmalarının artarak dağlara yollar, konaklama alanlarının yapılması, dağ araç ve gereçlerinin yurt dışından ithal edilmeye başlaması gibi sebepler dağ alanlarına ve dağcılığa olan ilginin artmasına sebep olmuş özellikle üniversite gençliğinin bu spora yönelmesi sağlamıştır. Nasuh Mahruki, 1995 yılında Everest (8850 m.), 2000 yılında 'K2' tırmanışlarını başarmış, 2001 yılında ise Tunç Fındık, Everest'e tırmanan ikinci Türk ve Müslüman dağcı olmuştur.²⁰³

²⁰¹ Mehmet Somuncu, "Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel", **Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1: 1-21, (2004), s.3

²⁰² Ömer Tüzel, **The Aladağ Climbs and Treks in Turkey's Crimson Mountains**, Cicerone Press, Milnthorpe, Cumbria, 1993, s.24 , Somuncu M., 2004, **Age**,s.1

²⁰³ Işık, D., 2010, **Age**,s.21

“Dağcılık tırmanma sporudur ve yürüyüş, kaya tırmanışı, buz tırmanışı ve kayaklı dağcılığı içerir.”²⁰⁴ Dağcılık faaliyetlerine elverişli alanların seçiminde deniz seviyesinden ya da yerel seviyeden yükseklik farkı, genel olarak 500 metreden yüksek dağ veya yüksek dağlık yöre tanımına uyan yerler öncelik taşımaktadır. Bu özelliklerin dışında dağcılık faaliyetlerinin yapılabileceği topografya, manzara güzelliklerine sahip alanlar ve sarp, dişli yerler de dağcılık faaliyetleri için yer seçiminde önemlidir.²⁰⁵ Araştırma alanı olan Spil Dağı Milli Parkı jeolojik, morfolojik, arkeolojik ve mitolojik özelliklerinin yanı sıra, topografik özellikleri ile dağcılık ve doğa yürüyüşü için uygun bir alan oluşturmaktadır. Gediz vadisinin 60 m yüksekliğinden başlayarak 3 km’lik yatay mesafede 1513 m’ye kadar ulaşmaktadır. Milli park alanı bu özelliğinden dolayı Manisa-Merkez’e göre 10-12 derece daha serinletici özelliğe sahiptir. Bazı alanlarda kalkerli araziler içinde dik duvarlı kanyonlar oluşmuştur. Bunların en tanınmışına Çaybaşı deresinin yukarı çığırlarında rastlanır.

Dağ alanları turizm açısından önemli doğal kaynaklardır ve bünyelerinde farklı turistik değere sahip birçok kaynak barındırırlar. Dağcılık faaliyetleri açısından Spil Dağı bir günde zirveye çıkılıp inilebilen ender alanlardan biridir. Atalanı mevkiine kadar ulaşım sağlanmıştır. Ayrıca alanda yürüyüş parkurları ve güzergah noktaları bulunmaktadır. Genellikle dağcılık kulüplerinin ilgi gösterdiği alanda bilimsel amaçlı gruplar da yürüyüş ve tırmanış gerçekleştirmektedirler. Ayrıca milli parkta dağcılar tarafından yamaç paraşütü de yapılmaktadır.

3.3.2. Kültür Turizmi

“Kültür bir toplumun ya da toplumların birikimli uygarlığı olup, coğrafyadan etkilenmekte ve onu etkilemektedir. Doğal çevrenin farklılığı kültüre yansımakta, kültür hem doğal çevreyi hem de toplumu etkilemektedir. Kültür bir çeşit çevreye uyumdur.”²⁰⁶ “Kültürel turizm kavramı aslında çok karmaşıktır ve çok çeşitli turizm faaliyetlerini içine alan bir kavramdır.”²⁰⁷ Kültürel turizm, insanların kendi kültürlerinin eğlence yanlarıyla birlikte, diğer grupların kültürlerine de açık olan

²⁰⁴ Somuncu, M., 2004, *Age*,s.1

²⁰⁵İsmet Ülker, *Dağlarımız*, (Ankara: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,15-142, 2006),s.29

²⁰⁶Aylan Arı, *Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler*,(İstanbul: Beta Yayınları, 3. Baskı, 2005), s.320

²⁰⁷ Özgüç, N., 2011, *Age*,s.76

yanlarıyla ilgili turizm faaliyetlerinin tümünü kapsar.²⁰⁸ Anadolu'nun geçmişi, tarih öncesi dönemlere kadar gitmektedir. Bölgede çok sayıda uygarlık yaşamış ve sayısız eser ve izi geride bırakmıştır. Anadolu, Semavî olmayan dinlerin hâkim olduğu zamanlarda da büyük rol oynamış, bu dinlere üye olanlar mabet ve ibadet evleri inşa etmişlerdir.²⁰⁹ Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasıyla beraber yine Anadolu bu özelliğini korumuş ve kozmopolit yapısından dolayı bütün dinlerin ibadethanelerinin yer aldığı bir merkez haline gelmiştir. Ülkemiz pek çok kültürün yaşadığı bir müzedir.

Ülkemizde kültür turizmi kapsamında geçmişten günümüze kalan birçok eser bulunmaktadır. Bu eserlerin özellikleri ve fazlalığı düşünüldüğünde Anadolu bir kültür turizmi merkezidir. Dünyanın birçok yerinden birçok insan bu eserleri görmek ve tanımak için ülkemize gelmektedir. Ancak ülkemize gelen turistlerin % 5-7 arasındaki oranının kültür amaçlı seyahat etmesi, elimizdeki kaynakları yeterince tanıtamadığımızın bir kanıtıdır.²¹⁰ İnsanlık tarihinin ilk yerleşmelerine sahne olan, tarihi dönemlerde çok çeşitli kültürlerin yaşadığı ve arkalarında izler bıraktığı, üç büyük semavi dine ait kaynakları bünyesinde barındıran, tarihin en büyük imparatorluklarına ev sahipliği yapmış Anadolu'nun kültür ve inanç turizm kaynakları oldukça fazladır.

Antik Dönemde Lydia bölgesinin batı sınırını oluşturan ve “Magnesia ad Sipylum” olarak isimlendirilen Manisa, Gediz vadisini batıdan doğuya saran Bozdağların kuzeybatı ucunda, ayrı bir kütle halinde yükselen Spil Dağı'nın kuzeybatı eteğinde kurulmuştur. Manisa (Magnesia)'nın adının Sipylum ve daha önceden de Tantalıs olduğunu bilinmektedir. Bu isimin mitolojide Tanrı Zeus ile Plouto'nun oğlu olarak kabul edilen Sipylos Dağı'nda hüküm süren Lydia Kralı Tantalos ile bağlantısı olduğu bilinir.²¹¹ Manisa'nın 7 km doğusunda, Spil Dağı'nın kuzey yamacında, pek çok kalıntı bulunmaktadır. Kaya mezarları, tümülüsler, Kybele (Bereket tanrıçası yontusu), Yarıkkayanın çevresi, araştırma yapan arkeologların çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Manisa'nın kuzey ve kuzeydoğusunda M.Ö. 3000 yılına ait Batı Anadolu'ya özgü kırmızı, cilalı çanak

²⁰⁸ Özgüç, N., 2011, *Age.*, s.77

²⁰⁹ Çelik, G., 2012, *Age.*, s.25

²¹⁰ Çelik, G., 2012, *Age.*, s.25

²¹¹ Kayser, S., 2012, *Age.*, s.30

çömlekler bulunmuş olup M.Ö. 2000 yılına ait seramik eserlere ve yazılı belgelere bölgede rastlanmıştır.

Spil Dağı Milli Parkı'nın tarihi, mitolojik yönü oldukça zengindir. Mitolojiye göre Spil Dağına adını veren, zaman tanrısı Kronos' un karısı Kybele (Sipylena)' dir. Kybele, bitkilerin, hayvanların ve insanların bereket tanrıçasıdır. Akpınar mevkiinde kaya üzerinde oturmuş halde bir rölyefi vardır. Diğer bir kaynağa göre de; Frikya Kralı Menos' un kızı Sibel' in bu dağa atılarak vahşi hayvanlar tarafından büyütülmesinden dolayı dağa Spilos adı verilmiştir. Daha sonra Kral Tantal Kalesini yaptırmış, kalenin bitmesi şerefine verdiği ziyafette oğlunu kurban ettiği için tanrılar tarafından cezalandırılmıştır. Ağlayan Kaya olarak bilinen yer ise mitolojiye göre; 14 çocuğu baş tanrı Zeus' un karısı Leto tarafından öldürtülmesi sonucu çocuklarının arkasından ağlayan Niobe' ye aittir. Dulkadın mevkiinde eskiden yerleşim yeri olarak kullanılan mağaralar ve suların kalker serilerinin altını eritip oyması ile oluşmuş Paşaini mağarası ise kültür turizmi açısından değerlendirilmesi gereken bir mağaradır.

Kültürel açıdan önem arz eden bir diğer konu da Manisa'da her yıl yapılan Mesir Macunu Festivali'dir. Kültürel ve geleneksel çeşitli uygulamaları içeren ve baharın başlangıcı olarak kabul edilen Nevruz haftasında (21-24 Mart) kutlanan Mesir Macunu Festivali, Manisa'da yaklaşık 400 yıldır devam etmektedir. Mesir macununun tarihsel bir hikayesi vardır. Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan Manisa'da sebebi bilinmeyen bir hastalığa yakalanmıştır. Sultan Camii Medresesi'nin başhekimisi olan Merkez Efendi hastalığa çare bulmak için 41 çeşit bitki ve baharatın karışımından olan bir macun hazırlatır. Daha sonra Hafsa Sultan kısa sürede sağlığına kavuşur. Hafsa Sultan her yıl mesir macununun Nevruz Haftası'nda halka dağıtılmasını ister. Bu macun küçük kağıtlara sarılarak Sultan Camii'nden halka saçılır. O günden sonra her yıl şenlikler düzenlenerek Sultan Camii'nden halka mesir macunu dağıtılır.²¹² Günümüzde nisan ayı sonlarında kutlanan mesir şenlikleri yerli ve yabancı turistler tarafından büyük ilgi görmektedir. Manisa'da gerçekleşen bu festival milli parkın turizmini olumlu etkilemektedir. Festival için gelen yerli ve yabancı turistlerin bir kısmı festival alanına araçla yarım

²¹² <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50999/mesir-macunu-festivali.html> (22.03.2016)

saat uzaklıkta olan milli park alanına da uğramaktadırlar. Bu tarz festival ve şenliklerin milli park alanında kutlanması için alt yapı çalışmaları başlamıştır. En kısa sürede halkın hizmetine sunulacaktır.

3.3.3. Ekoturizm

Günümüzde yaşanan nüfus artışı, sanayileşme hareketleri ve buna bağlı olarak kentleşmenin yoğunlaşmasıyla birlikte turizme olan ilgi artmıştır. Eskiden turizm denince akla ilk gelen kavram deniz kıyılarında gerçekleşen kitle turizmiydi. Kitle turizmi, turizme olan talebin ve bu talep sonucunda arzın şekillendirdiği bir turizm türü olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak deniz kıyılarında yapılan tahribatlar, kıyıların doğal görünümünün bozularak yapılaşmaya açılması, doğal ekosistemin kıyılarda bozulmaya uğraması ve yoğun, bilinçsiz kullanıma bağlı olarak kıyıların ve denizlerin kirletilmesi insanları alternatif turizm türleri aramaya yöneltmiştir. Bu yöneliş doğaya karşı gerçekleşmiştir. Bozulmamış doğal alanlar, ormanlar, dağlar, sanayileşme ve kentleşmenin henüz uğramadığı kırsal bölgeler, el değmemiş kültürel miraslar insanların ilgisini çekmeye başlamıştır. Kitle turizmin doğayı yıpratmasına karşı doğayla dost olan bu alternatif turizmin en belirgin özelliği sürdürülebilir bir turizm olmasıdır.

Sürdürülebilir kavramı, ‘herhangi bir sistemin işleyişini bozmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da ana kaynaklarına aşırı yüklenmeden sürdürebilmesi’ olarak tanımlanmaktadır.²¹³ 1970’li yıllarda başlayan sürdürülebilir kalkınma hareketleri 5 Haziran 1972’de Stockholm Konferansı’nda gündeme gelmiştir. Konferans sonucunda çevrenin korunmasına yönelik evrensel politikaların uygulanması kararı alınmış ve 5 Haziran ‘Dünya Çevre Günü’ ilan edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı *Ortak Geleceğimiz* adlı raporla 1987 yılında literatüre girmiştir. Bu tarihten sonra 1992 yılında Rio’da toplanan birleşmiş milletler çevre ve kalkınma konferansında çevre ve sürdürülebilirlik ile ilgili olaylar gündeme gelmiş ve konferans sonucunda beş temel bildiri imzalanmıştır. Bu bildirilerden biri olan Gündem 21 çevre ile ilişkili tüm alanlarda tüm kesimlerin

²¹³ Aykut Karaman, “Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve”, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, **Mimar Sinan Üniversitesi 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu**, (İstanbul: 1996), s.102

üstlenmesi gereken sorumlulukları tanımlayan bir eylem planı niteliği taşımaktadır.²¹⁴ Gündem 21 sürdürülebilir kalkınmayı amaç edinmiştir.

“Sürdürülebilir turizm, turizmin kontrolsüz gelişiminin fiziksel ve toplumsal çevre üzerinde olumsuz etkilere neden olması sonucu ortaya çıkmıştır.”²¹⁵ Bu durumun en büyük sebebi turizmde ekonomik karlılığa yönelmesi ve çevreye duyarlılığın göz ardı edilmesidir. Özellikle 1960’lardan sonra kitle turizminin önem kazanarak doğal alanların yapılaşmaya açılması çevre sorunlarına yol açmış ve sürdürülebilir turizm kavramını gündeme getirmiştir.

İlk kez 1983 yılında Ceballos-Lascurain tarafından ekoturizm terimi kullanılmıştır.²¹⁶ “Uluslararası Doğa Koruma Birliğinin tanımına göre ekoturizm, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretir.”²¹⁷ Doğa İçin Dünya Fonu (WWF) ekoturizmi, “vahşi doğa çevresinde doğal çevreye en az etkide bulunan ve bu arada yerel topluluklara ekonomik fayda sağlayan turizm türü” olarak tanımlıyor. Ekoturizm ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Bütün tanımlarda hem fikir olunan konu ekoturizmin doğayla dost ve doğa temelli olması, toplumların refahını gözetmesidir. Aslında turizm ekonomisinin gelişimi ve sürdürülebilirliği için ekoturizm desteklenmelidir. Turizmde asıl olan mekandır. Bütün turizm faaliyetleri bir mekanda gerçekleştirilir. Bu yüzden temel hedef bu mekanın korunması ve devamlılığının sağlanması olmalıdır. “Ekoturistler; ekoturizmin özelliklerine uygun seyahat eden, eğitim seviyesi yüksek, çevre bilincine sahip, risk almayı seven ve biraz da maceraperest yönü ağır basan kişilerdir.”²¹⁸

Ülkemiz ekoturizm açısından oldukça zengin kaynaklara sahiptir. Her ne kadar 1980’den sonra turizmde görülen yoğun ve bilinçsiz yapılaşma turizm merkezi olan deniz kıyılarımızı ele geçirmiş olsa da keşfedilmiş ve keşfedilmeyi bekleyen

²¹⁴ Ruşen Keleş ve Can Hamamcı, **Çevrebilim** (Ankara: İmge Kitabevi, İkinci Baskı, 1997), s.156-158

²¹⁵ Müzeyyen Diler Can, “Sürdürülebilir Turizm ve Turizm Çeşitliliği Kapsamında Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri: Mersin-Tarsus Örneği”, (Ankara: Uzmanlık Tezi, T.C. Turizm ve Kalkınma Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2008), s.26

²¹⁶ Sezer, İ., 2006, *Age.*, s.126

²¹⁷ Gözde Emekli, “Dağlar, Dağcılık ve Turizm”, <http://ege.academia.edu/gozdeemekli>, s.10 (27.07.2016)

²¹⁸ Sezer, İ., 2006, *Age.*, s.129

birçok ekoturizm kaynaklarına sahibiz. “Dünyada artık keşfetmek amaçlı olarak yapılan ekoturizm, son yıllarda Türkiye’de de sık sık gündeme gelmekte, fakat sadece "yayla" veya "kırsal" turizmi olarak düşünülmektedir.”²¹⁹ Doğal zenginliklerin, sit alanları gibi alanların turizm alanı olarak kullanılması yerine bu alanların özelliklerini dikkate alarak doğal peyzajını koruyarak diğer alanlarla birlikte değerlendirilmesi ve korunması çevreye duyarlı turizmin gelişebilmesi için önemlidir.

Doğa ile baş başa zaman geçirmeye dayalı olan ekoturizm için araştırma alanı olan Spil Dağı Milli Park alanında pek çok kaynak mevcuttur. Sahanın;

- Jeolojik ve morfolojik açıdan değişik alanlar ve oluşumlar sunması,
- Çeşitli göl ve mağaralara sahip olması,
- Çok çeşitli bitki türlerinin yanında 78 adet endemik türe ev sahipliği yapması,
- 1513 m yükseltisiyle şehirden uzak, temiz bir havaya sahip olması,
- Tarihi ve kültürel açıdan değerli eserlerin ve kalıntıların bulunmasının yanında çevresinin de zengin kültürel değerlere sahip olması,
- Sultan Yaylası ve Atalanı Yaylası gibi önemli kırsal alanların bulunması,
- Doğa sporları için uygun alanların varlığı,
- Ulaşımın oldukça kolay olması,
- Çevresindeki kırsal yerleşmelerin çeşitli kültürlere sahip olması milli parkın ekoturizm potansiyelini arttırmaktadır.

Doğa yürüyüşü etkinliği turizmde farklı araştırmalarda, farklı turizm türleri içinde yer almaktadır. Bazı kaynaklarda doğa yürüyüşü ekoturizm başlığı altında incelenirken bazı kaynaklarda da macera turizmi içinde yer almaktadır. Başka bir görüşe göre de spor turizmi içinde yer almaktadır. Konusu ve yapılan aktivite bakımından her iki turizm türüne dahil edilse de doğa yürüyüşü etkinliğinin temelinde insanların doğayı tanıma, değişik yerler görme, doğal hayatla baş başa olma gibi istekleri yatmaktadır. Bu yüzden doğa yürüyüşü faaliyetini ekoturizm başlığı altında incelemek daha doğru olacaktır. “Doğa yürüyüşü, insanların zamanlarını doğa içerisinde geçirmelerine olanak sağlarken, aynı zamanda spor

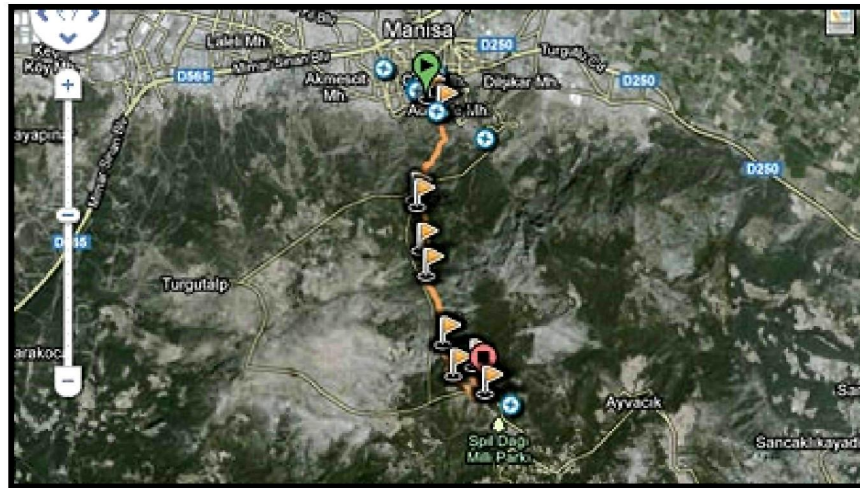
---

²¹⁹Çelik, G., 2012, *Age*, s.19

yapmalarına, farklı kültürler tanınmalarına, egzotik yerler görmelerine, tarihi ve arkeolojik mekânları ziyaret etmelerine, doğal yaşamı gözlemlemelerine, sosyalleşmelerine, psikolojik olarak rahatlamlarına, sağlık-zindelik kazanmalarına vb. olanak sağlamaktadır.”²²⁰ Milli park alanında doğa yürüyüşü yapmak isteyenler için belirlenmiş alanlar bulunmaktadır.

Harita 7. Spil Dağı Yürüyüş Güzergahı: Spil Dağı Çorçör – Karakoca Köyü (Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023)

Harita 8. Yürüyüş güzergahı Oduncu Vadisi Yarkesiği-Atalanı Yaylası (Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023)

Doğa yürüyüşü için Manisa Ulu Camii toplanma ve hareket noktasıdır. Yıkık sur kalıntılarının arasından, zeytinlik içinden, Tarzan top yeri ve kulübesinden yolun sıfırlandığı yerden sola, sur yıkıntısının önünden hafif sağa, yukarıya sola gitmek

²²⁰Güney Çetinkaya, “Doğa Yürüyüşü Parkurlarının Turizm Amaçlı Değerlendirilmesi: Antalya Beydağları Örneği”, (Antalya: Yayınlanmamış Doktora Tezi Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik ABD, 2014), s.2

gerekir. Daha sonra aşağıya inen patikayı tekrar yukarıya sola, aşağıya gidenine sapmadan devam edip soldan gelen taşlı geçide girmeden sağa ikinci taş geçidin içinden sağa giderken hafif meyilli bir yürüyüş yaparak sağa girmeden aşağı soldan girmek gerekir. Solda yukarıda görülen asfalt yolu takiben göz takibinizin bittiği noktada patika terk edildiği zaman yola çıkılır. 150 m sonra solda Oduncu Vadisi güzergah başlangıcı görülür. Parkur bire bir olmasa da asıl güzergaha yakın işaretleme yapılmıştır(Harita 7).²²¹

3.3.4. Kırsal Turizm

Kırsal coğrafi görünümünün çekiciliği bunların kullanılış alanlarına bağlıdır. Kırsal alanların çoğu ekonomik amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Ancak buralar büyük şehirselleşmelerini içermemekle birlikte daha çok çiftlikler, köyler, küçük kasabalar şeklinde bulunurlar. Bu alanlar iklim koşulları, manzara güzellikleri, yaşam tarzlarıyla turizm açısından çekicilik arz ederler.²²² “Kırsal turizm, yerel halkın isteği ve girişimiyle başlatılan, turistlerin kırsal konutlarda misafir edilmesiyle gerçekleştirilen bir turizm türüdür.”²²³

Geleneksel kültürün zenginliği ve doğal ortamların el değmemişliği, günümüzde turizmin talep yönünü kıyılardan iç kısımlara doğru çevirmiştir. Kırsal kesimin çekiciliği ve kent insanının da tatillerinde buraları tercih etmesi, başka bir deyişle dinlenmek için kırlara ihtiyaç duyması, kırların turizm amaçlı kullanımı giderek yaygınlaştırmaktadır. Bu gelişimin sayısız olumlu etkilerinden biri de, turizmin belirli yerlere yığılmasının önüne geçilmesindeki rolüdür. Böylece kıyılar dışındaki birçok kırsal ortam da turizme açılmıştır.

Kırsal turizm aktivitelerini sıralayacak olursak, yürümek, tırmanmak, macera için yapılan tatiller, yabanda yapılan tatiller, kanoculuk, raftçılık, kırkayağı, kar pabuçlarıyla yapılan turlar, yoğunluğu düşük iniş kayağı, dış ortamlarda kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık gibi doğa inceleme gezileri, avlanmak, bisiklet

²²¹ Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023, 2013, s.54

²²² Özgüç, N., 2007, *Age.*, s.128-129

²²³Füsun Soykan, “Ege Bölgesi turizmini çeşitlendirmede kırsal turizmin rolü ve önemi (Bildiri)”, **2000’li Yıllarda Ege Bölgesi Turizmini Değerlendirme Toplantısı (11 Mayıs 2001)**, (İzmir: 2001), s.5

sürmek/bisiklet turları, ata binmek, peyzaj seyretmek, kırsal miras etütleri yapmak, küçük kasaba/köy turları yapmak, kırsal ortam gerektiren dinlenme amaçlı tatillerdir. Bunun yanında küçük çaplı konvansiyonlar/konferanslar, kırsal festivaller, oltayla balık tutmak ve doğal ortam gerektiren sporlar da kırsal turizm aktiviteleri içine girmektedir.²²⁴

Kırsal turizm Avrupa turizminde önemli bir yere sahiptir. 2003 yılında yapılan EuroGites Konferansı'nda, Avrupa'da kayıtlı 200.000'den fazla çiftlik ve köy turizm işletmesi olduğu ve 2.000.000'nun üzerinde yatak kapasitesi bulunduğu rapor edilmiştir.²²⁵ Türkiye'de kırsal turizmin ilk örnekleri 1980'li yıllarda görülmüştür. Tursem Seyahat Acentası Ordu ilinin bazı köylerindeki köylülerle anlaşarak turistleri bir haftadan üç haftaya değişen süreler içerisinde köy evlerinde, ailelerin yanında konaklamalarına imkan vermiştir.²²⁶ Son yıllarda ülkemizin çeşitli yerlerinde, kırsal turizmi canlandırmak için çeşitli aktiviteler yapılmaktadır. Kırsal alanlarda yöreyi, kültürünü, yiyeceklerini, tarım ürünlerini yaşam tarzlarını tanıtmak için çeşitli festivaller düzenlenmekte, değişik spor etkinlikleri yapılmakta ve konserler düzenlenmektedir.

Kırsal alanlarda ekonomik faaliyetler kısıtlı olduğu için kırsal kesimdeki insanların kendi ekonomik faaliyetleri dışında boş zamanları olmaktadır. Bu boş zamanları kırsal kesimdeki insanlar alternatif olarak değerlendirdikleri zaman bu gelir getirici bir kaynağa dönüşebilir. Kırsal turizme bu kadar ilginin artmasında ve yaygınlaşmasında, kırsal alanların birçok türde rekreasyonel faaliyet için uygun yerlere sahip olması, çevre koruma bilincinin yaygınlaşmasıyla korunan alanların yaygınlaşması etkili olmuştur. Kent tarihi, coğrafi potansiyelleri ve birikimleri sayesinde kırsal kesimlerde şehir hayatının kaosundan kaçmak isteyenlere de ciddi fırsatlar sunar hale gelmiştir. Bu anlamda kırsal turizm olanakları da her yönden tüm ilçe ve yörelerde kendisini göstermektedir.²²⁷ Kırsal turizm "sürdürülebilir" turizm

²²⁴ Adem Şahin ve Koç U., **İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye'de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi**, (Ankara: TOBB Yayın No:126, 1999),s.12

²²⁵ Coşkun Şerefoğlu , "Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü- 2007-2013 Yılları Arasında Ülkemizde Uygulanacak Olan İpard Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi ve Beklenen Gelişmeler", (Ankara: Uzmanlık Tezi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, 2009), s.66

²²⁶ Suavi Ahıpaşaoğlu, Evrim Çelttek, **Sürdürülebilir Kırsal Turizm**, (Ankara: Gazi Kitabevi, ISBN:975-6009-45-4, 2006), s.31

²²⁷ Çelik,G., 2012, **Age**, s.81

anlayışına hizmet eder.²²⁸ Sürdürülebilir turizmde asıl olan çevreye zarar vermeden turizmin devamlılığını sağlamak ve yöre halkına katkı sağlamaktır. Kırsal turizm de bu amaç doğrultusunda doğaya zarar vermeden, minimum düzeyde doğayı etkileyerek yapılan bir turizm türüdür.

Araştırma alanı çevresinde kırsal turizm potansiyeli oldukça yüksektir. Milli park alanında yürüyüş yapmak için yürüme alanları, fotoğrafçılık için uygun panoramik özellik taşıyan yerler, doğayı seyretmek için uygun alanlar bulmak mümkündür. Kırsal turizmin en önemli ögesi olan köylerde gezmek, kırsal etüt yapmak, kültürel etkileşimde bulunmak ve yörenin taze yemeklerinden yemek gibi etkinlikler yapılabilir. Milli park sınırları içinde yer alan Ayvacık Mahallesi; tertemiz havası, mükemmel peyzajı ile gidilip görülmesi gereken bir yerdir. Milli parka gelen ziyaretçiler buraya gelerek kırsal bir gezi yapabilir. Ayrıca konaklama imkanları da vardır. Bunun dışında milli park çevresinde bulunan kırsal yerleşim alanlarında (Sancaklıçeşmebaşı, Sancaklıkayadibi, Yukarıçobanisa, Turgutalp vb.) kırsal yürüyüşler yapma, yörenin kültürünü, tarım ürünlerini tanıma imkanı vardır.

Milli park içerisinde bulunan Atalanı Yaylası'ndan kırsal turizm amaçlı da faydalanılabilir. Turizm merkezi ilan edilen bu alanda piknik yapılacak yerler, bungalovlar, kamp yerleri, tuvalet gibi alanlar bulunmaktadır. Ayrıca milli park çevresinde bulunan Sultan Yaylası tarihi ve kültürel bir öneme sahiptir. Osmanlı döneminde Şehzadelerin ve Osmanlı asilzadelerinin konakladığı bir yayladır. Ancak yeterince tanıtımı yapılmamaktadır.

3.3.4.1. Yayla Turizmi

“Yayla terimi eski Türkçe’de yaz mevsimi anlamına gelen ‘yay’ kökü ile hayvanları açıkta ve dağınık olarak otlatmak anlamını da ifade eden ‘yaymak’ mastarından çıktığı bilinmektedir.”²²⁹ Yücel, yerleşme coğrafyası olarak yaylayı şöyle tanımlamaktadır:

²²⁸Çelik, G., 2012, *Age.*, s.22

²²⁹Cemal Arif Alagöz, “Türkiye’de yaylacılık araştırmaları”, *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S: 2, s:1-51, 1993), s.150

Coğrafyacıların bir topoğrafya şekli olan platoları; halkımızın kah ormanın tabii üst sınırı yukarıdaki Alp çayırları kuşağını, serin yerleri: kah alpin kuşağa komşu ormanlık sahada yer yer, yazın yeşilliğini muhafaza eden otlakları anlatmak için kullandığı “yayla” tabirine açıklık kazandırmak lazım gelir. Sürülerin yayıldığı “yaylak”lardan ayırt edilmesi gereken “yayla” çoban ve hayvan sahiplerinin davar ve sığırlarına taze ot yedirebilmek için yazın dağların orman üst sınırı yukarıdaki zirvelerine çekilmiş baharı yakalayabildikleri, Alp çayırları kuşağının uygun bir köşesine kurdukları çadır veya taşla inşa edilmiş meskenlerden müteşekkil yerleşmelerin adıdır.²³⁰

Somuncu'ya göre yayla; “Göçebe ve yarı göçebelerle, köylerin ekonomik faaliyet alanlarıdır. Bu ekonomik faaliyetlerde hayvancılık önde gelmekle birlikte tarımsal faaliyetler de yapılabilmektedir. Bunun yanında yaylalar, kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların da sosyal amaçlar için kullandıkları ya da yararlandıkları, çıkılan veya gidilen yerdir.”²³¹

Türkiye’de yaylacılığın geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Türkler bu geleneklerini Orta Asya’dan bu yana devam ettirmektedirler. “Yaylacılık faaliyeti, göçebe ve yarı göçebelerden farklı olarak, tarımla uğraşan yerleşik köylülerin hayvancılık faaliyetlerini kapsamaktadır.”²³² Yaylaların geçmişte ekonomik faaliyeti büyük ölçüde hayvancılığa dayanmaktaydı. Ancak günümüzde meydana gelen sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler yaylaların bu fonksiyonunu da değişime uğratmıştır. Günümüzde yaylalar hayvancılığın yanında turizm sektörüne de hizmet etmektedir. Eskiden kırsal nüfusun kullandığı alanlar artık kent nüfusunun da kullanım alanı içine girmiştir. Sanayi ve kentleşmeden dolayı kentlerin turizm amaçlı kullanım alanları daralmış ve insanlar dinlenebilecekleri bu kırsal mekanları tercih etmişlerdir.

Turizmle ilgili kaynaklar incelendiğinde kırsal turizmin kapsamının henüz netleştirilememesinden dolayı yayla turizmi genellikle kırsal turizm içinde değerlendirilmektedir. “Yayla turizmi, yaz aylarında serinleme, dinlenme, doğal ortamda doğal yaşamı gözlemleme, dağ-yayla havası teneffüs etme, doğal ürünler

²³⁰ Talip Yücel, **Türkiye’nin Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler**, (Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları, XXXI, S:1-2,s:447-469,1995), s.452; Somuncu, M., 2005, **Age.**, s.22-23

²³¹ Somuncu, M., 2005, **Age.**, s24

²³² Somuncu, M., 2005, **Age.**, s.20

tüketme ve daha birçok faaliyetin sürdürüldüğü bir turizm türüdür.”²³³ “Yayla turizmi jeomorfolojide yüksek düzlükleri (plato) ifade eden yaylaların turizm amaçlı olarak yapılan yaylacılık faaliyeti halk arasında ‘hava değişikliği’ olarak adlandırılan sağlıklı iklimde bulunmayı da geleneksel olarak içermektedir.”²³⁴

Ülkemiz yayla turizmi potansiyeli bakımından zengin bir ülkedir. Geçmişte çoğu Anadolu yaylaları, ekonomik faaliyet olarak; hayvancılık işlev etkinlik alanıydı. Aileler bu amaçla yaylalara çıkıyorlardı. Ancak yurdumuzda turizm sektörünün giderek önem kazanmasına koşut olarak, turizmin kazanmakta olduğu çeşitliliğin bir boyutu da yayla turizmi olarak önem kazanmaya başladı.²³⁵ İnsanlarda kentleşme ve sanayileşmeye bağlı olarak oluşan kırsal mekanlara yönelme ihtiyacı, ülkemiz yaylalarının bu amaca hizmet edecek durumda düzenlenmesine ve böylece bazı yaylaların turizm merkezi olmasını hızlandırmaktadır. Bugün için yaylalar turistik amaçlı hiçbir yatırımın bulunmadığı halkın rekreasyon ve geleneksel amaçla kullandığı ya da ikinci konut amaçlı yapıların bulunduğu alanlardır. Temiz havası, zengin bitki örtüsü, gölleri, su kaynakları, canlı türlerinin çeşitliliği, kendine has doğal ortamları ve geleneksel yaşam biçimiyle yaylalar turistik çekim merkezlerinden birisidir.

Araştırma alanı içinde geliştirilebilecek turizm türlerinden biri olarak değerlendirilen yayla turizminin Manisa'nın güneyindeki yüksek alanlarda gelişebileceği düşünülmektedir. Spil Dağı'ndaki yaylalarda çoğunlukla ikincil konut yapılaşması tespit edilmiştir. Araştırma sahasında 800 m yükseklikte bulunan Sultan Yaylası, Osmanlı döneminde Şehzade ve ailelerinin kullandığı bir yayla yerleşmesidir. Günümüzde de ikincil konutların yer aldığı yerleşmede meyve bahçeleri bulunmaktadır. Aileler ilkbahar mevsiminde buradaki konutlarına gelip kış mevsimi gelmeden önce kentteki birincil konutlarına geri dönerler. Araştırma alanında bulunan ve turizm gelişim merkezi ilan edilen Atalanı Yaylası'nda Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü'ne ait kır evleri, araştırma merkezi, piknik alanları, tuvalet gibi alanlar bulunmaktadır. Bu alan tamamen milli parkın turizmine

²³³ Doğanay, H., 2013, *Age*, s.161

²³⁴ Suna Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, (İstanbul: Çantay Kitabevi,2001), s.203

²³⁵ Doğanay, H., 2001, *Age*, s.134

hizmet etmektedir. Kır evleri rezervasyonla yılın her zamanında gelinip kalınabilecek konutlardır.

3.3.5. Sağlık Turizmi

Dünya ülkelerine paralel olarak ülkemizde de turizmin gelişmesi ve ekonomiyi etkileyen önemli sektörlerden biri haline gelmesi, alternatif turizm seçeneklerinin artmasını beraberinde getirmektedir. İnsanların turistik faaliyetler içinde olma sebeplerinden birisi de sağlıktır.²³⁶ İnsanlar sağlıklarını koruyabilmek için seyahat etmektedirler. Günümüzde sağlık turizmine talebin artmasıyla beraber ülkeler sağlık turizmi için önemli yatırım ve harcamalar yapmaktadır. Özellikle gelişmiş ve sağlık turizmi kaynaklarına sahip ülkeler bunu en iyi şekilde değerlendirmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme ve kentleşmenin neden olduğu çevre sorunları, insanlarda beslenme bozukluklarını, sinirsel rahatsızlıkları ve yorgunluğu arttırarak sağlık sorunlarına neden olmaktadır. “Halk sağlığı ve iş gücü verimini korumak amacıyla kaplıca, deniz ve iklim kürleri gibi uygulamalar sağlık turizmine temel oluşturmuştur.”²³⁷

“Kimyasal-fiziksel bileşiminde, insan sağlığına yararlı ve bazı rahatsızlıklarına iyileştirici etkiler yapan doğal sulara, şifalı sular ve bunlardan yapılan kür yani tedavi uygulamalarına ise termalizm denir.”²³⁸ Termalizm, sağlık turizmi başlığı altında incelenmektedir. Araştırma alanında termalizm yönünden değerlendirilen bir kaynak bulunmamaktadır. Fakat milli parkın doğusunda ılıca adıyla bilinen bir kaynak çıkmakta ve dere halinde Nif Çayı’na dökülmektedir.²³⁹ Bu suyun sıcaklığı bazen 21 °C’ ye kadar ulaşmaktadır. Üzerinde herhangi bir tesis vs. yoktur. Gerekli araştırmalar ve incelemeler yapıldıktan sonra bu kaynaktan termalizm açısından faydalanılabilir. Bu da milli parkın turizmine büyük katkı sağlayacaktır.

²³⁶ İlker Daştan, “Türkiye’de Sağlık Turizmi: Türkiye Ve Özelinde İzmir’de Sağlık Turizminin Mevcut Durum Analizi Ve Strateji Önerileri”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 6, Sayı 10: 143-163, (2014) s.143

²³⁷ Serap Akasya Akdu, “Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal Turizm ve Türkiye’deki Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma; İstanbul ve Ankara Örneği”, (Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009), s.15

²³⁸ Doğanay, H., 2013, **Age.**, s.258

²³⁹ Hepcan, Ş., 1997, **Age.**, s.56

3.3.5.1. Klimatizm

İnsanların seyahat etmek için ikamet ettiği yerin dışında konaklayarak tedavi olmayı amaçlamaları bir turizm çeşidi olan sağlık turizmini ortaya çıkarmıştır. Sağlık turizminin hedef kitlesi, sağlığı bozulmuş olan kişiler ile sağlığını korumaya yönelik hareket eden kişilerden oluşmaktadır. Günümüzde turizmin sadece eğlenmek, yeni yerler ve insanlar görmek için değil; aynı zamanda şifalı su kaynaklarından ve iklim tedavisinden de yararlanmak için yapılmaktadır. Bunun birçok örneğini ülkemizde görmekteyiz. Afyon, Yalova, Kütahya gibi illerimizden termal turizm için faydalanılmaktadır.

Ülkemiz sağlık turizmi açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Ülkemizin bu avantajlarını desteklemek üzere, Sağlık Bakanlığı bünyesinde sağlık kurumlarına yönelik medikal turizmin geliştirilmesi için kurulmuş bir birim bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Taslak Raporu'nda da sağlık turizmi konusu incelenmektedir. Bu rapora göre; Türkiye uzun vadeli bir turizm stratejisine sahiptir. Stratejinin en önemli hedefi 2023 yılında dünyanın en çok turist çeken ve en fazla turizm geliri elde eden ilk 5 ülkesinden biri olmaktır.²⁴⁰

Turizmde yeni konulardan biri de klimatizmdir. Termalizm, sudan faydalanmasına karşın, klimatizmde havadan faydalanmaktadır. Temiz hava artık turizm açısından kullanılmaya başlanmıştır. Temiz havanın insanların sağlığı üzerindeki olumlu etkileri bilinmektedir. Dünyada havası temiz kalmış yerlerden biri de dağ alanlarıdır. Yazları serin kışın ise kış sporları bakımından önem taşımaktadır. Dağların tertemiz havasından insanlar faydalanmaya başlamıştır. Ruh, sinir ve sağlık üzerinde yeni bir tedavi yöntemi olan klimatizm günümüzde önem kazanmıştır. Ülkemiz klimatizm açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Ülkemiz dağlık alanlardan oluşmaktadır. Bu durum sanayi ve kentleşmenin daha çok ovalarda gerçekleşmesine neden olmuş kırsal alanlar bu anlamda bakir kalmıştır. Kırsal alanlar daha çok dağ alanları çevresinde toplanmıştır. Bu durum bu alanlarda çevre

²⁴⁰ Oğuz Aydın, "Türkiye'de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi", **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 14 (23): 91-96,(2012), s.94

kirliliğini büyük oranda engellemiştir. Yükseltisi fazla, havası temiz alanlarda insanların daha uzun ve sağlıklı yaşadıkları bilinmektedir.

Dağ istasyonlarındaki açık hava ile uygulanan tedavi sistemi olarak tanımlanan klimatizm araştırma alanında geliştirmeye müsait bir alternatif turizm türüdür. 1500 m'den daha fazla yüksekliğe sahip Spil Dağı, şehirden uzaktaki bu tertemiz havası, bol oksijeni ile klimatizm için mükemmel bir yerdir. Araştırma alanında başka bilimsel araştırmalar yapıp gerekli tesislerin kurulması ile Spil Dağı'nda sağlık turizminin gelişmesi sağlanabilir. Burada temiz hava, bol oksijen almak için gelen gününbirlik ziyaretçilerin dışında konaklamak için kalınabilecek dağ evleri bulunmaktadır. Burası konaklamak ve temiz dağ havası almak için mükemmel bir yerdir. Ayrıca spor aktiviteleri yapılacak alanlar da mevcuttur.

Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü tarafından 2011 yılında Atalanı Mevkiinde peyzaj ve avan projeleri yapılarak spor ve sağlık otelleri ve spor alanları planları yapılmış ve alt yapısı oluşturulmuştur. Böylece klimatizmin önemi kavranarak geliştirilmeye çalışılmaktadır.

3.3.6. Botanik Turizmi

Biyçeşitlilik kaynakları dünya için en önemli yaşam destek sistemleridir. Dünya'da bugün yaklaşık yedi milyar insan yaşamaktadır. İnsanoğlunun geçim kaynakları ekosistem zenginliğine ve devamlılığına bağlıdır. Bununla birlikte son 20-30 yılda yok oluş süreci eskisinden daha kötü bir hal almıştır. Bu kayıplar dünyamızın doğal zenginliklerine daha fazla zarar vermekte ve gelecekteki sürdürülebilir ekolojiyi tehdit etmektedir.

Türkiye yaklaşık 10.000 bitki türü ile ılıman iklim kuşağının en önemli bitki alanlarından birine sahiptir. Bu bitki çeşitliliğinin dörtte biri kadarını endemik türler oluşturmaktadır. Türkiye'nin bitki türleri, florası bu kadar zengin olmasına rağmen değeri bilinmemiş ve yeteri kadar korunamamıştır. Bazı türler yok olmuş ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

“Bu sayısız habitatlar Akdeniz’den, Ege ve Karadeniz kıyılarına, dağların yüksek kesimlerinden dağların iç kesimlerine, derin vadi sistemlerinden geniş bozkır alanlarına, alüvyal birikinti ovalarından kurak taşlık yamaçlara kadar çeşitlilik arz etmektedir.”²⁴¹ Biyolojik tür çeşitlilik açısından Türkiye oldukça zengindir. Bu anlamda Orta Asya ve Avrupa’nın en zengin ülkelerinden biridir. Türkiye’de çok sayıda farklı ekolojik bölgeler vardır. Bunların her birinin kendine özgü endemik türleri ve doğal ekosistemleri bulunmaktadır.²⁴²

Foto 24. Şakayık (Kaynak: Uğur Ulaşoğlu)

Türkiye eski dönemlerden bu yana Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarına göre konumundan dolayı bölgesel geçiş özelliği göstermektedir. Buna ek olarak, Türkiye üç önemli coğrafik bölgeyi içermektedir. Tüm bu özellikler Türkiye’nin bitki türleri yönünden önemli bir biyolojik çeşitlilik merkezi olmasını sağlamıştır. Son 15-20 yıldır farkına varılan alternatif turizm kaynaklarından biri de botanik turizmi olmuştur. Türkiye, aynı zamanda 0-5000 m’ler arasındaki yükseklik farklılıkları, derin vadi sistemleri, kayalık yamaçları ve hem yatay hem de dikey olarak değişen vejetasyon yapısından dolayı önemli bir botanik turizmi potansiyeline sahiptir.

Ege Bölgesi’nde Akdeniz fitocoğrafya sınırları içinde kalan Manisa’daki Spil Dağı flora bakımından çok zengindir. Spil Dağı’nda 600 m ye kadar kızılçam, daha

²⁴¹ İbrahim Atalay, **Türkiye’nin Ekolojik Bölgeleri**. (İzmir: Orman Bakanlığı Yayınları, ISBN 975–8273, 2002), s.4

²⁴² Atalay, İ., 2002, **Age.**, s.4

yükseklerde karaçam, dere yataklarında ise çınar ağaçları, hakim ağaç türleridir. Saçlı meşe ise diğer türlerle karışık olarak görülür. Alt florada ise meşe türleri, ardıç, laden, funda, defne ve mersin, otsu bitkilerden geven, buğdaygillerden çayır otları, eğreltiotları, sütleğen, ballıbabagiller ve şakayıklar hakim türlerdir (Foto 16).

Çok sayıda endemik bitki türünün bulunduğu Spil Dağı Milli Parkı'nda 70 kadar da şifalı bitki vardır. Sümbül, çiğdem, siklamen, glayör, menekşe, papatya ve gelincik gibi çiçekli bitkilerin bulunduğu Spil Dağı'nın en ünlü bitkisi küçük lalelerdir. Spil ya da Manisa lalesi adıyla anılan bu laleler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Manisa'nın şehzadeler tarafından yönetildiği yıllarda, İstanbul'a götürülmüştür.

Spil Dağı'nın bu zengin ve ender görülen vejetasyonu burada geliştirilecek bir botanik turizmi için büyük bir kaynaktır. Yapılacak bilimsel araştırmalarla ve desteklerle dünyaca ünlü bir botanik turizmi alanı olacaktır.

3.3.7. Foto-Safari Turizmi

Foto safari son yıllarda alternatif turizm kavramıyla birlikte gelişen bir turizm türüdür. Ülkemiz görsel değerler açısından çok zengin kaynaklara sahip bir ülkedir. Şüphesiz turizm sektöründe bu anlamda önemli bir yeri olması da kaçınılmaz bir durumdur. Doğal, tarihi ve kültürel değerleriyle ülkemizde görülmeye değer birçok yer bulunmaktadır. Mağaralar, şelaleler, ormanlık alanlar, volkanik alanlar, antik kentler vb. alanları görmek için her yıl ülkemize milyonlarca turist gelmektedir.

“Fotoğrafçılık amatör bir uğraş alanı ve sanat olarak, insanların kendilerini ifade etmede, düşüncelerin aktarımında ve tanıklıkların belgelenmesinde başvurulan en kolay yoldur denilebilir. Fotoğraf çok yönlü bir araçtır. Bir haberin anlatıcısı, bazen de anın belgesi olmakta ve uluslararası bir dile dönüşmektedir.”²⁴³
 “Görüntüyle anlam aktarımı insanların mağara duvarlarına çizdiği resimlere kadar uzanan bir geçmişe dayanmaktadır. Anlamın olduğu yerde dile ihtiyaç duyulur,

²⁴³ Sibel Coşkun, Özlem Yıldız, Ayla Yazıcı, “Psikiyatrik Rehabilitasyonda Fotoğrafın Kullanımı”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, Cilt 1, S: 3, 2010, s.122

düşünceyi ve anlamı besleyen dil toplumsaldır, fotoğraf dili ise içerikteki anlamın görsel biçime çevrilmesidir.”²⁴⁴

Foto 25. Spil Dağı’ndan Manisa Şehri’nin Görünümü

Fotoğraflara bakıldığında her birinin kültür ve zaman boyutunun farklı olmasına rağmen seyircinin çoğu üzerinde bıraktığı etki aynıdır. Bu da fotoğrafın evrensel yönünü vurgulamaktadır. Fotoğraf insanların, dil gibi duygu ve düşüncelerini yansıtan evrensel bir araçtır.

Foto 26. Spil Dağı (Kaynak: Uğur Ulaşoğlu)

Spil Dağı’nın diğer bir özelliği de panoramik yönden çeşitlilik göstermesidir. Spil Dağı Milli Parkı’na çıkarken üç adet seyir alanı bulunmaktadır. Gediz Ovasına

²⁴⁴ Coşkun, S. vd., 2010, *Age.*, s.122

Bakış Seyir Terası, Turgutalp köyü seyir tepesi ve Manisa'dan Spil Dağı'na çıkarken Sultan Yaylası'na 800 m mesafede bulunan seyir yerindeki terastır. Buradan Manisa'nın kuşbakışı manzarasını, daha ileri de yine yol üzerinde bulunan seyir noktasında İzmir Körfezi'ni görmek mümkündür. Bunların dışında Seyirtepe'den Gediz vadisi ve Manisa seyredilebilir ve fotoğraf çekilebilir. Milli park ve çevresinde çok çeşitli bitki türleri, antik kalıntılar, karstik oluşumlar bulunmaktadır. Bu alanların panoramik değeri oldukça yüksektir.

Araştırma alanı bir milli park olması sebebiyle foto-safari turları düzenleme imkanı oldukça fazladır. Spil Dağı'ndaki kültürel değerler (Ağlayan kaya, Kybele kabartması vb.) yanında doğal güzellikleri, eşsiz vejetasyonu buraları iç ve dış turizmde tanıtma olanağı sağlayacaktır. Fotoğrafçılık alanında yapılacak etkinliklerle (fotoğraf yarışmaları, festivaller vs.), düzenlenecek bilimsel turlar ile birlikte milli park alanında bu turizm kolu geliştirilmeye oldukça müsaittir.

3.3.8. Kamp ve Karavan Turizmi

“Kamp, doğada rekreatif veya sportif etkinliklerde bulunmak, kısa bir süreliğine konaklamak, dinlenmek gibi amaçlar doğrultusunda çadır, baraka, karavan benzeri konaklama araçlarından faydalanılarak gerçekleştirilen bir aktivitedir.”²⁴⁵ “Kamping (İng. Camping) terimi daha çok *kamp yeri* şeklinde geçer. Kamp yerlerinin konum ve özellikleri değişiklik gösterebilir. Bilimsel ve sportif kamplar olabileceği gibi turizm amaçlı kamplar da olabilir.”²⁴⁶ Kamp etkinliğinin gerçekleştirilebileceği yerler genellikle deniz, göl, dağ gibi yerlerdir ve genellikle kampçılar kendi imkanlarıyla geceleme, yeme-içme, spor ihtiyaçlarını kendileri karşılamaktadır. Bunun için karavan ya da çadır kullanırlar. Kamp alanları planlı bir şekilde düzenlendiği zaman insanlar bu açık hava etkinliğinden daha fazla zevk alıp daha fazla faydalanabileceklerdir. Yaşlı insanlar, küçük çocuklar ve engelliler için çok güvenli olmayan ve fazla risk taşıyan bu turizm türü planlı ve düzenli bir aktiviteye dönüştürüldüğü zaman her kesimden ve her türlü insana hitap edecek ve katılım daha fazla olacaktır. Bu turizm

²⁴⁵ Mehmet Topay ve Nurhan Koçan, “Kamping / Çadırlı Kamp İçin Alan Seçim Kriterlerinin Belirlenmesi Ve Bartın-Uluyayla'da Örnek Bir Uygulama”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri: A, Sayı: 1, ISSN: 1302-7085, 2009), s.118

²⁴⁶ Nedim Usta, “Kızılcahamam İlçesi'nin Turizm Coğrafyası”, (Erzurum: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 2015), s.107

türünde farklı insanlar birbiriyle tanışacak etkileşimde bulunacak ve daha keyifli zaman geçirecektir. Milli park alanları kamp-karavan turizmi için çok uygun alanlardır. Korumayı asıl amaç edinen milli park alanları bu bilince sahip herkesin kullanımına açıktır.²⁴⁷

Bu turizm türünde en önemli dikkat edilmesi gereken husus anayollardan ulaşılabilirlik, alt yapının uygunluğu ve maliyettir. Kamp yerleri için daha çok altyapının uygun olduğu alanlar, karayolu güzergahlarına yakın yerler, ormanlar ve deniz kenarları tercih edilmektedir. Amaç doğa ile iç içe olmak, huzur bulmak, şehrin bunaltıcı havasından kurtulmaktır. “Kamp-karavan turizmi insanların ulaşım ve konaklama bir dereceye kadar da yeme-içme gereksinimlerinin kendileri çözerek değişik ülkeler görüp tanımak ve çoğunlukla daha ucuza tatil yapmak amacıyla çadır ya da karavanlarıyla yaptıkları ziyaretlerdir.”²⁴⁸

Bu turizm türü daha çok doğayla iç içe olmak isteyenler için tercih edilir. Spil Dağı’nda kamp yapma olanağı bulunmaktadır. Spil Dağı Milli Parkı Atalanı mevkiinde yılın kamp yapmaya uygun olan dönemlerinde insanlar karavanlarıyla gelmektedirler. Kamping ve karavan turizmi için oldukça çekici bir yer olan Spil Dağı zarar verilmeden kullanılırsa bu turizm faaliyeti ileride daha da gelişecektir. Özellikle bilimsel amaçlı gezilerde, öğrenci gezilerinde insanlar daha çok kamp yapmaya yönelmiştir.

3.3.9. Agro-turizm

Ülkemiz dünya üzerindeki konumu, iklimi, bitki örtüsü, doğal kaynakları, toprak çeşitliliği, arazi yapısı, tarihi ve kültürü düşünüldüğünde kitle ve alternatif turizm faaliyetleri açısından zengin kaynaklara sahiptir. Turizm denildiği zaman akla gelen en önemli kavramlardan biri de yeme-içme kültürüdür. Çünkü dinlenmek ve eğlenmek denildiği zaman insanı rahatlatan, mutlu eden faaliyetlerden biri de yiyecek ve içecek tüketmektir. Bu yüzden ekonomi de turizm ve tarım sektörü birbirlerini tamamlar. Ülkemizde olduğu gibi bir ülkenin tarım ürünlerinin çeşitlilik

²⁴⁷Nur Sözen ve Şükran Şahin, **Kamping planlama-uygulama-işletme**, (Ankara: Peyzaj Mimarisi Derneği,1988)

²⁴⁸Tuğrul, D. E., 2007,**Age**,s.102

arz etmesi o ülkenin turizm talebini olumlu etkilemektedir. Ülkemizde son dönemlerde turizm ve tarım arasındaki bu ilişki gelişme göstermiş ve tarım turizmini doğurmuştur.

“Turizmin geliştiği bölgelerde tarımla geçinen yerel halk verimli tarım alanlarını turistik işletmelere bırakarak değil, rasyonel biçimde verimli alanları tarım, görece verimsiz alanları turizm ve rekreasyon amaçlı kullanarak daha planlı ve rasyonel bir turizm ve tarım bütünleştirmesi gerçekleştirmektedir.”²⁴⁹ Tarım turizmi olarak bilinen agro-turizmi, kırsal alanlarda yapılan bütün turizm faaliyetlerini kapsamaktadır. Literatürde tarım turizmi, kırsal turizmin alt bölümü olarak tanımlanmaktadır. Clarke’ a göre kırsal turizm ile tarım turizmi arasındaki belirli farklar olsa da önemli olan tarımsal alanlardaki konaklama ve yeme-içme faaliyetlerinin hem tarım hem de turizm için kullanılmasıdır.²⁵⁰

Tarım turizmi son yıllarda önem kazanan ve ön plana çıkan bir turizm türüdür. Bu turizm türü turistlere kırsal mekanın sunduğu hizmetlerden faydalanma, tarım ürünlerini tanıma, yöresel yemeklerini tatma, yöresel kıyafetlerini görme, kırsal alanı gezme gibi imkanlar vermektedir. Bu turizm türünün faydalarından biri de yöre halkının gelirini arttırarak ulusal kalkınmaya fayda sağlamasıdır. Kırsal alanların en önemli ekonomik faaliyeti olan tarım ürünleri, üretildiği yerden, tek elden pazara sürülmekte ve çiftçi arada aracı (komisyoncu) olmadan ürünlerini satabilmektedir. Böylece yörenin ürünleri de üretildiği yerde tüketiciyle buluşmaktadır.

Manisa iklimi, toprak yapısı, verimli ovalarıyla tarımsal üretim ve çeşitlilik açısından ülkemizin en önemli tarım şehirlerinden biridir. Ülkemizde birçok tarım ürünü üretiminde (kurutmalık üzüm, zeytin, tütün) birinci sırada yer alır. Bu durum milli parkın turizmini olumlu etkilemektedir. Milli park çevresinde bulunan kırsal yerleşmeler agroturizm için önemli kaynaklara sahiptir. Milli park içindeki Ayvacık Mahallesi’nde bahçe tarımı yapılmaktadır. Daha önce hafta sonlarında milli park içinde kurulan pazarlarda tarım ürünleri ve el işi patik, çorap vs. satan halk tekrar bu

²⁴⁹Ayhan Çıkın, Hüseyin Çeken, Metin Uçar, “Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi, Agro-Turizm ve Ekonomik Sonuçları”, **Tarım Ekonomisi Dergisi**, Cilt 15, Sayı 1 (1-8), 2009, s.4

²⁵⁰Johnson Clarke, “Form Accomodation And The Communication Mix”, **Toursim Management**, 17 (8), 1996, s.13’den aktaran Ayhan Çıkın, Hüseyin Çeken, Metin Uçar, Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi, Agro-turizm ve Ekonomik Sonuçları, **Tarım Ekonomisi Dergisi**, 2009, S. 15 (1), s.5

pazarların kurulmasını istemektedir. Ayrıca Sancaklıçeşmebaşı, Sancaklıkayadibi, Sancaklıuzunçınar mahallelerinde halk tarım ürünlerini ve el sanatları ürünlerini ziyaretçilere tanıtmak ve satmak için mahalle içinde panayır kurulmasını istemektedir. Milli park çevresindeki mahallelerde en tanınmış ürünler kiraz, şeftali, erik ve bazı sebze türleridir. Burada üretilen tarım ürünleri milli park ziyaretçilerine tanıtılıp satılabilir. Milli park çevresindeki diğer kırsal yerleşmelerde yetişen tarım ürünleri milli park alanında tanıtımı yapılarak satılabilir. Ayrıca yörenin meşhur tarım ürünleriyle ilgili festivaller ve şenlikler düzenlenebilir. Böylece yöre turizm açısından daha fazla çekicilik arz edecektir.

3.3.10. Spor Turizmi

Son yıllarda turistik faaliyetlerin monotonlaştığı gözlenmektedir. Kitle turizmi olarak bilinen kıyı turizmi, ülkemiz açısından önemli bir yere sahiptir. Ancak günümüzde kıyı turizmine olan talep geçmişe oranla azalmıştır. Ülkemize gelen turistlerin ülkemizi tercih etme sebebi artık deniz-kıyı turizminin yanında kültürel, tarihi, dini sebepler ve sportif aktivitelerdir.²⁵¹ Turizm faaliyetlerini belirli mekanlar ve yine belirli zaman dilimlerinden uzaklaştırarak turistik yoğunluğun yıl geneline yayılmasına katkıda bulunan faaliyetlerden biri de sportif etkinlikler ve organizasyonlardır.²⁵²

Araştırma sahasında spor turizmi açısından değerlendirilen aktivitelerden biri olan yamaç paraşütü yapılmaktadır. Dağcılık faaliyetleri içinde yer alan yamaç paraşütü dağ alanlarında gerçekleştirilen bir spor türüdür. Manisa şehir üzerinde uçulabilen ender yamaç paraşütü yerlerindedir. Yüksekliği 1513 m olan, Manisa'nın güneyindeki Spil Dağı kuzey yamaçlarının, çeşitli yüksekliklerde, yamaç paraşütüne imkan veren bir yapısı vardır. Bu özelliği ile her seviyeden sporcu için, yamaç paraşütüne uygun bir alan oluşturmaktadır. Sahada hakim rüzgar yönü kuzeydoğudur. Yeni başlayan sporcular için Kırtık mevkii tavsiye edilir. Buranın yükseltisi 170 m'dir. Biraz yukarısında, uçuş için düzenlenmiş bir alana sahip 300 m yüksekliğinde bir yer daha bulunmaktadır. Sultan Yaylası yolu üzerinde de, yol kenarında 400 m yüksekliğinde bir alan mevcuttur. 750 m yükseklikteki Seyir tepe

²⁵¹ Zaman, S., 2005, *Age.*, s.221

²⁵² Zaman, S., 2005, *Age.*, s.222

ve 1250 m yükseklikteki Karlık Mevkii'nden de iniş alternatifli olmak üzere, yağmur barınaklarının bulunduğu yerden şehir manzaralı uçuşlar gerçekleştirilebilmektedir. 1513 m yükseklikteki Yangın Kulesi alanından da Manisa ve Turgutlu yönüne doğru daha uzun uçuşlar yapılabilmektedir.

Milli parkta yamaç paraşütünün yanında spor amaçlı dağcılık ve doğa yürüyüşü aktiviteleri de yapılmaktadır. Bu aktivitelere dağ turizmi bölümünde ayrıntılı yer verilmiştir. Atalanı mevkiinde planı yapılan spor tesislerinin yapımı tamamlandığında sahanın spor turizmine büyük katkı sağlayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde değişen dünya koşulları, nüfus artışı, sanayi, ticaret ve kentleşmenin gelişimi, teknolojinin ve ulaşım araçlarındaki gelişmeler turizme olan ilgiyi her geçen gün arttırmıştır. Geçmişte turizm denince akla gelen deniz-kum-güneş üçlemesi, günümüzde yerini farklı turizm türlerine bırakmıştır. Yaşamın yoğunluğu ve stresinden uzaklaşmak isteyen insanlar günümüzde sakin, huzurlu, doğayla baş başa kalabilecekleri doğal alanları tercih etmektedirler. Bu durum doğayı koruma alanlarının oluşturulmasını ve buna yönelik kanunların yasalaştırılmasını gerekli kılmıştır. Bu sebeple milli park kavramı doğmuş ve kısa sürede dünyayı sarmıştır. Günümüzde turizmin en önemli kaynaklarından biri haline gelen milli parkların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Milli parklar, bünyesinde birçok turizm türünü barındırmaktadır. Kitle turizminde genellikle kıyı alanlarından faydalanırken milli parklarda çeşitli turizm aktivitelerinde bulunma olanağı vardır. Milli parklar doğal ekosistemler sunmasının yanında temiz havası, tarihi ve kültürel değerleri, çeşitli bitki ve hayvan topluluklarıyla özellikle rekreasyon faaliyetleri için çokça tercih edilirler. Ayrıca bu çekim gücü sayesinde yörenin turizmini geliştirerek orayı turizm çekim merkezi haline getirir ve özellikle yöre halkına ek gelir olanağı sağlayabilmektedir.

Spil Dağı Milli Parkı, Ege Bölgesi'nin önemli tarım ve sanayi şehirlerinden biri olan Manisa ilinde yer almaktadır. Ayrıca Ege Bölgesi'nin en gelişmiş ili olan İzmir'e 41 km uzaklıktadır. Gelişen sanayi ve kentleşme ile birlikte kent hayatının yoğun iş temposundan, stres ve kalabalığından uzaklaşmak isteyen insanlar için Spil Dağı Milli Parkı çevresine göre eşsiz bir alandır.

Dağın milli park alanı içine giren kısmının büyük bir bölümünde karst topografyasının geliştiği görülür. Büyüklü küçüklü pek çok mağara,

dolin, lapyra ve kanyonun geliştiği bu topografyada mağara ve dağ turizmi için çok uygun alanlar mevcuttur. Gediz Vadisi'nin 60 m yksekliden başlayarak 3 km'lik yatay mesafede 1513 m'ye ulaşan Spil Dağı bu özelliğinden dolayı dağ turizmi için mükemmel bir yerdir. Dağcılık ve spor turizmi bakımından, bir günde zirveye varılıp inilebilen ender alanlardan biridir. Dağın kuzey yamaçlarında yamaç paraşütü yapmak için uygun alanlar vardır.

Milli parkın bulunduğu alan ve çevresinin tarihi ve mitolojik yönü de zengindir. Mitolojiye göre Spil Dağı'na adını veren, zaman tanrısı Kronos' un karısı Kybele (Sipylena)'dir. Kybele, bitkilerin, hayvanların ve insanların bereket tanrıçasıdır. Akpınar mevkiinde kaya üzerinde oturmuş halde rölyefi vardır. Diğer bir kaynağa göre de; Frikyra Kralı Menos' un kızı Sibel' in bu dağa atılarak vahşi hayvanlar tarafından büyütülmesinden dolayı dağa Spilos adı verilmiştir. Sonraları Kral Tantal Kalesini yaptırmış, kalenin bitmesi şerefine verdiği ziyafette oğunu kurban ettiği için tanrılar tarafından cezalandırılmıştır. Kybele kaya kabartması, Niobe (Aylayan kaya), gibi kültürel varlıklarının yanı sıra mitolojik hikayeleri ile çok zengin bir kültür turizmine sahiptir. Kayıp şehir Atlantis'in de burada olduğuna dair iddialar ve yazılmış eserler vardır. Bütün bunlar araştırılıp tanıtımı yapılırsa Spil Dağı Milli Parkı dünyaca tanınan bir kültür turizm merkezi haline gelecektir.

Spil Dağı Milli Parkı, Türkiye'nin en önemli ekoturizm alanlarından biridir. Çevreye duyarlı turizm olarak bilinen ekoturizmde var olan doğal kaynaklara zarar vermeden kullanmak ve faydalanmak önemlidir. Spil Dağı'ndaki Sultan Yaylası, Sülüklügöl, Atalanı Yaylası, Ayvacık Mahallesi önemli ekoturizm alanlarıdır. Buralarda halk bilinlendirilip turizm için teşvik edilebilir. Doğal peyzajı bozmadan oluşturulacak gezi ve dinlenme alanları, park içinde yapılan tanıtım pankartları ile ekoturizm daha da geliştirilebilir. Ayrıca doğa yürüyüşü, bisiklet turları, botanik turu, fotoğraf çekme, manzara seyri ekoturizm kapsamında parkta yapılacak etkinliklerdir. Milli park çevresindeki kırsal alanların varlığı kırsal turizmin gelişmesine katkı sağlayabilir. Milli park sınırları içinde kalan Ayvacık Mahallesi, milli parkın çevresindeki Sultan Yaylası kırsal turizmin geliştirilebileceği alanlardır. Her ne kadar buralarda nüfus ve yerleşme çok az olsa da buradaki yerel halk dağın turizmi ile ilgili bilinçlendirilerek turizme katkı sağlamalarına yardımcı olunabilir. Buradaki yerleşmelere gelen turistler için konaklama alanları yapılarak hizmetler sağlanabilir.

Yöresel giyecekler, yiyecekler, el sanatları tanıtılabilir. Böyle bir girişim hem dağın turizmüne katkı sağlayacak hem de yöre halkı için bir geçim kaynağı olacaktır. Sancaklı Mahalle halkı ile yapılan görüşmelerde halk mahallelerine turizmle ilgili halk eğitim kurslarının açılmasını istemektedir. Bu kurslarda el sanatları, okuma-yazma kursları ve turizmle ilgili dersler verilebilir. Buradaki halkın tek geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Hayvancılığın yasaklanmasıyla halk sadece bahçe tarımı ve kümes hayvancılığı yapabilmektedir. Eğer turizm faaliyetleri geliştirilirse halk için ekonomik bir uğraş olacaktır.

Milli parkın diğer bir turizm değeri de sağlık turizmidir. Sağlık turizminin bir kolu olan klimatizm alanının en önemli turizm kaynağıdır. 1500 m'den daha fazla yüksekliğe sahip Spil Dağı, şehirden uzaktaki bu tertemiz havası, bol oksijeni ile klimatizm için mükemmel bir yerdir. Araştırma alanında başka bilimsel araştırmalar yapıp gerekli tesislerin kurulması ile Spil Dağı'nda bir sağlık turizminin gelişmesi sağlanabilir. Ayvacık Mahallesi ve Sultan Yaylası'nda temiz havadan şifa bulmak için başka yerlerden gelip buralara yerleşen insanlar vardır. Bu insanlar bazı hastalıkları sebebiyle şifa bulmak için buralara yerleşmişlerdir. Bunun yanında Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü tarafından alt yapısı yaptırılan spor ve sağlık otelleri, spor alanları yaptırılmaktadır. Sağlık turizmi açısından oteller ve spor alanları yapılarak turizm geliştirilmek istenmiştir.

Çalışma alanındaki flora çeşitliliği hem Manisa, hem de Türkiye için çok önemlidir. Ege bölgesinde Akdeniz fitocoğrafya sınırları içinde kalan Manisa'daki Spil Dağı flora bakımından çok zengindir. Spil Dağı'nda 600 m ye kadar kızılçam, daha yükseklerde karaçam, dere yataklarında ise çınar ağaçları, hakim ağaç türleridir. Saçlı meşe ise diğer türlerle karışık olarak görülür. Alt flora ağaçcıklarından meşe türleri, ardıç, laden, funda, defne ve mersin, otsu bitkilerden geven, buğdaygillerden çayır otları, eğreltiotları, sütleğen, ballıbabagiller ve şakayıklar hakim türlerdir. Yetmiş aşkın endemik bitki türünün bulunduğu Spil Dağı Milli Parkı'nda yetmiş kadar da şifalı bitki mevcuttur. Spil ya da Manisa Lalesi adıyla anılan ve endemik bir bitki olan bu laleler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Manisa'nın şehzadeler tarafından yönetildiği yıllarda, İstanbul'a götürülerek imparatorluk tarihinde bir döneme adını vermiştir. Lale Devri'nde, İstanbul'dan Hollanda'ya götürülen bu

laleler Hollanda'nın laleleriyle ünlü olmasını sağlamıştır ve günümüzde Hollanda bundan büyük bir gelir elde etmektedir. Eğer iyi bir tanıtım ve araştırma yapılırsa Spil Dağı dünyaca ünlü bir botanik turizm merkezi haline gelebilir.

Foto-safari turizmi son yıllarda gelişme gösteren alternatif bir turizm türüdür. Spil Dağı Milli Parkı, kültürel değerleri, doğal güzellikleri, çok çeşitli flora ve faunası, tarihi kalıntıları ile bu turizmin gelişmesine oldukça müsait bir alandır. Fotoğraf yarışmaları, festivaller düzenlenerek bu turizm türü geliştirilebilir.

Doğada rekreatif veya sportif etkinliklerde bulunmak, kısa bir süreliğine konaklamak, dinlenmek gibi amaçlar doğrultusunda çadır, baraka, karavan benzeri konaklama araçlarından faydalanılarak gerçekleştirilen kamp-karavan turizmi milli park alanında ilgi görmektedir. Doğayla iç içe ve doğaya zarar vermeden yapılan bu turizm türü araştırma alanında iklimin müsait olduğu ilkbahar ve yaz aylarında uygundur. Sonbaharda soğuk ve kış mevsiminde de karla kaplı olduğu için mevsime bağlı olarak değişen bir turizm türüdür.

Milli park ve çevresinde hayvancılığın yasaklanması, kültürel ekolojiyi sınırlandıran bir unsur olmuştur. Ailelerin geçimini sağlayan hayvancılığın yasaklanmasıyla kırsal yerleşmelerde göç hareketleri artmıştır. Milli park ve çevresinde kültürel ekolojinin önemli unsurlarından biri olan köylülerin doğal ortamlarla etkileşiminin devamının sağlanması için tarım ve hayvancılığa yönelik bir takım iyileştirmelere gidilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Sanayi, ticaret ve tarım faaliyetlerinin yoğun bir şekilde yapıldığı Spil Dağı çevresinde şuan etkileri fazla hissedilmese de gelecekte bu durumun milli parka zarar verme olasılığı yüksektir. Spil Dağı çevresinde Manisa, Turgutlu ve Kemalpaşa'ya ait toplam üç organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Ayrıca milli park içinde ve çevresinde şahıslara ait bahçe arazilerinde yapılan tarım faaliyetlerinde tarımsal ilaçlar kullanılmaktadır. Bu durum milli parktaki bitki ve hayvanlara zarar verebilir. Yetkililerce durum araştırılıp bölgedeki halk organik tarım uygulamalarına yönlendirilebilir.

Milli park alanında konaklama sorunu çözülmeye çalışılmaktadır. Ziyaretçiler kamp ve karavanlarında konaklayabilecekleri gibi yapımı tamamlanan ve kullanıma açılan 42 adet kır evinde ve Ayvacık Mahallesi'ndeki Hanımağa Pansiyonu'nda konaklayabilirler. Milli park alanındaki yapılaşma her ne kadar devlet tarafından yasallaştırılmış olsa da bu durum doğayı koruma ve kullanma ilkelerine ters düşmektedir. Özellikle doğal güzellikleri ve canlı çeşitliliğiyle önem arz eden milli parklarda bu şekilde yapılaşmaya gidilmesi oradaki canlı hayatına zarar verebilir. Ormanlık bir araziye yapılaşmaya açarken mutlaka o alandaki bitki, hayvan ve toprak örtüsü ortadan kaldırılır ve yerine binalar inşa edilir. Spil Dağı Milli Parkı'nda da böyle bir durumdan söz edilebilir. Özellikle birçok endemik türe ev sahipliği yapan milli parkın yapılaşmaya açılması bu türlerin yaşam alanlarını kısıtladığı gibi doğal işleyişe de zarar verecektir.

Milli park çevresindeki yerleşmelerde halkla yapılan görüşmelerde halk, mahalle içinde yapılacak lojman, pansiyon ve otellerin oradaki yerleşmelere büyük katkısı olacağını düşünmektedir. Milli parka sürekli dağcı grupların ve doğa yürüyüşü için gelen grupların olduğunu söyleyen halk, gelenleri mahallelerinde ağırlamak istemektedir. Bu durumun hem milli parkın hem de yerel halkın ekonomisine katkı sağlayan bir durum olabilirdi. Ayrıca milli park içine yapılan ticari maksatlı yapılaşmaların milli park çevresindeki kırsal alanlara yapılması hem milli parkın doğal peyzajının korunması bakımından hem de kırsal yerel halka ek gelir kaynağı olması bakımından daha yararlı olacağı muhakkaktır.

Milli park ve çevresinde, milli parkı ve içindeki doğal, tarihi mekânları tanıtan tabela ve bilgi panoları bulunmaktadır ama yetersizdir. Bilgi panoları ve yer güzergâhları gelen ziyaretçilerin anlayabileceği şekilde olmalıdır. Ayrıca yabancı ziyaretçiler için farklı dillerde yazılmış bilgi panoları ve yer-yön tabelaları yapılmalıdır.

Spil Dağı Milli Park alanına ulaşım yürüyerek, bisiklet, motosiklet ya da özel araçlarla yapılabilmektedir. Yürüyerek bir günde dağa çıkıp inilebilecek mesafededir. Özel araçla yarım saat içinde dağa çıkılıp milli park alanına ulaşılabilir. Kış mevsiminde kar ve buzlanmadan dolayı milli parka ulaşımında sorun yaşanmaktadır. Toplu taşıma sisteminin olmaması büyük bir eksiklik olarak

görülmektedir. Günün belli saatlerinde belediye tarafından servisler, ulaşım araçları kaldırılabilirse halk milli park alanından daha fazla faydalanabilir ve bu durum bölge turizminin gelişimine katkı sağlayacaktır. Park içinde ulaşım özel araçlarla ya da yürüyerek sağlanmaktadır. Parkın etrafını yürüyerek gezmek oldukça yorucudur. Milli park yönetimi tarafından ziyaretçilere küçük araçlar tahsis edilebilir. Bu durum özellikle yaşlı ziyaretçiler ve çocuklar için olumlu olacaktır.

Sonuç olarak Spil Dağı Milli Parkı'nın turizm potansiyeli oldukça yüksektir. Var olan turizm kaynakları değerlendirilirse Türkiye'nin en önemli turizm merkezlerinden biri haline gelecektir. Ancak ulaşım, alt yapı ve tanıtımla ilgili eksiklikler vardır. Bu eksiklerin farkına varılıp çalışmalara başlanması gerekmektedir. İnsanlığın ortak mirası olarak kabul edilen milli parklar koruma ve kullanma ilkelerine göre kullanılmalıdır. Böylece gelecek nesillere bu doğal güzellikleri ulaştırma imkanı bulabileceğimiz düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar, Tezler, Makaleler, Sempozyumlar, Dergiler ve Bildiriler

Ahipaşaoglu, S., Çeltik, E., **Sürdürülebilir Kırsal Turizm**, Ankara: Gazi Kitabevi, ISBN:975-6009-45-4, 2006

Akdu, S.A., “Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal Turizm ve Türkiye’deki Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma; İstanbul ve Ankara Örneği”, Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009

Akesen, A., “Yeni Yaklaşımlar karşısında Korunan Alanların Yönetim ve Organizasyonu”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu (8-10 Eylül 2005)**, Isparta: Sözlü Bildiriler Kitabı, 2005

Alagöz, C., A., “Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları”, **Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S. 2, s:1-51, 1993

Altınbilek, C., **Manisa Sevdası**, İstanbul: Özal Matbaası, 2011

Ardos, M., **Türkiye Ovaları’nın Jeomorfolojisi**, 2. Baskı İstanbul: Çantay Kitabevi, Cilt II, 1995

Arı, F., A., **Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler**, İstanbul: Beta Yayınları, 3. Baskı, 2005

Arı, Y., Soykan, A., “Kazdağı Milli Parkı’nda Kültürel Ekoloji ve Doğa Koruma”, **Türk Coğrafya Dergisi**, S. 44, s.11-32, 2006

Arı, Y., “Manyas Gölü’nün Kültürel Ekolojisi: Tarihi Süreçte Adaptasyon ve Değişim”, **Türk Coğrafya Dergisi**, S. 40 (1):75-97, 2003

Arıncı, K., **Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri Kıyı Bölgeleri I. Cilt** Erzurum: Eser Ofset Matbaacılık, 2011

Atalay, İ., **Toprak oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası**, 3. Baskı, İzmir: Meta Basım Matbaacılık, 2006

Atalay, İ., **Türkiye Jeomorfolojisine giriş**, İzmir: Genişletilmiş 2. baskı, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:9

Atalay, İ., **Türkiye’nin Ekolojik Bölgeleri**, İzmir: Orman Bakanlığı Yayınları, ISBN 975-8273, 2002

Aydın, O., “Türkiye’de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 14 (23): 91-96, (2012)

Bayer, M., Z., “Milli Park Anlamı ve Tabiatı Koruma Bakımından Önemi”, **Milli Park ve Tabiatın Korunması Semineri** (24 Ekim 1966), Ankara:, Türkiye tabiatı koruma cemiyeti yayınları no:10, Yeni Desen Matbaası Tic. Ltd. Şti. Matbaası, 1967
Boyutu, Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt:8 S. 1: 59-76, 2007

Can, M., D., “Sürdürülebilir Turizm ve Turizm Çeşitliliği Kapsamında Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri: Mersin-Tarsus Örneği”, Ankara: Uzmanlık Tezi, T.C. Turizm ve Kalkınma Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2008

Clarke, J., “Form Accomodation And The Communication Mix”, **Toursim Management**, 17 (8), 1996’dan aktaran Çıkin A., Çeken H., Uçar M., Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi, Agro-turizm ve Ekonomik Sonuçları, **Tarım Ekonomisi Dergisi**, 2009, S. 15 (1)

Coşkun, S., Yıldız, Ö., Yazıcı, A., “Psikiyatrik Rehabilitasyonda Fotoğrafın Kullanımı”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, Cilt 1, S. 3, 2010

Çelik, G., “Turizmin Ekonomik Kalkınmaya katkıları: Manisa İli Örneği”, Isparta: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD, 2012

Çetinkaya, G., “Doğa Yürüyüşü Parkurlarının Turizm Amaçlı Değerlendirilmesi: Antalya Beydağları Örneği”, Antalya: Yayınlanmamış Doktora Tezi Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik ABD, 2014

Çıkin, A., Çeken, H., Uçar, M., “Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi, Agro-Turizm ve Ekonomik Sonuçları”, **Tarım Ekonomisi Dergisi**, Cilt 15, S. 1 (1-8), 2009

Darkot B., Tuncel M., **Ege Ovalarının Coğrafyası**, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 3. Baskı, 1995

Daştan, İ., “Türkiye’de Sağlık Turizmi: Türkiye Ve Özelinde İzmir’de Sağlık Turizminin Mevcut Durum Analizi Ve Strateji Önerileri”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 6, S. 10: 143-163, 2014

Demirel, Ö., **Doğa Koruma ve Milli Parklar**, Trabzon: K.T.Ü. Orman Fakültesi Ders Notları, Yayın No:37, 2005

Doğan, M., U., “Magnesia Ad Sipylum”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji ABD, 2007

Doğanay, H., **Coğrafyada Metodoloji**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi, 1993

Doğanay, H., Deniz, M., “Alangüllü-Elengüllü (Germencik-Bozköy) Kaplıcası”, Yayınlanmamış Makale

Doğanay, H., **Türkiye Turizm Coğrafyası**, Konya:Çizgi Kitabevi, 2001

Doğanay, H., Zaman, S., **Türkiye Turizm Coğrafyası**, 4.Baskı Erzurum: Pegem Akademi, 2013

Doğaner, S., **Türkiye Turizm Coğrafyası**, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2001

Duman, H., “Manisa Dağı (Spil Dağı) Milli Parkı'nın Flora ve Vejetasyonu Üzerine Bir Çalışma”, İzmir: Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1985

Düzgüneş, E., **Altındere Vadisi Milli Parkı(Trabzon)'nda Koruma Değeri ile Turizm Potansiyelinin Saptanmasına Yönelik Bir Yöntem Yaklaşımı**, Trabzon: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009

Ekinci, G., “Türkiye'nin Milli Parkları”, İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği, 1991

Elibüyük, M., **Coğrafya'nın Önemi, Tanımı ve Sınıflandırılması**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk Kültürü Araştırmaları XXXIII/1-2, 1997

Emecen, F., M., **Tarihin İçinde Manisa**, Manisa: Manisa Belediyesi Kültür Yayınları, Emek Matbaacılık, 2007

Emekli, G., “Bergama'da Turizm ve Sosyo-Ekonomik Etkileri”, İzmir: Doktora Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 1998

Emekli, G., “Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm”, **Ege Üniversitesi Ege Coğrafya Dergisi**, S. 15: 51-59, 2006

Emekli, G., “Dağlar, Dağcılık ve Turizm”, <http://ege.academia.edu/gozdeemekli> (27.07.2016)

Erinç, S., **Jeomorfoloji I**, Güncelleştirme: Ertek, A., Güneysu, C., İstanbul: Güncelleştirilmiş 5. Basım, Der Yayınevi, Kardeşler Matbaası, Yayın no: 284, 2000

Erol, O., **Genel Klimatoloji**, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2004

Gülersoy, A. E., Farklı Uzaktan Algılama Teknikleri Kullanılarak/ Arazi Örtüsü Kullanımında Meydana Gelen Değişimlerin İncelenmesi Manisa Merkez İlçesi Örneği (1986-2010), Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume: 8/8, p. 1915-1934, Summer 2013

Gürer, N., “Dağlık Alanların Kalkınmasında Turizmin Katkısı Erzurum, Erzincan, Bayburt Bölgesi Örneği”, Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009

Hepcan Ş., “Milli Parklarda Yönetim Zonlarının Belirlenmesi Amacıyla Manisa Spil Dağı Milli Parkı Örneğinde Bir Yöntem Araştırması”, (İzmir: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü 1997

Işık, D., “Erciyes Dağı’nın Turizm ve Rekreasyon Bakımından Kayseri Kenti İçin Önemi”, İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 2010

İnandık, H., **Bitkiler Coğrafyası**, İstanbul: İstanbul Matbaası, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 930-32,1969

İzbrak, R., **Bitki Coğrafyası**, Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi, Basımevi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları No:266, 1976

Karakuyu, M., “Manisa Şehrinde Mahallelerin Tarihsel Gelişimi”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt 4, S. 2, 2007

Karaküçük, S., **Rekreasyon**, Ankara: Gazi Kitapevi, 2008

Karaküçük, S., **Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme**, Ankara: Gazi Kitabevi 5. Baskı, 2005

Karaman, A.,“Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve”, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, İstanbul: **Mimar Sinan Üniversitesi 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu**, 1996

Kaya, A., “Turgutlu İlçesi’nin Coğrafyası”, Afyon: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 2013

Kayser, S., **Manisa İl Çevre Durum Raporu (2011)**, Manisa: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Manisa Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012

Keleş R., Hamamcı, C., **Çevrebilim**, Ankara: İmge Kitabevi, İkinci Baskı,1997

Kızılaslan, N., Ünal, T., ‘Manisa Spil Dağı Milli Parkı Kırsal Turizm Potansiyeli’nin Belirlenmesi’, **Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi**, S. 7: 10-29, 2013

Koç, U., Şahin, A., **İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye’de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi**, Ankara: TOBB Yayın No:126, 1999

Koçman, A., **İnsan Faaliyetleri ve Çevre Üzerine Etkileri Açısından Ege Ovalarının İklimi**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 73, ISBN: 975-483-213-7, 1993

Koçman, A., **Türkiye İklimi**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:72

Koçman, A., **Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir-Bozdağlar Yöresi Üzerinde Araştırmalar**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:49, 1989

Köklü, H., N., **Manisa İşgalden Kurtuluşu**, İzmir: Akademi Kitabevi, Kanyılmaz Matbaası, 1998

Köksal, A., **Türkiye Turizm Coğrafyası**, Ankara: Gazi Büro Kitapevi, 1994

Kurdoğlu, O., “Dünyada Doğa Koruma Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Güncel Boyutu”, Artvin: **Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, S:1:59-76, 2007

Mortan, M., “Türkiye’de Doğa Koruma Çalışmalarının Büyük Menderes Deltası Örneği ile Uygulama Olanakları ve Sınırları Üzerinde Araştırmalar”, İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD, 1991

Oğuz, M., “Manisa Dağı’nın Kuzey ve Kuzeybatısının Jeolojisi”, (İzmir: Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Jeoloji Kürsüsü, 1974)

Özav, L., **Sivashlı İlçesinin Coğrafi Etüdü**, (Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 30, 2002

Özgüç, N., **Turizmin Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler**, 6. Baskı. İstanbul: Çantay Kitapevi, 2011

Özgüç, N., **Turizmin Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler**, İstanbul: Çantay Kitapevi, 2007

Özgüner, H., “Doğa İlişkilerinin Gelişimi ve Peyzaj Tasarımında Doğal Stilin 20. Yüzyılda Önem Kazanmasının Nedenleri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, S. 1, ISSN 1302 – 7085, 2003

Özgür, E., M., **Türkiye Coğrafyası**, Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık, 2000

Öztura, E., “Truva Tarihi Milli Parkı, Kazdağı Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı Ziyaretçilerinin Türkiye’de “Milli Park” Kavramı ve Eğitimi Üzerine Görüşleri” Çanakkale: Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD, 2005

Pekcan, N., **Karst Jeomorfolojisi**, İstanbul: Filiz Kitabevi, Fakülteler Matbaası, 1999

Reynders, W., Engelhardt, J.W., Wolters, T.M., **Quick Scan Sustainable Tourism. Aligning Tourism Development with the Environment (Ecological, Sociocultural and Socio-economic Aspects)**, Netherlands: Compiled for CBI by CAV Tourism Consultants, 1997

Sağcan, M., **Rekreasyon ve Turizm**, İzmir: Cumhuriyet Basımevi, 1986

Sarıkaya, A., N., “Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın Ekoturizm Yaklaşımı Çerçevesinde İrdelenmesi”, İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD, 2004

Sezer, İ., “Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası'nın Coğrafi Etüdü”, Erzurum: Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Alanlar Eğitimi ABD, 2006

Somuncu, M., “Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel”, **Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, S. 1: 1-21, (2004)

Somuncu, M., **Aladağlar Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma**, Ankara: Gündüz Yayınları, 2005

Soykan, F., “Ege Bölgesi turizmini çeşitlendirmede kırsal turizmin rolü ve önemi (Bildiri)”, 2000'li Yıllarda Ege Bölgesi Turizmini Değerlendirme Toplantısı (11 Mayıs 2001), İzmir: 2001

Soylu, Y., “Turistik Destinasyonlarda Taşıma Kapasitesi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Örneği”, Çanakkale: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ABD, 2013

Sözen, N., Şahin, Ş., **Kamping planlama-uygulama-işletme**, Ankara: Peyzaj Mimarisi Derneği, 1988

Şerefoğlu, C., “Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü- 2007-2013 Yılları Arasında Ülkemizde Uygulanacak Olan İpard Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi ve Beklenen Gelişmeler”, Ankara: Uzmanlık Tezi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, 2009

Tanoğlu, A., **Nüfus ve Yerleşme**, İstanbul: Taş Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No 1183, Cilt I, 1969

Taşlıgil, N., “Manisa İli'nin Nüfus Gelişimi ve Özellikleri”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, S. 227-240, 1992

Temuçin, E., “Manisa ve Yakın Çevresinin İklimi”, İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987

Topay, M., Koçan, N., “Kamping / Çadırılı Kamp İçin Alan Seçim Kriterlerinin Belirlenmesi Ve Bartın-Uluyayla'da Örnek Bir Uygulama”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri: A, S. 1, ISSN: 1302-7085, 2009

Tuğrul, D.E., ”Manisa'nın Turizm Potansiyeli”, Erzurum: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya ABD, 2007

Tunçdilek, N., **Türkiye İskan Coğrafyası, Kır İskânı (Köy-Altı İskân Şekilleri)**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları: 1283, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 49, 1967

Tümertekin, E., Özgüç, N., **Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan**, İstanbul: Çantay Kitabevi, Anka Matbaacılık, 2009

Tümertekin, E., Özgüç, N., **Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma**, İstanbul, Çantay Kitabevi, Melisa Matbaacılık

Tüzel, Ö., **The Aladağ Climbs and Treks in Turkey's Crimson Mountains**, Cicerone Press, Milnthorpe, Cumbria, 1993

Umar, B., **Türkiye'deki Tarihsel Adlar**, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1993

Usta, N., "Kızılcahamam İlçesi'nin Turizm Coğrafyası", Erzurum: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 2015

Ülker, İ., **Dağlarımız**, Ankara: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2006

Ülker, İ., **Dünya'da ve Türkiye'de dağ Turizmi**, Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, 1987

Üzel, M., N., **Dünya'da ve Türkiye'de Kış Turizmi ve Örnek Alan Erciyes Turizm Merkezi**, İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ABD, 2003

Yasak, Ü., "Sandıklı'da Nüfus ve Şehirselleşme Eğilimleri", Afyon: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD, 2006

Yazıcı, H., **Orta Sakarya Vadisi'nin Coğrafi Etüdü, Yenice-Alpagut Arası**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No 1040, 1998

Yılmaz, Y., Çizel, B., "Türk Turizminde Günün Kurtarmak Değil, Marka Yaratmak", **I. Ulusal Türkiye Sempozyumu (2-3 Kasım 2000)**, İzmir: Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2008

Yücel, T., **Türkiye'nin Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler**, Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları, XXXI, S. 1-2, s:447-469, 1995

Zaman, S., "Kemer'in Turizm Coğrafyası", Erzurum: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD, 2005

Kurumlar ve İnternet Kaynakları

Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü, Manisa (06.09.2015)

İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Manisa

Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, <http://www.manisakulturturizm.gov.tr> (24.03.2016)

Manisa İl Yıllığı, 1995

Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü IV. Bölge Müdürlüğü, **Manisa Doğa Turizm Master Planı 2013-2023** (Manisa: 2013), (<http://bolge4.ormansu.gov.tr/4bolge/Files/A-TUR-PLAN/pdf/MANISA%20DOĞA%20TURİZMİ%20MAS.%20PLANI.pdf>) (15.07.2015)

Şehzadeler Belediyesi (<http://www.sehzadeler.bel.tr/>)

Şehzadeler Belediyesi, Şehzadeler Belediye Başkanlığı Strateji Planı 2015-2019 http://www.sehzadeler.bel.tr/uploads/images/AEHZADELER_2015-2019_STRATEJK_PLAN.pdf (20.01.2016)

TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, **Manisa İli 2012 Yılı İl Çevre Durum Raporu**, ÇED İzin ve Denetim Şube Müdürlüğü, (Manisa: 2013)

Turgutlu Ticaret Borsası <http://www.turgutlutb.org.tr/>

Türkiye İstatistik Kurumu <http://www.tuik.gov.tr>

www.mta.gov.tr

Yunusemre Belediyesi (<http://www.yunusemre.bel.tr/>)

Yunusemre Belediyesi, Yunusemre Belediye Başkanlığı 2015-2019 Strateji planı, Manisa: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, 2014 <http://www.yunusemre.bel.tr/uploads/STRATEJIKPLAN2512.pdf> (07.03.2016)

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50999/mesir-macunu-festivali.html> (22.03.2016)

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/54569.asp>, 10.03.2016

http://izmirfx.mekan360.com/iys_efsanelervehikayeler.html (02.04.2016)

http://manisa.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=95:turgutlu&Itemid=139 (20.02.2016)

http://manisa.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=95:turgutlu&Itemid=139 (29.02.2016)

http://mekan360.com/360fx_turgutalpkyu.html (29.02.2016)

<http://www.atlantismanisa.com/manisa/anemon.php> (16.03.2016)

<http://www.bakimliyiz.com> adresinden (26.03.2016)

<http://www.manisahabergazetesi.com.tr/v2/koseyazisi-669-magnesia-ad-sipylum.html> (25.10.2015)

<http://www.manisakulturturizm.gov.tr/TR,73048/korunan-alanlar.html> (25.10.2015)

http://www.mekan360.com/360fx_ayvacikkoyumanisa.html (23.07.2015)

<http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/kavramlar.htm> (22.10.2015)

http://www.mta.gov.tr/v2.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/manisa_madenler.pdf (07.03.2016)

<http://www.spildagi.com/blog/spil-dagi-ve-kayip-uygarlik-atlantis.html#comment-49767> (06.08.2015)

http://www.spildagi.com/turgutalp_koyu.html (29.02.2016)

<http://www.turgutlu.biz/ekonomi/turgutluda-tarim-ve-arazi-yapisi> (06.03.2016)

<http://www3.tema.org.tr/Sayfalar/CevreKutuphanesi/ToprakNedir.html>
(23.08.20015)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11187/genel-bilgiler.html> (10.03.2016)

<http://zafer.org.tr> (26.03.2016)

http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Manisa_icdr2012.pdf (25.07.2015)

http://www.selcuklu.bel.tr/uploads/report/112820131727126360_Buyuksehir_Belediye_Kanunu.pdf (14.04.2016)

<http://www.tdk.gov.tr> (04.07.2016)

<http://www.turgutlutb.org.tr/>